

ΚΝΤ. 155 2914

ΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟΝ ΣΧΟΛΕΙΟΝ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΥΠΟ

ΤΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ

ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΔΗΜΟΔΙΔΑΣΚΑΛΩΝ

ΤΟΜΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ

ΕΤΟΣ 1910

«Τοῖς μέλλοντι διδάσκειν ὅτιον,
αὐτοῦς πρώτους εἰδέναι χρή.»
(Πλάτ. τ' Δλκ.)

«Ὁ ἀνοίγων ἐν σχολεῖον κλεθεὶ μίαν φυλακίν».

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΘΑΝΟΥ ΤΖΑΒΕΛΛΑ

1—'Εν ὁδῷ Ἀριστείδου—1

1910

Τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τοῦ Συνδέσμου.

1) Δημ. Νικολαΐδης,	Πρόεδρος
2) Τρ. Ευρός,	Ἀντιπρόεδρος
3) Ἡλίας Γοντζές,	Γεν. γραμματεὺς
4) Ἀθ. Παπαναστασίου,	Ἐκτικτὸς γραμματεὺς
5) Π. Λιβαδάς,	Σύμβουλος
6) Ἰωαν. Τζίβας,	»
7) Κ. Δεδόπουλος,	»
8) Σωτ. Κυριακίδης,	»
9) Σ. Δεσίπρης,	»

Ἡ ἐπιτροπεία τοῦ Περιδικοῦ ἀποτελεῖται ἐκ τῶν κ. κ.

1) Δημ. Νικολαΐδου	ὡς Πρόεδρον
2) Π. Λιβαδά	Συμβούλου
3) Τρ. Ευροῦ	»
4) Γ. Ἀνδρουλλιδάκι	Τακτικοῦ μέλους
5) Ἀλ. Μουμούρη	»
6) Κ. Μερτζιώτου	»
7) Ἀντ. Θεοφίλη	»

ΦΑΡΟΣ

Περιοδικὸν δεκαπενθήμερον
Διὰ Παιδας καὶ Ἐφήβους
Σελίδες 16, σχῆμα μέγα 8ον.

Ἐκδότης: **ΤΟΜΑΖΟΣ Α. ΔΕΠΑΣΤΑΣ**

Περιέχει εἰς ἕκαστον φυλλαδίον ἠθικοθησκευτικὸν ἀνάγνωσμα·
Διηγήματα μετ' εἰκόνων· Εἰδήσεις διὰ παιδας· Διαλόγους· Μονολό-
γους· Ποιήματα· Γρίφους· Αἰνίγματα· Διαγωνισμοὺς διαφόρους· Σε-
λίδας ἐκ τῆς Ἐθνικῆς μας Ἱστορ. Φυσικῆν Ἱστορ. Γεωγραφίαν κτλ.

Τιμὴ φυλλαδίου λεπτὰ 30.
Συνδρομὴ ἑτησία δραχ. 6.

Συνδρομηταὶ ἐγγράφονται εἰς τὸ **Νέον Ἀεθνὲς Βιβλιοπω-**
λεῖον ἸΩΑΝΝΟΥ Ν. ΣΙΔΕΡΗ.

ΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟΝ ΣΧΟΛΕΙΟΝ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΥΠΟ

ΤΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ

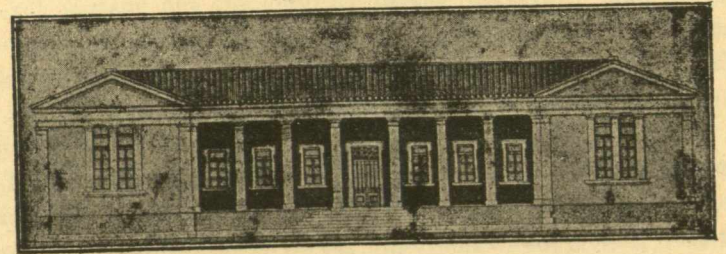
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΔΗΜΟΔΙΔΑΣΚΑΛΩΝ

ΤΟΜΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ

ΕΤΟΣ 1910

«Τοὺς μέλλοντας διδάσκειν ὀτιοῦν,
αὐτοὺς πρώτους εἰδέναι χρὴ».
(Πλάτ. Ἀλκ.)

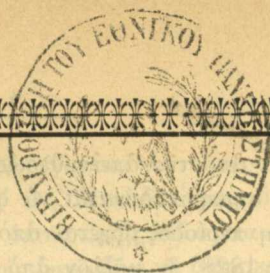

«Ὁ ἀνοίγων ἐν σχολεῖον κλείει μίαν φυλακίην».

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΙΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΟΣ «ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ» Θ. ΤΖΑΒΕΛΛΑ
1—Ὁδὸς Ἀριστείδου—1

ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΡΙΟΝ

Ἐπὶ τῇ ἐνάργει τῆς ἐκδόσεως τοῦ Δ'. τόμου τοῦ περιοδικοῦ τούτου τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τοῦ Συνδέσμου τῶν Ἑλλήνων Δημοδιδασκάλων ἐκφράζει τὰς ἀπείρους αὐτοῦ εὐχαριστίας πρὸς τοὺς ἀξιοτίμους κ. κ. Δ. Λάμπαν, Π. Π. Οἰκονόμου, Χ. Οἰκονόμου, Ἰ. Βαχαβιόλον κλπ. οἵτινες ἐτίμησαν τὸ περιοδικὸν τοῦτο διὰ τῆς πολυτίμου παιδαγωγικῆς των ἐργασίας.

Π. Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

Η ΠΑΙΔΕΥΣΙΣ ΤΩΝ ΚΑΘ' ΗΜΑΣ ΕΛΛΗΝΩΝ

Κατὰ μετάφρασιν ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ

ΥΠΟ Γ. Γρ.

(συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 69. Τόμ. Γ'. τεύχ. Δ'.)

Ὁργανισμὸς τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος 1833—1878.

Ὁ ὀκταετὴς ἐξολοθρευτικὸς πόλεμος οὐδενὸς ἐφείσθη, οὔτε τῶν γεραρῶν μνημείων τῆς ἀρχαιότητος, οὔτε τῶν ναῶν καὶ σχολείων. Τὰ πάντα μετεβλήθησαν εἰς ἐρείπια, ὅτε ἐπὶ τῆς πολυπαθοῦς γῆς ἐπεφάνη τέλος ὁ περιπόθητος ἥλιος τῆς ἐλευθερίας. Ὁ προῖγκιψ Ὅθων, ὁ υἱὸς τοῦ ποιητοῦ βασιλέως τῆς Βαυαρίας Λουδοβίκου, ὅστις ἔψαλλε τὰς νίκας τῶν νέων Ἑλλήνων κατὰ τῶν βαρβάρων μετ' ἐνθέου ποιητικοῦ ταλάντου καὶ συνετέλεσε δι' ἀδιακόπου ἐργασίας εἰς τὴν ἀνάστασιν τῆς Ἑλλάδος, τοιοῦτου βασιλέως υἱὸς ἐχαιρετίσθη ὑπὸ τοῦ ἐξάλλου διὰ τὴν εὐτυχίαν ταύτην Ἑλληνικοῦ λαοῦ τῇ 25 Ἰανουαρίου 1833 ἐν Ναυπλίῳ ὡς ὁ πρῶτος βασιλεὺς τῆς ἐλευθερωθείσης κλασσικῆς χώρας. Μετὰ τὴν βασιλείαν ἀρχεται ἐν Ἑλλάδι νέα πλέον περίοδος ζωῆς ὡς εἰς τὰ ἄλλα, οὕτω καὶ εἰς τὰ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως.

Τὰ τῆς πολιτείας ἐκανονίσθησαν διὰ νόμων, διὰ νόμων δὲ ἐκανονίσθησαν καὶ τὰ τῆς ἐκπαιδεύσεως. Ἐνταῦθα παραθέτομεν συντόμως, πῶς ἐκανονίσθησαν τὰ τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως, πῶς τὰ τῶν ἑλληνικῶν σχολείων καὶ πῶς τὰ τῶν γυμνασίων.

1. Δημοτικὴ ἐκπαίδευσις.

Ἡ ἀνάπτυξις τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως τῆς Ἑλλάδος, ἦτις

παρατηρείται ἀπὸ τῆς ἀπελευθέρωσης αὐτῆς ἀπὸ τοῦ Τουρκικοῦ ζυγοῦ μέχρι σήμερον, δύναται νὰ διαιρεθῇ εἰς δύο περιόδους. Καὶ ἡ μὲν πρώτη περίοδος ἄρχεται ἀπὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ Καποδιστρίου κατὰ τὸ ἔτος 1828, ἢ μᾶλλον ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ βασιλείου, διότι νῦν τὸ πρῶτον ἑνθιμίζεται καθ' ὄρισμένον σύστημα νομοθετικῶς ἡ ἐκπαίδευσις, καὶ παρατείνεται μέχρι τοῦ ἔτους 1878, ὅτε ἀρχίζει νέα περίοδος ζωῆς διὰ τὴν δημοτικὴν ἐκπαίδευσιν διὰ τῆς ἰδρύσεως τῶν νέων διδασκαλείων καὶ τῆς εἰσαγωγῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα τοῦ γερμανικοῦ συστήματος, τοῦ συνδιδακτικοῦ, καταργουμένου τοῦ ἀλληλοδιδακτικοῦ. Ἡ δευτέρα περίοδος ἄρχεται ἀπὸ τοῦ ἔτους 1878 καὶ ἐξακολουθεῖ μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν. Καὶ περὶ τῶν δύο τούτων περιόδων θὰ κάμωμεν ἐφεξῆς λόγον, συνοπτικώτερον μὲν περὶ τῆς πρώτης, ἐκτενέστερον δὲ περὶ τῆς δευτέρας.

Τὸ ὑποχρεωτικὸν τῆς δημοτικῆς ἐκπαίδευσως.

Κατὰ τὸν σχολικὸν νόμον τοῦ 1833 ἡ φοίτησις εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα εἶνε ὑποχρεωτικὴ καὶ διὰ τὰ ἄρρενα καὶ διὰ τὰ θήλεια ἀπὸ τοῦ 5 ἔτους συμπληρωθέντος μέχρι τοῦ 12 ἔτους συμπληρωθέντος. Οἱ γονεῖς ἢ οἱ κηδεμόνες, ὅσοι παραβαίνουνσι τὸν νόμον τοῦτον, δηλ. ὅσοι δὲν στέλλουσι τακτικὰ τὰ τέκνα των εἰς τὰ σχολεῖα, τιμωροῦνται, ἐκτὸς ἐὰν ἀποδείξουν ὅτι φροντίζουν ἄλλως πῶς νὰ ἀποκτήσουν τὴν προσήκουσαν παιδευσιν τὰ τέκνα των.

Δημοτικὰ σχολεῖα καὶ γραμματοσχολεῖα

Πάντα τὰ δημοτικὰ σχολεῖα διοργανώθησαν κατὰ τὴν ἀλληλοδιδακτικὴν μέθοδον. Εἰς ἕκαστον δῆμον ἔπρεπε νὰ διατηρῆται τοῦλάχιστον ἓν δημοτικὸν σχολεῖον δαπάνῃ τοῦ δήμου. Ἐὰν δὲ ὁ δῆμος ἦτο ἀνεπαρκῆς ἢ ἀπορος, τότε προσήρχετο ἐπίκουρος ἢ πολιτεία. Μαθηταὶ ἐγίνοντο δεκτοὶ, ὅσους ἐχώρει τὸ σχολεῖον. Ὑπῆρχον σχολεῖα, καὶ αὐτὰ ἦσαν τὰ εὐρυχωρότατα, εἰς ἃ ἐφοίτων 500 περίπου μαθηταί. Ὅταν ὅμως ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν ἦτο ἀνώτερος, τότε ἔπρεπε νὰ ἰδρυθῇ καὶ ἄλλο σχολεῖον ἓν ἢ καὶ περισσότερα. Ἀλλὰ καὶ ἄλλα πρόσωπα ἔχοντα τὰ μέσα τῆς συντηρήσεως

ἰδιωτικοῦ σχολείου ἠδύναντο καὶ δύνανται καὶ σήμερον ἀκόμη νὰ ἰδρῦσωσιν ἀδεία τοῦ ὑπουργείου τῆς Ἐκπαίδευσως δι' ἴδιον λογαριασμὸν ἰδιωτικὰ σχολεῖα, τὰ ὅποια ὅμως ὑπόκεινται εἰς τὸν ἔλεγχον τῆς Κυβερνήσεως καὶ ἐπὶ τῷ ῥητῷ ὄρῳ νὰ διδάσκωσιν ἐν τοῖς τοιοῦτοις σχολείοις διδάσκαλοι ἀνεγνωρισμένοι ὡς τοιοῦτοι ὑπὸ τῆς πολιτείας. Ἄλλ' ἐκτὸς τῶν δημοτικῶν σχολείων, τὰ ὅποια μόνον ἐθεωροῦντο ὡς κανονικὰ σχολεῖα, ἐπετρόπη νὰ ἰδρυθῶσι προσωρινῶς καὶ κατώτερα τῶν δημοτικῶν σχολεῖα, τὰ λεγόμενα γραμματοσχολεῖα εἰς ἐκεῖνα τὰ χωρία, ὅπου δὲν ὑπῆρχον δημοτικὰ σχολεῖα ἢ δὲν ὑπῆρχον πλησίον, δὲν ὑπῆρχον δὲ ἐπὶ τοῦ παρόντος καὶ τὰ μέσα πρὸς ἰδρῦσιν τοιοῦτων. Τὰ γραμματοσχολεῖα διετηροῦντο δαπάνῃ τῶν γονέων τῶν μαθητῶν, ὁ δὲ γραμματοδιδάσκαλος ἐλάμβανε πολὺ μικρὰν ὁ δυστυχῆς ἀποζημίωσιν εἴτε εἰς χρήματα εἴτε εἰς εἶδος. Εἰς τὰ σχολεῖα αὐτὰ ὡς καὶ εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα τῶν χωρίων ὄφειλον νὰ φοιτῶσι καὶ τᾶρρενα καὶ τὰ θήλεια.

Ἐπιθεώρησις τῶν σχολείων

Πᾶν δημοτικὸν σχολεῖον εἶχε τὴν ἐπιτόπιόν του ἐφορευτικὴν ἐπιτροπὴν, ἣτις ἐφρόντιζε περὶ τοῦ καταλλήλου σχολικοῦ κτιρίου, περὶ ἐπισκευῆς αὐτοῦ, περὶ σχολικῶν σκευῶν καὶ ὀργάνων, περὶ προμηθείας γραφικῆς ὕλης, περὶ τακτικῆς φοιτήσεως, περὶ ἀνελλιποῦς ἐκτελέσεως τῶν καθηκόντων τοῦ δημοδιδασκάλου, περὶ διαχειρίσεως τῆς σχολικῆς περιουσίας καὶ πολλῶν ἄλλων τοιοῦτων. Ἄλλ' ἐκτὸς τῆς ἐπιτοπίου σχολικῆς ἐπιθεωρήσεως ἣτις οὐδόλως ἀνεμινύετο εἰς τὸν ἐσωτερικὸν τοῦ σχολείου μηχανισμόν, ὑπῆρχε καὶ μία ἄλλη ἐπιθεώρησις ἐπιστημονικὴ ἀπαρτιζομένη ἀπὸ τὸν ἐπαρχιακὸν δημοδιδάσκαλον καὶ ἀπὸ τὸν νομαρχιακόν. Καὶ ὁ μὲν ἐπαρχιακὸς ἐπιθεώρει ἅπαξ κατὰ πᾶν ἐξάμηνον πάντα τὰ σχολεῖα τῆς ἐπαρχίας του, ὁ δὲ νομαρχιακὸς ἐπιθεώρει καὶ αὐτὸς ὡσαύτως ἅπαξ καθ' ἐξάμηνον ἐκτὸς τῶν σχολείων τῆς ἐπαρχίας, ἔνθεν ἦτο ἡ νομαρχία καὶ τὰ διάφορα ἐπαρχιακὰ σχολεῖα, τὰ ἰδρυμένα εἰς τὰς πρωτεύουσας τῶν ἄλλων ἐπαρχιῶν τῶν ὑπαγομένων εἰς τὴν νομαρχίαν εἶχε δὲ καὶ τὸ δικαίωμα νὰ ἐπιθεωρήσῃ καὶ πᾶν ἄλλο σχολεῖον τοῦ νομοῦ του.

Μαθήματα τοῦ σχολείου

Τὰ μαθήματα τοῦ δημοτικοῦ σχολείου ὄριζοντο τὰ ἑξῆς:

Κατήχησις, στοιχεῖα τῆς Ἑλληνικῆς, ἀνάγνωσις, γραφή, ἀριθμητική, ἡ γνῶσις τῶν κατὰ τοὺς νόμους παραδεδεγμένων σταθμῶν καὶ μέτρων, ἡ γραμμικὴ ἰχνογραφία καὶ ἡ φωνητικὴ μουσικὴ, εἰ δυνατόν δὲ, καὶ στοιχεῖα τῆς γεωγραφίας, τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας καὶ ἐκ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν τὰ ἀναγκαϊότερα. Ἐκτὸς δὲ τούτου θέλουσιν γίνεσθαι ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ διδασκάλου δις τῆς ἑβδομάδος σωματικαὶ γυμνασίαι καὶ θέλει διδάσκεσθαι πρακτικῶς ἡ ἀγρονομία, ἡ κηπουρικὴ καὶ κυρίως ἡ δενδροκομία, ἡ βομβυκοτροφία καὶ ἡ μελισσοτροφία. Εἰς κορασιῶν δὲ σχολεῖα θέλει γίνεσθαι γυμνασις εἰς γυναικεῖα ἐργόχειρα. Τὸ σχολεῖον ἦτο κατ' ἀρχὰς ἀλληλοδιδασκτικὸν ὅλον, εἰς ὁπῶν τάξεις διηρημένον, κατόπιν ὅμως διηρέθη εἰς δύο τμήματα, τὸ κατώτερον τμήμα τὸ ἀλληλοδιδασκτικὸν καὶ τὸ ἀνώτερον τὸ συνδιδασκτικόν. Καὶ τὸ μὲν ἀλληλοδιδασκτικὸν ἐδιδάσκετο ὑπὸ τῶν μαθητῶν αὐτῶν, τὸ δὲ συνδιδασκτικὸν ὑπὸ τοῦ διδασκάλου. Ὡραι καθ' ἑκάστην πρὸς διδασκαλίαν ὄριζοντο ἕξ, τρεῖς πρὸ μεσημβρίας καὶ τρεῖς μ. μ.

Σημείωσις τοῦ μεταφραστοῦ. Ὡς βλέπει ὁ ἀναγνώστης, τὰ μαθήματα ἀνεγράφοντο ὅλα εἰς τὸν νόμον, ὡσαύτως ὅλα ἀνεγράφοντο καὶ εἰς τὸ πρόγραμμα, ὅπερ ἀνηρτᾶτο εἰς ἕκαστον σχολεῖον. Ἄλλ' ἐφηροδόθη ποτὲ εἰς οἰονδήποτε σχολεῖον ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς εἰσαγωγῆς τῆς μεθόδου μέχρι τῆς καταργήσεως αὐτῆς δηλ. ἐντὸς μιᾶς πεντηκονταετίας; Καὶ ποῖος διδάσκαλος ἠδύνατο νὰ διδάξῃ πάντα τὰ μαθήματα μὲ τὴν μόρφωσιν, ἣν εἶχεν ἢ ἐλάμβανεν εἰς τὸ Διδασκαλεῖον τὸ παλαιόν; Ἐγὼ μάλιστα ἀμφιβᾶλλω, ἂν τὸ πρόγραμμα τοῦ 1833 τῶν δημοτικῶν σχολείων ἐκτελεῖται καὶ σήμερον εἰς ὅλα τὰ δημοτικὰ σχολεῖα τοῦ Κράτους μετὰ παρέλευσιν τριῶν περίπου γενεῶν ἀνθρώπων, καὶ ἀφ' οὗ ἐλειτούργησαν τέσσαρα Διδασκαλεῖα μὲ τρεῖς τάξεις, λειτουργεῖ δὲ ἀκόμη καὶ τὸ ἐν Ἀθήναις, ὅπερ πλουσιοπαρόχως προικοδοτεῖ τὸ δυστυχισμένον αὐτὸ δημόσιον. Πρὸς σύνταξιν ἐπιδεικτικῶν προγραμμάτων εἴμεθα ἀμίμητοι, πρὸς ἐφαρμογὴν ὅμως αὐτῶν ἀνικανώτατοι.

Περὶ καταστάσεων

Οἱ διδάσκαλοι ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ τηρῶσιν πολλὰ κατάστιχα τὰ ἑξῆς: 1) κατάστιχον ἐγγραφῆς τῶν μαθητῶν ἢ μητρῶν, 2) κατάστιχον ἀπουσιῶν, 3) κατάστιχον ἐξεχόντων προσώπων τῶν ἐπισκεπτομένων τὸ σχολεῖον, οἵτινες καὶ σημειοῦσιν ἰδιοχείρως ὅτι ἔχουσι νὰ παρατηρήσωσι περὶ τοῦ σχολείου, 4) κατάστιχον τῶν δηλωσάντων μαθητῶν εἰς ἐγγραφὴν εἰς τὸ σχολεῖον, μὴ γενομένων δὲ δεκτῶν δι' ἔλλειψιν χώρου, 5) κατάστιχον δωρεῶν ὡς καὶ ἐξόδων τοῦ σχολείου, 6) κατάστιχον τῶν βραβευθέντων μαθητῶν, 7) κατάστιχον τῶν τιμωρηθέντων μαθητῶν, 8) βιβλίον ἐκάστου μαθητοῦ πρὸς συνεννόησιν διδασκάλου καὶ γονέων, 9) κατάστιχον τῆς κατατάξεως τῶν μαθητῶν εἰς διαφόρους κλάσεις κατὰ τὰ διάφορα μαθήματα, 10) μηνιαία κατάστασις τοῦ σχολείου, τῆς προόδου τῶν μαθητῶν καὶ τῆς προμηθείας ἢ ἐλλείψεως σκευῶν καὶ ὀργάνων, 11) ἔλεγχος τριμηνιαίας καταστάσεως τοῦ σχολείου ὑποβαλλόμενος ὑπὸ τοῦ διδασκάλου καὶ τῶν ἐφόρων εἰς τὰς προϊσταμένας ἀρχάς.

Ἐξετάσεις τοῦ σχολείου

Δις τοῦ ἔτους ὑπεβάλλοντο οἱ μαθηταὶ εἰς γενικὰς ἐξετάσεις. Καὶ ἢ μὲν πρώτη γινόμενη κατὰ τὸ τέλος Φεβρουαρίου δὲν ἔφερε πανηγυρικὸν χαρακτῆρα καὶ ἐγένετο ἐνώπιον μόνον τῆς ἐπιτοπίου ἐφορείας τοῦ σχολείου ἢ ἄλλη ὅμως, ἣτις ἐγένετο κατὰ τὰς ἀρχὰς Αὐγούστου καὶ εἰς τὸ τέλος τοῦ σχολικοῦ ἔτους ἐγένετο δημοσίᾳ καὶ ἐπὶ τὸ πανηγυρικώτερον, παρευρισκομένων τῶν ἐφόρων τοῦ σχολείου, τῶν λογίων τοῦ τόπου, τῶν ἀρχόντων, τῶν γονέων τῶν μαθητῶν καὶ παντὸς ἄλλου ἐνδιαφερομένου διὰ τὴν πρόοδον τοῦ σχολείου. Ὁ διδάσκαλος ἐξεφώνει λόγον, οἱ μαθηταὶ ἔψαλλον ὕμνον πρὸς τὸν Θεόν, τὸν βασιλικὸν ὕμνον, καὶ ἄλλα ἄσματα πατριωτικά. Ἐπειτα ἐγένετο ἡ ἐξέτασις τῶν διδασκθέντων κατὰ τὸ ἔτος μαθημάτων. Περὶ τῆς τοιαύτης ἢ τοιαύτης τῶν ἐξετάσεων ἐκβάσεως διεβίβαστο πρὸς τὸ ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας ἐκθεσις ἐκ μέρους τῆς ἐπιτοπίου ἐφορείας.

Κατὰ ταύτην τὴν ἐξέτασιν ἐγένοντο καὶ αἱ ἀπολυτήριαι ἐξετά-

σεις τῶν μαθητῶν ἐνώπιον ἐπιτροπείας, ἣν ὄριζε κατὰ πᾶν ἔτος τὸ δημοτικὸν συμβούλιον καὶ διώριζεν ὁ νομάρχης. Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη ἀπεφάσισε, ποῖοι πρέπει νὰ λάβωσιν ἀπολυτήριον καὶ ποῖοι ὄχι.

Ἑορταὶ καὶ διακοπαὶ

Τὸ σχολεῖα ἤρουν τὴν Κυριακὴν καὶ τὰς μεγάλας ἑορτάς, ἃς ὄριζεν ὁ νόμος. Ἐκτὸς δὲ τούτων διεκόπτοντο τὰ μαθήματα καὶ ἐπὶ 5 ἑβδομάδας κατ' ἔτος. Ἐκ τούτων ἡ μία ἑβδομάς καθιερώθη διὰ τὰς ἑορτάς τοῦ Πάσχα, αἱ δὲ ἄλλαι κατενέμοντο κατὰ τὰς διαφοροὺς τοπικὰς ἀνάγκας οὕτως, ὥστε οἱ μὲν μαθηταὶ τῶν πόλεων διεκόπτον τὰ μαθήματά των μετὰ τὰς γενικὰς ἐξετάσεις, οἱ δὲ τῶν χωρίων κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ θερισμοῦ ἢ τοῦ τρυγητοῦ, ὥστε νὰ δύνανται οἱ μαθηταὶ καὶ νὰ βοηθῶσι καὶ νὰ συμμετέχωσι τῆς γενικῆς κινήσεως ἀποκτῶντες οὕτω ἀγάπην πρὸς τὰ ἀγροτικὰ ἔργα.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΝ ΚΑΙ ΩΡΟΛΟΓΙΟΝ ΗΝΩΜΕΝΟΥ ΠΛΗΡΟΥΣ ΔΗΜΟΤ. ΣΧΟΛΕΙΟΥ

(Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 76 τοῦ δ' τεύχους τοῦ Γ' τόμου)

4. Μέθοδος διδασκτικῆ καὶ ὕλη τῆς Φυσικῆς Ἱστορίας τῶν ἀνωτέρων τάξεων δ', ε', καὶ στ'.

Οἱ μαθηταὶ τῶν ἀνωτέρων τάξεων ἀποκτῆσαντες γνώσεις ἐπαρκεῖς ἐκ τῆς περιγραφῆς φυσικῶν ἀντικειμένων ἐκ τῶν διαφορῶν εἰδῶν τῶν ζῶων, φυτῶν καὶ ὀρυκτῶν δύνανται νὰ κατανοήσωσι διὰ τῆς παραστατικῆς διδασκαλίας τὴν μορφήν καὶ τὸν βίον ἀντικειμένων τῆς φύσεως μακρὰν τῆς ἰδίας πατρίδος ὑπαρχόντων. Ἐκ δὲ τῆς συγκρίσεως τούτων πρὸς τὰ γνωστὰ δύνανται νὰ ἀνεύρωσι τὰ κοινὰ γνωρίσματα, ἐκ τῶν ὁποίων θὰ συστηματοποιηθῇ ἐπὶ τὸ ἐπιστημονικώτερον ἢ ὕλη

ἀπάσης τῆς φυσικῆς ἱστορίας. Ἄλλ' ἐκ τῶν διαφορῶν φυσικῶν ἀντικειμένων τῶν μακρὰν τῆς πατρίδος ὑπαρχόντων πρέπει νὰ γείνη ἐκλογή, ὥστε νὰ παρουσιασθῶσι πρὸς περιγραφὴν τὰ κινῶντα τὸ ἐνδιαφέρον τῶν μαθητῶν εἴτε ἐνεκα τῆς μορφῆς αὐτῶν εἴτε ἐνεκα τῆς μεγάλης ὠφελείας ἢ βλάβης αὐτῶν πρὸς τὸν ἄνθρωπον. Ἐπειδὴ δὲ ἐν ταῖς ἀνωτέραις τάξεσιν εἶνε γνωστὰ αἱ μερικαὶ ἔννοιαι καὶ ἐκ τῆς συγκρίσεως αὐτῶν σκοποῦμεν νὰ συλλάβωμεν τὴν γενικὴν ἔννοιαν τοῦ εἶδους, ἔπεται ὅτι κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ μαθήματος τούτου εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις μεταχειριζόμεθα μέθοδον συνθετικὴν. Καὶ κατὰ τὴν περιγραφὴν τῶν φυσικῶν ἀντικειμένων εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις πρέπει νὰ ἔχωμεν ὡς βᾶσιν τὴν ἐποπτεῖαν. Ἐνεκα τούτου πρέπει νὰ παρουσιάζωμεν ἐνώπιον τῶν μαθητῶν αὐτὰ τὰ ἀντικείμενα ἢ τὰς εἰκόνας αὐτῶν καὶ διὰ τῆς ἐρωτηματικῆς μορφῆς νὰ προκαλῶμεν τοὺς μαθητὰς νὰ ἀνεύρωσι τὰ οὐσιώδη κοινὰ γνωρίσματα τῶν ἀντικειμένων ἑκάστου εἶδους. Ἐνταῦθα δεόν νὰ τονίσωμεν ὅτι τὴν φυτολογίαν πρέπει νὰ διδάσκωμεν ἐν ταῖς ἐκδρομαῖς καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ ἔαρος ἢ τοῦ θέρους, ὅποτε δυνάμεθα νὰ παρουσιάσωμεν ἐνώπιον τῶν μαθητῶν αὐτὰ τὰ φυτὰ καὶ νὰ παρακολουθήσωμεν τὴν αὐξησιν καὶ γονιμοποίησιν αὐτῶν. Π. γ. ἡ καταλληλοτέρα στιγμή τῆς περιγραφῆς τῆς καρφίας εἶνε ἡ ἐποχὴ τῆς ἀνθήσεως τῆς κερασσέας. Ἰνα ἐξεγερθῇ δὲ παρὰ τοῖς μαθηταῖς τὸ ἐνδιαφέρον πρὸς ἔρευναν τῶν φυσικῶν ἀντικειμένων καὶ ἡ ἀγάπη αὐτῶν πρὸς τὴν φύσιν ἐν γένει πρέπει ὁ διδάσκαλος νὰ ἐπιβάλλῃ εἰς τοὺς μαθητὰς, ὅπως κάμνωσι συλλογὰς ζῶων καὶ φυτῶν, ἰδίως ἐντόμων, ἀνθέων καὶ φύλλων. Αἱ συλλογαὶ αὗται τακτοποιούμεναι ὑπὸ τοῦ διδασκάλου ἀναρτῶνται ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς παραδόσεως.

Διδακτέα ὕλη τῆς φυσικῆς ἱστορίας τῶν ἀνωτέρων τάξεων.

Α'. ἔτος συνδιδασκαλίας.

Μαθήματα καθ' ἑβδομάδα 2, ἐν ὧν κατὰ ἔτος 80 περίπου.

1) Περιγραφή λεπτομερῆς τοῦ ἐξωτερικοῦ τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος.

2) Τὸ δέριμα, αἱ τρίχες, οἱ ὄνυχες, ὑγιεινὴ τοῦ δέριματος. 3) Ἡ ὄρασις, περιγραφὴ τῶν ὀφθαλμῶν. 4) Ἡ ἀκοή, περιγραφὴ τοῦ ὠτός. 5) Αἱ χημικαὶ αἰσθήσεις, ὄσφρησις, γεῦσις : Χρησιμότης αὐτῶν. 6) Ἡ ἀφή. 7) Σόδα. 8) Γύψος. 9) Πορσελάνη. 10) Πυρίτης λίθος (τσακμακόπετρα). 11) Ὁ σίδηρος, ἡ μεγάλη αὐτοῦ χρησιμότης. 12) Ὁ χαλκός, ὑγιεινὰ προφυλάξεις ἐκ τῶν σκοριῶν τοῦ χαλκοῦ. 13) Ὁ ἄνθραξ. Προφυλάξεις ἐκ τῶν ἀερίων καιομένων ἀνθράκων. 14) Ὁ Γορίλλας, σύγκρισις πρὸς τὸν ἄνθρωπον. 15) Ὁ λέων (ἀρπακτικὰ). 16) Ὁ κάστωρ (τρωκτικὰ) 17) Ἐλέφας (παχύδερμα). 18) Μυρμηκοφάγος (νωδά). 19) Κάμηλος (μυρκαστικὰ). 20) Φώκη (κητώδη). 21) Καγγουρῶ (μαρσποφόρα). 22) Ὀρνιθόρυγχος (μονότρημα). 23) Ἀετός (ἀρπακτικὰ). 24) Παραδείσιον πτηνὸν (ζηρδοβατικὰ). 25) Ψυττακός (ξυλοκόπα). 26) Ὁ ταῶς (ἀλεκτοροειδῆ). Στρουθοκάμηλος (πάρυδρα) 27) Οἱ λάροι (στεγανόποδα). 28) Χελώνη θαλασσία. 29) Κροκόδειλος (σαυροειδῆ). 30) Ὁ βόας (ὄφεις). 31) Ὁ ξιφίας (ἀστεάκανθον). 32) Ὁ Καρχαρίας (χονδράκανθον). 33) Μηλόλυθοι (ἢ χρυσοκάνθαρος). 34) Ἡ φυλλοξήρα· νομικαὶ ἀπαγορευτικαὶ διατάξεις πρὸς ἀποφυγὴν τῆς φυλλοξήρας. 35) Ὁ μύρμηξ (ὕμενόπτερον). 36) Ὁ βόμβυξ. 37) Ὁ κώνωψ. 38) Ὁ Σκορπιός (ἀραχνοειδῆ). 39) Ὁ ἀστακός (μαλακόστρακα). 40) Κοράλλια. 42) Ἐλμινθόχορτον. 43) Ἡ ὄρυζα (σιτώδη). 44) Τὸ κρόμμυον (κραιοειδῆ). 45) Ἡ δάφνη. 46) Ὁ βάμβαξ. 47) Ἡ λεμονέα. 48) Οἱ κύαμοι. 49) Τὸ γεώμηλον. 50) Ἐρυθρόδανον (βύζαρι).

Β'. ἔτος συνδιδασκαλίας τῶν τάξεων Δ', Ε', ΣΤ'.

1) Περιγραφὴ τοῦ σκελετοῦ τοῦ ἀνθρώπου λεπτομερῶς. 2) Ὁ ἐγκέφαλος. 3) Τὸ νευρικὸν σύστημα. 4) Τὸ αἷμα· αἱματοφόρα ἀγγεῖα. 5) Ἡ καρδιά. 6) Ὁ ἀδάμας. 7) Ἡ κιμωλία. 8) Τὸ θεῖον. 9) Ὁ μόλυβδος. 18) Ὁ κασσίτερος. 11) Ὁ οὐραγγουτάγγος. 12) Ἡ τίγρις (ἀρπακτικὰ). 13) Ἡ νυκτερίς (δερμόπτερα). 14) Ὁ σκίουρος (τρωκτικὰ). 15) Ὁ δασύπους (νωδά). 16) Ὁ ἵπποπόταμος (παχύδερμα). 17) Ἡ καμηλοπάρδαλις (μυρκαστικὰ). 18) Ἡ φάλαινα

(κητώδη). 19) Ὁ γύψ (ἀρπακτικὰ). 20) Ὁ συκοφάγος (ζηρδοβατικὰ). 21) Ὁ κόκκυξ (ξυλοκόπα). 29) Ὁ φασιανός (ἀλεκτοροειδῆ). 23) Ὁ σκολόπαξ (μπεκάτσα, πάρυδρα). 24) Ὁ κύκνος (στεγανόποδα). 25) Ὁ χαμαιλέον (σαυροειδῆ). 26) Ὑδρέχιδνα. 27) Ἡ παλαμῖς (ὀστεάκανθα). 28) Ὁ σέλαχος, σελάχι (χονδράκανθα). 29) Κανθαρίς ἢ Ἰσπανικὴ μυῖα. 30) Ἡ φθεῖρα. 31) Ἡ βδέλλα (σκώληξ). 32) Ὁ ἀργοναύτης (μαλάκια). 33) Σπόγγοι. 34) Ὁργανα θρέψεως τῶν φυτῶν (ρίζαι). 35) Περὶ ἀνιόντος καὶ κατιόντος χυμοῦ. 36) Μύκητες. 37) Ἀραβόσιτος (σιτώδη). 38) Ὁ φοινῖξ. 39) Ἐλάτη (κωνοφόρα). 40) Καστανέα. 41) Μορέα (ἀρτοκαρποειδῆ). 42) Κνιδιοειδῆ (κάναβις). 43) Λίνον (λινάρι). 44) Ἡ μήκων. 45) Ἡ ἄμπελος. 46) Τεῖα. 47) Ὁ χοῖνος. 48) Τριφύλλιον. 49) Βασιλικός. 50) Ὁ καπνός.

Γ' ἔτος συνδιδασκαλίας τῶν ἀνωτέρων τάξεων.

1) Ὁργανα τῆς ἀναπνοῆς· ὑγιεινὴ τῶν πνευμόνων. 2) Ὁργανα πεπτικὰ· ὑγιεινὴ τῶν πεπτικῶν ὀργάνων. 3) Οἱ Κερκοπίθηκοι. 4) Ἡ ἄρκτος (ἀρπακτικὰ). 5) Νυκτερίς (δερμόπτερα). 6) Ρινόκερος (παχύδερμα) 7) Ἐλαφος. 8) Κορυδαλός (ζηρδοβατικὰ). 9) Δρυοκολάπτῃς (ξυλοκόπα). 10) Ὁ πελεκάν (στεγανόποδα) 11) Κροταλλίας. 12) Ὁ Γαλαρίας (ὀστεάκανθον, μούρουλόλαδον). 13) Ὁ σύλουρος (χονδράκανθον, χαβιάριον). 15) Πυγολαμπῖς (κολεύπτερα) 15) Ἀκρίδες. 16) Ἡ ταινία (σκώληκες). 17) Ὁστρεα. 18) Οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν φυτῶν. 19) Περὶ φύλλων. 20) Περὶ ἀνθέων. 21) Καρποὶ καὶ σπέρματα. 22) Ἐμβολιασμός τῶν φυτῶν. 23) Ἀρώσιμος γῆ. 24) Περὶ λιπαμάτων. 25) Πτέριδες. 26) Ζακχαροκάλαμος (σιτώδη). 27) Ἀσπάραγος. 28) Κυπάρισσος (κωνοφόρα). 29) Ἡ δρύς (πετελοειδῆ). 30) Λυκίσκος (κνιδιοειδῆ). 31) Κάππαρις. 32) Πορτοκαλλέα. 33) Κερατέα. 34) Ἀμυγδαλῆ (βόδοειδῆ). 35) Ἡδύσμος. 36) Μυοσωτῖς (μὴ μελυσμένη). 37) Καφφέα (ἐρυθρόδανον). 38) Κινγχόνη (κινίνη). 39) Ἡ γέννησις τῆς γῆς καὶ ἡ ἔσωτερικὴ τῆς θερμότης. 40) Ἡραίστεια. 41) Σεισμοί. 42) Σταλακτίται. 43) Ὑδράργυρος. 44) Ὁ

χρυσός. 45) Ἄργυρος. 46) Ὁξυγόνον· περι κάυσεως τῶν σωμάτων. 47) Ὁξέα γενικῶς. 48) Περι ἀλάτων γενικῶς. 49) Περι μεταλλικῶν κραμμάτων. 50) Ὁργανικαὶ ἐνώσεις τοῦ ἀνθρακος.

Β'. Φυσιογνωσία.

5. Μέθοδος διδακτικὴ καὶ ὕλη τῆς φυσιογνωσίας ἢ πειραματικῆς φυσικῆς τῶν τάξεων Ε' καὶ ΣΤ'.

Τὰ ἀντικείμενα τῆς φύσεως ἐπιδρῶντα πρὸς ἀλλήλα διὰ τῶν ἐνυπαρχουσῶν ἐν αὐτοῖς δυνάμεων παράγουσι ποικίλας μεταβολὰς ἀφορώσας τὴν κατάστασιν ἢ τὴν οὐσίαν αὐτῶν. Ἀμφότεραι δὲ αἱ μεταβολαὶ αὐταὶ ἐπιτελοῦνται κατὰ νόμους φυσικοὺς ἀμεταβλήτους καὶ αἰωνίους. Τοὺς νόμους τούτους τῆς ἀλληλεπιδράσεως τῶν ἀντικειμένων τῆς φύσεως τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα κατόπιν μακροχρονίου ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης κατώρθησε νὰ ἀνακαλύψῃ καὶ συστηματοποιήσῃ· οὕτω δὲ ἠδυνήθη ὁ νᾶνος τοῦ σύμπαντος ἀνθρώπος νὰ εἰσπηδήσῃ εἰς τὸ μέγιστον τῆς φύσεως ἐργαστήριον καὶ νὰ διευθύνῃ αὐτὸ κατὰ βούλησιν πρὸς ἴδιον ὄφελος ἐπιβάλλων εἰς τὰς δυνάμεις τῆς φύσεως τὴν ἐκτέλεσιν γιγαντιαίων ἔργων. Καὶ τὸ ἀκέρεστον πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου βαίνει διαρκῶς πρὸς τὰ πρόσω ἀνακαλύπτων νέους συνδυασμοὺς τῶν φυσικῶν δυνάμεων πρὸς παραγωγὴν ἀποτελεσμάτων ἐξυπηρετούντων τὰς ἀνάγκας αὐτοῦ. Διευθύνει τὴν δυνάμιν τοῦ ἠλεκτρισμοῦ καὶ μεταβάλλει τὴν νύκτα εἰς ἡμέραν ἢ ἐπιβάλλει εἰς τὴν δυνάμιν ταύτην νὰ ἐκτελῇ γιγαντιαία ἔργα ὀλκῆς ἢ νὰ μεταφέρῃ τοὺς φθόγγους τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὰ πέρατα τοῦ πλανήτου. Ἀναλύει καὶ συνθέτει τὴν ὕλην πρὸς παραγωγὴν σωμάτων χρησίμων εἰς τὸν βίον καὶ πειρᾶται νὰ μεταβάλλῃ τοὺς λίθους εἰς ἄρτους. Τὰ ἐλάχιστα ταῦτα, τὰ ἀνωτέρω εἰρημένα, ἀρκούσιν ὅπως δικαιολογήσῃ τὴν ἀνάγκην τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ μαθήματος τῆς φυσιογνωσίας καὶ εἰς αὐτὸ τὸ ἠνωμένον δημοτικὸν σχολεῖον πρὸς μετάδοσιν τῶν ἀπαραιτήτως ἀναγκαίων γνώσεων εἰς πάντα ἀνθρώπον ἐκ τῶν φυσικῶν φαινομένων.

Ἄλλ' ἐπειδὴ αἱ συνθήκαι, ὑφ' ἃς λειτουργεῖ τὸ ἠνωμένον δημο-

τικὸν σχολεῖον δὲν ἐπιτρέπουσι τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀφθόνου ὕλης, τὴν ὁποίαν ἡ φυσιογνωσία περικλείει, πρέπει νὰ ἐξετασθῶσιν ἐκ τῶν φυσικῶν φαινομένων τὰ ἔχοντα ἀμεσωτέραν σχέσιν πρὸς τὸν ἀνθρώπον, τὰ συντελοῦντα εἰς ὠφέλιαν ἢ βλάβην αὐτοῦ καὶ τὰ ἔχοντα κοινοτάτην πρακτικὴν ἐφαρμογὴν.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀνακάλυψις τῶν νόμων τῆς φύσεως, δυνάμει τῶν ὁποίων παράγονται τὰ φυσικὰ φαινόμενα, προκύπτει ἐκ τῆς παρατηρήσεως καὶ τῆς ἐπ' αὐτῶν ἐρεῦνης τοῦ ἀνθρώπου, ἔπεται ὅτι μέθοδος ἐν χρήσει εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς φυσιογνωσίας εἶνε ἡ συνθετικὴ.

Πρὸς τοῦτο ἐκτελεῖ ὁ διδάσκαλος ἐνώπιον τῶν μαθητῶν πειράματα καὶ προκαλεῖ τὴν παρατήρησιν τῶν μαθητῶν, ὅπως ἀνακαλύψωσιν οὗτοι αὐτενεργοῦντες τὰ αἷτια τῆς παραγωγῆς τῶν φυσικῶν φαινομένων καὶ τοὺς φυσικοὺς νόμους, ἕνεκα τῶν ὁποίων τὰ αὐτὰ φαινόμενα ἀναπαράγονται. Οὐδέποτε πρέπει νὰ διδάσκηται φυσιογνωστικὸν μάθημα ἄνευ πειραμάτων, διότι τοιαύτη διδασκαλία εἶνε ἀνιάρα καὶ ἄσκοπος, ἀπερριφθὴ δὲ ἡ τοιαύτη ἄνευ πειραμάτων διδασκαλία ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἄγγλου Βάκωνος 1600 μ. Χ. Ἄλλ' ἐν ᾧ ἡ ἄνευ πειραμάτων διδασκαλία τῆς φυσιογνωσίας εἶναι ἀπορριπτέα, δὲν ἔπεται ἐκ τούτου ὅτι χρειάζεται δι' ἕκαστον δημοτικὸν σχολεῖον συλλογὴ ὀργάνων φυσικῆς· τὸ τοιοῦτον οὔτε δυνατὸν εἶνε οὐδὲ χρησίμων, διότι ἡ πρσοχὴ τῶν μαθητῶν στρέφεται πρὸς τὴν συσκευὴν τῶν ὀργάνων ἀντὶ νὰ συγκετροῦται πρὸς τὰ παράγωμα ὑπ' αὐτῶν φαινόμενα, ἕνεκα τούτου ὁ δημοδιδάσκαλος πρέπει νὰ ἐκτελῇ πειράματα δι' ἀπλουστάτων καὶ ὑπ' αὐτοῦ κατασκευαζομένων εὐτελεστάτων ὀργάνων.

Ἦλη φυσιογνωσίας Ε' καὶ ΣΤ'. τάξεως.

Α'. ἔτος συνδιδασκαλίας.

Ἐπὶ μίαν ὥραν καθ' ἑβδομάδα, μαθήματα κατ' ἔτος περίπου 30.

1) Διάκρισις τῶν σωμάτων. 2) Τὸ διαμετὸν τῶν σωμάτων. 3) Συνοχὴ τῶν μορίων, συναφεία, ἐφαρμογαὶ τῆς συναφείας, κολλητικαὶ ὕλαι, γραφὴ διὰ μολυβδοκονδύλου καὶ κιμωλίας κλπ. 4) Διαιρέσεις

τῶν σωμάτων εἰς στερεὰ ὑγρὰ καὶ ἀέρια. 5) Ἐλξις ἢ βαρύτης, διεύθυνσις τῆς βαρύτητος, νῆμα τῆς στάθμης. 6) Μοχλὸς καὶ ιδιότητες αὐτοῦ. 7) Ὑγρά, νόμος τοῦ Ἀρχιμήδους, ἐφαρμογαὶ τοῦ νόμου τούτου (κολύμβησις, πλοῖα ἐκ σιδήρου κλπ.). 8) Ὑπαρξις τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος, πειραματικαὶ ἀποδείξεις. Ἄλλα εἶδη ἀερίων. 9) Ὁξύγονον. Περὶ καύσεως. 10) Ἀτμοσφαιρική πίεσις. 11) Ἀντλία γενικῶς. 12) Σίφων ἐφαρμογαὶ αὐτοῦ. 13) Πηγαὶ θερμότητος. 14) Διαστολὴ τῶν σωμάτων ὑπὸ τῆς θερμότητος, ἐφαρμογαὶ εἰς τὸν βίον. 15) Βρασμὸς καὶ ἐξάτμισις. 16) Ἡ δύναμις τοῦ ἀτμοῦ· ἀτμομηχαναί. 17) Παραγωγὴ τοῦ ἤχου. 18) Τηλεβόας. 19) Ἀκουστικὰ κέρατα. 20) Σώματα διαφανῆ καὶ σκιερά. 21) Κάτοπτρα ἐπίπεδα, πολλαπλασιασμὸς εἰδῶν διὰ τῶν ἐπιπέδων κατόπτρων. 22) Παραγωγὴ τοῦ ἠλεκτρισμοῦ. 23) Διάκρισις δύο ἠλεκτρικῶν βευστῶν. 25) Ἀστραπή, κεραυνός, ἀλεξικέραυνον.

Β'. ἔτος συνδιδασκαλίας.

1) Τὸ πορῶδες τῶν σωμάτων, ἐφαρμογαὶ πρακτικαὶ διυλιστήρια, ἰδρώς, καθαριότης τοῦ δέρματος. 2) Κέντρον τοῦ βάρους, ἰσορροπία, ἐφαρμογαὶ πρακτικαί. 3) Περιγραφή τοῦ ζυγοῦ, ἀκριβείας αὐτοῦ, ιδιότητος. 4) Περιγραφή πλαστιγγῶν. 5) Συγκοινωνοῦντα ἀγγεῖα. Πηγαί. 6) Ὑδραγωγεία κοινὰ καὶ ἀρτισιανὰ φρέατα. 7) Περιγραφή ὑδραργυρικοῦ βαρομέτρου. 8) Διάδοσις τῆς θερμότητος, καλοὶ καὶ κακοὶ ἀγωγοί, ἐφαρμογαὶ πρακτικαί. 9) Περιγραφή θερμομέτρων. Χρῆσις αὐτῶν. 10) Ψῦχος παραγόμενον ἐκ τῆς ἐξάτμισεως. Ὑγιειναὶ προφυλάξεις. 11) Βροχή, χιὼν, χάλιαζα. 12) Τύμπανα, σάλπιγξ. Ὀργανα μουσικά. 13) Περὶ φακῶν, οἱ ἀμφικυρτοὶ φακοί. 14) Τὰ χρώματα τοῦ ἡλιακοῦ φάσματος, ἴρις. 15) Περὶ μαγνητῶν γενικῶς. 16) Μαγνητικὴ βελόνη. 17) Ναυτικὴ πυξίς. 18) Δυναμικὸς ἠλεκτρισμὸς. Περιγραφή μιᾶς στήλης. 19) Ἠλεκτρικὸν φῶς. Λύχνος τοῦ Ἐδισσον. 20) Τηλέγραφος. 21) Τηλέφωνον. 22) Ἐφαρμογαὶ τοῦ ἠλεκτρισμοῦ ὡς κινητηρίου δυνάμεως.

Παναγ. Γ. Λεθαδάς

Διδάσκαλος τοῦ Λιδασκαλείου Ἀθηνῶν.

ΕΚ ΤΗΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ

D-R. M. JAHN

Κατὰ μετάφρασιν ἐκ τῆς 5ης γερμανικῆς ἐκδόσεως

Ἐπαμ. Γ. Παππαμιχαήλ δημοδιδασκάλου.

(Συνέχεια σελ. 81 τοῦ Δ' τεύχ. τοῦ Γ' τόμου).

Τὰ αἰσθήματα καὶ αἱ ἀντιλήψεις τοῦ παιδίου, πᾶν ὅθεν ὅ,τι ἐν αὐτῷ ἐπιβιοῖ ἐν μέρει ἐξ ἐξωτερικῶν καὶ ἐν μέρει ἐξ ἐσωτερικῶν ἐρεθισμῶν τοῦ σώματος, πρὸς δὲ τὰ συναισθήματα τῆς ἡδονῆς καὶ τῆς λύπης, τῆς ἐπιθυμίας καὶ τῆς ἀποστροφῆς, δεσπόζουσιν ἐπὶ μακρὸν τοῦ παιδίου καὶ προσδιορίζουσι σχεδὸν ὅλως μόνα ταῦτα τὴν συμπεριφορὰν του καὶ τὰς κινήσεις του. Τὸ ὄντως ὄραν καὶ ἀκούειν, τὸ ἀληθῶς γεύεσθαι καὶ ὀσφραίνεσθαι, τὸ ἀληθῶς ἀπολαύειν καὶ πάσχειν κ.τ.λ. εἶνε ὅπερ τὴν παιδικὴν ψυχὴν σὺν τοῖς περιεχομένοις τῆς ἀμέσου συνειδήσεως πληροῖ, δι' οὐ ἐμφανίζεται ἡμῖν τὸ παιδίον ὡς ἔμψυχον καὶ ζωτικόν, ὅπερ ὡς τὸ ἐκ τῆς φύσεως δεδομένον συναντῶμεν καὶ ἐξ οὗ ἡ μέλλουσα περαιτέρω ἀνάπτυξις προσδοκᾶται. Ὁ ἐνήλιξ σφαλலεται φρονῶν ὅτι διὰ τῶν λέξεων, ὧν ποιεῖται χρῆσιν πρὸς χαρακτηρισμὸν τῶν τοιούτων περιεχομένων συνειδήσεως, ἐν οἷς οὐδὲν αἶσθημα καὶ οὐδὲν ἀληθῶς ἐπιζὸν γεγονός παρατηρεῖται, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ψυχῇ τοῦ παιδίου θὰ εἶναι συνημμένον περιεχόμενον ἄνευ αἰσθήματος καὶ ἔτι μειζων εἶναι ἡ πλάνη του, ἐὰν φρονῇ, ὅτι διὰ τοιούτων ἄνευ αἰσθήματος περιεχομένων θὰ ἡδύνατο νὰ ἐπενεργήσῃ ἐπὶ τῆς ψυχῆς τοῦ παιδίου. Τοῦτο κατὰ πρῶτον πάντοτε θὰ συμβαίνει μόνον ὅταν ὁ ἐνήλικος ὀδηγῇ τὸν παῖδα εἰς θέσιν τινὰ ἔνθα γεγονός τι ἀληθῶς λαμβάνει χώραν, τ. ἔ. ἔνθα ἀκούει ὁ παῖς, ὄρα, γεύεται, ἀπτέται, ὀρέγεται ἢ ἀποστρέφεται, ἢ ὅταν ὁ ἐνήλικος ἐντυγχάνῃ ἤδη τοιοῦτόν τι ἐπιζὸν γεγονός καὶ τοῦτο ὡς ἀνάμνησιν τινα πρὸς σύνδε-

σιν χρησιμοποιῆ. Πάντοτε ὅμως εἶναι μοναδικὸν ἀληθές ἐπιζῆσαν γεγονός, ἐκ τοῦ εἶδους τοῦ ὁποῖου δύναται νὰ εἶναι πλέον ἢ αὐτὸ τοῦτο ἡ ἰσχυροτάτη τῶν ἀναμνήσεων.

Βαθμιαίως μόνον περιζεταί τὸ παιδίον τὴν ἱκανότητα ἐκ τοῦ ἀντιληπτικοῦ βίου νὰ μεθίσταται εἰς τὸν καθαρῶς παραστατικὸν καὶ ἐν αὐτῷ τοσοῦτον νὰ ἐνδιατρίβῃ, ὥστε αἱ ἐνέργειαι τοῦ πρώτου νὰ μὴ εἶναι πλέον αἱ ἐπικρατέστεραι. Ἡ μετάστασις αὕτη εἰς τὸ ἐκτελεῖν δὲν εἶναι εὐκόλος. Τῷ παιδαγωγῷ, ὅστις ζητεῖ νὰ ἐνεργήσῃ τὴν μετάστασιν ἐκ τοῦ αἰσθηματικοῦ βίου τοῦ παιδικοῦ ἐν τῷ κόσμῳ τῶν παραστάσεων καὶ τὸ παιδίον νὰ καταστήσῃ ἱκανὸν νὰ κινήται ἀναλόγως τῆς μορφώσεως ἐν τούτῳ τῷ παραστατικῷ καὶ τῷ τῆς σκέψεως κόσμῳ, ἀντιτάσσονται σημαντικὰ προσκόμματα. Πρὸς δὲ τὸ παιδίον διηνεκῶς ἐκ τῶν προσθηκῶν τὰς ὁποίας ἐνεργοῦσιν ἡ ὁμιλία τῶν ἐνηλίκων, ἡ ἐπίδρασις τῆς ἰδίας πείρας καὶ ἰδίᾳ ἡ διδασκαλία ἐπανάγεται ἐν τῷ ἀντιληπτικῷ κόσμῳ, ἐν τῇ αὐτοῦ σφαίρᾳ τοῦ φυσικῶς ἐνεργεῖν καὶ πάσχειν ἢ ἀρχίζει ἤδη νὰ καταπονῆται ὁπόταν ἐνήλικές τινες ἀποπειρῶνται νὰ κρατῶσιν αὐτὸ ἐν τῷ παραστατικῷ κόσμῳ. Αὐτὸ τοῦτο (τὸ παιδίον) ὅταν αἴρεται ὑπὲρ τὸ ἀληθῶς ὄραν καὶ ἀκούειν εἰς τρόπον ὥστε νὰ μεθίσταται ἐν τινι φανταστικῷ παριστάναι, εἶναι μὲν ταῦτα αἱ παραστάσεις του ἀναπλάσεις μόνον τοῦ πρότερον ἐπιζήσαντος γεγονότος, αἵτινες συνάπτονται μετ' ἀλλήλων καὶ μετὰ τῶν στιγμιαίων ἀντιλήψεων, συναισθημάτων καὶ ὁρμῶν ἢ μετὰ τῶν ἐκ τούτων προκυπτόντων τυπικῶν πλασμάτων. Ταῦτα τὰ καταθέματα καθίστανται σπουδαῖα ἰδίως διὰ τὴν διδασκαλίαν, ἥτις οὔτε μετὰ τινος διὰ τῶν αἰσθητηρίων περιεχομένου ἔχει νὰ ἀσχοληθῆ οὐδὲ εἰς τοιοῦτόν τι νὰ προσαρτηθῆ.

γ'.) **Διασαφήσεις.** Διὰ τὴν διατήρησιν τῶν ψυχικῶν καταστάσεων καὶ τὴν ἐκ νέου ἐμφάνισιν αὐτῶν, εἰς ὅλον τὸ βασιλεῖον τῆς φύσεως δὲν ὑπάρχει πλήρης ἀναλογία. Ὡς ἐλαστικὸν τι πτερόν ἐπιστρέφει εἰς τὴν προτέραν του θέσιν, ὅταν ἡ πίεσις καταπαύῃ, οὕτω φυσικῶς ἔπρεπε νὰ παρατηρηθῆ ἡ συνείδησις νὰ ἐξαφανίζεται μόνον δὲν θὰ εἶναι πλέον ὁ ἐξωτερικὸς ἐρεθισμὸς ἐνεργός· ἀλλὰ τοῦτο δὲν συμβαίνει.

Τοῦτο τὸ ἰδιόζον φαινόμενον δεῖται ἐξηγήσεως. Ἰπὸ φυσιολογικὴν ἔποψιν, φρονεῖ ὁ Höffding, δυνατόν νὰ καταστή τὸ γεγονός σαφές διὰ τοῦ νόμου τῆς ἀσκήσεως. Ἡ μόνη διαφορὰ μεταξύ τοῦ γνωστοῦ καὶ τοῦ νέου εἶναι μάλιστα ἡδε, ἐκεῖνο μὲν ἀντιστοιχεῖ ἐπαναληφθεῖσιν τινί, τοῦτο δὲ νέᾳ τινί ἐντυπώσει. Ἡ ἐπαναληφθεῖσα ἐντύπωσις ὀφείλει νὰ παραγάγῃ ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ κατάστασιν τινὰ ἐν ἣ ἐπιβάλλονται ὁμοίως αἱ ἐπενέργειαι τῆς διὰ τῆς πρώτης ἐντυπώσεως παραχθείσης καταστάσεως. Διὰ πάντα ὀργανικὸν μηχανισμόν ἰσχύει ὁ νόμος καθ' ὃν ὅσον συχνότερον λειτουργία τις λαμβάνει χώραν τόσον εὐκολώτερον ἐκτελεῖται. Ὅσον ἀφορᾷ τὸν ἐγκέφαλον ἡ δύνατό τις νὰ παραδεχθῆ, ὅτι διὰ τῆς πρώτης ἐντυπώσεως ἐνεργεῖται περικύκλωσις αὐτοῦ τούτου τοῦ ἀτόμου τῆς ὕλης, ἥτις βεβαίως μετὰ τὴν καταπαυσιν τῆς ἐντυπώσεως δὲν λαμβάνει χώραν, ἀλλ' ἐν τοσοῦτῳ διὰ τῆς ἐπαναλήψεως τῆς ἐντυπώσεως εὐκόλως ἀναπαράγεται.

Θὰ καταρωθῶτο οὕτως ὀρισμένη διάθεσις πρὸς τὰς μοριακὰς περικυκλώσεις ὀρισμένου εἶδους. Ἡ ἐπαναγνώρισις τότε πλέον θὰ ἀντιστοιχεῖ τῇ εὐχερείᾳ μεθ' ἧς ἡ διάθεσις αὕτη θὰ προὐκάλει τὴν περικύκλωσιν κατὰ τὴν ἐπαναλήψιν τῆς ἐντυπώσεως. Ὅτι ἐνταῦθα ἡ ἀσκησις ἐνεργεῖ δῆλόν ἐστι ἐκ τούτου ὅτι διὰ τῆς ἐπιρροῆς τῆς ἐπαναλήψεως καὶ τῆς ἀναγεννήσεως δύναται νὰ παραχθῆ αἰσθημά τι, ὅπερ ἄλλως ἦτο ἀδύνατον νὰ συμβῆ. Ἐτερομερεῖς τόνοι ἤχου τινὸς π. χ. εἶναι δυνατόν νὰ διακριθῶσιν, ὅταν ὑπάρξῃ ζωηρὰ τις ἀνάμνησις τοῦ αἰσθήματος».

Ἄλλ' ὅμως τὴν ἐξήγησιν ταύτην τούτου ἐνεκεν θεωροῦμεν πρὸ πολλοῦ ἤδη ὡς ἀνεπαρκῆ διότι ἀφορᾷ μόνον εἰς τὸν ἀπλοῦν τύπον τοῦ παριστάναι, εἰς τὸ ἐπαναγνώριζεν· εἰς ἀπειραριθμούς ὅμως περιπτώσεις παρουσιάζονται παραστάσεις, αἵτινες δὲν ἐπανακαλοῦνται εἰς τὴν συνείδησιν διὰ παρομοίων ἢ ὁμοίων αἰσθημάτων καὶ ἀντιλήψεων.

Τὰ πειράματα, ὅπως τὸ παριστάναι ἐξηγήσωσι ψυχολογικῶς, ἔχουσι τὸ χαρακτηριστικόν, ὅτι ἀπορέουσιν ἐκ τῶν καταθεμάτων, ἅτινα πρῶτον ἐσχηματίσθησαν ἐπὶ τῇ βάσει τούτων τῶν ἰδιοφυῶν ψυχικῶν φαινομένων. Πρόκειται ψυχολογικῶς, ὡς ὁ Volkmann λεπτομερῶς διεξέρχεται, οὐχὶ περὶ ἐκτατοῦ, ὡς κατὰ τὴν πίεσιν ἐπὶ

ελαστικῶν τινος σώματος, ἀλλὰ περὶ ἐνταυτοῦ γεγονότος. «Μετατιθεμένη τις εἰς τὸ ἀποπτικὸν σημεῖον τοῦ τελευταίου τούτου καὶ σταθμίζων ὅτι ἡ παράστασις ὡς ἐσωσερικὴ ἀνάπτυξις καὶ ἐνέργεια τῆς ψυχῆς εἶναι πράξις τις, φθάνει οὕτως εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἀληθὲς τι συμβᾶν θὰ ἠδύνατο νὰ παραλύσῃ δι' ἄλλου, ἀλλὰ δὲν θὰ κατηργεῖτο διὰ μόνης τῆς καταπαύσεως ἐκείνου, δι' οὗ προεκλήθη. Ἡ παράστασις εἶναι θετικὴ τις ἀνάπτυξις καὶ ἐσωτερικὴ τις διαμόρφωσις τῆς ψυχῆς ἀναλυομένου τοῦ κοινοῦ ἢ ψυχῆ δύναται ἀφ' ἑαυτῆς νὰ ἐλευθερωθῇ τῆς ἀναπτύξεως, ἢν ἀληθῶς παρεδέχθη καὶ δύναται νὰ μὴ ἐξέρχεται ἔξω ἐκείνου, ὅπερ ἀφ' ἑαυτοῦ ἀναπτύσσεται, ἀλλὰ δέον νὰ ἀντέχεται ἐκείνου, ὅπερ πρὸς τὴν ἀληθῆ ἀνάπτυξιν συμβάλλεται.» Ἄλλ' ὡς ἐλέχθη, τοιαῦται ἐξηγήσεις οὐδαμῶς δυνατόν νὰ θεωρῶνται ὡς ἀρκούσα διασαφῆσις τοῦ ῥηθέντος φαινομένου. Τὸ πρᾶγμα εἶναι πολὺ πλεον ἀντίστροφον· διότι ὁ ἐπιστημονικὸς τρόπος τοῦ ἐξηγεῖν φυσικὰ γεγονότα δὲν δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ ἐπὶ τῆς ἐμμονῆς καὶ τῆς ἐπαναγνωρίσεως τῶν ψυχικῶν πλασμάτων, ἀποδίδει τις τῇ ψυχικῇ οὐσίᾳ ιδιότητος, δι' ἧν ἡ ἰδιοφυὴς ἐνέργεια τῆς ψυχῆς λαμβάνει ὀρισμένην τινὰ αἰτιολογίαν.

Ἄν καὶ ἀνωτέρω εἶπομεν ὅ,τι διὰ τὰ χαρακτηριστικὰ ψυχικὰ γεγονότα οὐδεμία ἀναλογία δύναται νὰ εὑρεθῇ ἐν τῇ φύσει, ἐν τούτοις φαίνεται αὖθις, ὅτι ἡ ἐμμονὴ τῶν ψυχικῶν πλασμάτων δὲν ἀντικείται πρὸς τὴν φυσικὴν πορείαν. Ὁ τῆς ἀδρανείας νόμος λέγει ἡμῖν, ὅτι ἕκαστον φυσικὸν σῶμα δεικνύει τὴν προσπάθειαν ἐν τινι καταστάσει τῆς κινήσεως ἢ τῆς ἠρεμίας νὰ διαμένῃ ἐφ' ὅσον δὲν ἀναγκάζεται διὰ τῆς ἐνεργείας δυνάμεων νὰ μεταβάλλῃ τὴν ἑαυτοῦ κατάστασιν.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐννοίαν τῆς παραστάσεως ἢ ἀντιλήψις εἶναι διάφορος. Χαρακτηρίζομεν τὰς παραστάσεις ὡς εἰκόνας αἰτίνες ἐκ τῶν ἀντιληπτῶν ὑπολείπονται ἐν τῇ ψυχῇ μετὰ τὴν ἐξαφάνησιν τοῦ ἐρεθισμοῦ ἢ διασαφῆσις αὕτη εὐρίσκεται ἐν συμφωνίᾳ μὲ τὴν παιδαγωγικὴν καὶ τὴν γλωσσικὴν χρῆσιν. Ἡ ψυχολογία ἐν τούτοις δίδει τῇ λέξει παράστασις καὶ καθολικὴν τινὰ σημασίαν. Ὁ Ἐρβартος πᾶν ὅ,τι ἐν γένει εἶναι ἀντικείμενον τῆς συνειδήσεως ὀνομάζει παράστασιν. Τὰ αἰσθήματα οὕτω λογίζονται ὡς ἀπλᾶ παραστάσεις, ἐνῶ αἱ ἄλλαι παρα-

στάσεις ὀνομάζονται σύνθετοι καὶ παράγωγοι. Τὸ περιεχόμενον τῆς παραστάσεως θεωρεῖται ἢ ὡς ἀληθὲς ἢ κατὰ τὸ δυνατόν ἀληθὲς ἢ καὶ ὡς τι τῶν ἀδυνατῶν, εἴτα περαιτέρω ὡς τις ιδιότης, ὡς μορφή, πράγματός τινος, ὡς τι συμβεβηκὸς τοῦ ἐξωτερικοῦ ἢ τοῦ ἐσωτερικοῦ κόσμου. Ὁ Wundt ἐξ ἄλλου ἀντιλαμβάνεται τὴν ἐννοίαν τῆς παραστάσεως στενώτερον. Ἐννοεῖ ὑπὸ ταύτην τὴν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ συνειδήσει παραχθεῖσαν εἰκόνα ἀντικειμένου τινός ἢ γεγονότος τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου, ἀδιάφορον ἂν τὸ ἀντικείμενον εἶναι πραγματικὸν ἢ γενικῶς ἂν ἀληθὲς ἢ μόνον μνημονικὸν ἀντικείμενον εἶναι. Παραστάσεις, αἰτίνες ἐκ πραγματικῶν ἀντικειμένων περιζῶνται ὀνομάζονται κατ' αὐτὸν ἀντιλήψεις καὶ ἐποπτεῖαι. Τὴν διαφορὰν, ὅτι τὰ πραγματικὰ ἀντικείμενα δυνατόν νὰ εἶναι παρόντα ἢ ἀπόντα, δὲν λαμβάνει ὑπ' ὄψιν ὁ Wundt. Παραστάσεις ἐκ μόνον μνημονικῶν ἀντικειμένων ὀνομάζει ἀναμνηστικὰς εἰκόνας ἢ φανταστικὰς παραστάσεις.

Ἐπὶ παιδαγωγικὴν ἔποψιν τὸ ὑφ' ἡμῶν ἐμπεδωθὲν σύμπλεγμα εἶναι τὰ μέγιστα χρησιμώτατον. Εἶναι ἡμῖν νῦν δὲ ἀκριβῶς γνωστὰ, 1) τὰ αἰσθήματα ὡς τὰ συστατικὰ στοιχεῖα τῆς συνειδήσεως ἡμῶν, ἐν οἷς δύναται τις νὰ διακρίνῃ τὸ περιεχόμενον, τὴν ἰσχύον καὶ τὸν συναισθηματικὸν τόνον, 2) αἱ ἀντιλήψεις καὶ ἐποπτεῖαι ὡς τὰ κατὰ χρόνον καὶ χῶρον κατὰ τὸ μέλλον καὶ ἤττον ὀρισμένως μορφοῦμενα αἰσθήματα ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἀντικειμένου, ἐξ οὗ οἱ αἰσθηματικοὶ ἐρεθισμοὶ ἐξεπορεύθησαν, 3) αἱ παραστάσεις ὡς αἱ ἐκ τοῦ ἀντιληπτοῦ ἐν τῇ ψυχῇ ὑποληφθεῖσαι εἰκόνας, ἐνθα ἡ παρουσία τῶν προκαλεσάντων ταύτας ἀντικειμένων δὲν προϋποτίθεται πλέον.

Αὗται αἱ εἰκόνας αἰτίνες διὰ τῆς παραστατικῆς ἐνεργείας τῆς ψυχῆς προέκυψαν, δύνανται ἐν τῇ συνειδήσει νὰ εἶναι παρούσαι καὶ ἐπὶ πολὺν χρόνον νὰ ἐμμένωσιν, ἀλλὰ καὶ δύνανται νὰ κατασταθῶσι μὴ συνειδηταί, οὕτως ὥστε δι' ἡμᾶς ἢ ἐφ' ὀρισμένον χρόνον ἢ καὶ διὰ παντός νὰ φαίνωνται ὅλως ἀπολεσθεῖσαι. Πολλὰ πλὴν ἐν τούτοις τούτο εἶναι μόνον φαινόμενον. Καὶ ὑπὸ τὸ κατώφλιον τῆς συνειδήσεως ἐργάζονται περαιτέρω αἱ παραστάσεις ἵνα ἢ ἐπὶ εὐνοϊκῆς εὐκαιρίας ἀναμνησθῶσι α') ἀναλλοιωτῶς ἐπικρατήσωσιν ἢ β') εἰς συνδέσεις εἰσέλθωσι καὶ νέας εἰκόνας παραγάγωσιν. Ἐν τῇ τελευταίᾳ περι-

πτώσει οὐχί σπανίως προκύπτει ἵνα παράγονται πλάσματα, τὰ ὅποια γ') ἐκ τῶν κανονικῶν ἀναφορῶν τοῦ ἀντιλαμβάνεσθαι καὶ παριστάνειν νὰ παρεκκλίνωσιν. Ἔχομεν τούτου ἕνεκα ὑπὸ τὰς παραστάσεις διάφορα αὐθις εἶδη νὰ διακρίνωμεν, 1) τὰς ἀναμνηστικὰς εἰκόνας, 2) τὰς φαντασίας πλάσματα καὶ 3) τὰς φαντασίας παραστάσεις.

ΑΙ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

Κατὰ τὸν Kehr

Α'.

Ἐν τῇ γλωσσικῇ ἐκθέσει πρόκειται κυρίως περὶ τούτου, πῶς δηλονότι ιδέας, ἃς ἔχουσιν εἰς τὴν ἑαυτῶν κατοχὴν οἱ παῖδες νὰ δύνανται νὰ ἐκφράζωσι λογικῶς καὶ ἐν ὀρθῇ γλωσσικῇ μορφῇ πρῶτον μὲν προφορικῶς κατόπιν δὲ καὶ γραπτῶς. Ἡ γραπτὴ ἐκθεσις δύναται φυσικῶς νὰ ἀπαιτῆται τόσῳ μᾶλλον, ὅσῳ ἔχουσιν ὑπερνηκθῆ ἤδη αἱ κύρια δυσκολίαι καθόσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ὠραίαν γραφὴν καὶ τὴν ὀρθογραφίαν, ἐπειδὴ ὅσῳ περισσότερον πρὸς ταῦτα τὰ πράγματα ἔχει νὰ παλαίσῃ ὁ μαθητής, τόσῳ μᾶλλον καθίσταται ἀνίκανος νὰ συγκεντροῖ τὴν προσοχὴν του εἰς τὸ περιεχόμενον τῆς ἐκθέσεως, ἥτοι εἰς τὰς ιδέας. Πρὸς τούτοις δὲν πρέπει νὰ λησμονῆ τις ὅτι πρὸ τῆς διδασκαλίας τῶν ἐκθέσεων ὀφείλει νὰ ἔχη ὀπωσδήποτε λήξει ἢ διδασκαλίῳ τῶν ὀρθογραφικῶν γυμνασμάτων, καὶ ὅτι κατ' ἀκολουθίαν οὐδεμίᾳ ἰδιαιτέρα ἐκθεσις ἐπιτρέπεται νὰ ἀπαιτῆται ἀπὸ τοὺς μαθητὰς, πρὸ τοῦ τετάρτου σχολικοῦ ἔτους.

Καλλιεργοῦνται δὲ τὰ προπαρασκευαστικὰ γυμνάσματα πρὸς τὸν σκοπὸν, ἵνα προσφέρῃ ὁ διδάσκαλος διὰ τῆς ὅλης διδασκαλίας τὴν ἀντιστοιχοῦσαν ποσότητα τῶν ιδεῶν ἐν

καταλλήλῳ ποιότητι, καὶ ἵνα ἐφωδιασμένος μὲ τὴν μεγίστην ὑπομονὴν καὶ τὴν ἀνένδοτον ἐπιμονὴν καθοδηγῆ τοὺς μαθητὰς εἰς τὸ ἐκφράζεσθαι σαφῶς, ὀρθῶς καὶ μὲ καθαρὰν προφορὰν ἐν πλήρεσι μάλιστα ἀπαντήσεσι καὶ ἐν ὀλοκλήροις προτάσεσιν εἰς ὅ,τι οὗτοι τελείως ἐνόησαν, προσέτι δ' ἵνα οἱ μαθηταὶ τὰ ἀπὸ στήθους μεμαθημένα τεμάχια ὅσῳ τὸ δυνατόν παραδειγματικῶς ν' ἀπαγγέλλωσι καὶ νὰ κέκτνται ἐν τῷ διηγεῖσθαι ἀσκασίῳ τινα, καὶ τέλος ἵνα εἶνε τόσον ἀνεπτυγμένοι οἱ μαθηταὶ εἰς τὴν γραφὴν, ὥστε ἀναγνωσθεῖσαι προτάσεις καὶ μεμονωμένα τεμάχια τοῦ ἀλφαβηταρίου κατὰ προτάσεις ὀρθῶς καὶ ὀρθογραφικῶς νὰ γράφωσι καὶ ἀπὸ μνήμης καὶ καθ' ὑπαγόρευσιν.

Ἄλλὰ πρέπει πρὸς τούτους ῥητῶς νὰ τονισθῆ, ὅτι πάντα τὰ γραπτὰ γυμνάσματα τῶν κατωτέρων τάξεων πρέπει ἰδιαζόντως τὸν σκοπὸν τοῦτον νὰ ὑπηρετῶσιν, ἥτοι τὰς δυνατότας δυσκολίας κατὰ τὸ δυνατόν νὰ ὑπερνηκῶσι καὶ νὰ καθιστῶσι τὸν μαθητὴν ἱκανὸν εἰς τὴν ὀρθὴν παράστασιν τῶν ἐξωτερικῶν πλευρῶν τῆς γλώσσης, τόσον δηλ. τῆς καθαρᾶς καλλιγραφίας, ὅσον ἐπίσης καὶ τῆς ὀρθογραφίας. Οὕτω λοιπὸν προκύπτουσιν αἱ εἰς τὴν προφορικὴν τῶν ιδεῶν ἐκφρασίαν, ἔχουσαι τὰς ρίζας τῶν, γραπτὰ ἀσκήσεις τῶν κατωτέρων τάξεων, κατὰ προτίμησιν δὲ αἱ ἀσκήσεις γραφῆς λέξεων καὶ προτάσεων· τὸ μὲν ἐπὶ τοῦ μαυροπίνακος, τὸ δὲ ἀπὸ τοῦ ἀλφαβηταρίου τ. ἔ. ἢ ἀναπαραγωγῆ γραπτῶς ἀναγνωσθέντων τεμαχίων καὶ ἀπὸ μνήμης μεμαθημένων—πολὺ σπουδαῖον!—Ἐνῶ λοιπὸν ἡμεῖς ἐφιστῶμεν τὴν προσοχὴν μας ἐπὶ τούτου, ἵνα αἱ τελούμεναι ἐνέργειαι κατὰ τὸν προπαρασκευαστικὸν κύκλον διεξάγονται κατὰ τὸν τρόπον, τὸν ὁποῖον διεπραγματεύθημεν εἰς τὸ περὶ ὀρθογραφίας καὶ γραμματικῆς κεφάλαιον, χωροῦμεν ἀμέσως εἰς τὸν Βον κύκλον, ὅστις διαπραγματεύεται ἀποκλειστικῶς τὰς ἰδιαζούσας τῶν ἐκθέσεων ἀσκήσεις, αἵτινες ἄρχονται ἀπὸ τοῦ τετάρτου Σχο-

λικού ἔτους καὶ ἐξακολουθοῦσι μέχρι τῆς ἐγκαταλείψεως τοῦ Σχολείου.

Β'.

Αἱ ἀπὸ τοῦ τετάρτου σχολικοῦ ἔτους ἀρχόμεναι ἐκθέσεις εἰσὶ ἢ τοιαῦται, αἱ ὁποῖαι ἐμπεριέχουσι σκέψεις δοθείσας τοῖς μαθηταῖς, ἢ τοιαῦται, αἱ ὁποῖαι περιλαμβάνουσιν ἰδίως τῶν μαθητῶν σκέψεις. Διαφοροῦνται ἐπομένως αἱ ἀσκήσεις τοῦ λεκτικοῦ ὕψους εἰς ἀ ν α π α ρ α γ ω γ ι κ ἄ ς καὶ π α ρ α γ ω γ ι κ ἄ ς. Αἱ μὲν πρῶται κατορθοῦνται α') διὰ τοῦ ἀναγνωστικοῦ βιβλίου, διὰ τῆς ἐμβριθοῦς δηλ. πραγματικῆς καὶ γλωσσικῆς ἀναλύσεως τοῦ ἀναγνωστικοῦ τεμαχίου, β') διὰ τῆς ἀμέσου ἰδίας παρατηρήσεως τῶν ἀντικειμένων, τῶν ὁποίων ἡ οὐσία κατὰ βάθος συνεζητήθη μεταξὺ διδασκάλου καὶ μαθητῶν. Αἱ δὲ π α ρ α γ ω γ ι κ αὶ ἀσκήσεις ἀποβλέπουσιν εἰς τὴν ἀνεύρεσιν τῆς ὕλης, ἢ εἰς τὴν ἀνεύρεσιν τῆς μορφῆς, ἢ καὶ εἰς τὴν ἀνεύρεσιν ἀμφοτέρων, αὗται δ' ἀνήκουσιν εἰς τὰ ἰδιαίτατα εἶδη τῶν ἐκθέσεων εἰς τὰ ὁποῖα ὁ βίος τῶν παιδῶν παρέχει τὴν ὕλην.

Αἱ ἐκθέσεις εἶνε κυριολεκτικῶς τὸ σπουδαιότατον μέρος ἐν τῷ ἐδάφει τῆς γλωσσικῆς διδασκαλίας, εἶνε ἢ κορωνὴς τοῦ παντός. Πᾶσαι αἱ λοιπαὶ γλωσσικαὶ ἀσκήσεις ἀποκορυφοῦνται εἰς τὰ γυμνάσματα τῶν ἐκθέσεων, ὅπως ἐν γένει ὁλόκληρος ἡ σχολικὴ διδασκαλία ὀφείλει νὰ τίθεται εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τούτων. Ὅθεν δύναται τις ἀντιστρόφως νὰ ἀποφανθῆ ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων ταύτης τῆς ἀσκήσεως περὶ τῶν καρπῶν τῶν λοιπῶν μαθημάτων καὶ διὰ τοῦτο ὠνόμασε τις τὰς ἐκθέσεις οὐχὶ ἀδίκως «ὄφθαλμὸν τοῦ Σχολείου.» «Ὅφείλει τις νὰ ἀσκῆται εἰς τὸ γράφειν» λέγει ὁ Lerder, «ἐπειδὴ τὸ κονδύλιον ὀξύνει τὴν διάνοιαν, ῥυθμίζει τὴν γλῶσσαν, ἀναπτύσσει τὰς ἰδέας καὶ κάμνει τὴν ψυχὴν θαυμασίως ἐνεργόν. Μόνον οἱ λαοὶ οἵτινες γράφουσι καὶ ἀναγι-

γνώσκουσι εἶνε ἀληθῶς ἀνεπτυγμένοι λαοί.» Ἀλλ' ὅσον σπουδαία εἶνε ἡ ἀσκῆσις ἐν τῇ γραπτῇ παραστάσει τῶν ἰδεῶν καὶ ὅσον περισσότερο καιρὸν καὶ κόπον καταναλίσκουσιν ἔνιοι διδάσκαλοι εἰς τὰς ἐκθέσεις, τόσον τοῦτο δὲν κατορθοῦται εἰς μερικὰ σχολεῖα. Ἡ αἰτία τοῦ φαινομένου τούτου διαλευκάζεται κατὰ πολλαπλοῦς τρόπους, τοὺς κυριωτάτους τῶν ὁποίων ἡμεῖς προσάγομεν, α') ἐλλείπει ἡ γενικὴ μόρφωσις, β') ἐλλείπουσι τὰ ἀναγκαιοῦντα διὰ τὴν ἐτοιμασίαν τῶν ἐγγράφων ἐκθέσεων γυμνάσματα, ἢ ἀναγκαῖα δηλ. γλωσσικὴ προπαρασκευή, γ') ἀποχωρίζονται αἱ ἀσκήσεις τῶν ἐκθέσεων πάρα πολὺ ἀπὸ τὰ λοιπὰ ἀντικείμενα τῆς διδασκαλίας, ἐνῶ ἐπιβάλλεται νὰ συνδέωνται, δ') ἀπαιτεῖ τις παρὰ τῶν παιδῶν πάρα πολλὰ διὰ μιᾶς, ἀπαιτεῖ πρωτοτυπίας, ἐν ᾧ τὸ Δημοτικὸν Σχολεῖον μὲ καλλισθήτους ἀναπαραστάσεις ὀφείλει νὰ εἶνε πολὺ εὐχαριστημένον, ε') δὲν ἀκολουθεῖται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οὐδεμίᾳ αὐστηρᾷ γεννητικῇ πορείᾳ τῆς διδασκαλίας.

Τὸ πρᾶγμα εἶνε ὀρθῶς πολὺ σπουδαιότερον ἢ ὅσον δύναται τις νὰ ὑποθέσῃ.

(Ἀκολουθεῖ)

(Ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ)

Π. Γ. ΤΣΑΚΙΡΗΣ

Η ΕΞΕΛΙΞΙΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΑΠΟ ΤΗΣ ΣΥΣΤΑΣΕΩΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'.

(Συνέχεια σελ. 78 τοῦ Δ'. τεύχους τοῦ Γ'. τόμου)

Διὰ τοῦ ΧΘ' Νόμου τῆς 11 Ἰανουαρίου 1878 συνέστη ἐκ νέου ἐν Ἀθήναις Διδασκαλεῖον ἐπὶ τῇ βᾶσει τῶν νεωτέρων παιδαγωγικῶν

ἀρχῶν καὶ συστημάτων καὶ ἐτέθη τέρμα εἰς τὴν ἀνωτέρω περιγραφείσαν λυπηρὰν κατάστασιν τῆς Δημοτικῆς Ἐκπαιδεύσεως. Διὰ τοῦ νόμου τούτου ὤρισθησαν τὰ ἐν τοῖς σχολείοις τῆς στοιχειώδους Ἐκπαιδεύσεως διδασκόμενα μαθήματα καὶ τὰ ἐν τῷ ἰδρυθέντι Διδασκαλείῳ. Ὄρισθησαν προσέτι καὶ τὰ προσόντα τῶν μελλόντων νὰ γίνωσι δεκτοὶ ὡς μαθηταὶ τοῦ Διδασκαλείου τούτου· οἱ ἐκ τοῦ Διδασκαλείου ἐξερχόμενοι ἐτύγχανον διπλώματος δημοδιδασκάλου μὲν Α'. τάξεως οἱ τυχόντες τοῦ βαθμοῦ ἄριστα, Β'. δὲ τάξεως οἱ τυχόντες τοῦ βαθμοῦ λίαν καλῶς καὶ Γ'. τάξεως οἱ τυχόντες τοῦ βαθμοῦ καλῶς.

Οἱ δημοδιδάσκαλοι Γ' τάξεως ὤρισθη νὰ διορίζωνται ἐν τοῖς σχολείοις τῶν χωρίων καὶ ἐν τοῖς τῶν πρωτευουσῶν τῶν δήμων· οἱ δημοδιδάσκαλοι Β'. τάξεως ἐν τοῖς σχολείοις τῶν πρωτευουσῶν τῶν ἐπαρχιῶν, καὶ ἐν ἑλλείψει δημοδιδασκάλων Α'. τάξεως, καὶ ἐν τοῖς τῶν πρωτευουσῶν τῶν νομῶν. Ἀλλὰ ἡ διάταξις αὕτη διὰ τοῦ ΩΝΘ' Νόμου περὶ συστάσεως Διδασκαλείου ἐν Πελοποννήσῳ καὶ Ἐπτανήσῳ ἐτροποποιήθη οὕτω : «Οἱ ἀπὸ τῶν διδασκαλείων ἀναγνωρισθόμενοι διδάσκαλοι δευτέρας τάξεως διορίζονται ὡς διευθυνταὶ δημοτικοῦ σχολείου ἐν ταῖς πρωτευούσαις δήμων ἢ ἐπαρχιῶν, οἱ δὲ ἀναγνωρισθόμενοι πρωτοβάθμιοι διορίζονται τοιοῦτοι ἐν πρωτευούσῃ ἐπαρχιῶν ἢ νομῶν. Ἐν ἑλλείψει δὲ δευτεροβαθμίων δημοδιδασκάλων, διορίζονται καὶ τριτοβάθμιοι ἐν πρωτευούσαις δήμων· ὡς δεῦτεροι δὲ δημοδιδάσκαλοι σχολείου, ἔχοντος ἀνάγκην πλειόνων τοῦ ἐνὸς διδασκάλων, δύνανται νὰ διορισθῶσι ἐν σχολείοις πρωτευουσῶν νομῶν ἢ ἐπαρχιῶν καὶ δευτεροβάθμιοι ἢ τριτοβάθμιοι, ἐν δὲ τοῖς σχολείοις τῶν κωμῶν διορίζονται τριτοβάθμιοι· δύναται κατ' ἰδίαν βούλησιν νὰ διορισθῆ καὶ πρωτοβάθμιος ἢ δευτεροβάθμιος ἐν σχολείῳ κώμης, ἀλλ' ἔχων τὸν μισθὸν καὶ τὰς ἀποδοχὰς τριτοβαθμίου».

Διὰ τοῦ αὐτοῦ ΧΘ' νόμου ἐκανονίσθη καὶ ὁ μισθὸς τῶν ἐκ τοῦ Διδασκαλείου ἐξερχομένων δημοδιδασκάλων ὡς ἐξῆς : Τῶν δημοδιδασκάλων Γ'. τάξεως εἰς δραχμὰς 80· τῶν τῆς Β'. 100 καὶ τῶν τῆς Α'. εἰς δραχμὰς 140, πλὴν τῶν προϊσταμένων τῶν ἐν Ἀθήναις, Σύρῳ, Πάτραις καὶ Κερκύρα δημοτικῶν σχολείων, ὧν ὁ μισθὸς ὤρισθη εἰς δραχμὰς 180 (πλὴν τοῦ μισθοῦ τούτου εἰσέπρακτον καὶ δι-

δακτρα). Κατὰ τὸ ἔτος 1880 διὰ τοῦ Νόμου ΩΝΘ'. τῆς 6 Μαΐου τοῦ ἔτους τούτου ἰδρύθησαν δύο ἐπι Διδασκαλεῖα ἐν ἐν Πελοποννήσῳ καὶ ἐν ἐν Ἐπτανήσῳ. Κατὰ δὲ τὸ ἔτος 1882 διὰ τοῦ Νόμου ΑΙΒ'. τῆς 12 Ἰουνίου τοῦ ἔτους τούτου ἰδρύθη καὶ ἕτερον ἐν Θεσσαλίᾳ. Διὰ Β. Διαταγμάτων δὲ ὤρισθησαν ὡς ἑδραὶ τῶν τριῶν τούτων Διδασκαλείων αἱ ἐξῆς πόλεις· ἡ Τρίπολις διὰ τὸ ἐν Πελοποννήσῳ, ἡ Κέρκυρα διὰ τὸ ἐν Ἐπτανήσῳ καὶ ἡ Λάρισα διὰ τὸ ἐν Θεσσαλίᾳ.

Διὰ τοῦ Β. Διατάγματος τῆς 3 Σεπτεμβρίου τοῦ ἔτους 1880 περὶ μεθόδου διδασκαλικῆς ἐν τοῖς δημοτικοῖς σχολείοις ὤρισθη, 1) ἐν οἷς σχολείοις τοῦ Βασιλείου διορίζονται δημοδιδάσκαλοι ἀνεγνωρισμένοι διὰ πτυχίων τῶν νέων Διδασκαλείων, ἢ δημοδιδάσκαλοι, ἀσκηθέντες ἐπαρκῶς ἐν προτύποις προσκλήσει τοῦ Γενικοῦ Ἐπιθεωρητοῦ, ὥστε νὰ δύνανται νὰ διδάσκωσι συνδιδασκτικῶς, ἢ διδασκαλία τῶν μαθημάτων θέλει ἐνεργεῖσθαι συνδιδασκτικῶς, διαίρουμένων τῶν μαθητῶν εἰς τέσσαρας, ἢ καὶ πέντε ἐν ἀνάγκῃ ἐνιαυσίους τάξεις, κατὰ τὴν ἐν τοῖς προτύποις τοῖς προσρητημένοις ταῖς διδασκαλείαις ἐπικρατοῦσαν μέθοδον καὶ τάξιν· 2) ἐν τοῖς ὀλιγοπληθεῖσι σχολείοις, ἐν οἷς καθ' ἡμέραν παρόντες μαθηταὶ δὲν ὑπερβαίνουν τοὺς πενήντα, ὡσαύτως ἢ διδασκαλία δυνάμει τοῦ ἰσχύοντος ὁδηγοῦ θέλει ἐνεργεῖσθαι συνδιδασκτικῶς, διαίρουμένου τοῦ σχολείου εἰς τέσσαρας ἐνιαυσίους τάξεις, καὶ λογιζομένου τοῦ σχολικοῦ ἔτους ἀπὸ τῆς πρώτης Σεπτεμβρίου, κατὰ τὸ ἐκδοθησόμενον ὑπὸ τοῦ Ἰπουργείου ἐπίσημον πρόγραμμα καὶ τὰς περὶ ἐφαρμογῆς τούτου ἐκδοθησομένης ὁδηγίας· 3) ἐν οἷς σχολείοις διορίζεται δεύτερος διδάσκαλος φέρων πτυχίον νέου διδασκαλείου, ὁ μὲν πρῶτος τοῦ σχολείου διδάσκαλος (ὁ διευθυντὴν) διδάσκει τὰ ἀνώτερα συνδιδασκτικῶς διδασκόμενα τμήματα, ὁ δὲ δεύτερος διδάσκαλος διδάσκει τὸ κατώτερον τοῦ σχολείου τμήμα διαίρων αὐτὸ εἰς τάξεις, δύο ἢ καὶ τρεῖς ἐν ἀνάγκῃ, συνδιδασκτικῶς κατὰ τὴν ἐν τῷ προτύπῳ μέθοδον καὶ τάξιν.

Διὰ τοῦ Β. Διατάγματος δὲ τῆς 16 Μαρτίου τοῦ ἔτους 1881 ὑπεχρεώθησαν πάντες οἱ δημοδιδάσκαλοι καὶ δημοδιδασκάλισσαι οἱ ἐν τοῖς δημοσυντηρήτοις ἢ ἰδιοσυντηρήτοις διδάσκοντες, πλὴν τῶν πρὸ τοῦ 1862 ἀναγνωρισθέντων πρωτοβάθμιων καὶ τῶν ἀπὸ τῶν νέων δι-

δασκαλείων, και οἱ βουλόμενοι τῶν ἐκτός ὑπηρεσίας διατελούντων νὰ ἀσκηθῶσι κατὰ περιφερείας, παρὰ τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργείου προσκαλούμενοι, ἐν τοῖς προτύποις ἢ καὶ ἐν τοῖς κεντρικοῖς πρωτευουσῶν νομῶν ἢ ἐπαρχιῶν δημοτικοῖς σχολείοις, ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Ὑπουργείου ὀριζομένοις ἐπὶ ἕξ τοῦλάχιστον ἐβδομάδας, δι' ὑποδειγματικῆς διδασκαλίας ὑπὸ τοῦ ἐν ἐκάστη περιφερείᾳ δημοτικῶν σχολείων ἀποστελλομένου παρὰ τοῦ Ὑπουργείου Ἐπιθεωρητοῦ κατὰ τὰς ὁδηγίας τοῦ Γενικοῦ Ἐπιθεωρητοῦ καὶ τὴν ἐπίβλεψιν αὐτοῦ, ἢ διευθυντοῦ Διδασκαλείου ἢ προτύπου.

Ὡς τοιοῦτοι ἐπιθεωρηταὶ πρὸς ἄσκησιν τῶν δημοδιδασκάλων ὤρισθησαν, 1) οἱ διδάσκοντες τὰ παιδαγωγικὰ ἐν τοῖς διδασκαλείοις καθηγηταὶ, 2) πρωτοβάθμιοι δημοδιδάσκαλοι ἀπὸ τῶν νέων διδασκαλείων ἀναγνωρισθέντες μετὰ διετῆ ἐν πρωτευούσαις νομῶν ἢ ἐπαρχιῶν ὑπηρεσίαν, 3) πρωτοβάθμιοι δημοδιδάσκαλοι ἐπὶ δύο τοῦλάχιστον ἔτη ἐν προτύποις σχολείοις ὡς τακτικοὶ διδάσκαλοι ὑπηρετήσαντες, 4) οἱ ἐν Γερμανίᾳ ἢ Ἑλβετίᾳ εἰδικῶς τὰ παιδαγωγικὰ σπουδάσαντες καὶ ἐν διδασκαλείοις ἀσκηθέντες. Μετὰ τὴν ἀνωτέρω ἄσκησιν πάντες οἱ δημοδιδάσκαλοι πλὴν τῶν ἐξαίρεθέντων διὰ τοῦ Β. Διατάγματος τούτου ὑπεχρεώθησαν καὶ ὑπέστησαν διαδοχικῶς πρακτικὴν κυρίως ἐξέτασιν ἐν Διδασκαλείῳ.

Οὕτω λοιπὸν διὰ τῶν ἐκ τῶν νέων Διδασκαλείων ἐξεληθόντων δημοδιδασκάλων καὶ διὰ τῶν κατὰ τὸ ἀνωτέρω Β. Διατάγμα ἀσκηθέντων ἐφηρμόσθη ἡ συνδιδασκτικὴ μέθοδος ἐν τοῖς Δημοτικοῖς σχολείοις τοῦ Κράτους καὶ κατηργήθη ἡ ἀλληλοδασκτικὴ.

(ἀκολουθεῖ)

Ἡλ. Γοντζῆς

Δ Η Λ Ω Σ Ι Σ

Ὁ κ. Λάμψας διέκοψε προσωρινῶς τὴν περὶ τῆς πορείας τῆς διδασκαλίας πραγματείαν του, καθότι εἶνε ἀπησχολημένος εἰς τὴν κρίσιν τῶν βιβλίων τῆς Δημ. Ἐκπαιδεύσεως. Θέλει δὲ ἐξακολουθῆσαι ταύτην ἐν τοῖς ἐπομένοις τεύχεσιν εὐθύς ὡς ἀπαλλαγῇ ἐκ τῆς προσθέτου ταύτης ἐργασίας.

ΘΕΣΜΟΛΟΓΙΟΝ

ΝΟΜΟΣ ΧΝΒ'.

περὶ συντάξεων τῶν πολιτικῶν ὑπαλλήλων ὡς ἐτροποποιήθη διὰ τοῦ „ΓΡΓ' τῆς 13 Ἰουλίου 1903.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Περὶ συντάξεως τῶν πολιτικῶν ὑπαλλήλων.

Ἄρθρον 1.

Δικαίωμα εἰς σύνταξιν ἔχουσιν οἱ διὰ Βασιλικῆς Διατάγματος εἰς δημοσίαν ὑπηρεσίαν διοριζόμενοι καὶ μισθοδοτούμενοι παρὰ τοῦ δημοσίου ταμείου, οἱ δημοδιδάσκαλοι ἀμφοτέρων τῶν φύλων καὶ οἱ ὑπογραμματεῖς, πρωτοκύλληται καὶ γραφεῖς, οἱ εἰς δημοσία γραφεῖα, δυναμει τῶν κειμένων νόμων διοριζόμενοι.

Α'. Ἐὰν ἔχωσιν εἴκοσι πέντε ἐτῶν ὑπηρεσίαν καὶ ἐξήκοντα ἐτῶν ἡλικίαν.

(Νόμος „ΓΡΓ' ἄρθρ. 3) . . . στεροῦνται τοῦ δικαιώματος τῆς συντάξεως οἱ μὴ συμπληρώσαντες εἰκοσιπενταετῆ ὑπηρεσίαν καὶ ἐξήκοντα ἐτῶν ἡλικίαν, ἂν ἀπολυθῶσι.

α'.) Δυναμει τοῦ ἄρθρου 200 ἐδάφ. α' (*) τοῦ νόμου ΣΙΒ' περὶ δημοσίου λογιστικοῦ τοῦ Κράτους.

β'.) Διότι ἀπέσχαν αὐτογνωμόνως τῆς ἐκπληρώσεως τῶν καθηκόντων αὐτῶν ὑπὲρ τὸν μῆνα ἢ ἔνεκεν ἀμελείας ἢ διαγωγῆς ἀσυμβιβάστου πρὸς τὴν θέσιν, ἦν κατέχουσι.

Β'.) (τροπὴ διὰ τοῦ „ΓΡΓ' Νόμου). Ἐὰν ἐν τῇ ἐκτελέσει τῶν καθηκόντων αὐτῶν καὶ ἔνεκα ταύτης ὑπέστησαν σωματικὴν ἢ διανοητικὴν βλάβην, συνεπαγομένην πρὸς τὸ ὑπηρετεῖν ἀνικανότητα διαρκούσαν ὑπὲρ τοὺς τρεῖς μῆνας, ἢ ἐκ λοιμωδῶν ἢ ἐνδημικῶν νόσων ὑπέστησαν ὁμοίαν βλάβην, ἐφ' ὅσον χρόνον διαρκέσῃ ἢ ἀνικανότης αὕτη.

(*) Νόμ. ΣΙΒ'. ἄρθρον 209 ἐδάφ. α'. Ἐὰν δὲν ἀναπλήρωσῃ ἐντὸς 24 ὡρῶν τὸ ἀνακαλυφθὲν ἑλλειμμα τοῦ ταμείου του κατὰ τὸ ἄρθρον 199.

Γ'.) Ἐὰν μετὰ εἰκοσιπέντε ἐτῶν ὑπηρεσίαν ἀπολυθῶσιν αὐτῆς, καίτοι μὴ συμπληρώσαντες τὸ ἐξηκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας. Ἡ ἕνεκεν ὑποβιβασμοῦ παραίτησις ἐξομοιοῦται μὲ ἀπόλυσιν.

Δ'.) Ἐὰν δικασταὶ καὶ ψήφον ἔχοντα μέλη τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου ὄντες, καὶ ἀποκτήσαντες ἤδη τὸ δικαίωμα τῆς ἰσοβιότητος κατὰ τὸν περὶ τούτου νόμον, ὑποστῶσι τὴν ἕνεκα γήρατος ἢ διαρκῶν νοσημάτων ἀποχώρησιν, κατὰ τὰς τοῦ αὐτοῦ νόμου διατάξεις.

Ἄρθρον 2.

(κατηργήθη διὰ τοῦ ,ΓΡΓ' νόμου).

Ἄρθρον 3.

Εἰς τὸν χρόνον τῆς ὑπηρεσίας λογίζεται ἢ τε ἐπὶ τῆς Βασιλικῆς Κυβερνήσεως καὶ ἢ πρὸ αὐτῆς ἀπ' ἀρχῆς τοῦ ὑπὲρ τῆς αὐτονομίας ἀγῶνος δημοσία ὑπηρεσία, συνεχῆς ἢ μὴ. Πολιτικῆ, στρατιωτικῆ καὶ ναυτικῆ ὑπηρεσία λογίζεται κατὰ τοὺς περὶ στρατιωτικῶν καὶ ναυτικῶν συντάξεων νόμους. Ὁ χρόνος τῆς ὑπηρεσίας πρὸς ἀπόκτησιν τοῦ δικαιώματος εἰς σύνταξιν ἀρχεται ἀπὸ τῆς συμπληρώσεως τοῦ δεκάτου ὀγδόου ἔτους τῆς ἡλικίας.

Ἄρθρον 4.

(τροπ. διὰ τοῦ ,ΓΡΓ' νόμου). Ἡ σύνταξις ὀρίζεται κατὰ τὸν μέσον ὄρον τοῦ μισθοῦ τῶν ἑξ τελευταίων ἐτῶν τῆς ὑπηρεσίας.

Ἄρθρον 5.

Ἄρθρον 6.

(τροπ. διὰ τοῦ ,ΓΡΓ' νόμου). Ἡ σύνταξις συνίσταται

α'.) Ἐν ταῖς περιπτώσεσι τοῦ Α' καὶ Γ'. ἐδαφίου τοῦ ἄρθρου 1 εἰς τόσα πεντηκοστὰ τοῦ κατὰ τὸ ἄρθρον 4 μέσου ὄρου τοῦ μισθοῦ τοῦ ὑπαλλήλου, ὅσα εἶνε τὰ ἔτη τῆς ὑπηρεσίας του.

β'.) Ἐν τῇ περιπτώσει τοῦ Β'. ἐδαφίου τοῦ ἄρθρου 1 εἰς τόσα πεντηκοστὰ τοῦ μέσου ὄρου τοῦ μισθοῦ τῶν 6 τελευταίων ἐτῶν τῆς ὑπηρεσίας τοῦ ὑπαλλήλου, ὅσα εἶνε τὰ ἔτη τῆς ὑπηρεσίας

αὐτοῦ, προστιθεμένων εἰς ταῦτα ἐπὶ πλέον καὶ πέντε ἐτῶν, ἀλλὰ μόνον μέχρι συμπληρώσεως ἐτῶν 25. Ἄν ἡ ὑπηρεσία τοῦ παθόντος ὑπαλλήλου εἶναι ἐλάσσων τῶν 6 ἐτῶν, λαμβάνεται ὡς βᾶσις τῆς συντάξεως ὁ μέσος ὄρος τοῦ μισθοῦ τῆς ὑπηρεσίας τοῦ ὑπαλλήλου.

γ'.) Ἐν τῇ περιπτώσει τοῦ Δ'. ἐδαφίου τοῦ 1 ἄρθρου εἰς εἰκοσι καὶ πέντε πεντηκοστὰ τοῦ μέσου ὄρου τοῦ μισθοῦ τῶν ἑξ τελευταίων ἐτῶν τῆς ὑπηρεσίας καὶ ἂν οὗτος δὲν συνεπλήρωσε τὸ εἰκοστὸν πέμπτον τῆς ὑπηρεσίας ἔτος ἂν δὲ ἔχη ὑπηρεσίαν μείζονα τῶν 25 ἐτῶν, ἢ σύνταξις ὀρίζεται κατὰ τὸ α'. ἐδαφίον τοῦ ἄρθρου τούτου.

Ἄρθρον 7.

Κατὰ τὴν συγκεκριλαίωσιν τοῦ πρὸς ἀπόλυσιν τῆς συντάξεως ὀρισμένου χρόνου τὸ ἕλαττον τῶν 12 μηνῶν διάστημα, εἰ μὲν εἶναι κατώτερον τῶν 7, δὲν λογίζεται, εἰ δὲ εἶναι ἑπταμηνον ἢ ἀνώτερον, λογίζεται ὡς πλήρες ἔτος.

Ἄρθρον 3.

Ἐν τῷ κατὰ τὸ 4 ἄρθρον ὀριζομένῳ ποσῷ τῆς συντάξεως τὰ κλάσματα τῆς δραχμῆς παραλείπονται.

Ἄρθρον 9.

Οὐδεὶς λαμβάνει διπλὴν σύνταξιν, ἢ σύνταξιν καὶ μισθόν, ἢ σύνταξιν καὶ ἀποζημίωσιν Βουλευτικὴν ἢ Γερουσιαστικὴν, ἢ σύνταξιν καὶ ἀποζημίωσιν εἰς ἐθνικὴν γῆν· οὐδέποτε δὲ ἡ σύνταξις ὑπερβαίνει τὰ τρία τέταρτα τοῦ μισθοῦ τοῦ τελευταίου ἔτους τῆς ὑπηρεσίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Περὶ τῆς συντάξεως τῶν χηρῶν καὶ ὀρφανῶν τῶν ὑπαλλήλων.

Ἄρθρον 10.

Δικαίωμα εἰς σύνταξιν, κατὰ τὰ ἐν τῷ ἐπομένῳ ἄρθρῳ ὀριζόμενα, ἔχουσι μόνον ἐν ταῖς περιπτώσεσι τοῦ 1 ἄρθρου.

α'.) Ἡ χήρα τοῦ συνταξιούχου ἢ τοῦ ἀποκτήσαντος τὸ πρὸς σύνταξιν δικαίωμα.

β'.) Τὰ ἀνήλικα νόμιμα οὐχὶ δὲ καὶ τὰ θετὰ τέκνα αὐτοῦ.

γ'.) Ἡ χήρα καὶ τὰ ὄρφανὰ τοῦ συμπληρώσαντος τὴν ὑπηρεσίαν τῶν εἴκοσι πέντε ἐτῶν, ἀποβιώσαντος δὲ ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ πρὸ τῆς συμπληρώσεως τῆς ἡλικίας τῶν ἐξήκοντα ἐτῶν.

δ'.) (ὡς ἐτροποποιήθη διὰ τοῦ ΓΡΓ' Νόμου). Ἡ χήρα καὶ τὰ ὄρφανὰ τοῦ ἐν τῇ ἐκπλήρωσει τῶν καθηκόντων αὐτοῦ καὶ ἔνεκα ταύτης φονευθέντος ἢ τραυματισθέντος καὶ ἐκ τῶν τραυμάτων ἀποθανόντος, ὡς καὶ ἡ χήρα καὶ τὰ ὄρφανὰ τοῦ ἐκ λοιμώδους ἢ ἐνδημικῆς νόσου ἀποθανόντος ἐν τῇ ἐκπλήρωσει τῶν καθηκόντων αὐτοῦ.

Ἄρθρον 11.

Ἡ σύνταξις τῆς μὴ ἐχούσης ἀνήλικας υἱοὺς ἢ ἀγάμους θυγατέρας χήρας, ἢ τοῦ ὄρφανοῦ μητρὸς τέκνου, καὶ ἡ τοῦ ἔχοντος μητέρα, ἀπολέσασαν τὸ πρὸς σύνταξιν δικαίωμα, ὀρίζεται εἰς τὸ ἡμισυ τῆς συντάξεως, ἢς ἀπῆλαυσεν, ἢ εἶχε δικαίωμα ν' ἀπολαύσῃ ὁ σύζυγος ἢ ὁ πατήρ.

Τῆς ἐχούσης ἓνα ἢ πλείονας ἀνήλικας υἱοὺς ἢ ἀγάμους θυγατέρας, τῶν πλείονων τοῦ ἐνός ὄρφανῶν μητρὸς ἀνηλικῶν υἱῶν ἢ ἀγάμων θυγατέρων, καὶ τῶν ἐχόντων μητέρα ἀπολέσασαν τὸ πρὸς σύνταξιν δικαίωμα, εἰς τὰ τρία τέταρτα τῆς συντάξεως τοῦ συζύγου ἢ πατρός.

Ἄρθρον 12.

Ἡ κατὰ τὸ προηγούμενον ἄρθρον σύνταξις ἀνήκει κατὰ τὸ ἡμισυ μὲν εἰς τὴν χήραν, κατὰ δὲ τὸ ἕτερον ἡμισυ εἰς τὸ τέκνον ἢ τὰ τέκνα κατὰ ἴσας μερίδας.

Ἄν μετὰ τὴν ἀποβίωσιν τῆς μητρὸς ἐπιζῇ εἰς μόνον ἀνήλιξ υἱὸς ἢ μία ἀγάμος θυγάτηρ, ἢ σύνταξις αὐτοῦ δίδεται κατὰ τοὺς ὅρους τοῦ ἄρθρου 11 § 1.

Ἄν ἐπιζῶσι πλείονες τοῦ ἐνός ἀνήλικες υἱοὶ ἢ ἀγάμοι θυγατέρες κατὰ τοὺς ὅρους τοῦ ἄρθρου 11 § 2.

Μετὰ τὴν ἐνηλικιότητα, ἀποκατάστασιν, ἢ ἀποβίωσιν ἀπάντων αὐτῶν, ἡ χήρα ἀπολαύει ἰσοβίως τοῦ ἡμίσεως τῆς συντάξεως τοῦ συζύγου τῆς.

Προστίθενται διὰ τοῦ ἄρθρ. 9 τοῦ ΓΡΓ' Νόμου τὰ ἐξῆς.

Ἡ μετὰ τοῦ συνταξιούχου συζευθεῖσα καὶ τὰ ἐκ τοῦ γάμου τούτου τέκνα δὲν ἔχουσι δικαίωμα συντάξεως, ἐκτός ἐὰν ὁ σύζυγος

ἐπανεῖλθῃ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν καὶ διατελέσῃ ἐν αὐτῇ πλεόν τῶν δύο ἐτῶν.

Ἄρθρον 13.

Δὲν ἔχουσι δικαίωμα πρὸς σύνταξιν.

α'.) Ἡ διαζευγμένη ἢ κατ' αἴτησιν τοῦ συζύγου ἀπὸ κοίτης καὶ τραπέζης κεχωρισμένη σύζυγος.

β'.) Ἡ ἐντός τοῦ τελευταίου ἔτους τῆς ὑπηρεσίας ἀποκτήσαντος δικαίωμα εἰς σύνταξιν συζευθεῖσα μετ' αὐτοῦ, καὶ τὰ ἐκ τοῦ γάμου τούτου τέκνα, ἐκτός τῶν περιπτώσεων τοῦ β' καὶ γ' ἐδαφίου τοῦ 1 ἄρθρου.

γ'.) Ἡ μετὰ τοῦ συνταξιούχου συζευθεῖσα, καὶ τὰ ἐκ τοῦ γάμου τούτου τέκνα.

Ἄρθρον 14.

Τὰ κατὰ τὸν θάνατον τῶν γονέων δι' ἀνίατον σωματικὴν βλάβην ἢ νόσον ἀνίκανα πρὸς πορισμὸν τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἐνήλικα τέκνα ἐξομοιοῦνται πρὸς τὰ ἀνήλικα εἰς τὸ δικαίωμα τῆς συντάξεως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Περὶ ἀποβολῆς, διακοπῆς καὶ ἀνακτήσεως τοῦ δικαιώματος τῆς συντάξεως.

Ἄρθρον 15.

Τὸ πρὸς σύνταξιν δικαίωμα ἀποβάλλεται, ἐὰν ὁ συνταξιούχος ἢ ὁ ἔχων δικαίωμα εἰς σύνταξιν.

α'.) Καταδικασθῆ δι' ἀμετακλήτου ἀποφάσεως ἐπὶ κακουργήματι, ἢ ἐπὶ τισι τῶν ἐν τοῖς ἄρθροις 22 καὶ 24 τοῦ Ποινικοῦ Νόμου καὶ ἐν τῷ ἀπὸ 20 Μαΐου 1836 Β. Διατάγματι ἐν διαλαμβανομένοις πλημμελήμασιν.

β'.) Ἀποβάλῃ τὴν Ἑλληνικὴν ἰθαγένειαν.

Ἐν τῇ περιπτώσει τοῦ α' ἐδαφίου ἢ σύνταξις δύναται νὰ ἀποδοθῇ διὰ τὸ μέλλον ὑπὸ τοῦ Βασιλέως, ἐὰν εἰς τὸν καταδικασθέντα ἀπονεμηθῇ Βασιλικὴ χάρις· ἀποδίδεται δὲ πάντοτε διὰ τὸ μέλλον, ἂν οὗτος νομίμως ἀποκατασταθῇ.

Ἐν τῇ περιπτώσει τοῦ 2 ἑδαφίου, τὸ δικαίωμα τῆς συντάξεως ἀνακτᾶται ὡσαύτως διὰ τὸ μέλλον, ἐὰν ὁ στερηθεὶς τῆς Ἑλληνικῆς ἰθαγενείας ἀνακτήσῃ αὐτήν.

γ'.) Ἀποβάλλει τέλος τὸ εἰς σύνταξιν δικαίωμα ἢ ἐλθούσα εἰς νέον γάμον χήρα.

Ἄρθρον 16.

Τὸ πρὸς σύνταξιν δικαίωμα διακόπτεται.

α'.) Ἐὰν ὁ συνταξιούχος ἀπέλθῃ εἰς τὴν ἀλλοδαπήν ἄνευ ἀδείας, ἢ διαμείνῃ ἐν αὐτῇ ἕξ μῆνας μετὰ τὴν ἔκπνευσιν τῆς ἀδείας του.

β'.) Κατὰ τὴν ἀναλογουσαν εἰς τὸ τέκνον μερίδα, ἐὰν ἡ Κυβέρνησις ἀναδεχθῇ τὴν ἐκπαιδεύσιν αὐτοῦ.

Ἡ σύνταξις ἀρχεται ἐκ νέου, ἅμα ἐκλειψωσιν οἱ λόγοι τῆς διακοπῆς.
(ἀκολουθεῖ)

ΠΡΟΣ

τὸν κ. Κωνσταντῖνον Δεδόπουλον, πρόεδρον τοῦ Συνδέσμου τῶν Ἑλλήνων Δημοδιδασκάλων κτλ.

Ἀπόσπασμα

πρακτικοῦ τοῦ ἐπαρχιακοῦ συλλόγου δημοδιδασκάλων Μεγαρίδος συνταχθέντος κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 31 Ἰανουαρίου ἔ. ἔ. ἐν Σαλαμῖνι.

Ἄριθ. Πρωτ.

56

Μετὰ τὴν παραιτήσιν τῆς διοικήσεως ὑπαιρουμένης ψηφοφορίας ἐξελέγησαν οἱ κ. κ. Ἡλίας Βλάχος ὡς πρόεδρος, Εὐάγγελος Ραβανός ὡς ταμίας καὶ Παναγιώτης Δαμπολιῆς ὡς γραμματεὺς.

Ἐλήφθη ἡ ἀπόφασις ὅπως ὁ Ἐπαρχιακὸς Σύλλογος αὐτοδιοικεῖται ἀποσπώμενος τῆς ἐνώσεως, ἐν τούτοις δύναται νὰ συνεργάζηται μετὰ παντός συλλόγου ἐργαζομένου διὰ τὴν Δημοτικὴν ἐκπαιδεύσιν.

Ἐν Μεγάροις τῇ 2α Φεβρουαρίου 1910

Ὁ Γραμματεὺς

Π. Δαμπολιῆς

(Τ. Σ.)

Π. Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

Ἡ ΠΑΙΔΕΥΣΙΣ ΤΩΝ ΚΑΘ' ἩΜΑΣ ΕΛΛΗΝΩΝ

Κατὰ μετάφρασιν ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ

ΥΠΟ Γ. Γρ.

(συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 8. τοῦ τόμου Γ'. τεύχ. Α').

Σχολικαὶ τιμωρίαι.

Αἱ σχολικαὶ τιμωρίαι ἀναφέρονται εἰς τὴν διαγωγὴν τῶν μαθητῶν ἐντὸς τοῦ σχολείου καὶ ἐκτὸς αὐτοῦ. Εἶναι δὲ αὐταὶ αἱ ἐξῆς: Ἐπίπληξις, ὀρθοστασία ἐπὶ τινα χρόνον, ἐργασίαι κατὰ τὰς ὥρας τῆς σχολῆς, κράτησις ἐν τῷ σχολείῳ καὶ ἐπιβολὴ ἐργασίας, ἐπίπληξις ἐνώπιον πάντων τῶν μαθητῶν, ἀπειλὴ ἀποβολῆς, ἀποβολή. Σωματικὴ τιμωρία εἶναι ἀπηγορευμένη.

Διδασκαλεῖον πρώτης περιόδου.

Πρὸς μόρφωσιν δημοδιδασκάλων ἰδρύθη ἤδη κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας Ὁθωνος ἐν Ἀθήναις Διδασκαλεῖον μὲ δύο τάξεις ἐνιαυσίους, εἰς ὃ ἐνεγράφοντο μαθηταὶ ἐκ τῆς δευτέρας τάξεως τοῦ Ἑλληνικοῦ σχολείου. Μαθήματα διὰ τὸ Διδασκαλεῖον ἦσαν Ἱερὰ κατήχησις, Ἱερὰ ἱστορία, ἑλληνικὴ ἱστορία, ἀρχαία ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ γραμματικὴ, γεωγραφία, ἀριθμητικὴ, στοιχεῖα γεωμετρίας στοιχειώδεις γνώσεις ἐκ τῆς φυσικῆς ἱστορίας, παιδαγωγικὴ, διδακτικὴ γυμναστικὴ, ὀδική, πρακτικαὶ γνώσεις κηπουρικῆς, γεωργικῆς καὶ δειροκομίας. Μὲ τὸ Διδασκαλεῖον ἦτο ἠνωμένον καὶ ἐν πρότυπον σχολεῖον, ἐνθα οἱ διδασκαλισταὶ ἐγυμνάζοντο πρακτικῶς εἰς τὸ διδάσκειν καὶ εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ σχολείου. Εἰς τὸ τέλος τῆς

διετίας ἐξητάζοντο εἰς τὰ μαθήματα πάντα καὶ οἱ μαθηταὶ τοῦ Διδασκαλείου καὶ ἄλλοι, ὅσοι ἐγίνωσκον τὰ μαθήματα ταῦτα, χωρὶς νὰ ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ φοιτήσωσιν εἰς τὸ Διδασκαλεῖον. Ἡ ἐξέτασις ἐγένετο ὑπὸ τῆς ἐπιτροπείας, ἣν ἀπετέλουν οἱ καθηγηταὶ τοῦ Διδασκαλείου ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ γενικοῦ ἐπιθεωρητοῦ, ὅστις ἦτο καὶ Διευθυντῆς συγχρόνως τοῦ Διδασκαλείου. Οἱ ἐπιτυχόντες εἰς τὰς ἀπολυτηρίους ταύτας ἐξετάσεις ἐλάμβανον πτυχίον πρώτου βαθμοῦ ἢ δευτέρου ἢ καὶ τρίτου ἀναλόγως τῆς ἱκανότητος, ἣν ἔδειξεν ἕκαστος κατὰ τὰς ἐξετάσεις. Δυνάμει δὲ τοῦ διπλώματος τούτου διωρίζοντο ἐπὶ δύο ἔτη ὡς διδάσκαλοι ὑπὸ δοκιμασίαν, ὅτε ὑφίσταντο πάλιν ἐκ δευτέρου ἐξέτασιν ἐνώπιον τῆς αὐτῆς ἐπιτροπείας καὶ τότε, ἐὰν ἐκρίνοντο ἄξιοι, ἀνεγνωρίζοντο πλέον ὡς ὀριστικοὶ διδάσκαλοι.

Μισθὸς τῶν δημοδιδασκάλων.

Ὁ νόμος ὥριζε τὸ ἐλάχιστον, ὅπερ ἠδύνατο νὰ λαμβάνῃ ὁ διδάσκαλος ὡς μισθὸν παρὰ τῶν δήμων, δὲν ἀπηγορεύετο δὲ νὰ δίδουν εἴποροι δήμοι καὶ ἀνώτερον μισθόν. Ὡς κατώτερος δὲ μισθὸς ὥρισθη τοῦ μὲν νομαρχιακοῦ δημοδιδασκάλου, ὅστις ἔπρεπε νὰ εἶναι πρωτοβάθμιος, δραχμαὶ ἑκατὸν κατὰ μῆνα, τοῦ δὲ ἐπαρχιακοῦ δημοδιδασκάλου, ὅστις ὡσαύτως ἔπρεπε νὰ εἶναι πρωτοβάθμιος, δραχμαὶ ἑνεήκοντα. Τῶν δὲ ἄλλων διδασκάλων τῶν μὲν δευτεροβαθμίων δραχμαὶ ὀγδοήκοντα, τῶν δὲ τριτοβαθμίων δραχμαὶ πενήκοντα καὶ κατόπιν ἐξήκοντα. Εἰς τὸν μισθὸν δὲ τῶν νομαρχιακῶν καὶ ἐπαρχιακῶν πρωτοβαθμίων δημοδιδασκάλων προσετίθεντο καὶ δέκα ἀκόμη δραχμαὶ μηνιαίως κατὰ πᾶσαν πένταετίαν, δὲν ἐπετρέπετο ὅμως ἡ αὔξισις αὕτη νὰ ὑπερβῇ μετὰ τοῦ ἀρχικοῦ μισθοῦ τὰς δραχμὰς ἑκατὸν τεσσαράκοντα κατὰ μῆνα. Εἶχον δὲ οἱ δημοδιδάσκαλοι ἐκτὸς τοῦ μισθοῦ τῶν καὶ κατοικίαν δωρεὰν καὶ δίδακτρα εἴκοσι λεπτὰ κατὰ μῆνα δι' ἕκαστον μαθητήν. Τὰ δίδακτρα δὲ ἐκάνονίζεν ἡ ἐφορευτικὴ ἐπιτροπεία οὕτως, ὥστε οἱ μὲν εὔποροι τῶν μαθητῶν νὰ πληρώνουσιν ἐν ἀνάγκῃ καὶ περισσότερα τῶν εἴκοσι λεπτῶν κατὰ μῆνα, οἱ δὲ ἄποροι νὰ μὴ πληρώνουσι τίποτε.

Στατιστικὴ τῶν δημοτικῶν σχολείων.

Ἐὰν περιορισθῶμεν εἰς τὴν στατιστικὴν τοῦ ἔτους 1858, ἣτις

φανερόναι τὴν ἀκμὴν τῶν δημοτικῶν σχολείων τῆς πρώτης περιόδου, διότι μετ' οὐ πολὺ ἐπηκολούθησαν ἀνωμαλῖαι καὶ ἡ ἐκθρόνισις τοῦ Βασιλέως, ὅπερ καὶ πάντα τὰ ἄλλα καὶ τὰ σχολεῖα ὁμοίως ἔβλαψε, βλέπομεν ὅτι δημοτικὰ μὲν σχολεῖα ἀμφοτέρων τῶν φύλων ἦσαν τότε τῶν μὲν ἀρρένων 360, τῶν δὲ θηλέων 62, εἰς ἃ προσθετέον καὶ 30 ἰδιωτικὰ σχολεῖα τῶν ἀρρένων καὶ 12 τῶν θηλέων ἥτοι ἐν ὄλῳ 464. Ἄλλ' ἐκτὸς τῶν σχολείων τούτων ὑπῆρχον καὶ 300 ἀκόμη γραμματοσχολεῖα, ὥστε τὸ σύνολον τῶν δημοτικῶν σχολείων ἀνωτέρων καὶ κατωτέρων συνεποσοῦτο τότε εἰς 764. Ἐφοίτων δὲ εἰς τὰ σχολεῖα ταῦτα μαθηταὶ μὲν 45100, μαθήτριάς δὲ 6496. Ὁ ἀριθμὸς δὲ τῶν διδασκάλων ἦτο κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος 475, τῶν δὲ διδασκαλισσῶν 102, τῶν δὲ γραμματοδιδασκάλων 300 ἥτοι ὑπῆρχον τότε δημοδιδάσκαλοι ἀνώτεροι καὶ κατώτεροι ἐν ὄλῳ 877. Διὰ πάντα δὲ τὰ σχολεῖα ταῦτα ἔδαπανῶντο 440631 δραχμαί, ἐκ τῶν ὁποίων 324, 829 δραχ. ἐπεβάρυνον τοὺς δήμους, αἱ δὲ λοιπαὶ 115802 δραχμαὶ ἐπεβάρυνον τὴν πολιτείαν. Εἰς τὰ ἔξοδα δὲ ταῦτα, ἐννοεῖται, ὅτι δὲν συμπεριλαμβάνονται τὰ ἔξοδα τῆς συντηρήσεως τῶν ἰδιωτικῶν σχολείων. Ἐπειδὴ δὲ τότε ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἑλλάδος ἦτο 1050000 ψυχῶν, ἡ ἀναλογία τῶν μαθητῶν τῶν δημοτικῶν σχολείων ἦτο τὸ $\frac{1}{20}$ τῶν κατοίκων.

Κρίσεις τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος.

Εἶναι λυπηρὸν ὅτι ὁ διοργανωτῆς τῶν σχολείων Γερμανὸς Κόρκ, ὅστις ὑπῆρξε καὶ ὁ πρῶτος γενικὸς ἐπιθεωρητῆς καὶ διευθυντῆς τοῦ Διδασκαλείου, δὲν ἠδυνήθη νὰ μείνῃ περισσότερον καιρὸν ἐν Ἑλλάδι καὶ ἀνεχώρησεν εἰς τὴν πατρίδα του, μετὰ διετῆ διαμονὴν ἐν ταῦθα, ἀφήσας εἰς τὸν Ἰωάννην Κοκκῶνην, τὸν ἐνθερμον τῆς ἀλληλοδιδασκτικῆς μεθόδου ὁπαδόν, νὰ διατάξῃ τὰ πάντα, ὡς ἐπεθύμει. Ἦτο δὲ ὁ Κοκκῶνης μεγάλης παιδείας ἀνὴρ καὶ θερμὸς πατριώτης. Ἐσπούδαζεν ἐν Γαλλίᾳ ἱατρικὴν, ὅτε ἤκουσε πολὺς νὰ γίνηται λόγος περὶ νέου συστήματος τῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν λαῶν, ὀλιγοδανίου, ὅπερ ἐφεῦρον δύο Ἄγγλοι ὁ Βέλλος καὶ ὁ Λαγκάστερος καὶ διὰ τοῦτο ἡ μέθοδος αὕτη καλεῖται Βελλολαγκαστριανὴ ἢ ἀπλῶς Λαγκαστριανὴ μέθοδος. Τόσον δὲ κατελήφθη ὁ Κοκκῶνης ὑπὸ ἐνθουσιασμοῦ πρὸς τὴν μέθοδον ταύτην, ὥστε ἀφήκε τὴν ἱατρικὴν καὶ

ἠσχολήθη εἰς ταύτην, νομίζων ὅτι διὰ τῆς μεθόδου ταύτης τάχιστα θὰ ἐξεπαιδεύετο ὁ Ἑλληνικὸς λαός. Ἐν ἔτει 1830, ἐπὶ τῆς κυβερνήσεως τοῦ Καποδιστριαίου, ὁ Κοκκῶνης πρωτοστατεῖ ὑπὲρ τῆς ἀλληλοδιδασκατικῆς μεθόδου, ἣτις ἄλλως εἶχεν εἰσαχθῆ εἰς τὴν Ἑλλάδα πρὸ πολλοῦ ἐν ἔτει 1819 διὰ τοῦ Κ. Κλεοβούλου, καὶ μεταφράζει τὸ ἔγχειρίδιον τῆς ἀλληλοδιδασκατικῆς μεθόδου τοῦ Σαραζίνου, διευθυντοῦ τοῦ ἐν Παρισίοις προτύπου σχολείου, κατ' ἐντολὴν τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ἣτις ἐγκρίνει αὐτό, διατάττουσα ἐφεξῆς νὰ κανονίζηται ἡ διδασκαλία τῶν δημοτικῶν σχολείων κατὰ τὸ ἔγχειρίδιον τοῦτο. Ἐν τῇ ἀναφορᾷ του πρὸς τὴν Κυβέρνησιν, δι' ἣς συνιστᾷ τὴν ἀλληλοδιδασκατικὴν μέθοδον, ἐξαίρει ὁ Κοκκῶνης ταύτης τὰ προτερήματα ὡς ἐξῆς: «Διεγείρει τῶν μαθητῶν τὴν ἄκραν φιλομάθειαν, φιλοτιμίαν καὶ ἐπιμέλειαν· παρέχει εἰς τὸν λαὸν τὰς ἀναγκαιότητας εἰς πάντα ἄνθρωπον στοιχειώδεις γνώσεις μὲ ὅσον τὸ δυνατόν μεγαλειτέραν οἰκονομίαν καὶ χρόνον καὶ χρημάτων ἀναπτύσσει συνάμα τὰς σωματικὰς καὶ ψυχικὰς δυνάμεις καὶ συνηθίζει ἐν ταῦτῳ τὰς καρδίας εἰς τὰς ἠθικὰς ἀρετὰς, διδασκομένων τῶν νέων τὴν εὐταξίαν, τὴν εὐσέβειαν, τὴν ὑπακοήν, τὸ ἀρχεσθαι καὶ ἀρχεῖν. Ἐν ἐνὶ λόγῳ ἡ μέθοδος αὕτη ἐφοδιάζει τοὺς ἀνθρώπους μὲ μόρφωσιν ἠθικὴν, μὲ τὰς ὠφελίμους γνώσεις καὶ πράξεις (=ἐμπειρίας, δεξιότητος) τὰς ἀναγκαιότητας εἰς πάντα ἄνθρωπον πρὸς τὸ εὖ καὶ καλῶς ζῆν εἰς τὸν παρόντα βίον.»

Καὶ ταῦτα ἐπρέσβενεν ὁ Κοκκῶνης ἐν ἔτει 1830, ὅτι τὸ ἄστρον τῆς ἀλληλοδιδασκατικῆς μεθόδου εἶχε πλέον διὰ παντὸς δύσει κατόπιν τῆς μεθόδου τοῦ Πεσταλότση καὶ τῆς ἐπιστήμης τῆς παιδαγωγικῆς, ἣτις ἀνεπτύχθη ἐν Γερμανίᾳ διὰ τοῦ Schleiermacher, μάλιστα δὲ διὰ τοῦ Herbart ἐν Γοτιγγῇ. Ἦτο δὲ ἀδύνατον Γερμανὸς διδάσκαλος, οἷος ὁ Κορκ νὰ ἐγκρίνη τοιαύτας ὑπερβολὰς συστήματος μηχανικοῦ, οἷον ἦτο ἡ μέθοδος ἡ Λαγκαστριανή. Καὶ ἡ πείρα πενήκοντα ἐτῶν ἐφαρμογῆς τῆς μεθόδου ταύτης ἐν Ἑλλάδι ἀπέδειξεν ἠλίον φαινότερον ὅτι μόνον βλάβην ἀπειργάσατο εἰς τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα ἡ Λαγκαστριανή μέθοδος καὶ εἰς αὐτὴν ὀφείλεται ὄχι ὀλίγον ἡ ἔλλειψις ἀκμαίου ἐνδιαφέροντος περὶ τὰς ἐπιστημονικὰς σπουδὰς, ἣτις παρατηρεῖται καὶ εἰς μεγάλους καὶ εἰς μικροὺς παρ' ἡμῖν. Ἡ ἀλληλοδιδασκατικὴ μέθοδος, καθ' ἣν ἀμόρφωτα καὶ ἀμαθῆ παιδιὰ μορ-

φώνουσι καὶ διδάσκουσιν ἀλλήλα, εἶναι ἀντιπατικὴ μέθοδος, διότι ἐπαγγέλλεται νὰ μεταδίδῃ ὁ μαθητὴς, ὅ,τι δὲν ἔχει, ἐν ᾧ ὁ Λουκιανὸς διεκέρυξεν καὶ ἀληθεύει ἔκπαισι ὅτι οὐκ ἂν λάβοις παρὰ τοῦ μὴ ἔχοντος. Μόνον ὁ πεπαιδευμένος δύναται νὰ παιδεύσῃ ἄλλους, καὶ τοιοῦτος εἶναι ὁ διδάσκαλος, ὁ μαθητὴς ὄχι. Τοῦτο ἐνόησε καὶ ὁ Κοκκῶνης καὶ ἐτροποποίησε κατόπιν τὴν μέθοδον, ὁρίσας εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις τοῦ σχολείου νὰ διεξάγηται ἡ διδασκαλία ἀποκλειστικῶς ὑπὸ τοῦ διδασκάλου αὐτοῦ. Ἀλλὰ τί ἠδύνατο καὶ ὁ διδάσκαλος αὐτὸς νὰ ἐκτελέσῃ, ὁ ἀμόρφωτος εἰς τὰς ἐγκυλίους γνώσεις, ὁ ἀμόρφωτος εἰς τὴν παιδαγωγικὴν καὶ διδασκατικὴν; Ὅλη ἡ παιδαγωγικὴ του μάθησις περιορίζετο εἰς τὴν χρῆσιν τοῦ πολυπλόκου μηχανισμοῦ τῆς Λαγκαστριανῆς μεθόδου, ἣτις δι' ὅλης τῆς ἡμέρας ἔκαμνε γυμνάσια μὲ τοὺς μαθητὰς, τὸ δὲ σχολεῖον μετέβαλλεν εἰς στρατόπεδον.

Ἐν ἦτο εἰς τὰ σχολεῖα τότε τὸ πρωτεῦον μάθημα ὁ ψιττακισμός. Οἱ μαθηταὶ ἀπεστήθιζον τὰ μαθήματα, χωρὶς νὰ ἐννοῶσι τίποτε. Εἰς ἀπλουστάτας ἐρωτήσεις περὶ κοινοτάτων πραγμάτων ἐρωτώμενοι οἱ μαθηταὶ π.χ. νῖπτε τὰς χεῖρας, τί σοῦ λέγει τὸ βιβλίον νὰ κάμνης, ἀπεκρίνοντο, δὲν ἤξεύρω. Ὁ ψιττακισμὸς ἀπενέκρωσε τὸν φυσικὸν νοῦν τοῦ ἀνθρώπου. Περὶ ἐποπτικῆς διδασκαλίας, περὶ διαφέροντος, περὶ αὐτενεργείας, περὶ ἐκλογῆς τῶν μαθημάτων κατὰ τὴν διάφορον ἡλικίαν τῶν μαθητῶν, περὶ ψυχολογικῆς διδασκαλίας καὶ περὶ μυρίων ἄλλων πραγμάτων, τὰ ὅποια ἐν Γερμανίᾳ κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἐδιδάσκοντο ἐν τοῖς διδασκαλείοις καὶ ἀνεγράφοντο εἰς συγγράμματα καὶ ἀπεδεικνύοντο ὡς ὀρθὰ, οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ γίνῃ τότε λόγος, σκότος δὲ βαθὺ ἐπεκάθητο εἰς τὰ σχολεῖα τῆς Ἑλλάδος. Τόσον δὲ ἐθεωροῦντο τοιαῦτα ζητήματα ἐπουσιώδη, ὥστε ἐπετρέπετο νὰ ἀναγνωρίζωνται δημοδιδάσκαλοι καὶ ἄνθρωποι μὴ φοιτήσαντες καθόλου εἰς διδασκαλεῖον. Καὶ ὁμοῦς ὁ νομοθέτης ὑπεχρέωνε τοὺς γονεῖς εἰς τοιαῦτα ἄθλια σχολεῖα νὰ στέλλουσι τὰ τέκνα των οἱ ἄνθρωποι ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη. Τὶ νὰ κάμωσιν ἐκεῖ; Τὴν μηχανικὴν ἀνάγνωσιν καὶ γραφὴν καὶ τὰς 4 πράξεις τῆς ἀριθμητικῆς ὡς καὶ τὴν ἀποστήθισιν τῆς μικρᾶς κατηχῆσεως, τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας καὶ τῆς γεωγραφίας, τὰ ὅποια ἦσαν κατ' ἐρώτησιν καὶ ἀπόκρισιν γεγραμμένα, ἠδύναντο μετὰ τρία ἢ τέσσαρα ἔτη, ὅσον ἀτελὴς καὶ ἂν ἦτο ἡ μέθοδος τῆς διδασκαλίας

τῶν μαθημάτων τούτων, νὰ μάθουν οἱ μαθηταί, ὡς καὶ ἐμάνθανον. Ἄλλο τίποτε ἐν τῷ σχολείῳ δὲν εἶχον νὰ μάθουν. Τοῦτο συνεῖδε καὶ ὁ Κοκκῶνης καὶ ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς διδασκάλους νὰ ἀπολύουν τοὺς μαθητὰς κατὰ τὸ τέταρτον τῆς φοιτήσεως αὐτῶν ἔτος, δηλονότι κατὰ τὸ 10 ἢ 11 ἔτος τῆς ἡλικίας των.

Οἱ μαθηταί, ὅσοι ἐτρέποντο εἰς τὸν πρακτικὸν βίον, ἦσαν καὶ κατὰ τὸ σῶμα καὶ κατὰ τὸ πνεῦμα ἀκόμη ἄωροι καὶ ἀπροπαρασκευοὶ διὰ τὸν ἀγῶνα τοῦ βίου. Ἄλλὰ καὶ ὅσοι ἐξηκολούθουν εἰς ἀνώτερα σχολεῖα τὰς σπουδὰς των συναπεκόμιζον ἐκ τῆς ἀλληλοδιδακτικῆς μεθόδου τὸν ψιττακισμόν, ὅστις εἶχε γίνῃ εἰς αὐτοὺς πλέον δευτέρα φύσις καὶ ὅστις εἶναι τῆς διανοίας τοῦτ' αὐτὸ ἀναίρεσις. Οἱ μαθηταί διὰ τοῦ ψιττακισμοῦ ἔζων ὡς ἀμφίβια διττὸν βίον. Ἐντὸς τοῦ σχολείου ὄντες δὲν εἶχον τὸ δικαίωμα οὔτε νὰ κρίνουν, οὔτε νὰ εὐφραίνωνται, οὔτε θέλησιν ἰδίαν νὰ ἔχουν· ἐκτὸς ὁμῶς αὐτοῦ εὐρισκόμενοι ἀνέκτων τὸν ἀνθρωπισμὸν των καὶ εἶχον ἰδίαν καὶ κρίσιν καὶ χαρὰν καὶ θέλησιν. Ὁ βίος ὁ ἐκτὸς τοῦ σχολείου ἦτο παιδαγωγικώτερος τοῦ βίου τοῦ ἐντὸς τοῦ σχολείου. Ὅταν τοιαῦτα ἰσχυρὰ συστήματα ἐκπαιδεύσεως ὑπάρχουν, τότε ἡ καταναγκαστικὴ φοίτησις τῶν παιδῶν εἰς τοιαῦτα σχολεῖα εἶνε ἀποποτάτη. Καὶ εὐτυχῶς ἡ καταναγκαστικὴ φοίτησις ἐπὶ μακρότατον χρόνον ὑπῆρξε μόνον ἐν τῷ νόμῳ ἀναγεγραμμένη χωρὶς ποτε νὰ ἐκτελεσθῇ. Ὅφειλομεν δὲ πρὸς τιμὴν τῶν Ἑλλήνων δημοδιδασκάλων ἐνταῦθα νὰ ἀναγράψωμεν ὅτι οἱ ἀκάματοι οὗτοι ἐργάζονται ἐπιμελέστατα ἀπὸ πρωΐας μέχρι ἐσπέρας, ἵνα ἐπαρκέσωσιν εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς πολιτείας καὶ διδάξωσι τὰς διατεταγμένας γνώσεις καὶ ἐμπειρίας. Ἄλλ' οὐδὲν κατώρθουν. Διότι ἐστεροῦντο τῆς γνώσεως τοῦ ψυχικοῦ μηχανισμοῦ, ἐφ' οὗ στηρίζεται καὶ ἀποβαίνει ἀποτελεσματικὴ πᾶσα μέθοδος διδασκαλίας.

(Ἀκολουθεῖ)

Ἡ ΚΑΛῆ ΔΙΗΤΗΣΙΣ ΚΑΙ ΟΙ ΟΡΟΙ ΤΗΣ ΕΠΙΤΕΥΧΕΩΣ ΑΥΤΗΣ

Τὸ διηγεῖσθαι, οὗ μεγάλῃ, ἴσως μάλιστα μείζων τοῦ δέοντος γίνεται χρῆσις ἐν τοῖς παιδαγωγικοῖς σχολείοις, εἶνε δεξιότης. Ὡς πᾶσα δεξιότης, οὕτω καὶ ἡ τοῦ διηγεῖσθαι ἐξαρτᾶται καθ' ἵκανὸν μέρος ἐκ τῆς φύσεως. Ἄλλ' ὡς ἐπὶ πάσης δεξιότητος δὲν ἐφαρκεῖ μόνῃ ἡ φύσις, ἀλλὰ πρέπει νὰ προσέλθῃ καὶ ἡ ἀσκήσις, δι' ἧς κατορθοῦται, ὥστε ἡ φύσει ὑπάρχουσα διάθεσις νὰ φθάσῃ εἰς τὸν δυνατὸν βαθμὸν τῆς τελειότητος, οὕτω καὶ ἡ φυσικὴ εἰς τὸ διηγεῖσθαι δεξιότης ὀφείλει, ἂν μέλλῃ νὰ ἀποβῇ τελεία, νὰ λάβῃ ὡς ἐπικουρον τὴν ἀσκήσιν. Φανερόν δ' εἶνε, ὅτι ὅλως ἀπαραίτητος ἀποβαίνει ἡ τελεία αὕτη εἰς τοὺς στερουμένους τοῦ χαρίσματος τοῦ καλῶς διηγεῖσθαι. Οἱ τοιοῦτοι μόνον διὰ τῆς ἀσκίσεως κατορθοῦσι νὰ προσκτίσωνται καὶ νὰ ἀναπτύξωσιν ἐπαρκῶς τὴν δεξιότητα τῆς διηγήσεως. Ἀφ' οὗ λοιπὸν ἡ ἀσκήσις εἶνε ἀπαραίτητος πρὸς τὴν πρόσκτησιν ἢ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς εἰς τὸ διηγεῖσθαι δεξιότητος, ἀνάγκη προφανῶς νὰ ἐπιδιώκῃται ὑπὸ παντὸς θέλοντος καὶ ὀφείλοντος νὰ κατέχῃ τὴν δεξιότητα ἐκείνην, ἄρα καὶ ὑπὸ τοῦ διδασκάλου. Ἄν νῦν ἡ ἀσκήσις μέλλῃ νὰ ἀποβῇ λυσιτελής, δὲν πρέπει νὰ γίνῃται τυφλῶς καὶ ἀσκόπως, ἀλλ' ὡς οἶόν τε ἐσκεμμένως καὶ κατὰ προδιαγεγραμμένον σχέδιον. Τὸ τελευταῖον ὅμως κατορθοῦται μόνον, ἂν ὁ ἀσκούμενος γιγνώσκῃ καλῶς τοὺς ὅρους, ὑφ' οἷς δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ καλὴ διήγησις, ἐφαρμοζὴ δ' ἐν τῇ ἀσκήσει, ὅσα ἡ γνώσις ἐκείνη ὑπαγορεύει. Τούτου οὕτως ἔχοντος δὲν εἶνε ἀσκοπον νὰ ἐπιχειρήσωμεν ἐνταῦθα νὰ καθορίσωμεν τοὺς ὅρους τούτους.

Ὅπως νῦν δυνηθῶμεν νὰ ποιήσωμεν τοῦτο, ἀναγκαῖον εἶνε βεβαίως νὰ ἔχωμεν πρότερον σαφῶς ἐν νῷ, τίς εἶνε ἡ φύσις τῆς διηγήσεως, τίς εἶνε ὁ σκοπὸς αὐτῆς, ποία εἶνε κατὰ τοῦτο ἡ καλὴ διήγησις, ποῦ τέλος ἐγκείται ἡ σπουδαιότης τῆς τελευταίας ταύτης. Προφανῶς, ἂν δὲν ἔχωμεν σαφεῖς ἰδέας περὶ τῶν ζητημάτων τούτων, ἂν ἰδίᾳ ἀγνοῶμεν τὸν σκοπὸν τῆς διηγήσεως καὶ κατὰ τοῦτο τὰ συστατικὰ τῆς καλῆς διηγήσεως, θὰ εἴμεθα ὅλως ἀνίκανοι νὰ ἀνεύρωμεν τοὺς ὅρους, ὑφ' οἷς ἡ τελευταία αὕτη κατορθοῦται. Διὰ τοῦτο, πρὶν προδῶμεν εἰς τὸν καθορισμὸν τῶν ὅρων τούτων, νομίζομεν ἀπαραίτητον νὰ διαλάβωμεν συντόμως περὶ τῶν ζητημάτων ἐκείνων.

Ἴδωμεν πρὸ παντός, *τί εἶνε ἡ διήγησις*. Τὸ πρῶτον οὐσιώδεις αὐτῆς γνώρισμα εἶνε προδήλως τοῦτο, ὅτι ὑποκείμενον αὐτῆς ἔχει οὐχὶ τὰ ἐν χώρῳ ὑπάρχοντα ἀντικείμενα, ἀλλὰ τὰ ἐν χρόνῳ γιγνώμενα καὶ ἐν τούτῳ διαδεχόμενα ἀλλήλα συμβεβηκότα, οὐχὶ σχετικῶς διαρκούσαν κατάστασιν, ἀλλὰ τὴν ἐν τῷ χρόνῳ πρόοδον μερικῶν πράξεων, αἰτιωδῶς ἀλλήλαις συνεχόμενων. Τὸ δεύτερον οὐσιώδες αὐτῆς γνώρισμα εἶνε, ὅτι τὸ ὑποκείμενον αὐτῆς τοῦτο δὲν δύναται νὰ ὑποβληθῆ εἰς τὴν κατ' αἴσθησιν ἀντίληψιν, νὰ δειχθῆ λοιπὸν ἢ νὰ ὑποδειχθῆ, ἀλλὰ μόνον νὰ ἀναπαρασταθῆ διὰ συνεχοῦς λόγου. Τοιαῦτα ἔχουσα γνώρισμα ἡ διήγησις οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ *ἡ διὰ συνεχοῦς λόγου γινομένη ἀναπαράστασις μερικῶν πράξεων, χρονικῶς ἐπομένων καὶ αἰτιωδῶς συνεχόμενων ἀλλήλαις*.

Τοιαύτης οὔσης τῆς φύσεως τῆς διηγήσεως δὲν εἶνε δυσχερὲς νὰ ἀνευρεθῆ ὁ σκοπὸς αὐτῆς ὡς πρὸς τὸν ἀκροώμενον. Ἄφ' οὗ τὰ ἐν τῷ χρόνῳ γινόμενα δὲν δύναται νὰ ἐπαναγένωνται πρὸ τοῦ ἀκροωμένου, οὕτω δὲ νὰ ὑποπέσωσιν εἰς τὴν κατ' αἴσθησιν ἀντίληψιν αὐτοῦ, δὲν δύναται βεβαίως οὗτος νὰ σχηματίσῃ *ἐξωτερικῆς ἐποπτείας* αὐτῶν. Σκοπὸς ἄρα τῆς διηγήσεως δὲν δύναται νὰ εἶνε ὁ σχηματισμὸς ἐξωτερικῶν ἐποπειῶν παρὰ τῷ ἀκροωμένῳ. Ὁ τελευταῖος οὗτος

δύναται νὰ σχηματίσῃ διὰ τῆς διηγήσεως μόνον *ἐσωτερικῆς ἐποπτείας*, οἷαι εἶνε αἱ μετὰ τῶν ἀκουομένων λέξεων διὰ τῆς φαντασίας συνδεόμεναι παραστάσεις. Ἀπαραίτητον ὅμως εἶνε, ἂν μέλλῃ ἡ διήγησις νὰ ἀποβῆ ἐπιτυχής, ὅπως ἡ ἐκάστοτε παρὰ τῷ ἀκροωμένῳ σχηματιζομένη ἐσωτερικὴ ἐποπτεία ἢ *σαφῆς*, οἷαι εἶνε ἡ ὡς οἶόν τε μᾶλλον προσεγγίζουσα τῇ ἐξωτερικῇ ἐποπτεία τοῦ παρισταμένου πράγματος, ἄρα ἡ περιέχουσα τὰ οὐσιώδη γνωρίσματα αὐτοῦ ἐν τῇ φυσικῇ καὶ προσοκούσῃ τάξει, ἔτι δὲ τὴν σχέσιν τούτου πρὸς τὰ πρὸ αὐτοῦ ἢ μετ' αὐτὸ παρουσιαζόμενα. Ἐντεῦθεν ἔπεται, ὅτι σκοπὸς πάσης διηγήσεως εἶνε πρὸ παντός τοῦτο, *ὅπως δῆλα δὴ ὁ ἀκροώμενος κτήσῃται σαφεῖς ἐσωτερικῆς ἐποπτείας τῶν ἀναπαρισταμένων γεγονότων*.

Τοιοῦτος εἶνε ὁ σκοπὸς πάσης διηγήσεως καθόλου. Ἄλλ' ἡ *διδασκικὴ διήγησις* δὲν δύναται προδήλως νὰ ἀρκεσθῆ εἰς τοῦτον. Πᾶς ἀφηγούμενος, ἐφ' ὅσον δὲν διηγείται πρὸ μαθητῶν, φροντίζει πρὸ παντός περὶ τούτου, ὅπως ὁ ἀκροώμενος κτήσῃται σαφῆ πνευματικὴν εἰκόνα τῶν ἱστορηθέντων, ἐλάχιστα δὲ διαφέρεται, ἂν ταῦτα ἐπιδρῶσιν ἐπὶ τὸ θυμικὸν τούτου καὶ ἀσκῶσι ῥοπήν ἐπὶ τὴν βούλησιν αὐτοῦ. Ἄν δύναται νὰ γένηται λόγος περὶ προκλήσεως συναισθήματος παρὰ τῷ ἀκροωμένῳ ἐν τῇ τοιαύτῃ διηγήσει, τοιοῦτον συναισθημα εἶνε ὡς τὰ πολλά τὸ τοῦ θαυμασμοῦ πρὸς τὸν ἀφηγούμενον καὶ τὴν ἀφηγηματικὴν αὐτοῦ δεξιότητα, ὅπερ συναισθημα ὁ τελευταῖος οὗτος προσπαθεῖ νὰ ἐξεγείρῃ παρὰ τῷ ἀκροατῇ διὰ τῆς διηγήσεως. Δὲν ἔχει ὅμως ὁμοίως τὸ πρᾶγμα προκειμένου περὶ τῆς διδασκαλίας καὶ τῆς διδασκικῆς διηγήσεως. Ἡ διδασκαλία, ὡς γνωστόν, δὲν ἀρκεῖται εἰς τὴν μετάδοσιν ἀπλῶν ἐποπειῶν, ξηρῶν γνώσεων, ἀλλ' ὅλως τούναντίον ἔργον αὐτῆς θεωρεῖ τὴν διὰ τῶν γνώσεων τούτων ἐξέγερσιν διαφόρων εὐγενῶν συναισθημάτων καὶ τὴν πρόκλησιν τῆς σχετικῆς πρὸς τὰ συναισθήματα ταῦτα βουλήσεως. Ἐντεῦθεν ἔπεται, ὅτι καὶ ἡ διδασκικὴ

διήγησις οὐδὲν ἄλλο δύναται νὰ σκοπῇ ἢ τοῦτο, *ὅπως* δὴλα δὴ οἱ μαθηταὶ κινῶνται σαφεῖς ἐσωτερικῶς ἐποπτείας τῆς ἀναπαρισταμένης ὕλης καὶ δὴ τοιαύτας, ὅστε νὰ ἐξεγείρωνται παρ' αὐτοῖς τὰ διὰ τῶν ἐποπτειῶν τούτων δυνάμενα νὰ προκληθῶσι συναισθήματα, εἰ δὲ νὰ προκαλῆται παρὰ τούτοις ἢ πρὸς τὰ συναισθήματα ταῦτα σχετικὴ βούλησις καὶ ὅτι κατὰ τοῦτο καλὴ διδακτικὴ διήγησις εἶνε μόνον ἐκείνη, ἥτις κατορθοῖ νὰ πληροῖ τὸν σκοπὸν τοῦτον.

Τοιαύτη οὖσα ἢ καλὴ διδακτικὴ διήγησις κέκτηται μεγάλην διδακτικὴν σπουδαιότητα. Ὁ πρῶτος τῆς σπουδαιότητος αὐτῆς λόγος εἶνε προδήλως οὗτος, ὅτι μεταδίδωσιν εἰς τοὺς μαθητὰς σαφεῖς ἐσωτερικῶς ἐποπτείας τῶν ἐν τῷ χρόνῳ γενομένων. Ὁ δεύτερος καὶ ὑψηλότερος λόγος εἶνε, ὅτι τοῦτο μὲν ἀναπτύσσει τὸ θυμικὸν τῶν παιδῶν, ὡς ἐξεγείρουσα παρ' αὐτοῖς παντοῖα συναισθήματα ὑπὲρ τῶν ἱστορουμένων (οἷον ἀφ' ἐνὸς μὲν συμπάθειαν, ἀγάπην καὶ θαυμασμὸν ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀποστροφὴν καὶ καταφρόνησιν πρὸς ταῦτα) καὶ μορφοῦσα οὕτω τὴν ἠθικὴν αὐτῶν κρίσιν, ἥτις εἶνε ἀπόρροια τῶν συναισθημάτων ἐκείνων, τοῦτο δέ, ὡς ἀναπτύσσουσα τὸ θυμικὸν καὶ τὴν ἠθικὴν κρίσιν τῶν παιδῶν, ἐξεγείρει κατὰ ψυχολογικὴν ἀνάγκην καὶ τὴν βούλησιν αὐτῶν, προκαλοῦσα τοὺς εἰς μίμνησιν μὲν τῶν τὴν ἀγάπην, τὴν συμπάθειαν καὶ τὸν θαυμασμὸν ἐξεγειρουσῶν πράξεων, εἰς ἀποτροπὴν δὲ ἀπὸ τῶν ἐξεγειρουσῶν τὴν ἀποστροφὴν καὶ τὴν περιφρόνησιν.

Παρὰ τὰ κύρια ταῦτα πλεονεκτήματα τῆς καλῆς διηγήσεως δὲν πρέπει νὰ λησμονηθῶσι καὶ ἕτερα ἅτινα δευτερεύοντα, ἅτινα ἐπαυξάνουσι τὴν σπουδαιότητα αὐτῆς.

Οὕτως ἂν λάβωμεν ὑπ' ὄψει, ὅτι αἱ ἐσωτερικαὶ ἐποπτεῖαι, αἱ διὰ τῆς διηγήσεως μεταδιδόμεναι, σχηματίζονται διὰ τῆς φαντασίας, κατανοοῦμεν, ὅτι ἢ καλὴ διήγησις εἶνε ἐν τῶν δραστηκωτάτων μέσων πρὸς ἐξέγερσιν καὶ ἀνάπτυξιν τῆς φαντασίας τῶν μαθητῶν ἐν τῇ σφαίρᾳ τῶν ἐν τῷ χρόνῳ γενομένων.

* Ἄν ἀφ' ἑτέρου ληθῆ ὑπ' ὄψει, ὅτι τὰ διάφορα ἀναπαριστάμενα γεγονότα δὲν εἶνε ἄσχετα πρὸς ἄλληλα, ὅτι τοῦ-

ναντίον μεταξὺ αὐτῶν ὑφίσταται αἰτιώδης ἀναφορά, προδήλως ἐξάγεται, ὅτι ἢ καλὴ διήγησις, ἢ ἄγουσα τοὺς μαθητὰς εἰς ἐποπτεῖαν τῶν γεγονότων ἐν τῇ μνημονευθείσῃ αὐτῶν σχέσει, οὐκ ὀλίγον συμβάλλεται εἰς τὴν παρὰ τοῖς μαθηταῖς ἀνάπτυξιν τῆς ἐπιγνώσεως τῆς αἰτιώδους ἀναφορᾶς τῶν ἐν τῷ χρόνῳ γενομένων.

Εἶτα ἢ διήγησις, ὡς γινομένη διὰ συνεχοῦς λόγου, εἶνε καταλληλοτάτη πρὸς γλωσσικὴν μόρφωσιν τῶν παιδῶν καὶ ἠθισμόν αὐτῶν εἰς τὸ ἐν συνεχεῖ λόγῳ δμιλεῖν καὶ εἰς αὐτὸ τὸ διηγῆσθαι.

Δὲν πρέπει ὡσαύτως νὰ λησμονηθῇ, ὅτι οἱ παῖδες φύσει χαίρουσιν ἐπὶ τῇ ἀκροάσει διηγήσεων, ὅτι ἔχουσιν ἐμφυτον τὸ ἐνδιαφέρον πρὸς τὸ ἀκούειν τοιαύτας. Ἡ διδακτικὴ νῦν διήγησις, ἐρχομένη εἰς πλήρωσιν τῆς τοιαύτης τῶν παιδῶν φυσικῆς διαθέσεως, διεγείρει πάντως εὐάρεστα συναισθήματα ἐν ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν καὶ προάγει τὸ πρὸς τὰς διηγήσεις ἐνδιαφέρον, διὰ ταῦτα δ' ἀκριβῶς καὶ προκαλεῖ ζωνρὰν τὴν ἔφεσιν αὐτῶν πρὸς τὸ ἀκούσαι καὶ ἄλλας διηγήσεις, ἥτοι πρὸς ὁμοίαν διδασκαλίαν. Δὲν εἶνε δὲ δυσχερὲς εἰς τὸν διδάσκαλον νὰ διακρίνη, ἂν ἢ διήγησις αὐτοῦ κατορθοῖ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο. Δύναται νὰ εἶνε βέβαιος περὶ αὐτοῦ, ἂν οἱ μαθηταὶ πάντες μὲνωσιν ἡσυχοὶ καὶ σιωπῶντες κατὰ τὴν διήγησιν, ἂν τὰ βλέμματα πάντων στρέφονται μόνον πρὸς αὐτόν, ἂν οἱ ὀφθαλμοὶ ἀπαστράπτωσιν, ἂν δῆλα δὴ ἐν αὐτοῖς ἀναγιγνώσκῃται ἢ ἐξέγερσις τῆς καρδίας τῶν μαθητῶν.

* Ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλον λόγον τέλος εἶνε σπουδαία ἢ καλὴ διήγησις. Ἐπειδὴ, ὡς ἐρρήθη, οἱ παῖδες φύσει χαίρουσιν ἀκροώμενοι διηγήσεων, ὁ διδάσκαλος ἐκεῖνος, ὅστις δύναται νὰ παρέχη αὐτοῖς τὴν ἀπόλαυσιν ταύτην, ταχέως θὰ γένηται ὑποκείμενον τῆς ἀγάπης αὐτῶν. Οὕτω λοιπὸν ἢ καλὴ διήγησις συμβάλλεται καὶ εἰς τὴν παρὰ τοῖς μαθηταῖς ἀνάπτυξιν τῆς πρὸς τὸν διδάσκαλον ἀγάπης, ἥτις, ὡς γνωστόν, εἶνε

εἰς τῶν σπουδαιότερων παραγόντων τῆς ἐπιτυχίας πάσης ἀγωγῆς καὶ διδασκαλίας.

Οὗτοι εἶνε οἱ λόγοι τῆς σπουδαιότητος τῆς καλῆς διηγήσεως. Ἐξ αὐτῶν συνάγεται ὅτι δὲν εἶνε ἄγαν ὑπερβολικὴ ἢ γνώμη τοῦ Herbart εἰπόντος, ὅτι ὁ πρῶτος ὅρος τῆς προκοπῆς σχολείου τινὸς εἶνε ἢ ἐν αὐτῷ ὑπαρξίς διδασκάλων κεκτημένων ἐν μεγάλῳ βαθμῷ τὴν τέχνην τοῦ διηγεῖσθαι.

Ἄλλ' ὅσον σπουδαία εἶνε ἢ καλὴ διήγησις, τοσοῦτον δυσχερὴς εἶνε ἢ ἐπίτευξις αὐτῆς. Διότι ὄντως εἶνε ἐν τῶν δυσχερεστάτων πραγμάτων ἢ εἰς τινὰ μετάδοσις σαφῶς ἐσωτερικῶν ἐποπτεῶν καὶ ἢ δι' αὐτῶν συναρπαγῇ τοῦ θυμικοῦ αὐτοῦ, ἃ δὴ ἀποτελοῦσι κατὰ τὰ πρότερον εἰρημένα τὸν σκοπὸν τῆς διηγήσεως. Πολὺν δικαίως διὰ τοῦτο καλεῖ τὴν τελευταίαν ταύτην ὁ Frick δυσχερεστάτην τῶν τεχνῶν. Ἐντεῦθεν δ' ἐπεταί, ὅτι, ἂν κατὰ τὰ ἐν ἀρχῇ εἰρημένα ἐπὶ πάσης δεξιότητος εἶνε ἀπαραίτητος ἢ ἄσκησις εἴτε πρὸς πρόσκτησιν εἴτε πρὸς ἀνάπτυξιν αὐτῆς, τοῦτο ἰσχύει ὅλως ἰδιαιτέρως ὡς πρὸς τὴν διήγησιν.

Ὅπως ὅμως ἢ ἄσκησις αὕτη ἀποβῆ ἀποτελεσματικὴ, ἀναγκαῖον εἶνε, ὡς ἦδη ἐν ἀρχῇ εἶπομεν, νὰ γινώσκῃ καλῶς ὁ ἀσκούμενος τοὺς ὅρους τῆς ἐπιτεύξεως τῆς καλῆς διηγήσεως, ἵνα οὕτω δύνηται νὰ ἐφαρμόζῃ ἐν τῇ ἀσκήσει αὐτοῦ τὰ ὑπὸ τῆς γνώσεως ταύτης ὑπαγορευόμενα. Δὲν εἶνε νῦν δυσχερὴς εἰς ἡμᾶς, γινώσκοντας τὸν σκοπὸν τῆς διηγήσεως καὶ κατὰ τοῦτο τὰ συστατικὰ τῆς καλῆς διηγήσεως, νὰ ὑποτυπώσωμεν ἐνταῦθα τοὺς ὅρους τούτους.

Καλὴ διήγησις εἶνε, ὡς εἶδομεν, ἢ μεταδίδουσα εἰς τοὺς μαθητὰς σαφεῖς ἐποπτείας τῶν ιστορουμένων καὶ ἐξεγείρουσα τὸ θυμικὸν αὐτῶν ὑπὲρ τούτων. Ἄλλ' ὅπως ὁ διηγούμενος κατορθώσῃ ταῦτα, ἀπαραίτητον εἶνε νὰ ἔχῃ αὐτὸς πρότερον σχηματίσει σαφεῖς ἐποπτείας τῆς προσενεχθισομένης ὕλης καὶ νὰ ἔχῃ αὐτὸς πρότερον συναρπαγῇ ὑπ' αὐτῆς. Ὁ μὴ

κεκτημένος σαφεῖς ἐποπτείας ἐκείνων, ἢ μέλλει νὰ ἀφηνγηθῇ, δὲν δύναται βεβαίως νὰ προκαλέσῃ τὸν σχηματισμὸν τοιούτων παρ' ἄλλοις καὶ ἐκεῖνος, οὔτινος τὸ θυμικὸν δὲν ἐξηγέρθη καθ' οἰονδήποτε τρόπον ὑπὲρ τῶν ιστορουμένων, ἀδυνατεῖ προφανῶς νὰ ἐξεγείρῃ τὸ θυμικὸν τῶν ἄλλων ὑπὲρ αὐτῶν. Ἐντεῦθεν λοιπὸν συνάγεται, *ὅτι ὁ πρῶτος ὅρος τῆς ἐπιτυχίας τῆς διηγήσεως εἶνε ὁ παρ' αὐτῷ τῷ διδασκάλῳ σχηματισμὸς σαφῶν ἐποπτεῶν τῆς μεταδοθησομένης ὕλης καὶ ἢ ἐξεγέρσις τοῦ θυμικοῦ αὐτοῦ ὑπὲρ αὐτῆς*. Φανερόν νῦν εἶνε, ὅτι πρὸς πλήρωσιν τοῦ ὅρου τούτου ἀναγκαῖα ἀποβαίνει εἰς πάντα διδάσκαλον *εἰδικὴ προπαρασκευὴ* δι' ἕκαστον μᾶθημα διηγήσεως. Ἡ προπαρασκευὴ αὕτη κύριον σκοπὸν θὰ ἔχῃ κατὰ τὰ εἰρημένα, τὸ νὰ γένηται ὁ διδάσκαλος κύριος τῆς ὕλης κατὰ πάσας τὰς ἀπόψεις, ἥτοι οὕτως, ὥστε καὶ σαφεῖς ἐποπτείας ταύτης νὰ ἔχῃ σχηματίσει καὶ ὑπὸ τῶν συναισθημάτων ἐκείνων νὰ ἔχῃ πληρωθῇ, ἅτινα αὕτη δύναται νὰ προκαλέσῃ.

Εὐθύς νῦν ἐγείρεται τὸ ζήτημα, ὅποια τις πρέπει νὰ εἶνε ἢ προπαρασκευὴ τοῦ διδάσκοντος, ἂν μέλλῃ οὗτος δι' αὐτῆς νὰ γένηται κύριος τῆς ὕλης κατὰ τὰς ῥηθείσας ἀπόψεις. Ὅτι πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον δὲν ἐξαρκεῖ ἢ συνήθης προπαρασκευὴ, ἢ συνισταμένη εἰς ψιλὴν καὶ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον πιστὴν ἀπομνημόνευσιν τῆς ὕλης τῆς διηγήσεως ἐκ τοῦ ιστορικοῦ ἐγχειριδίου, τοῦτο δὲν χρήζει ἀποδείξεως. Πρόδηλον ἀφ' ἐτέρου εἶνε, ὅτι ἐκείνη μόνη ἢ προπαρασκευὴ θὰ εἶνε λυσιτελής, ἥτις λαμβάνει ὑπ' ὄψει αὐτῆς τὸν τρόπον, καθ' ὃν συντελεῖται ἢ βαθεῖα, τῷ τε νῷ κοὶ τῷ θυμικῷ γιγνομένη, πρόσκτησις πάσης ἀφηνηματικῆς ὕλης. Πρόχειρος νῦν ψυχολογικὴ παρατήρησις καταδεικνύει, ὅτι πρὸς ταύτην ἐπιτελοῦμεν ἀλληλοδιαδόχως τὰς ἐξῆς ἐργασίας:

1. Ζητοῦμεν κατ' ἀρχὰς νὰ σχηματίσωμεν γενικὴν εἰκόνα, καθόλου παράστασιν, καθόλου ἀντίληψιν τῆς περι ἧς ἐκάστοτε πρόκειται ὕλης.

2. Χωροῦντες εἶτα εἰς βαθυτέραν ἐπεξεργασίαν τῆς παρα-

στάσεως ταύτης, προσπαθοῦμεν πρῶτον νὰ παραστήσωμεν ἡμῖν αὐτοῖς τὰ μέρη, τὰ τμήματα τῆς ὅλης ὕλης.

3. Ἀνευρίσκομεν μετὰ τοῦτο τὰ καθ' ἕκαστον στοιχεῖα ταύτης καὶ προσπαθοῦμεν νὰ παραστήσωμεν σαφῶς ἕκαστον τούτων χωρὶς.

4. Ἀναζητοῦμεν εἶτα καὶ διασαφοῦμεν τὰς ἐσωτερικὰς ἀναφορὰς, τὰς ὑφισταμένας μεταξὺ τῶν διαφόρων στοιχείων, οὕτω δὲ φθάνομεν εἰς βαθυτέραν ἀντίληψιν τῆς ὕλης, εἰς τελείως σαφῆ ἐποπτεῖαν αὐτῆς.

5. Ὅσάκις μέλη τῶν ἐσωτερικῶν τούτων σχέσεων εἶνε ζῶντα πρόσωπα, μετατιθέμεθα συγχρόνως εἰς τὸ θυμικὸν αὐτῶν, συναισθανόμεθα μετ' αὐτῶν, οὕτω δ' εἰσερχόμεθα εἰς τὴν ὕλην καὶ διὰ τοῦ θυμικοῦ ἡμῶν.

6. Ἀνασκοποῦμεν τέλος τὴν ὅλην ὕλην χρησιμοποιοῦντες τὰ πορίσματα τῆς βαθυτέρας ἐπεξεργασίας, οὕτω δὲ κτώμεθα καθαρὰν καθολικὴν ἀντίληψιν τῆς ὕλης, γινόμεθα τελείως κύριοι αὐτῆς.

Τούτων οὕτως ἐχόντως εὐνόητον εἶνε, ὅτι καὶ ὁ προπαρασκευαζόμενος διδάσκαλος, ἂν μέλλῃ νὰ προσκτήσῃται βαθέως τὴν ὕλην τῆς διηγήσεως, ὀφείλει νὰ ἐπιτελέσῃ ἐν τῇ προπαρασκευῇ αὐτοῦ πάσας τὰς μνημονευθείσας ἐργασίας ἀλληλοδιαδόχως.

Κατ' ἀρχὰς δὴλα δὴ ὀφείλει καὶ οὗτος νὰ φροντίσῃ, ὅπως σχηματίσῃ γενικὴν τινα εἰκόνα, καθολικὴν τινα ἐποπτεῖαν τῆς ὕλης ἢν θὰ διηγηθῇ. Τοῦτο δὲ πράττει, ἐφ' ὅσον εἶνε δυνατόν, δι' ἀναγνώσεως αὐτῶν τῶν πηγῶν, διότι ἐν αὐταῖς δύναται νὰ εὔρη ἀκριβεστάτας πληροφορίας. Ἄν ὅμως τοῦτο δὲν εἶνε δυνατόν ἢ ἂν αἱ πηγαὶ δὲν ἐξαρκῶσι, τότε περιορίζεται εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ὕλης ἐκ διεξοδικοῦ ἱστορικοῦ βιβλίου, ἢ τις εἶνε ἀσυγκρίτως προτιμότερα τῆς προσφυγῆς εἰς ἐγχειρίδια.

Ἄφ' οὗ οὕτω κτίσῃται ὁ διδάσκαλος καθόλου παράστασιν τῆς ὅλης ὕλης, χωρεῖ εἰς τὴν βαθυτέραν ἐπεξεργασίαν

αὐτῆς. Ἡ ἐπεξεργασία αὕτη, καθ' ἣν ὁ διδάσκων πρῶτον μὲν ἐξετάζει χωρὶς καὶ ἐμβαθύνει χωρὶς εἰς τὰ καθ' ἕκαστον, εἶτα δ' ἀνασκοπεῖ τὸ ὅλον, ἐπιδιώκει καὶ κατορθοῖ τὴν βαθεῖαν πρόσκτησιν τῆς ὕλης, ἢ τις δὲν δύναται βεβαίως νὰ συντελεσθῇ διὰ τῆς πρώτης ἐκείνης καθόλου παραστάσεως, ἄτε οὐσης ἐπιπολαίας καὶ πλήρους ἐλλείψεως καὶ χασμάτων. Φανερόν δ' εἶνε, ὅτι ὅλως ἀδύνατος ἀποβαίνει ἡ τοιαύτη πρόσκτησις διὰ τῆς κατὰ τὴν συνήθη προπαρασκευὴν γινομένης ψιλῆς κατ' ἐπανάληψιν ἀναγνώσεως τῆς ὕλης.

Πρῶτον νῦν ἔργον τῆς βαθυτέρας ἐπεξεργασίας εἶνε ἡ ὑπὸ τοῦ διδάσκοντος *διάκρισις τῶν μερῶν*, ἢτοι τῶν μικροτέρων ὅλων, ἐξ ὧν συνίσταται ἡ ὅλη διήγησις. Διὰ τῆς τοιαύτης σαφοῦς παραστάσεως τῶν μερῶν τῆς διηγήσεως ἀποβαίνει σαφεστέρα ἡ ἐποπτεῖα τοῦ συνόλου αὐτῆς. Ὅτι νῦν πράγματι ἡ συνείδησις τῶν μερῶν, ἐξ ὧν μεϊζόν τι ὅλον συνέστηκε, διευκολύνει σφόδρα τὴν ἐποπτεῖαν τοῦ ὅλου, περὶ τούτου πείθεται πᾶς τις ἐκ τῆς ἰδίας ψυχολογικῆς ἐμπειρίας.

Καὶ διὰ τῆς μέχρι τοῦδε ὅμως γενομένης ἐργασίας δὲν ἐκτίσαστο ἔτι ὁ διδάσκαλος σαφῆ ἐποπτεῖαν τῆς ὕλης τῆς διηγήσεως πρὸς τοῦτο ἀπαραίτητος εἶνε ἡ εἰς τὰ καθ' ἕκαστον αὐτῆς ἐμβάθυνσις. Τὸ δεύτερον διὰ τοῦτο ἔργον τῆς βαθυτέρας ἐπεξεργασίας εἶνε ἡ ὑπὸ τοῦ διδάσκοντος *ἀνεύρεσις τῶν διαφορῶν στοιχείων τῶν συναποτελούντων τὴν ὕλην τῆς διηγήσεως*, ἡ ἰδία ἐξέτασις καὶ ἡ τελεία διασάφησις ἐκάστου αὐτῶν. Τὰ στοιχεῖα ταῦτα δηλοῖ λατινικὸς τις μνημονικὸς στίχος ὡδε: *quis? quid? ubi? quibus auxiliis? cur? quo modo? quando?* Εἶνε λοιπὸν ταῦτα τὰ ἀκόλουθα:

1. Ὁ χρόνος (*quando?*) ἐν γένει καὶ ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα (ἐποχῇ τοῦ ἔτους, ἡμέρα, ὥρα).

2. Ὁ τόπος (*ubi?*) καθόλου καὶ ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα τὰ διάφορα θέατρα τῆς δράσεως.

3. Τὰ δρῶντα πρόσωπα (*quis?*), κύρια καὶ δευτερεύοντα,

ἐνεργοῦντα καὶ πάσχοντα, μέμονωμένα καὶ καθ' οὐμάδας.

4. Ἡ πράξις αὐτὴ (quid?), ἥτις καὶ ἀποτελεῖ τὸ κύριον περιεχόμενον τῆς διηγήσεως, καὶ δὴ ἢ τε φανερά, ἢ ἐξωτερικὴ καὶ ἢ ἀφανής, ἢ ἐσωτερικὴ, ἢ ψυχολογικὴ, αἱ παράλληλοι πράξεις, αἱ τε προάγουσαι τὴν κυρίαν πράξιν καὶ αἱ ἐναντίαι αὐτῇ, αἱ ἀναχαιτίζουσαι ταύτην, τέλος δ' αἱ περιπέτειαι.

5. Τὰ ἐφαρμοσθέντα μέσα (auxilia), ἅτινα δύνανται νὰ εἶνε πράγματα, πρόσωπα, εὐμενεῖς περιστάσεις τοῦ καιροῦ, τοῦ περιβάλλοντος κ.τ.λ.

6. Ἡ πορεία, ἢ ἐξέλιξις τῆς πράξεως (quo modo?), τὰ προπαρασκευάζοντα αὐτὴν σημεῖα, ἢ καθ' αὐτὸ πράξις (ἀρχή, μέσον καὶ τέλος αὐτῆς), τὰ ἄμεσα καὶ ἔμμεσα ἐπακολουθήματα.

Εὐνόητον νῦν εἶνε, ὅτι πάντα ταῦτα τὰ στοιχεῖα τῆς διηγήσεως δὲν θὰ ἔχωσιν ἴσιν ἀξίαν διὰ τὸν σχηματισμὸν τῆς ἐποπτείας τοῦ ὅλου, ὅτι τούναντίον τινὰ μὲν τούτων θὰ εἶνε χαρακτηριστικὰ καὶ οὐσιώδη, ἄλλα δὲ δευτερεύοντα καὶ ἐπουσιώδη. Ἀλλὰ καὶ τὰ διάφορα γνωρίσματα ἐκάστου τῶν στοιχείων δὲν θὰ ἔχωσιν ὡσαύτως ἴσιν ἀξίαν διὰ τὸν καταρτισμὸν τῆς ἐποπτείας τοῦ στοιχείου τούτου. Τούτου ἕνεκεν ὀφείλει ὁ διδάσκαλος, ἀφ' οὗ ἀνεύρη τὰ καθ' ἕκαστον στοιχεῖα, νὰ διακρίνη τὰ οὐσιώδη τῶν ἐπουσιωδῶν καὶ εἰς ἐκεῖνα πρὸ πάντων νὰ στρέψη τὴν προσοχὴν αὐτοῦ, ἐν δὲ τῇ ἐξετάσει πάλιν ἐκάστου τῶν οὐσιωδῶν στοιχείων νὰ διακρίνη τὰ χαρακτηριστικὰ αὐτοῦ γνωρίσματα ἀπὸ τῶν δευτερευόντων καὶ ἐκεῖνα μόνον νὰ προσπαθήσῃ νὰ διασαφήσῃ ἐν τῷ νῷ αὐτοῦ.

Μετὰ τὴν τοιαύτην διασάφην τῶν οὐσιωδῶν στοιχείων τῆς διηγήσεως χωρεῖ ὁ προπαρασκευαζόμενος εἰς τὸ τρίτον καὶ σπουδαιότερον ἔργον τῆς βαθυτέρας ἐπεξεργασίας, τὸν καθορισμὸν καὶ τὴν διασάφην τῶν ἐσωτερικῶν ἀναφορῶν τῶν διαφόρων στοιχείων. Ἐκ τῶν ἀναφορῶν τούτων ἢ μᾶλλον συμβαλλομένη εἰς τὴν κατανόησιν τῆς ὕλης εἶνε προφανῶς ἢ

αἰτιώδης. Τούτου δ' ἕνεκεν ὁ διδάσκαλος προσπαθεῖ πρὸ παντὸς νὰ ἀνεύρη τὴν αἰτιώδη συνοχὴν τῶν διαφόρων μερικῶν πράξεων, τὸ διατὶ καὶ πρὸς τί (cur?) ἐκάστης αὐτῶν. Ἀνευρὼν δὲ ταύτην θὰ δύνηται πλέον νὰ παραστήσῃ ἑαυτῷ τὴν ὅλην ὕλην τῆς διηγήσεως ὡς ἀδιάσπαστον σειρὰν μερικῶν πράξεων δι' ἐσωτερικοῦ δεσμοῦ συνδεομένων καὶ πρὸς ἓν σημεῖον, τὴν τελικὴν πράξιν, κατευθυνομένων. Διὰ τῆς ἐπιτελέσεως καὶ τοῦ ἔργου τούτου φθάνει πλέον ὁ διδάσκαλος εἰς τὴν βαθυτέραν κατανόησιν τῆς ὕλης, εἰς τὴν τελείως σαφῆ ἐποπτεῖαν αὐτῆς.

(Ἔπεται συνέχεια).

Δ. Ι. Λάμψας

ΠΩΣ ΚΑΤΕΣΚΕΥΑΣΑ ΤΟ ΣΧΟΛΙΚΟΝ ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΜΟΥ

Ἐν τῷ διδασκαλείῳ ὁ καθηγητὴς μου τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν ὀμίλει πολλάκις περὶ σχολικοῦ μουσείου. Καίτοι δὲν ἐπίστευον εἰς τὴν ἀνάγκην αὐτοῦ, ἀπλῶς δὲ καὶ μόνον διὰ νὰ εὐχαριστήσω τὸν καθηγητὴν μου, ἐπεχείρησα ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν του νὰ κάμω μίαν συλλογὴν φυτῶν καὶ μίαν συλλογὴν ἐντόμων. Μετὰ τινα ἔτη, ἐν ἀρχῇ τοῦ σταδίου μου, οἱ ποντικοὶ οἴτινες ἐσύχναζον ἐν τῷ σκοτεινῷ δωματίῳ μου κατακερματίζει πάντα τὰ εἶδη τὰ ἀποτελοῦντα τὴν ἀνωτέρω συλλογὴν. Ὅτε κατόπιν διωρίσθη διευθυντὴς τοῦ σχολείου Δ... εὐρέθην μὲ τὸ πρόγραμμα τῆς πραγματογνωσίας ἀνά χεῖρας, πρὸ ἑκατὸν εἴκοσι μαθητῶν ἐπιθυμούντων πολὺ νὰ παρατηρῶσι, μὴ ἔχον νὰ ἐπιδεικνύω αὐτοῖς ἢ ὀλίγους μόνον χάλικας καὶ δέκα μικρὰ ἐστίβωμένα κυτία πλήρη διαφόρων φασιόλων καὶ τινων δημητριακῶν καρπῶν. Τὸ σχολεῖον δὲν εἶχεν ἄλλο τι.

Τὴν ἀνάγκην σχολικοῦ μουσείου εἶδον τότε καθαρώτατα καὶ ἀπεφάσισα νὰ ὀργανώσω ἐν ἄνευ βραδύτητος.

Ταχέως ἐξεπόνθησα τὸ ἀκόλουθον σχέδιον.

1.—Φυσιική ἱστορία: ὄρυκτά· φυτὰ καὶ φυτικά προϊόντα· ζῶα καὶ ζῳϊκὰ προϊόντα...

2.—Τροφαί: σιτηρά, ὁ ἄρτος· ζάχαρις, καφές, σοκολάτα...

3.—Ἐνδυμα: λίνον καὶ κάνναβις, νῆσις καὶ ὕφανσις· ἔριον, βάμβαξ, μέταξα, βαφή· καθαρισμὸς τῶν ὑφασμάτων, ὁ σάπων...

4.—Κατοικία καὶ ἀνάγκαι· διαφόροι: λίθοι, πλίνθοι, κέραμοι, πλάκες· ἡ ἄσβεστος καὶ ἡ γύψος· τὰ ξύλα· ἡ τῆξις, ὁ σίδηρος, ὁ χάλυψ· διάφορα μέταλλα· ἡ ὕελος· ὁ χάρτης· φωτισμὸς· ἐλαστικὸν κόμμι... Σχοινοπλοκεῖα, κεραμεῖα, χαρτοποιεῖα ὑπῆρχον ἐν τῷ τόπῳ. Ἐσημείωσα διὰ τὰς βιομηχανίας ταύτας ἐκ τῶν προτέρων ἐν τῷ σχεδίῳ τοῦ μουσείου μου σπουδαίαν θέσιν.

Ἐπελείπετο: 1ον νὰ προμηθευθῶ τὰ ἀντικείμενα· 2ον νὰ κατατάξω αὐτά. Ἡ δυσκολία ἐγεννᾶτο.

Ἐἶχον ἀναγνώσει πολλάκις ἐν τοῖς ἐγχειριδίοις καὶ τοῖς παιδαγωγικοῖς περιοδικοῖς τὰς διδομένας συμβουλὰς ὑπ' ἀνθρώπων ἀναμφιβόλου ἀξίας, ἀλλ' οἷτινες οὐδέποτε ἐχρειάσθησαν νὰ λάβωσι πείραν τούτου: «Περιπατεῖτε, παρατηρεῖτε πέριξ, καὶ οἱ περίπατοι θὰ πλουτίσωσι τάχιστα τὴν συλλογὴν ὑμῶν... Προκαλεῖτε τὸ ἐνδιαφέρον τῶν μαθητῶν ὑμῶν ὑπὲρ τοῦ μουσείου τοῦ σχολείου καὶ αἱ εἰσκομιδαὶ τῶν θὰ δώσωσι τάχιστα αὐτῷ σπουδαιότητα...» Ἐὰν ἠρκούμην εἰς τὰ μέσα ταῦτα, βεβαίως ἐξαίρετα καθ' ἑαυτά, ὀλόκληρον τὸ διδασκαλικὸν στάδιόν μου δὲν θὰ ἐπῆρκει νὰ καταρτίσω ἐν ἔμβρον σχολικοῦ μουσείου, ὅπερ ἔξ ἄλλου θὰ ἦτο ἐστερημένον ποικιλίας. Ὁ τόπος δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ μοι παρέχῃ ἢ ὅ,τι εἶχε, καὶ τὰ πλούτη του τὰ εὐχρηστα πρὸς τοιοῦτον σκοπὸν ἦσαν ἐλάχιστα. Ἐἶχον ἐπιθυμίαν ἵνα τὸ μουσεῖόν μου καταρτισθῇ ταχύτερον καὶ γίνῃ πλουσιώτερον.

Εὔρον εὐκόλως μίαν ὥραϊαν συλλογὴν εἰκόνων κεχρωματισμένων, αἱ ὅποια ἀντικατέστησαν ἐπωφελῶς τὴν ἐξαφανισθεῖσαν βοτανικὴν συλλογὴν μου. Ἐξ εἰκόνων ἐπίσης ἀπετελέσθη καὶ ἡ ζωολογικὴ συλλογὴ μου. Ἐχομεν εὐτυχῶς ἀρίστας τοιαύτας. Συνάδελφός τις ὄρυκτολόγος μοι ἐπρομήθευσεν εἰκοσάδα δειγμάτων ὄρυκτῶν, τὰ ὅποια μετὰ τῶν ἐν τῷ τόπῳ συλλεχθέντων ἤρκεσαν πλουσιοπαρόχος εἰς τὰς ἀνάγκας μου. Συνέλεξα ἐπίσης πολὺ καλὸν ἀριθμὸν ἀντικειμένων, ἅπερ εἶχον τὴν ὠρισμένην θέσιν τῶν ἐν τούτῳ ἢ ἐν

ἐκείνῳ τῶν διαμερισμάτων τοῦ σχεδίου μου. Τὰ προϊόντα τῶν ἐργοστασίων εὐρισκον πολὺ εὐκόλως. Μοὶ ἔλειπον συχνότατα αἱ πρῶται μόνον ὕλαι, μάλιστα δὲ δείγματα τῶν ἀλληλοδιαδόχων μεταβολῶν τῶν, δι' ὧν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἀκολουθήσωμεν ἀπὸ τοῦ σημείου τῆς ἀναχωρήσεως μέχρι τοῦ σημείου τῆς ἀφίξεως τὴν πορείαν τῆς κατασκευῆς τοῦ τοιοῦτου ἢ τοιοῦτου σπουδαίου προϊόντος. Τὴν ἱστορίαν ἐνὸς τεμαχίου ἄρτου, τὴν ἱστορίαν ἐνὸς τεμαχίου ὑφάσματος ἢ ἐνὸς σχοινίου, ἐνὸς φύλλου χάρτου, μιᾶς φιάλης, μιᾶς παροφίδος, κλπ., ἰδοὺ τί ἐπεθύμουν νὰ ἐπιδεικνύω τοῖς μαθηταῖς μου.

Ἐσκέφθην τότε νὰ ἀποταθῶ πρὸς τοὺς γονεῖς τῶν, τεχνίτας ἢ ἐμπόρους, ὅπως διὰ τοῦ μεσίτου τῶν ἐπικοινωνήσω μετὰ τῶν παραγωγῶν καὶ τῶν ἐργοστασιαρχῶν. Τὸ μέσον ἐπέτυχε θαυμασίως. Πολλοὶ ἀνέλαβον νὰ μοι προμηθεύσωσι μόνοι τῶν τὰ ὕλικα, ἀτινά μοι ἔλειπον. Ἄλλοι μοι παρέσχον διευθύνσεις, καὶ τῇ συστάσει τῶν ἐγραψα ὁ ἴδιος πρὸς τοὺς βιομηχάνους, οἷτινες ἠδύναντο νὰ με συνδράμωσιν. Ὁφείλω νὰ ὁμολογήσω ὅτι τινὲς τῶν αἰτήσεών μου ἔμειναν ἄνευ ἀπαντήσεως καὶ ὅτι ἄλλαι ἔτυχον εὐγενοῦς ἀρνήσεως. Ἄλλὰ πολλαὶ ἔσχον ἐπιτυχίαν πλήρη, ἐνίοτε ὑπερπλήρη, οὐ μόνον ἔνεκα τοῦ ποσοῦ τῶν ἀποστελλομένων δειγμάτων ἀλλὰ καὶ τῶν συνοδευουσῶν τὰ δείγματα πληροφοριῶν, οὐ ἔνεκα ἢ διδασκαλία καθίστατο ὠφελιμωτάτη. Ἡμέραν τινὰ ἔλαβον δέμα ὀκτὼ χιλιογράμμων ἐλαστικοῦ κόμμεως (πρῶται ὕλαι καὶ ἀντικείμενα ἐκ κόμμεως).

Μετὰ μίαν μικρολόγον ἐκλογὴν ἔθηκα κατὰ μέρος χίλια περίπου ἀντικείμενα προωρισμένα νὰ ἐπιδεικνύωνται ἐν τῷ σχολικῷ μουσεῖῳ μου.

Ἐπελείπετο πλέον ἢ ταξινόμησις. Τὸ σχολεῖον ἐστερεῖτο καταλήλων ἐρμαρίων καὶ ὁ μικρὸς μισθός μου δὲν μοι ἐπέτρεπε τὴν δαπάνην κατασκευῆς προθηκῶν. Κατεσκεύασα μικρὰς καὶ λεπτὰς σανίδας μήκους 50 ἑκατοστομέτρων καὶ πλάτους 35. Ἐχρωμάτισα αὐτάς, μαύρας, διότι τοῦτο τὸ χρῶμα ἀντετίθετο μᾶλλον πρὸς τὰ χρώματα τῶν ὕλικῶν μου. Ἐπειτα διὰ κόλλας, καρφίδων, σύρματος, θώμιγγος (σπάγγου), ἐλαστικοῦ κόμμεως, κατέταξα ἐπὶ τῶν σανιδίων πάντα τὰ δείγματά μου καταλλήλως. Ἐκαστον σανίδιον προδήλως ἔφερε δείγματα ἔχοντα κοινὴν καταγωγὴν ἢ τὸν αὐτὸν προορισμόν. Ἐὰν εἰκὼν τις ἦτο ἀναγκαία νὰ διδάσκῃ σημεῖόν τι τῆς παραγωγῆς ἢ

τῆς κατασκευῆς τῶν πραγμάτων τούτων ἐλάμβανε θέσιν πλησίον αὐτῶν. Ἀπέμενε τότε νὰ κολλήσω ἐπιγραφάς. Τὰ ὀνόματα καὶ αἱ δηλώσεις εἶχον γραφῆ μετὰ μεγάλων καὶ παχέων γραμμῶν εὐκόλως ἀναγινωσκομένων. Ἐκαστον σανίδιον ἀντεπροσώπευεν ἴδιον θέμα πραγματογνωσίας.

Πολλὰ ἐδαπάνησα μόνον ὅπως ἀποκτήσω μίαν εὐρεϊαν θήκην ξυλίνην, ἧς αἱ ἐσωτερικαὶ πλευραὶ εἶχον ὀγκούς, ἐν οἷς ὠλισθαινον τὰ σανίδια. Ταῦτα οὕτω τοποθετημένα προφυλάσσοντο ἐντελῶς ἀπὸ τῆς ὑγρασίας καὶ τῆς κόψεως. Ἐλκόμενα δὲ ἐκ τῆς θήκης μετὰ τὴν σειρὰν τῆς ἀποστολῆς των καὶ ἐκτιθέμενα εἰς τὴν περιέργειαν τῶν μαθητῶν ἐπὶ τινὰς μόνον ἡμέρας, διετήρησαν δι' αὐτοὺς τὸ θέλητρον τοῦ νέου, ὅπερ δὲν θὰ συνέβαινεν ἐὰν ἦσαν διαρκῶς ἐκτεθειμένα ἐπὶ τῶν τοίχων τῶν τάξεων.

Ἐτη τινὰ βραδύτερον, τῆς γεωργίας ἀποβάσεως ὕλης ὑποχρεωτικῆς τῆ διδασκαλίᾳ, ἐπλούτισα τὸ σχολικὸν μουσεῖόν μου μετὰ εἶδη φυσικῶν στοιχείων τοῦ ἐδάφους, συλλογὰς χημικῶν λιπασμάτων καὶ συνήθων σπόρων, εἰκόνας παριστώσας γεωργικὰ ἐργαλεῖα καὶ ὀλίγων ἐπιστημονικῶν ὕλικῶν, ὅπερ μοι ἐπιτρέπει νὰ ἐκτελῶ πειράματά τινα ἀπαραίτητα πρὸς κατανόησιν γνώσεων, αἷς δέον νὰ κατέχωσιν οἱ ἀγροτικοὶ μαθηταὶ μου.

Ἐπρομηθεύθην πρὸς τούτοις ἐν στερεοσκοπίῳ καὶ ἀπόψεις στερεοσκοπικῆς. Ἡ δὲ διδασκαλία τῆς γεωγραφίας ἐξάγει ἐκ τούτων πραγματικὴν ὠφέλειαν.

Τέλος παρεσκευάσα κυτία ἐκ χαρτονίου φέροντα ἕκαστον ὡς τίτλον τὸ ὄνομα μιᾶς τῶν ὑλῶν τοῦ προγράμματος τῶν δημοτικῶν σχολείων. Ὅταν δ' εὐρίσκω μίαν εἰκόνα, ἕνα πίνακα, σπουδαῖον χωρίον, σημείωσίν τινα, τοποθετῶ τοῦτο ἐν τούτῳ ἢ ἐν ἐκείνῳ τῶν κυτίων (φακέλλων).

Οὕτω κατήρησα τὸ σχολικὸν μουσεῖόν μου. Ἐὰν αἱ πληροφορίαι μου κινήσωσι τὸ ἐνδιαφέρον τινὸς τῶν συναδέλφων μου καὶ κεντρίσωσι τὸν ζῆλον αὐτοῦ, τότε δὲν ἐγράφησαν ἀνωφελῶς. Τοῦτο δὲ πολὺ ἐπιθυμῶ.

(Μετάφρασις)

I. ΒΑΧΑΒΙΟΛΟΣ

ΑΙ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

Κατὰ τὸν Kehr

(Συνέχεια σελ. 23 τοῦ Α'. τεύχους)

Γ'.

Ἴνα ἐπιτυγχάνηται, ἐν σχέσει πρὸς τὰς ἐκθέσεις, ἐν λυσιτελεῖς ἀποτελεσμα, πρέπει νὰ μὴ εἶνε ἑλλιπὴς ἢ ἀναγκαῖα ἄσκησις. Ἀρκεῖται τις εἰς μερικὰ σχολεῖα, παρέχων τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐτοιμαζῆται ἀνὰ 8 ἢ 14 ἡμέρας μίαν ἐκθέσιν· παραβλέπει ὅμως ὅτι μίαν τόσον σπανίαν ἐργασίαν δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ὀδηγήσῃ εἰς τὸν σκοπὸν τῶν ἐκθέσεων. Ἐὰν δὲν παρέχῃται εἰς τὸν παιδᾶ καθημερινῶς ἡ εὐκαιρία, νὰ ἐκφράζῃται γραπτῶς διὰ τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ ἀντικείμενον, τὸ ὅποιον ἰδίως ὄμμασιν εἶδε, ἢ τὸ ὅποιον κείται ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς ἑαυτοῦ πείρας, καὶ ἐὰν ὁ διδάσκαλος δὲν ἐπιμένῃ καθημερινῶς, ἵνα εἰ μαθηταὶ τοῦ ἐτοιμαζῶσι τὰς γραπτὰς αὐτῶν ἀσκήσεις, ὅσον τὸ δυνατόν καλῶς, τότε εἶνε ἐντελῶς ἀδύνατος ἡ ἐπίτευξις ἐνὸς πλήρους ἐπιτυχίας ἀποτελέσματος, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν γραπτὴν ἐκφρασὴν τῆς σκέψεως. Καθ' ἐκάστην πρέπει νὰ γράφῃται κἄτι· «καμμία ἡμέρα ἄνευ γραμμῆς». Τὸ νὰ ἐτοιμαζῶσι δὲ οἱ μαθηταὶ τὰς καθημερινὰς των ἐκθέσεις ἐν τῷ οἴκῳ ἢ ἐν τῷ σχολείῳ, ἐξαρτᾶται ἀπὸ δικήρους περιστάσεις. Ἐν πάσῃ ὅμως περιπτώσει ὀφείλει ὁ διδάσκαλος, τότε μόνον ν' ἀπαιτῆται ἀπὸ τούτων μαθητᾶς τοῦ τὴν ἐτοιμασίαν μιᾶς ἐκθέσεως, ὅταν τόσον καλῶς ἔχη προπαρασκευάσῃ αὐτήν, ὥστε νὰ δύνανται οἱ παῖδες μόνον καλῶς νὰ τὴν ἐτοιμάσωσι. Ἡ ἀκριβὴς προφορικὴ προπαρασκευὴ τῆς ἐκθέσεως εἶνε ἡ σταθερὰ βᾶσις τῆς ἰδιαιτέρας ἐργασίας τῶν παιδῶν. Εἶνε δ' αὕτη ἀναγκαιοτάτη, διότι ἄνευ ταύτης δὲν γνωρίζουσιν, οἱ

μαθηταί, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, τί πρέπει νὰ γράφωσι. Εἶνε δ' ἐπίσης ἀναγκαῖον, ἵνα ἐτοιμαζῇ ὁ διδάσκαλος ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ὑπὸ τὰς ὄψεις καὶ τῇ βοήθειᾳ τῶν μαθητῶν του μίαν ἔκθεσιν καὶ νὰ δεικνύῃ ταύτην ὡς ὑπόδειγμα τοῦ τρόπου καθ' ὃν γίνονται αἱ ἐκθέσεις. Ὅστις παραλείπει τὴν πρὸς ἀπομίμησιν ταύτην ἀφορμὴν, παραμελεῖ ἐν τῶν καλλίστων πρὸς μύρφοσιν μέσων. Μία δὲ ἐκ τῶν ἐτοιμαζομένων εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις ἐκθέσεων πρέπει ἐβδομαδιαίως νὰ διδῆται εἰς τὸν διδάσκαλον πρὸς διόρθωσιν. Ἡ ἐξέλεξις καὶ ἡ διόρθωσις τῶν γραπτῶν ἐργασιῶν εἶνε διὰ τὸν διδάσκαλον μία ἀνιερὰ βεβαίως ἐργασία, δὲν ἐπιτρέπεται ὅμως νὰ παραβλέπεται, διότι ὁ μαθητὴς, ὅστις ἔκαμε καλὴν τὴν ἐργασίαν του, τρέφει τὴν δικαίαν προσδοκίαν, ὅτι θὰ ἀξιῶσθαι ταύτην ὁ διδάσκαλος μίᾳ ματιᾷ του, καὶ ὅτι θὰ κάμῃ αὐτὸν προσεκτικὸν εἰς τὰ τυχόν λάθη του, καὶ θὰ ἐκφέρῃ μίαν κρίσιν διὰ τὴν ἀξίαν τῆς ἐργασίας του. Ἐὰν ὁ διδάσκαλος δὲν πράττῃ τοῦτο, τότε παρέχει εἰς τοὺς μαθητὰς του εὐκαιρίαν ἐπισπερχῶς καὶ κακῶς νὰ ἐργάζονται. Διὰ τοῦτο δὲν ἐπιτρέπεται νὰ παραμεληθῆται ἡ διόρθωσις. Διὰ νὰ γίνηται δι' αὐτὴ ἐν μέρει εὐκολωτέρα διδῆι ὁ διδάσκαλος ἀπλᾶ θέματα, κρατεῖ τοὺς μαθητὰς του εἰς τοιοῦτον σημεῖον, ὥστε νὰ δύνανται νὰ ὑπερνικῶσι τὴν ἀκριβῆ ὀρθογραφίαν, ἀναλύει προηγουμένως καὶ προσηκόντως τὸ περιεχόμενον τῆς ἐκθέσεως καὶ γνωρίζει ἀκριβῶς εἰς τοὺς παῖδας τὴν πορείαν τῶν σκέψεων, γράφων τὰς δυσκόλους λέξεις κλπ. ἐπὶ τοῦ πίνακος. Γίνεται δὲ ἡ διόρθωσις κατὰ διαφόρους τρόπους, ἢ ὑπὸ μόνου τοῦ διδασκάλου, ἢ ἀναπτυκτικῶς ὑπὸ τῶν μαθητῶν, ἢ ὑπὸ τῶν μαθητῶν καὶ τοῦ διδασκάλου ἀπὸ κοινοῦ. Ἐκαστος τῶν τρόπων τούτων ἔχει βεβαίως τὰ προτερήματά του καὶ τὰ ἐλαττώματά του καὶ μόνον εἰς τὴν πρὸς σκοπὸν ἀντιστοιχοῦσαν ἐναλλαγὴν κείται τὸ ὄρθον. Ἐν πάσῃ δὲ περιπτώσει ὁ διδάσκαλος ὀφείλει ν' ἀπαιτῇ ἵνα οἱ μαθηταὶ βλέπωσι τὰ μὲ κόκκινον μελάνιν γεγραμμένα λάθη καὶ διορθῶνται ταῦτα ἐπιμελῶς. Ὅστις ἔχει κάμῃ παρὰ πολλὰ, ὀφείλει ἀπαξ ἔτι τὴν ἐργασίαν του νὰ ἐτοιμασῇ. Ἐν τελείᾳ δὲ ὁ διδάσκαλος δὲν πρέπει νὰ θεωρῇ ἀναγκαῖον νὰ γερμίζῃ μὲ ἐρυθρὰν μελάνην τὰ τετραδία τῶν ἐκθέσεων τῶν μαθητῶν του. Μαθητὴς ὅμως, ὅστις

δύναται τὴν ἐργασίαν του καλῶς νὰ κάμῃ, πρέπει ὄντως μετὰ πάσης αὐστηρότητος νὰ ἐτοιμαζῇ ταύτην καλῶς.

Οὐδὲν κατηγορεῖται ἐνταῦθα περισσότερο τῆς ἀκαίρου ἐπιεικειᾶς καὶ τῆς ἐλλείψεως ἐπιμονῆς.

Δ'.

Δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἀποχωρίζονται αἱ ἀσκήσεις τῶν ἐκθέσεων ἀπὸ τὰ λοιπὰ ἀντικείμενα τῆς διδασκαλίας, ἀλλὰ πρέπει νὰ συνδέωνται στενῶς μὲ τὴν ἐν γένει γλωσσικὴν διδασκαλίαν, ὡς καὶ μὲ τὴν ἱστορίαν τῆς Βίβλου, τῆς φύσεως καὶ ἐν γένει τοῦ κόσμου, μὲ τὴν Γεωγραφίαν, τὴν φυσικὴν κλπ.

Εἶνε βεβαίως γνωστὴ ἡ ὑπόθεσις, ὅτι εἰς τοὺς μαθητὰς ἐλλείπουσιν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον αἱ λέξεις, ἐπειδὴ ἐλλείπουσιν εἰς αὐτοὺς αἱ σκέψεις. Ἡ πτωχεία αὐτῶν τῶν λέξεων καὶ σκέψεων ἀφρεται, εὐθύς ὡς ἡ διδασκαλία γίνεαι κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ διεγείρῃ τὰς σκέψεις, καὶ εὐθύς ὡς ὁ διδάσκαλος ἀπαιτῆσαι ἀπὸ τοὺς μαθητὰς του τοῦτο νὰ γράφωσι, τὸ ὅποιον αὐτοῖς προφορικῶς ἐδίδαξε, καὶ τὸ ὅποιον αὐτοὶ ἤκουσαν καὶ ἐνόησαν, ἢ τέλος ἐν τῷ ἀναγνωστικῷ των βιβλίῳ ἀνέγνωσαν. Ἐὰν αἱ ἀσκήσεις τῶν ἐκθέσεων δὲν συνδέωνται μὲ τὸν σχολικὸν βίον καὶ ἐὰν ἀπαιτῇ ὁ διδάσκαλος νὰ γράφωσιν οἱ μαθηταὶ τὰς σκέψεις των ἐπὶ πραγμάτων, ἅτινα κείνται ἐκτὸς τοῦ παιδικοῦ ὀρίζοντος, ἐπιτυγχάνονται μόνον φαινομενικοὶ καρποὶ, οἵτινες οὔτε διάρκειαν, οὔτε ἀξίαν ἔχουσι. Τὸ μόνον ὕλικόν, τὸ ὅποιον ἡμεῖς ὀφείλομεν νὰ παρέχωμεν εἰς τοὺς μαθητὰς μας πρὸς γραπτὴν ἐργασίαν ὀφείλει νὰ εἶνε, ὡς ἐλέχθη, ἡ γραπτὴ ἐπανάληψις διδασκτικῆς ὑποθέσεως προσαχθείσης τῷ παιδίῳ ἄλλοθι.

Ἐὰν ἀκολουθῇ ὁ διδάσκαλος τὰς ἤδη δοθείσας ὁδηγίας, τότε θὰ αἰσθάνηται τὴν εὐχαρίστησιν, διότι καὶ οἱ ἀδύνατοι μαθηταὶ του θὰ δύνωνται κάτι νὰ γράψωσι καὶ θὰ βλέπῃ, ὅτι κάθε μαθητὴς μὲ χαρὰν καὶ ἀγάπην ἐργάζεται.

Δὲν χρειάζεται λοιπὸν κατὰ τὴν ὥραν τῆς ἐκθέσεως νὰ ἀνοίγῃ ὁ διδάσκαλος τὴν πηγὴν τῶν σκέψεων καὶ νὰ ὠθῇ τὰς ἀρχὰς τῆς πνευ-

ματικής κινήσεως, ἀλλὰ νὰ προφυλάττη τὸν βροῦν τῶν σκέψεων ἀπὸ τοῦ νὰ παρεκκλίνη τῆς εὐθείας ὁδοῦ καὶ νὰ καθοδηγῇ τοῦτον εἰς σκόπιμον ταξίδιον.

Εἶνε λοιπὸν ὁ διδάσκαλος κατὰ τὰς ὥρας τῆς ἐκθέσεως ὁ μηχανικός, ὅστις δίδει τὸ σχέδιον καὶ ἐπιβλέπει τὴν οἰκοδομὴν. Μόνον δὲ τὸ οἰκοδομεῖν εἶνε ἔργον τῶν μαθητῶν, τῶν ὑπείων ἢ ἐργασία τὸσφ μᾶλλον ἐπιτυγχάνεται, ὅσφ περισσότερον καὶ καλλίτερον ὑλικὸν ἔχουσιν οὗτοι εἰς τὴν διάθεσιν των καὶ ὅσφ σαφέστερον ἴσταται πρὸ τοῦ πνεύματος των τὸ σχέδιον τῆς ἐργασίας.

Ε'.

Ἄφειλε τις κατὰ τὰς ἀσκήσεις τῶν ἐκθέσεων νὰ μὴ ἀπαιτῇ πρωτοτυπίας, ἀλλὰ νὰ εἶνε εὐχαριστημένος μετὰ τὴν ἀκροῦ δακτύλῳ ἀναπαραγωγικότητα. Παρὰ τῶν μαθητῶν τῶν Δημοτ. Σχολ. δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἀπαιτῇ τις ἐξαιρέσεις πρωτοτύπων σκέψεων, καὶ τεχνικῶν μορφῶν ἐκθέσεων. Ὅπως ἐπιτυχῶς λέγει ἐπ' αὐτοῦ ὁ Fr. Aug. Wolf «αἱ παῖδες ὀφείλουσι νὰ παραγάγῃσι καὶ ὅμως δὲν ἀφίστανται πολὺ ἀφ' ὅτου οὗτοι τὸ πρῶτον παρήχθησαν· ἐνταῦθα κοπιᾶζουσιν οὗτοι ματαίως καὶ γίνονται ἀηδεῖς ἀδολέσχαι καὶ πρῶτως ὄρμιοι παῖδες, οὔτινες ἀργότερον, ὅταν ἔλθῃ ὁ κριτὴς τῆς παραγωγικότητος, οὐδὲν σπουδαῖον δύνανται πλέον νὰ πράττωσι. Τοῦτο εἶνε εἰς τρόπον πνευματικῆς ἀκρίτου καὶ ἀφυσικοῦ παραγωγικότητος, μία φοβερὰ ἀρνησις τῆς ὑπάρξεώς των».

Ἄν ἀφῆσωμεν δὲ κατὰ μέρος τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν διὰ τῆς ἀπαιτήσεως ἀπολύτου παραγωγικότητος παρὰ τῶν παιδῶν ἐπιχειρεῖ τις ἀδύνατα, βλάπτει ὡσαύτως διὰ τῆς τοιαύτης ὑπερβολικῆς ἀπαιτήσεως τὸν χαρακτῆρα τῶν παιδῶν. Δὲν εἶνε δηλαδὴ ὁ παῖς εἰς θέσιν κατόπιν ὠριαίας ἀναμασήσεως μετὰ τὴν γραφίδα, νὰ συρράψῃ κοπιωδῶς μερικὰς σκέψεις, ἢ δὲν καταλήγει εἰς σκυπὸν μετὰ ὅλας τὰς ἀδολέσχους λεξιλογίας τῆς ἢ κορασίας· καταφεύγουσι τότε ἀμφότεροι ἰκετευτικῶς πρὸς βουθειαν εἰς τὸν πατέρα, ἢ τὴν μητέρα, εἰς τὸν ἐξάδελφον ἢ τὴν θείαν, εἰς τὸν ἀδελφόν, ἢ τὴν ἀδελφὴν καὶ ὅ,τι οὗτοι

μετὰ κόπου πολλοῦ παρήγαγον, δίδουσιν εἰς τὸν διδάσκαλον ὡς ἴδιαν αὐτῶν ἐργασίαν. Τοιοῦτοτρόπως ἀπατᾷ τις καὶ ἑαυτὸν καὶ τοὺς ἄλλους. Προβάλλεται οὕτω ἡ ἐνστάσις, ὅτι διὰ τὸν κατόπιν βίον οὐδεμίαν παραγωγικότητα ἐπιτυγχάνει τις. Ἔχει ὁ χειροτέχνης νὰ κάμῃ μίαν παραγγελίαν, ἢ οἰκοδόμοισιν νὰ ἀνακοινώσῃ μίαν ἐντολὴν πρὸς τὴν φιλὴν τῆς, ἀπαιτεῖται νὰ ἐξευρεθῶσιν αἱ ἀνάλογοι σκέψεις καὶ αὗται ὀρθῶς νὰ διατυπωθῶσιν. Ἐλλείπουσιν ὅμως καὶ αἱ σκέψεις καὶ ὁ τρόπος τῆς διατυπώσεως αὐτῶν. Ὅσφ δὲ μᾶλλον κατὰ ταῦτα ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι εὐρισκόμεθα ἐν δικαίῳ, ἀποκρούοντες τὰς ἀπολύτους πρωτοτυπίας ἐν ὀνόματι τῆς παιδαγωγικῆς ἐπιστήμης καὶ τοῦ ἀνθρωπισμοῦ, τὸσφ νομίζομεν, ὅτι δὲν εἶνε πρέπον νὰ μὴ ἐνθαρρύνωμεν τὸν μαθητὴν εἰς τὸ νὰ γράφῃ μερικὰς σκέψεις του. Δὲν εἶνε πᾶσα παραγωγικότης αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἀποστρεβλωτική, διότι ἐκάστη γραπτὴ παράστασις, τῆς ὁποίας ἡ ὑπόθεσις ἀνεπτύχθη καὶ τῆς ὁποίας ἡ μορφή προφορικῶς προπαρασκευάσθη ὑπὸ τοῦ διδασκαλοῦ, ὅ,τι δηλαδὴ ὁ μαθητὴς ἐνόησεν καὶ μετὰ τὸ ἔτοιμον ἐν αὐτῷ λεκτικὸν προϊόν παρήγαγε γραπτῶς, ἐνῶ εἶνε μίᾳ παραγωγικότης, δὲν ὑπερβαίνει τὰς δυνάμεις τοῦ μαθητοῦ, ἀλλ' εἶνε καὶ κατὰ πολὺ ἀνάλογος πρὸς τὸν σκοπὸν τῶν ἐκθέσεων.

Αἱ τοιοῦτου εἶδους παραγωγικότητες κείμεναι πολὺ πλησίον τῶν ἀναπαραστάσεων πρέπει πολὺ ἐπιμελῶς νὰ θεραπεύωνται.

(Ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ)

Πάτραι

Π. Γ. ΤΣΑΚΙΡΗΣ

(ἀκολουθεῖ)

Ἡ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ, ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟΝ ΚΑΙ ΤΟ ΕΓΚΛΗΜΑ

Οἱ ἀσχολούμενοι περὶ τὰ αἷτια τῆς ἐγκληματικότητος καὶ εἰδικῶς ἐν αὐτοῖς διατρίβοντες, ἀναγνωρίζουσιν, ὑπὲρ ποτε μάλιστα τὴν σήμερον, ὡς οὐσιώδεις παράγοντας τοῦ

έγκλήματος, τὴν ἔλλειψιν ἢ τὴν πληυμελῆ ὑπαρξιν οἰκογενειακῆς ἀνατροφῆς, καὶ τὴν στέρψιν ἀλθροῦς ἐκπαιδεύσεως κατὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν. Ἀμφότεραι αἱ ἔλλειψεις αὐται καὶ ἐν γένει ἢ ἀτυχῆς κοινωνικῆ ὀργάνωσις, ἀπεργάζονται τὰ δεινὰ καὶ τὴν ἀθλιότητα τοῦ μετέπειτα βίου, προκαλοῦσι δὲ τὴν ἐκδήλωσιν τοῦ νοσηροῦ ἐκείνου κοινωνικοῦ φαινομένου, τοῦ ἐγκλήματος. «Οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι τὸ ἐγκλημα ὀφείλεται εἰς τὴν ἐπικράτησιν τοῦ κοινωνικοῦ περιβάλλοντος», ἀποφαίνεται ὁ ἐπιφανὴς ἐγκληματολόγος Tarde, καὶ ἡ γνώμη αὕτη δὲν εἶναι κτῆμα τῶν κοινωνιολόγων καὶ ἐγκληματολόγων, ἀλλὰ παντὸς ἀνθρώπου πεποικισμένου διὰ τῆς στοιχειώδους παρατηρήσεως καὶ ἐπισκοποῦντος τὰς προηγουμένας τοῦ ἐγκλήματος περιστάσεις.

Τὸ ἠθικὸν συναίσθημα, τὸ ὑπατον τοῦτο καὶ εὐγενέστερον τῶν ἀνθρωπίνων συναισθημάτων, δὲν εἶναι τι ἔμφυτον, ἀλλὰ δεῖται ἐπιμόνου καὶ ἐπιμελοῦς καλλιιεργείας. Κατὰ τὴν πρῶτην παιδικὴν ἡλικίαν αἱ ὀρμαὶ δεσπίζουσιν καὶ ἀνεπισχέτως ἐξωτερικεύονται. Εἰς τὴν παιδικὴν ταύτην ψυχὴν τὴν παρασυρομένην καὶ δρῶσαν κατὰ τὰς ὑποδείξεις μόνον τῶν ἐνστικτῶν, τὴν ἀχαλίνωτον καὶ ἀνευμάτιστον, τὴν παραδεδομένην διαχυτικώτατα εἰς πᾶσαν πονηρὰν τάσιν ἄνευ συνειδήσεως ὀρμεμφύτως, εἰς τὴν ἡλικίαν ταύτην, λέγομεν, τὴν λεληθότως κλυδωνιζομένην ἐν τῇ κακοπραγίᾳ, τίς θὰ θέσῃ τὸ πρῶτον ἔργον, τὸν πρῶτον φραγμὸν εἰς τὰ ἐνστικτα, τίς θὰ ὀδηγήσῃ εἰς ὑψηλοτέραν καὶ χρήσιμον ἀντίληψιν τῆς ζωῆς; Τίς θὰ χειραγωγήσῃ, τίς θὰ διευθύνῃ τὰ πρῶτα βήματα μέχρι τοῦ σημείου ἐκείνου καθ' ὃ τὸ λογικὸν καὶ ἡ συνειδήσις θ' ἀποκτίσῃσιν αὐτοδυναμίαν; Οὐδεὶς βεβαίως ὁ ἀντιλέγων, ὅτι διὰ τὰ ἔργα ταῦτα κέκλινται ἡ οἰκογένεια καὶ τὸ Σχολεῖον.

Καὶ εἰς μὲν τὴν οἰκογένειαν ἀπόκειται ἡ πρῶτη τοῦ χαρακτῆρος διάπλασις, εἰς δὲ τὸ Σχολεῖον ἡ συνέχισις καὶ προαγωγή τοῦ ἔργου τούτου, συνοδευομένη ὑπὸ τῆς βα-

θμιαίας διαφωτίσεως τοῦ πνεύματος, τῆς μεταδόσεως γνώσεων χρσιμῶν καὶ ἐπωφελῶν, καὶ τῆς κραταιώσεως τοῦ φρονήματος.

Ἄλλ' ὅταν οἱ μὲν γονεῖς οὐδεμίαν καταβάλλουσιν μέλησιν, ἢ διεφθαρμένοι ὄντες κακὸν πρόκεινται παράδειγμα καὶ τύποι μιμήσεως εἰς τὰ τέκνα τῶν, ὅταν τὰ δυστυχῆ ταῦτα νεαρὰ πλάσματα ἐγκατελείφθῃσιν εἰς τὴν τύχην τῶν ὑπὸ τεράτων γονέων, οἵτινες δὲν ἀπέβλεψαν μετὰ στοργῆς εἰς τὴν γέννησιν τῶν, ἢ ὅταν τὸ φρικωδέστερον πάντων ὠθοῦνται ὑπ' αὐτῶν τούτων τῶν γεννητόρων εἰς τὴν κακοήθειαν, ποίαν εὐθύνην δύνανται νὰ ὑπέχωσιν ἐὰν ἐκυλίσθῃσιν εἰς τὴν ἀτιμίαν καὶ ἀπεσκληρύνθῃσιν ἐν αὐτῇ;

Ἐπειδὴ τὰ πτωχὰ ταῦτα πλάσματα εἶχον τὸ ἀτύχημα νὰ γεννηθῶσιν ἀπόκληρα οἰκογενείας, δὲν πρέπει νὰ μείνωσιν καὶ ἀπροστάτευτα, ἀλλ' ἡ πολιτεία ὀφείλει τότε νὰ τείνῃ προστάτιδα χεῖρα καὶ ν' ἀναπληρώσῃ τὴν οἰκογενειακὴν ἔλλειψιν. Δικαίως δὲ εἰς τὴν πολιτείαν ἀπνυθύνθησαν πάντες οἱ κοινωνιολόγοι καὶ ἐγκληματολόγοι, διότι εἰς αὐτὴν προσήκει ἡ ἄρσις τοῦ σπουδαιοτάτου καὶ ἐπιφοβωτάτου τούτου τῆς ἐγκληματικότητος αἰτίου, ἥτις θέλει ἐπιτευχθῆ διὰ τῆς ἰδρύσεως ἰδιατέρων μορφωτικῶν Σχολείων καὶ Διαμονητηρίων τῶν ἐγκαταλελειμμένων παίδων, καὶ εἰδικῶν Σωφρονιστικῶν Καταστημάτων διὰ τοὺς παρεκτραπέντας ἐξ αὐτῶν. «Σώσατε τὸ παιδίον καὶ δὲν θὰ ὑπάρξῃ ἀνάγκη νὰ τιμωρῆτε πλέον ἀνθρώπους» ἀναφωνεῖ ἐπιφανὴς πολιτικὸς εἰς ὀλίγας πλὴν χαρακτηριστικὰς τοῦ θέματος λέξεις. Ἐτερος δὲ ἐμβριθῆς ἐγκληματολόγος ἐν συγγράμματι αὐτοῦ «περὶ τοῦ ἀγῶνος κατὰ τοῦ ἐγκλήματος» βεβαίως πειστικώτατα ὅτι οὐδὲν ὑπάρχει σημεῖον τῆς ποινικῆς ἐπιστήμης δεόμενον μᾶλλον τῆς ἐφαρμογῆς προληπτικῶν μέτρων ἀπὸ τοῦ τῆς ἐγκληματικότητος τῶν παίδων.

Ἐκτὸς ὅμως τῶν παίδων τούτων τῶν ἐκτροχιασθέντων τῆς εὐθείας ὁδοῦ, ὡς ἐκ τῆς ἐνόχου ὀλιγοφρίας, ἢ τῆς ἐξα-

χρειώσεως και διαφθορᾶς τῶν ἰδίων αὐτῶν γονέων, ἐν συμπράξει μετὰ τοῦ περιβάλλοντος, ἔχομεν και ἄλλην τινὰ τάξιν τῶν διεστραμμένων τὴν φύσιν και ἐλαττωματικῶν παιδίων, τῶν γνωστῶν ἐν τῇ ψυχοπαθολογικῇ ἐπιστήμῃ ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν «ἐκφυλογενεῖς τύποι», οἵτινες φέρουσιν ἐνίοτε και σωματικά στίγματα ὡς ἡ νεωτέρα Ἀνθρωπολογικὴ Σχολὴ τοῦ ἐγκλήματος ἐζήτησε ν' ἀποδείξῃ.

Διὰ τοὺς πονηροὺς τούτους τὴν φύσιν παιῖδας, εἰδικὴ ὅλως και ἐξαιρετικὴ ἐπιβάλλεται διαπαιδαγώγησις, ἐμπειροστευμένη εἰς ἐμπείρους παιδαγωγούς, ἱκανοὺς νὰ περιβάλψωσιν τὰ ἐλαττωματικά ταῦτα πλάσματα ὡς ἀσθενεῖς, και νὰ ἐπιχειρήσωσιν κατὰ τὸ ἐφικτὸν τὴν θεραπείαν τῶν παθολογικῶν τῶν ἐνστίκτων, ἅτινα ὁμολογοῦσι και αὐτοὶ ἔτι οἱ μὴ παραδεχόμενοι τὴν κατηγορίαν τῶν φύσει ὀργῶντων εἰς τὸ ἐγκλημα, τῶν ἐκ γεννητῆς ἐγκληματιῶν (criminels nés) ὡς ἡ Ἀνθρωπολογικὴ Σχολὴ ἀπεκάλεσε ἰδίῳ ὄρω χρησαμένη. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἀναγκάως και φυσικῶς παρέπεται τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἐκ πάντων τῶν κατὰ τῆς ἐγκληματικότητος μέτρων τὸ μᾶλλον προέχον εἶναι τὸ τῆς ἐκπαιδεύσεως, ἀλλ' ἐκπαιδεύσεως ὑγιοῦς και ὠφελίμου, ἀναλόγου τῆς ἡλικίας τῶν παιδίων, τῆς ἰδιοσυστασίας, τοῦ φύλου, και ἐν γένει τῶν ἐξαιρετικῶν ὄρων ὑφ' οἷς διατελοῦσιν.

Τὴν τοιαύτην ἐκπαίδευσιν δύνатаι νὰ παράσχη πολιτεία συναισθανομένη τὸ ὕψος τῆς ἀποστολῆς τῆς, διὰ τῆς ἐκλογῆς ἠθικῶν και εὐφῶν διδασκάλων ἐμπνεομένων ὑπὸ εὐγενοῦς ἐνθουσιασμοῦ ἐν τῇ ἐκτελέσει τῆς ἱερᾶς μυσταγωγίας δι' ἣν ἐκλήθησαν.

Ε. Σωτηρακόπουλος

Δωρ Νομικῆς

ΘΕΣΜΟΛΟΓΙΟΝ

ΝΟΜΟΣ ΧΝΒ'.

περὶ συντάξεων τῶν πολιτικῶν ὑπαλλήλων ὡς ἐτροποποιήθη διὰ τοῦ ΓΡΓ' τῆς 13 Ἰουλίου 1905.

(Συνέχεια σελ. 32 τοῦ Α' τεύχους)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Ἄρθρον 17, 18, 19, 20, 21.

Τὸ κεφάλαιον ταῦτο τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὴν σύστασιν τοῦ ταμείου τῶν συντάξεων κλπ. παραλείπομεν, καθότι διὰ τοῦ Νόμου ΦΗΓ' τῆς 17 Ἰανουαρίου και ΓΡΓ' τῆς 13 Ἰουλίου 1905 μετερρυθμίσθη οὕτω:

(ΦΗΒ') ἄρθρον 1.

Τὸ ταμεῖον τῶν συντάξεων τῶν πολιτικῶν ὑπαλλήλων τὸ διὰ τῶν νόμων τῆς 3 Αὐγούστου 1861 και 7 Ἰανουαρίου 1866 περὶ συντάξεως τῶν πολιτικῶν ὑπαλλήλων καθιδρυθέν, συγχωνεύεται μετὰ τοῦ δημοσίου, ὅπερ ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου 1877 ἀναλαμβάνει ἀπ' εὐθείας τὴν πληρωμὴν τῶν συντάξεων.

(ΓΡΓ') ἄρθρον 13.

Ἡ διὰ τοῦ νόμου ΦΗΒ' τῆς 17 Ἰανουαρίου 1877 ὀρισθεῖσα τακτικὴ κράτησις ἐπὶ τῶν μισθῶν τῶν πολιτικῶν ὑπαλλήλων ἀναβιβάζεται ἀπὸ 1 Ἰουλίου 1905 ἀπὸ 7 1/2 % εἰς 9 τοῖς %.

(ΦΗΒ') ἄρθρον 2 : 3 και 4.

(ΦΗΒ') ἄρθρον 5.

Τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον ἀποφαίνεται ἀνεκκλήτως ἐπὶ τῶν γενομένων ἐκκαθαρίσεων διὰ τὰς ἐπιβληθείσας εἰς τοὺς ὑπαλλήλους και

τούς συνταξιούχους κρατήσεις ἕνεκα προηγουμένων ὑπηρεσιῶν, ἐὰν οἱ ἐνδιαφερόμενοι ζητήσωσι παρ' αὐτοῦ τὴν ἀναθεώρησιν ἐντὸς εἴκοσιν ἡμερῶν ἀπὸ τῆς πρὸς αὐτοὺς κοινοποιήσεως τῆς ἐκκαθαρίσεως.

(ΦῆΒ') ἄρθρον 6.

Αἱ κατὰ τὸν νόμον τῆς 13 Μαρτίου 1864 ἠτιολογημένοι ἐκθέσεις τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου περὶ ἀπονομῆς συντάξεων εἰσὶν ὑποχρεωτικαὶ διὰ τὸν Ὑπουργόν.

(ΦῆΒ') ἄρθρον 7.

Αἱ ἐκχωρήσεις καὶ αἱ δικαστικαὶ κατασχέσεις τῶν συντάξεων ἀπαγορεύονται.

ΝΟΜΟΣ ΡΛΘ'

τῆς 7 Ἰανουαρίου 1866.

Ἄρθρον 6.

Δικαίωμα εἰς σύνταξιν ἔχουσι καὶ οἱ μετὰ εἴκοσιν ἐτῶν ὑπηρεσίαν ἀπὸ τῆς ἐγκαθιδρύσεως τῆς Βασιλείας ἐν Ἑλλάδι ἀπολυόμενοι, καίτοι μὴ συμπληρώσαντες τὸ 60 ἔτος τῆς ἡλικίας των ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ σύνταξις συνίσταται εἰς τὰ $\frac{20}{50}$ τοῦ μέσου ὄρου, μετὰ εἴκοσι δὲ ἐτῶν ὑπηρεσίαν δι' ἕκαστον ἔτος ἀύξάνει ἡ σύνταξις καθ' ἓν πεντηκοστόν.

Αἱ χῆραι καὶ τὰ ὄρφανὰ τῶν μετὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ παρόντος Νόμου ἐν ὑπηρεσίᾳ ἀποβιώσαντων, δεκαπενταετῆ δὲ ὑπηρεσίαν ἀπὸ τῆς ἐγκαθιδρύσεως τῆς Βασιλείας συμπληρωσάντων δημοσίων ὑπαλλήλων, δικαιούνται εἰς σύνταξιν ἀνάλογον πρὸς τὰ ἔτη τῆς ὑπηρεσίας τῶν συζύγων ἢ πατέρων κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ΧΝΒ' Νόμου*.

(Ἀκολουθεῖ)

* Περιελάθουσαν ἐν τῷ Δ' κεφαλαίῳ τοῦ ΓΝΒ' Νόμου πάσας τὰς ἰσχύουσας διατάξεις τῶν λοιπῶν περὶ συντάξεων πολιτικῶν Νόμων τῶν τροποποιούντων τὸν θεμελιώδη τοῦτον Νόμον· παρελείψαμεν δὲ πᾶν τὸ περιττὸν καὶ ἄχρηστον εἰς τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους.

Ἀπολογισμὸς τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ Συνδέσμου τῶν Ἑλλήνων δημοδιδασκάλων τοῦ ἔτους 1909.

Ἐσοδα

Ἐξοδα

Ἀνάλυσις	Δρ.	λ.	Ἀνάλυσις	Δρ.	λ.
Μετρητὰ ἐκ παρελθούσης χρήσεως	307	55	Κατάθεσις παρὰ τῆς Τραπεζῆς Μιτυλήνης	1000	
ἐκ δανείου	700		δι' ἐξοδα ἐκδόσεως περιοδικοῦ καὶ ἐνοίκιον γραφείου, συντήρησιν κλπ.	422	50
»	200		δι' ἔντυπα	47	
ἐκ τόκων καὶ προεξοφλημάτων ἐξ εἰσπράξεως ὀφειλομένων	648	10	διὰ ταχυδρομικὰ καὶ τηλεγραφικὰ	56	
ἐκ συνδρομῶν τῶν μελῶν	917	65	δι' ἀγορὰν ἐπίπλων	36	50
ἐξ εἰσπράξεων ἐκ τοῦ περιοδικοῦ	470		διὰ δημοσιεύσεις	239	
»	239	10	διὰ δικαστικὰ ἐξοδα	85	15
ἐξ ἀπροβλέπτων ἐσόδων	57		δι' ἀγορὰν βιβλίων ταμείου	18	
			δι' ἀγορὰν συγγραμμάτων	10	
			διὰ ποσοστὰ εἰσπράξεων	150	
			δι' ἐπιστροφὴν ἀλληλεγγύων καταθέσεων	150	
			δι' ἀπρόβλεπτα ἐξοδα	125	20
			διὰ μὴ καλυφθέντα ἐξοδα ἐκδρομῆς	134	10
			Μετρητὰ εἰς χεῖρας τοῦ ταμείου	257	25
	3540	20		3540	20

Ἐν Ἀθήναις τῇ 31 Δεκεμβρίου 1909.

Ὁ Ταμίας
Κ. ΣΒΑΡΝΑΣ

ΔΗΛΩΣΙΣ

Διὰ πᾶσαν δοσοληψίαν, δι' ἀποστολὴν χρημάτων ἢ συνδρομῶν τοῦ περιοδικοῦ κλ. ἀπευθυντέον πρὸς τὸν ταμίαν τοῦ Συνδέσμου κ. Κ. Σβάρναν, ὁδὸς Μαραθῶνος 50.

Τὸ γραφεῖον τοῦ Συνδέσμου εὐρίσκεται ἐν τῷ 6ῳ σχολείῳ, ὁδὸς Μαραθῶνος 39.

Είσοραχθέντα ὑπὸ τοῦ Συνδέσμου τῶν Ἑλλ. Δημοδιδασκάλων κατὰ τὸ ἔτος 1909 ἐκ συνδρομῶν μελῶν καὶ περιοδικοῦ.

Ὄνομα πληρωτοῦ	Αἰτία πληρωμῆς	Δρ.
Κ. Δεδόπουλος	συνδρ. 1909	4
Ἰ. Ἰωαννίδης	» Α' ἔξ. 1909	2
Γρ. Ευρὸς	» 1909	4
Χρ. Μπένος	» Α' ἔξ. »	2
Κ. Σβάρνας	» » » »	2
Ἰ Λῶλος	Συνδρ. 1909	4
Π. Βάβλας	συνδρ Α' ἔξ. 1909	2
Χριστίνα Δελενάροδου	» Β' » 1908	2
Ἀπ. Κόντος	» Περιοδικοῦ 1909	2
Στ. Λελέκος	συνδρ. Α' ἔξ. 1909. Β' 908	4
Λουκ. Ἰωάννου	» Α' ἔξ. 1909	2
Μαρία Ἀγαπίου	» » » »	2
Γρ. Παπαδιαμαντόπουλος	» » » »	2
Χρ. Ποῦλος	» » » »	2
Π. Πετρίδης	» » » »	2
Τασία Λευθεριώτου	» » » »	2
Κ. Κωστόπουλος	» » » »	2
Ν. Σκουρόλετης	» Β' ἔξ. 1908	2
Ἰ. Φιλιππίδης	» Α' ἔξ. 1909	2
» »	» Β' ἔξ. 1908	2
Γ. Κούρτης	» Α' ἔξ. 1909	2
Ἀθ. Γροισόπουλος	» Β' 1908—Α' 1909	4
Ἀλ. Μουμούρης	» Β' 1908 Α' Β' 1909.	6
Μιλτ. Λέκος	Συνδρ. Α' ἔξ. 1909	2
Ἦλ. Διάμεσης	» » » 1909	2
Ψαρὸς καὶ Βέλκας	Συνδρ. περιοδικοῦ	5
Κ. Παπανικολάου	» Α' ἔξ. 1909	2
Σπ. Ἀθανασίου	» » » »	2
Ἀν. Σανιᾶνος	» » » »	2
Νότα Ἀναστασοπούλου	» » » »	2
Χρυσούλα Καραταίρη	» » » »	2
Εἰρήνη Πανάγου	» » » »	2
Θάλεια Φαοίτσα	» » » »	2

(ἔπεται συνέχεια)

Π. Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

Η ΠΑΙΔΕΥΣΙΣ ΤΩΝ ΚΑΘ' ΗΜΑΣ ΕΛΛΗΝΩΝ

Κατὰ μετάφρασιν ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ

ΥΠΟ Γ. Γρ.

(συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 38 τοῦ Δ'. τόμου τεύχ. Β'.)

Προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου ἐψυχράνθη καὶ ὁ παλαιὸς ἐνθουσιασμός τῶν ἀνθρώπων, καὶ προΐσταμένων καὶ ὑφισταμένων ὁ ὑπὲρ τὴν Λαγκαστριανῆς μεθόδου, μάλιστα μετὰ τὴν ἐν ἔτει 1852 ἀποχώρησιν τοῦ Κοκκῶνη ἐκ τοῦ Ὑπουργείου. Τὸ ἐν Ἀθήναις Διδασκαλεῖον ἐφυτοζῶει. Ἀφ' οὗ ἠδύνατό τις νὰ ἀποκτήσῃ δίπλωμα δημοδιδασκάλου καὶ χωρὶς νὰ φοιτήσῃ εἰς τὸ Διδασκαλεῖον, τίς ὁ λόγος νὰ ἔρχονται μαθηταὶ ἀπὸ τὰς ἐπαρχίας καὶ νὰ ἐξοδεύονται διαμένοντες ἐν καὶ δύο ἔτη ἐν Ἀθήναις; Ἐπειτα καὶ τί νὰ διδασκῶσιν ἐκεῖ; Τὰ Ἑλληνικά, ἡ ἱστορία, ἡ ἱερὰ ἱστορία, ἡ κατήχησις, ἡ ἀριθμητικὴ ἐδιδάσκοντο καὶ ἐν τῷ Διδασκαλείῳ ἀπαράλλακτα, ὅπως καὶ ἐν τῷ Ἑλληνικῷ σχολείῳ, ἴσως καὶ χειρότερα. Τὸν μηχανισμόν τῆς ἀλληλοδιδασκτικῆς μεθόδου ἐμάνθανέ τις εἰς ἓνα τὸ πολὺ μῆνα. Καὶ οὕτω συνέβη νὰ θεωρῆται ἡ διατήρησις τοῦ Διδασκαλείου σπατάλη, ὥστε ἐν ἔτει 1864 νὰ κλεισθῇ προσωρινῶς, ἵνα μὴ ἀνοιχθῇ ποτε.

Μετὰ τὴν διάλυσιν τοῦ Διδασκαλείου ἡ κατάστασις τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως ἐχειροτέρευσε ἐτι περισσότερον. Τὸ δίπλωμα τοῦ δημοδιδασκάλου ἠδύνατο εὐκολώτατα νῦν νὰ λάβῃ, ὅστις ἤξεν ἀνάγνωσιν, γραφὴν καὶ τὰς τέσσαρας πράξεις τῆς ἀριθμητικῆς. Ὅσοι δὲν ἠδύνατο νὰ προχωρήσωσιν εἰς τὰ σχολεῖα καὶ ἤθελον

νά ἔχουν μίαν θέσιν καὶ ἐν μικρὸν εἰσόδημα κατέφευγον εἰς τὸ διδασκαλικὸν ἔργον. Καὶ οὕτω βλέπομεν κατ' ἔτος τὸν ἐσμὸν τὸν δημοδιδασκαλικὸν αὐξανόμενον, ὥστε εὐρέθημεν ἀπέναντι μιᾶς ὑπερπαραγωγῆς δημοδιδασκαλικῆς, ἣτις ὡς ἀποτέλεσμα εἶχε τὰς συχνὰς τῶν δημοδιδασκάλων παύσεις καὶ μεταθέσεις, ἵνα διορισθῶσι νέοι εἰς τὰς κενουμένας θέσεις. Ἡ ἀλληλοδιδασκτικὴ μέθοδος ἐπαρουσίαζε τὴν ὄψιν ἀλληλοφαγώματος τῶν διδασκάλων, ὅπερ θὰ ἦτο εὐφρόσυνον θέαμα, ἐὰν ὁ λόγος δὲν ἦτο περὶ τῆς τιμιωτάτης τοῦ ἔθνους ὑποθέσεως, τῆς μορφώσεως αὐτῆς τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Μετάθεσις καὶ παύσις δημοδιδασκάλου ἠδύνατο νὰ γίνῃ εἰς οἰανδήποτε ὥραν καὶ στιγμὴν καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀφορμῆς, ἀρκεῖ νὰ ἤθελεν ὁ ὑπουργὸς τῆς Ἐκπαιδεύσεως. Πρὸ τῆς μεταπολιτεύσεως, ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ὁθωνος, εἰ καὶ ὁ ἐκπαιδευτικὸς νόμος εἶχε μεγάλας ἐλλείψεις καὶ εἰς τὴν λειτουργίαν τοῦ Διδασκαλείου, καὶ εἰς τὴν ἐπιθεώρησιν τῶν σχολείων καὶ εἰς τὸν καθορισμὸν τῶν δικαιωμάτων τῶν δημοδιδασκάλων, ἐν τούτοις οἱ δημοδιδάσκαλοι σφόδρα ἐπροστατεῦντο ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου τῆς Ἐκπαιδεύσεως, μάλιστα ὑπὸ τοῦ γενικοῦ ἐπιθεωρητοῦ Ἰω. Κοκκῶνη, ὅστις δὲν ἄφινε νὰ ἰσχύσουν ἄλλοι λόγοι κατὰ δημοδιδασκάλου ἢ λόγοι καθαρώς ὑπηρεσιακοί. Οἱ δημοδιδάσκαλοι ἔμενον ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν ἐν τῇ αὐτῇ θέσει καὶ ἠδύναντο νὰ ἀφιερῶσιν τὰς μεγάλας ἢ μικρὰς αὐτῶν δυνάμεις πρὸς ὄφελος τῶν σχολείων των. Ἀπὸ τοῦ 1863 ὅμως ἔτους καὶ ἐφεξῆς ἐξεροράγη καὶ ἐν τῇ δημοτικῇ ἐκπαιδεύσει καθαρὰ ἀναρχία, ἣτις ἐπήνεγκεν ἔτι μᾶλλον τὴν κατάπτωσιν τοῦ κλάδου. Οἱ καλλίτεροι τῶν δημοδιδασκάλων ἠναγκάσθησαν νὰ ἐγκαταλίπουν τὸ ἄχαρι τοῦτο ἔργον καὶ ἐτράπησαν εἰς ἄλλα ἐπαγγέλματα. Μάλιστα ὑπῆρξαν ἀνώτατοι ὑπάλληλοι διακριθέντες, πρότερον δημοδιδάσκαλοι, τινὲς δὲ τούτων ἀνυψώθησαν καὶ μέχρι τοῦ ἀξιώματος τοῦ Ὑπουργικοῦ.

(Ἀκολουθεῖ)

Ἡ ΚΑΛῆ ΔΙΗΤΗΣΙΣ ΚΑΙ ΟΙ ΟΡΟΙ ΤΗΣ ΕΠΙΤΕΥΞΕΩΣ ΑΥΤΗΣ

(Συνέχεια σελ. 49 τοῦ Δ' τόμου τεύχ. Β')

Ὁ διδάσκαλος ἔχει γίνεαι οὕτω κύριος τῆς ὕλης διὰ τοῦ νοῦ αὐτοῦ. Πρέπει ὅμως, ἂν μέλλῃ νὰ συναρπάσῃ τοὺς μαθητὰς καὶ νὰ πληρώσῃ αὐτοὺς ἐνθουσιασμοῦ διὰ ταύτης, νὰ γένηται κύριος αὐτῆς καὶ διὰ τοῦ θυμικοῦ αὐτοῦ. Πρὸς τοῦτο δ' ὀφείλει, ὅποταν εὐρίσκηται πρὸ δρώντων προσώπων, νὰ διανοίγῃ τὸ θυμικὸν αὐτῶν, νὰ εἰσέρχηται καὶ νὰ εἰσδύῃ εἰς αὐτό, νὰ συναισθάνηται καὶ νὰ συμπάσχη μετὰ τούτων, νὰ παρακολουθῇ τὰς ἀποφάσεις αὐτῶν, νὰ ἀναζῆ καθόλου τὴν ζωὴν αὐτῶν. Ἄν καὶ οὕτως ὁ διδάσκαλος ἐπεξεργάζεται τὴν ὕλην, βεβαίως θὰ ἐξεγερθῶσι παρ' αὐτῷ πάντα τὰ συναισθήματα ἐκεῖνα, ὅσα αὐτῇ δύναται καὶ ὀφείλει νὰ προκαλέσῃ ἐν ταῖς ψυχαῖς τῶν παιδευομένων. Φανερόν δ' εἶνε, ὅτι τὸ τελευταῖον τοῦτο ἔργον τῆς βαθυτέρας ἐπεξεργασίας οὐκ ὀλίγον θὰ συμβαλλῆται καὶ εἰς τὴν βελτίω ἐπιτέλεσιν τοῦ ἀμέσως προηγουμένου, ἦτοι τοῦ καθορισμοῦ τῆς αἰτιώδους σχέσεως τῶν διαφορῶν μερικῶν πράξεων. Διότι τῶν πράξεων τούτων ἐργάζεται εἶνε πάντοτε πρόσωπα, εἴτε μεμονωμένα εἴτε καθ' ὁμάδας· ἂν λοιπὸν μέλλωσιν αἱ πράξεις αὗται νὰ κατανοηθῶσιν ἐν τῇ αἰτιώδει αὐτῶν σχέσει, ἀναγκαιοτάτη εἶνε ἡ γνῶσις τῶν φρονημάτων τῶν ἐργατῶν ἐκεῖνων, ἢ διεισδύσις εἰς τὸ θυμικὸν αὐτῶν. Ἀφ' οὗ δ' οὕτως ἡ τελευταία αὕτη συντελεῖ οὐ μόνον εἰς τὴν διὰ τοῦ θυμικοῦ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν διὰ τῆς διανοίας κατάρτησιν τῆς ὕλης, καλὸν εἶνε νὰ μὴ γίνηται ἰδιαιτέρως, ἀλλὰ συγχρόνως μετὰ τῆς ἐργασίας τῆς σκοπούσης τὸν καθορισμὸν τῆς αἰτιώδους τῶν διαφορῶν πράξεων ἀναφορᾶς.

Ὁ νῦν ὀφείλει νὰ ποιῆ ἐν τέλει ὁ διδάσκαλος, εἶνε τοῦτο, νὰ ἀνασκοπῇ δῆλα δὴ τὴν ὕλην ὕλην τῆς διηγήσεως ἐν συνεχείᾳ καὶ ἀπ'

ἀρχῆς καὶ δὴ ἀκολουθῶν τὴν πηγὴν, ἀφ' ἧς ἐκτίσατο τὴν πρώτην καθόλου παράστασιν αὐτῆς, ἀλλὰ χρησιμοποιοῦν τὰ πορίσματα τῆς βαθυτέρως ἐπεξεργασίας. Προφανῶς ἢ οὕτω νῦν σχηματιζομένη καθολικὴ παράστασις τῆς ὕλης θὰ εἶνε ἀσυγκρίτως τελειότερα τῆς πρώτης ἐκείνης· θὰ εἶνε αὐτὸ τοῦτο τελεία καθολικὴ παράστασις αὐτῆς.

Οὕτως ἔχουσι τὰ κατὰ τὸν πρῶτον ὄρον τῆς ἐπιτεύξεως τῆς καλῆς διηγήσεως καὶ κατὰ τὸν τρόπον τῆς πληρώσεως αὐτοῦ. Διὰ τῆς τελευταίας ταύτης ἀποβαίνει ὁ διδάσκαλος κύριος τῆς ὕλης τῆς διηγήσεως. Εὐνόητον ὅμως εἶνε, ὅτι ἡ κατοχὴ τῆς ὕλης ἐξαρκεῖ πρὸς ἐπίτευξιν καλῆς διηγήσεως, ἥτοι τοιαύτης, δι' ἧς νὰ μεταδιδῶνται εἰς τοὺς μαθητὰς σαφεῖς ἐποπτεῖαι τῶν ἱστορουμένων καὶ νὰ ἐξεγείρηται τὸ θυμικὸν αὐτῶν ὑπὲρ τούτων. Καὶ ὁ ἐγκρατέστατος τῆς ὕλης διδάσκαλος ἀποτυγχάνει ἐν τῇ διηγῆσει αὐτοῦ, ἂν δὲν λαμβάνῃ κατὰ ταύτην ὑπ' ὄψιν τὰς συνθήκας, ὑπ' ἃς σχηματίζονται παρὰ τοῖς παισὶ σαφεῖς ἐσωτερικαὶ ἐποπτεῖαι καὶ ἐξεγείρεται τὸ θυμικὸν αὐτῶν, καὶ τὰς ἀπαιτήσεις ἃς αἱ συνθήκαι αὗται ἐπιβάλλουσιν εἰς πάσαν διήγησιν. Ὅπως λοιπὸν ἀποβῆ καλὴ ἡ διήγησις, ἀπαραίτητον εἶνε προσέτι εἰς τὸν διδάσκαλον, ὅπως λαμβάνων ὑπ' ὄψιν τὰς ἀπαιτήσεις ταύτας φροντίξῃ περὶ τῆς πραγματώσεως αὐτῶν. Ἐντεῦθεν συνάγεται, ὅτι ὁ δεύτερος ὅρος τῆς ἐπιτεύξεως καλῆς διηγήσεως εἶνε ἢ ὑπὸ τοῦ διδασκάλου πραγματίωσις τῶν ἀπαιτήσεων ἃς ἐπιβάλλουσιν εἰς τὴν διήγησιν αἱ συνθήκαι τοῦ παρὰ τοῖς παισὶ σχηματισμοῦ σαφῶν ἐσωτερικῶν ἐποπτεῶν καὶ τῆς ἐξεγέρσεως τοῦ θυμικοῦ αὐτῶν. Ὅτι νῦν περὶ τῆς πραγματώσεως τῶν ἀπαιτήσεων τούτων ὀφείλει νὰ φροντίξῃ ὁ διδάσκαλος κατ' αὐτὴν τὴν εἰς τοὺς μαθητὰς μεταδοσιν τῆς ὕλης, κατ' αὐτὴν τὴν ἐν τῷ σχολεῖω διήγησιν, εἶνε φανερόν. Ἐπίσης ὅμως πρόδηλον εἶνε, ὅτι, ἂν μελλῇ αὕτη νὰ κατορθωθῇ ἐν τῷ σχολεῖω, πρέπει νὰ ἔχῃ προπαρασκευασθῇ καταλλήλως, ὅτι: ἐν ἄλλοις λόγοις ὁ διδάσκαλος ἤδη ἐν τῇ προπαρασκευῇ αὐτοῦ ὀφείλει νὰ ἔχῃ φροντίσει περὶ αὐτῆς.

Ἐπιχειρήσωμεν ἤδη νὰ ὑποτυπώσωμεν τὰς ρηθείσας ἀπαιτήσεις, ὡς ἐξάγονται ἐκ τῶν συνθηκῶν τοῦ παρὰ τοῖς παισὶ σχηματισμοῦ σαφῶν ἐσωτερικῶν ἐποπτεῶν καὶ τῆς ἐξεγέρσεως τοῦ θυμικοῦ αὐτῶν, ἔτι

δὲ καὶ τὸν τρόπον τῆς ὑπὸ τοῦ διδασκάλου πραγματώσεως αὐτῶν, ἔν τε τῇ προπαρασκευῇ αὐτοῦ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ διηγῆσει.

Ἡ πρώτη συνθήκη τοῦ σχηματισμοῦ σαφῶν ἐσωτερικῶν ἐποπτεῶν παρὰ τοῖς μαθηταῖς εἶνε αὕτη, νὰ ὦσι δηλαδὴ ἀφομοιώσιμα, ἥτοι ἀπλᾶ καὶ καταληπτὰ εἰς αὐτοὺς τὸ τε περιεχόμενον τῆς ὕλης ἧς πρόκειται νὰ λάβωσιν ἐποπτεῖαν, καὶ αἱ λέξεις δι' ὧν μέλλουσι νὰ λάβωσιν τὴν ἐποπτεῖαν ἐκείνην. Ὁ λόγος τούτου εἶνε ἀπλούστατα, ὅτι πᾶς ἄνθρωπος, ἄρα καὶ ὁ μικρὸς μαθητῆς, οὐδενὸς πράγματος δύναται νὰ κτήσῃται σαφῆ ἐσωτερικὴν ἐποπτεῖαν, ἂν τοῦτο ἀπὸ τῶν ρηθείσων ἀπόψεων ὑπερβαῖν τὴν ἀφομοιωτικὴν αὐτοῦ βαθμίδα ἢ ἀπλούστερον δὲν εἶνε αὐτῷ καταληπτόν. Ἡ συνθήκη αὕτη ἐπιβάλλει εἰς τὴν διήγησιν τὴν ἀπαιτήσιν, νὰ ἦ ἀπλῆ καὶ καταληπτὴ εἰς τοὺς μαθητὰς ἀπὸ τε πραγματικῆς καὶ ἀπὸ γλωσσικῆς ἀπόψεως.

Δὲν εἶνε νῦν δυσχερὲς νὰ εὑρεθῇ, πῶς δύναται ὁ διδάσκαλος νὰ πραγματώσῃ τὴν ἀπαιτήσιν ταύτην. Ὅπως μὲν ἡ διήγησις αὐτοῦ ἀποβαῖν ἀπλῆ καὶ καταληπτὴ ἀπὸ πραγματικῆς ἀπόψεως, ὀφείλει νὰ ποιῇ ταδε. Πρῶτον πρέπει νὰ μὴ ζητῇ νὰ μεταδίδῃ εἰς τοὺς μαθητὰς ἐποπτεῖας πραγμάτων ὑπερβαίνοντων τὴν ἀντιληπτικὴν αὐτῶν δύναμιν. Δεύτερον ὀφείλει νὰ φροντίξῃ ὅπως ἡ διήγησις αὐτοῦ εὕρισκῃ ὡς οἷόν τε πλείω ὑποστηρίγματα, πλείους προσλαμβάνουσας παραστάσεις ἐν τῇ συνειδήσει τῶν μαθητῶν. Πᾶν τὸ μὴ εὕρισκον τοιαύτας παραστάσεις ἐν τῇ συνειδήσει τῶν παιδῶν ὑπερβαίνει τὴν ἀφομοιωτικὴν αὐτῶν βαθμίδα, διὰ τοῦτο δ' ἀδυνατεῖ νὰ ἀνυψωθῇ εἰς τὴν ποθητὴν σαφήνειαν. Πρὸς τὸν σκοπὸν δ' ἐκείνον προτάσσει ὁ διδάσκαλος τῆς διηγήσεως αὐτοῦ ἰδίαν διδακτικὴν ἐργασίαν, καθ' ἣν προσπαθεῖ νὰ ἀναβιβάσῃ εἰς τὴν συνειδήσιν τῶν μαθητῶν παλαιὰς αὐτῶν παραστάσεις, συγγενεῖς πρὸς τὸ μεταδοθησόμενον νέον, καὶ ἦτις, ὡς προπαρασκευαζούσα τὴν συνειδήσιν τῶν μαθητῶν πρὸς τὴν πρόσληψιν τοῦ νέου, δύναται νὰ κληθῇ προπαρασκευῇ. Τρίτον ὀφείλει ὁ διδάσκαλος νὰ ἀπομακρύνῃ ἐκ τῶν προτέρων πᾶν ὅ τι δύναται νὰ παρεμποδίσῃ τὴν ἀπὸ τῶν μαθητῶν ἐλευθέραν ἀποδοχὴν τῆς ἄλλως ἀπλῆς κατὰ τὸ περιεχόμενον ὕλης, οἷον εἶνε τὸ ἐπουσιῶδες, ἀσήμικτον, ἀνάξιον λόγου καὶ ἀνωφελές. Διὰ τῆς παρεμβολῆς τῶν ἐπουσιωδῶν μεταξὺ τῶν ἄλ-

λως καταληπτῶν οὐσιωδῶν, καθόσον ἢ προσοχῇ τῶν μαθητῶν θὰ μερίζεται μεταξύ πολλῶν ἄμα, ἤτοι τῶν τε οὐσιωδῶν καὶ τῶν μὴ τοιούτων, οὐδέτερα τούτων, ἄρα οὐδὲ τὰ οὐσιώδη θὰ ἀνυψωθῶσιν εἰς τὴν δυνατὴν σαφήνειαν, ὅλως τούτων θὰ ἀποβῶσιν ἀσαφῆ καὶ θὰ περιγράφωσι τὸν μαθητὴν εἰς σύγχυσιν. Τέταρτον ὀφείλει ὁ διδάσκαλος νὰ παρουσιάζῃ τὰ οὐσιώδη ταῦτα κειρωσμένα μὲν ἀλλήλων, διότι ἄλλως θὰ ἐπισκοτιζῶνται ἀμοιβαίως, παντοτε ὅμως ἐν τῇ αἰτιώδει αὐτῶν συνοχῇ, διότι διὰ ταύτης διευκολύνεται ἡ καταληψίς, νὰ μὴ ὑπερπιδᾷ δὲ μέλος τι τῆς αἰτιώδους σειρᾶς, διότι ἄλλως θὰ διασπάζεται ἡ αἰτιώδης συνοχῇ, οὕτω δὲ θὰ δυσχεραίνεται ἡ κατανοήσις. Τέλος ὀφείλει ὁ διδάσκαλος νὰ παρουσιάζῃ τὴν ὕλην τῆς διηγήσεως αὐτοῦ ὡς οἶόν τε καλῶς διηρθρωμένην, διότι διὰ τῆς καλῆς διαρθρώσεως καθίσταται αὕτη μᾶλλον ἀφομοιώσιμος καὶ καταληπτοτέρα. Καλῶς δὲ διηρθρωμένη θὰ εἶνε ἡ ὕλη, ἂν διαχωρίζεται εἰς τοιαῦτα τμήματα, ὥστε νὰ εἶνε μὲν ταῦτα ἀλληλένδετα, νὰ ἀποτελῶσι δ' ὅμως καθ' ἕκαστον ἀποτελογικῆς καὶ ἀπὸ πραγματικῆς ἀπόψεως ἐνιαῖα ὅλα. Καὶ πολλάκις μὲν αὕτῃ ἡ ὕλη θὰ διδῆ εἰς τὸν διδάσκαλον τὰ τμήματα τῆς διηγήσεως αὐτοῦ, ὅσάκις ὅμως τοῦτο δὲν θὰ εἶνε δυνατὸν, θὰ ἐπιχειρῇ αὐτὸς ὁ διδάσκαλος τὴν εἰς τμήματα διαίρεσιν, προσέχων προφανῶς, ὅπως μὴ ἀσπῆ βίαν ἐπὶ τὴν ὕλην, ἤτοι χωρίζῃ μὲν τὰ συνανήκοντα, συνδέῃ δὲ τὰ μὴ τοιαῦτα. Περιττὸν δ' εἶνε νὰ προστεθῇ, ὅτι τὰ τμήματα ταῦτα θὰ συμπίπτωσι σχεδὸν πάντοτε πρὸς τὰ μέρη, εἰς ἃ διαίρει ὁ διδάσκαλος τὴν ὕλην κατὰ τὴν ὑφ' ἑαυτοῦ πρόσκτησιν αὐτῆς.

Ὅπως νῦν ἡ διήγησις ἀποβαίνει ἀπλή καὶ καταληπτὴ ἀπὸ γλωσσικῆς ἀπόψεως, ὀφείλει ὁ διδάσκαλος νὰ φροντίζῃ περὶ τῶνδε. Πρῶτον πρέπει νὰ ἀποφεύγῃ λέξεις καὶ φράσεις ὑπερβαίνουσας τὴν γλωσσικὴν δύναμιν τῶν μαθητῶν, δυσχερεῖς συνδυασμοὺς τῶν προτάσεων καὶ περιπλόκους καὶ σχινοτενεῖς περιόδους, τέλος τὴν ἀφηρημένην γλῶσσαν τῶν βιβλίων. Ὄφείλει δὲ νὰ ποιῇ ταῦτα τοσοῦτ' ἐπιμελέστερον, ὅσ' μικρότεροι τὴν ἡλικίαν εἶνε οἱ μαθηταί· διότι, ὅσ' οὗτοι εἶνε μικρότεροι, τοσοῦτ' μᾶλλον οὗτοι διηγοῦνται ἐν ἀπλαῖς προτάσεσι, παρατακτικῶς συνδεομέναις, τοσοῦτ' μᾶλλον ἔχονται τοῦ συγκριμένου καὶ αὐτὸ μᾶλλον νοοῦσι. Καίτοι δ' ἐπιβάλλεται εἰς τὸν

διδάσκαλον, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ ἐθισμού τῶν μαθητῶν εἰς τὴν καθαρὰν καὶ γραφομένην γλῶσσαν, νὰ μεταχειρίζεται ἐν τῇ διηγήσει αὐτοῦ τὴν τελευταίαν ταύτην, ἐν τούτοις δὲν ἀπαγορεύεται αὐτῷ ὅλω· νὰ προσδιδῆ ἐνίοτε εἰς τὴν διήγησιν αὐτοῦ καὶ διαλεκτικὴν χροιάν, μεταχειριζόμενος ἂν μὴ τύπους καὶ συντάξεις, τοῦλάχιστον λέξεις τῆς στενωτέρας τῶν μαθητῶν πατρίδος. Διὰ τῶν τελευταίων τούτων, ὡς γνωρίμων καὶ ἀγαπητῶν τοῖς μαθηταῖς, τοῦτο μὲν μεταδίδονται αὐτοῖς σαφέστερα ἐποπτεῖται, τοῦτο δὲ προσλαμβάνει ἡ μεταξὺ τοῦ διδασκάλου καὶ τῶν μαθητῶν ἀναστροφή πνοήν τινα τρυφερότητος, ἣτις οὐκ ὀλίγον συμβάλλεται εἰς τὴν ὑπὸ τῶν τελευταίων προθυμοτέρων ἀποδοχὴν τῶν ὑπὸ τοῦ διδασκάλου προσφερομένων. Δεύτερον ὀφείλει ὁ διδάσκαλος νὰ ἀποφεύγῃ τὸ ἐζήτημένον, τὸ πομπῶδες, τὸν ῥητορικὸν κόμπον, τὰς τολμηρὰς μεταφορὰς, τέλος τὸ ἄγαν ἐπιχαρὶ καὶ τὸ ἄγαν συναίσθηματικόν. Πολλοὶ διδάσκαλοι παρεξηγοῦντες τὴν ἀπαίτησιν καθ' ἣν ἡ διήγησις αὐτῶν ὀφείλει νὰ εἶνε πρότυπος εἰς τοὺς μαθητάς, νομίζουσι, ὅτι ὀφείλουσι νὰ ἀπέχωνται ὡς οἶόν τε τοῦ συνήθους τρόπου τοῦ λέγειν, διὰ τοῦτο δὲ καταφεύγουσιν εἰς πάντας τοὺς ῥηθέντας τρόπους. Δὲν πρέπει ὅμως νὰ ποιῶσι τοῦτο, πρῶτον μὲν διότι διὰ τούτων, ὡς συνιστάμενων εἰς φράσεις κενὰς καὶ παντὸς περιεχομένου ἐστερημένας, δυσχεραίνεται ὁ σχηματισμὸς σαφῶν ἐποπτεῖων παρὰ τοῖς παισὶ, δεύτερον δὲ διότι οἱ τρόποι οὗτοι, ὡς ἀντίθετοι τῇ ἀπλῇ καὶ ἀπερίττῳ φύσει τῶν παιδίων, ἀπαρέσκουσιν αὐτοῖς καὶ ἐπενεργοῦσι σφόδρα ἀποκρουστικῶς ἐπὶ τούτοις, εἴτα δὲ διότι, ὡς συνιστάμενοι κατὰ τὰ εἰρημένα εἰς κενὴν ὑγιῶς καὶ οὐσιαστικοῦ περιεχομένου φρασσεολογίαν, ἐθίζουσι τοὺς παιδας εἰς τὸ λέγειν λέξεις πολλὰς καὶ ἐστερημένας περιεχομένου, ὃ δὴ ἄγει αὐτοὺς ἐν τέλει εἰς τὴν ἀκρισίαν, τέλος δὲ διότι δι' αὐτῶν, ἰδίᾳ δὲ διὰ τῶν τολμηρῶν μεταφορῶν, κατορθοῦται πολλάκις στρεβλὴ ἀντίληψις τῆς ὕλης, καθόσον οἱ μαθηταὶ ἐκλαμβάνουσι τὰς λέξεις ἐν τῇ πρώτῃ αὐτῶν σημασίᾳ.

Ἐτέρα συνθήκη πρὸς σχηματισμὸν σαφῶν ἐσωτερικῶν ἐποπτεῖων παρὰ τοῖς μαθηταῖς εἶνε ἡ εἰς αὐτοὺς μεταδοσις οὐχὶ πολλῆς ἄμα ὕλης πρὸς ἐπιπτεῖαν. Δὲν πρέπει δὲ νὰ προσφέρηται πολλὴ ἄμα ὕλη εἰς τοὺς παιδας, πρῶτον μὲν διότι ἡ συνείδησις αὐτῶν διὰ τὴν στενό-

την αὐτῆς ἀδυνατεῖ νὰ συγκρατῆ ἐν τῇ προσηκούσῃ σαφηνείᾳ καὶ νὰ ἐπισκοπῇ πολλὰς ἄμα ἐποπτείας, εἶτα δὲ διότι ἡ προσοχὴ αὐτῶν δὲν δύναται νὰ συγκρατῆται ἐπὶ μακρὸν μετὰ τῆς αὐτῆς ἐνάσεως ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου. Ἡ συνθήκη νῦν αὕτη ἐπιβάλλει εἰς τὴν διήγησιν τὴν ἀπαιτήσιν, ὅπως γίνηται τμηματικῶς. Πρὸς πραγματώσιν τῆς ἀπαιτήσεως ταύτης ὀφείλει ὁ διδάσκαλος νὰ μὴ διηγῆται ἐφ' ἄπαξ ἅπαν τὸ διήγημα αὐτοῦ, ἀλλὰ νὰ προσφέρῃ αὐτὸ κατὰ τεμάχια, ἅτινα θὰ ἔχῃ εἰκότως καθορίσει ἐκ τῶν προτέρων ἐν τῇ προπαρασκευῇ αὐτοῦ καὶ ἅτινα πρέπει νὰ εἶνε τοσοῦτω μικρότερα, ὅσῳ μικρότεροι τὴν ἡλικίαν εἶνε οἱ μαθηταί. Ἀκριβέστερον δ' ἡ προσφορὰ ἐκάστου τῶν τεμαχίων τούτων δὲν πρέπει νὰ διακοῖ ἐν μὲν ταῖς κατωτέραις τάξεσι περισσότερον τῶν 5 λεπτῶν τῆς ὥρας, ἐν δὲ ταῖς ἀνωτέραις περισσότερον τῶν 10. Ὄφειλε δ' ὁ διδάσκαλος εἰκότως νὰ φροντίζῃ, ὅπως τὰ τεμάχια ταῦτα συμπίπτωσι πάντοτε πρὸς τὰ τμήματα, εἰς ἃ κατὰ τὰ πρότερον εἰρημένα ὀφείλει νὰ διαρθροῖ τὴν ὕλην τῆς διηγῆσεως ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς εὐκολωτέρας κατανοήσεως αὐτῆς. Μετὰ τὴν διήγησιν ἐκάστου τῶν τεμαχίων δὲν θὰ ἐπακολουθῆ προδήλως ἡ διήγησις τοῦ ἀμέσως ἐπομένου, ἀλλὰ θὰ γίνηται διακοπή τις, καθ' ἣν οἱ μαθηταὶ θὰ ἀνασκοπῶσιν ἐπαρκῶς τὸ ἄρτι ἐκτεθὲν τμήμα καὶ θὰ ἀναδιηγῶνται αὐτὸ εἰς τὸν διδάσκαλον, ἔτι δὲ θὰ περιλαμβάνωσιν ἐν κοινῇ μετ' αὐτοῦ σνεργασίᾳ τὸν πυρῆνα αὐτοῦ ἐν μιᾷ προτάσει. Διὰ τῶν ἐργασιῶν νῦν τούτων θὰ ἀποβαίνωσιν αἱ διὰ τῆς διηγῆσεως τοῦ διδασκάλου μεταδουθεῖσαι ἐποπτεῖαι: σαφέστεραι καὶ εὐοπτότεραι, θὰ ἐντυπῶνται δὲ στερεώτερον ἐν τῇ μνήμῃ. Ἀλλὰ πλὴν τῶν μακροτέρων τούτων παύσεων δύναται καὶ ὀφείλει ὁ διδάσκαλος νὰ κάμῃ καὶ ἄλλας βραχυτέρας, πολλακίς δὲ καὶ βραχυτάτας, κατ' αὐτὴν τὴν διήγησιν ἐκάστου τμήματος. Πρὸ παντός δ' ὀφείλει νὰ ποιῇ τοιαύτας βραχείας διακοπὰς κατὰ τὰ τέλη τῶν κώλων καὶ τῶν περιόδων. Ἄν τοιαῦται παύσεις δὲν γίνωνται, ἀλλὰ τὰ αἰεὶ ἐπόμενα νοήματα ἐπισωρεύωνται ἐπὶ τῶν ἡγουμένων, θὰ γεννᾶται ἐν τέλει κατάστασις τις, καθ' ἣν οἱ μαθηταὶ οὐ μόνον δὲν θὰ παριστῶσιν ἑαυτοῖς σαφῶς τὰ λεγόμενα καὶ δὲν θὰ ἐπισκοπῶσι ταῦτα προσηκόντως, ἀλλ' οὐδὲ θὰ δύνανται πλέον νὰ ἀκούσωσι καὶ νὰ παραστήσωσι τι.

Τρίτη συνθήκη τοῦ σχηματισμοῦ σαφῶν ἐσωτερικῶν ἐποπτειῶν παρὰ τοῖς μαθηταῖς εἶνε ἡ εἰς αὐτοὺς ἀπρόσκοπος καὶ ἐλευθέρως προσφορὰ τῆς ὕλης, ἧς μέλλουσιν οὗτοι νὰ κτήσωνται ἐποπτεῖαν. Ἡ προσκόπτουσα καὶ τῇ βοηθείᾳ σημειώσεων ἢ βιβλίου γιγνομένη προσφορὰ ὕλης τινὸς ὑπὸ τινος ἔχει προδήλως τὴν αἰτίαν αὐτῆς ἐν τούτῳ, ὅτι οὗτος δὲν ἐκτέσαστο σαφῆ καὶ τελείαν ἐποπτεῖαν τῆς ὕλης ταύτης. Φανερόν ὅμως εἶνε, ὅτι ὁ μὴ κεκτημένος σαφεῖς ἐποπτείας ὕλης τινὸς ἀδυνατεῖ νὰ μεταδῶσθαι τοιαύτας εἰς ἄλλους. Ἀλλὰ καὶ ἂν κατορθοῖ ὁ τὴν ὕλην μεταδιδούς διὰ τῆς ἐπικουρίας τῶν σημειώσεων καὶ τοῦ βιβλίου νὰ σχηματίζῃ καὶ νὰ παρουσιάξῃ σαφεῖς ἐποπτείας, δὲν θὰ δύνηται νὰ προκαλῆ τὸν σχηματισμὸν τοιούτων καὶ παρὰ τοῖς ἀκροαταῖς καὶ μάλιστα τοῖς μικροῖς, καθόσον οὗτοι, διακοπτόμενοι διαρκῶς καὶ ἀποτόμως ἐν τῷ σχηματισμῷ ἐκάστης ἐποπτείας, θὰ ἀδυνατῶσιν ἀκριβῶς ἕνεκ τῶν διακοπῶν τούτων νὰ συγκρατῶσι καὶ νὰ συνδέωσι τὰ διάφορα στοιχεῖα αὐτῆς οὕτως, ὥστε νὰ ἀποτελῶσιν ἐξ αὐτῶν ὀρθὴν καὶ σαφῆ ἐποπτεῖαν. Ἄλλως δὲ δὲν πρέπει νὰ λησμονηθῆ, ὅτι ἡ ἀπὸ τοῦ βιβλίου προσφορὰ τῆς ὕλης δὲν ἐξασκεῖ τὴν ζωηρὰν ἐκείνην ἐπίδρασιν ἣν ἀσκεῖ ὁ ζῶν λόγος, ἡ V I V A V O X, καὶ ἥτις συμβάλλεται ἰκανόν εἰς τὸν σχηματισμὸν σαφῶν ἐποπτειῶν. Τούτων οὕτως ἔχόντων τρίτη ἀπαιτήσις ἐπιβαλλομένη εἰς πᾶσαν διήγησιν εἶνε αὕτη, νὰ ἦ ῥέουσα καὶ ἐλευθέρως. Ὁ διδάσκαλος τοσοῦτω ἐπιτυχέστερον πραγματοῖ τὴν ἀπαιτήσιν ταύτην, ὅσῳ κάλλιον πληροῖ τὸν πρῶτον ὄρον τῆς καλῆς διηγῆσεως αὐτοῦ. Σημειωτέον δὲ νῦν, ὅτι ἡ καταστρατήγησις τῆς ἀπαιτήσεως ταύτης οὐ μόνον δυσχεραίνει τὸν παρὰ τοῖς μαθηταῖς σχηματισμὸν σαφῶν ἐποπτειῶν τῶν ἱστορουμένων, ἀλλὰ συνοδεύεται καὶ ὑπ' ἄλλων κακῶν ἐπακολουθημάτων. Πρῶτον ὁ μὴ ἐλευθέρως διηγούμενος διδάσκαλος ἀδυνατεῖ νὰ κρίνῃ τὴν ἐπίδρασιν τῶν λόγων αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς μαθητὰς καὶ νὰ συγκρατῆ αὐτοὺς ἐν προσοχῇ, διότι τὸ βλέμμα αὐτοῦ δὲν εἶνε διαρκῶς ἐστραμμένον πρὸς τοὺς μαθητὰς, ἀλλὰ κατὰ τὸ πλεῖον τοῦ χρόνου ἢ δεσμεύεται ὑπὸ τοῦ βιβλίου ἢ κατευθύνεται εἰς τὸ κενὸν πρὸς ἀναζητήσιν τοῦ βῆθησομένου. Εἶτα ἡ προσκόπτουσα διήγησις θὰ προκαλῆ τὴν ἀνίαν τῶν μαθητῶν, οὕτω δέ, ἀντὶ νὰ ὑποτρέφῃ τὸ πρὸς τὰς διηγήσεις διαφέρον αὐτῶν, ὅπως

τούναντιόν θά καταπνίγη τοῦτο. Τρίτον ἡ τοιαύτη διήγησις θά μειοῖ σημαντικῶς τὴν πρὸς τὸν διδάσκαλον ἐκτίμησιν τῶν μαθητῶν, αἵτινες, ὡς ἤδη ἀλλαχοῦ ἐτονίσθη, τοσοῦτῳ μᾶλλον ἐκτιμῶσι τὸν διδάσκαλον, ὅσῳ ἐγκρατέστερον τῆς ὕλης καὶ δεξιώτερον ἀφηγητὴν βλέπουσιν αὐτόν. Τέλος ἡ αὐτὴ θά μειοῖ καὶ τὴν πρὸς τὴν ὕλην ἐκτίμησιν τῶν μαθητῶν, καθόσον οὗτοι βλέποντες τὸν διδάσκαλον μὴ κατέχοντα τὴν ὕλην καὶ συναγόντες ἐκ τούτου, ὅτι δὲν ἐκτιμᾷ αὐτήν, δὲν θά ἐννοῶσι, διατί αὐτοὶ μόνοι ὀφείλουσι νὰ ἀγαπῶσι ταύτην.

Ἄλλη συνθήκη πρὸς σχηματισμὸν σαφῶν ἐσωτερικῶν ἐποπτεῶν παρὰ τοῖς μαθηταῖς εἶνε ἡ εἰς αὐτοὺς μεταδόσις τῆς ὕλης ἢς μέλλουσι νὰ λάβωσιν ἐποπτείαν, διὰ λόγου βραδέως, μετρίου τὴν ἰσχὺν καὶ εὐκρινοῦς τὴν προφορὰν. Ὁ ταχὺς λόγος δὲν ἐπιτρέπει τοῖς μαθηταῖς νὰ διατρίβωσιν ἐφ' ἐκάστου στοιχείου τῆς ὕλης ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον, ὅσος ἀπαιτεῖται πρὸς σχηματισμὸν σαφοῦς ἐποπτείας αὐτοῦ, ὡς ποιῶν δὲ τοῦτο ἐπὶ πάντων τῶν στοιχείων γεννᾷ ἐν τέλει παρ' αὐταῖς κατάστασιν, καθ' ἣν οὗτοι οὐδενὸς πλέον δύνανται νὰ ἀντιληφθῶσιν. Ἄλλως δὲ τὸ ταχέως ἔμιλειν μειοῖ κατ' ἀνάγκην τὴν εὐκρινεῖαν τοῦ λόγου, προκαλεῖ διακοπὰς καὶ παύσεις ἐν μὴ προσηκούσαις στιγμήσι καὶ δυσχεραίνει καὶ εἰς αὐτὸν τὸν διδάσκαλον τὴν ἐπισκόπησιν τῶν ρηθέντων. Ὁ ἄγαν ἰσχυρὸς λόγος, καίπερ κατ' ἀρχὰς ἐφελκύνων τὴν προσοχὴν, ἐν τούτοις μετὰ πάροδον ὀλίγου χρόνου ἐκκωφοῖ καὶ ἀποναρκοῖ τοὺς μαθητάς, οἵτινες ἐν τέλει οὐδὲν ἕτερον ἢ τὸν ἦχον τῆς φωνῆς τοῦ διδασκάλου ἀκούουσι καὶ παριστάνουσιν. Ὁ αὐτὸς ἄλλως δὲν ἐπιτρέπει εἰς τὸν διδάσκαλον νὰ ἐντείνῃ τὴν ἰσχὺν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἐπὶ μᾶλλον, ὅταν τὸ περιεχόμενον τοῦ λόγου ἀπαιτῇ τοῦτο, καταπονεῖ τὸν διδάσκαλον, πολλάκις δὲ μάλιστα ἐπιδρᾷ σφόδρα βλαπτικῶς ἐπὶ τὴν ὑγίαν αὐτοῦ. Ὁ λίαν ταπεινὸς πάλιν λόγος καθιστᾷ εἰς τοὺς μαθητάς ἀδύνατον τὸν σχηματισμὸν σαφῶν ἐποπτεῶν, ὡς μὴ ἐπιτρέπων εἰς αὐτοὺς νὰ συνδέωσι μετὰ τῶν λεγομένων λέξεων τὰς προσηκούσας παραστάσεις ἢ καθόλου παραστάσεις. Εἰς τὸ αὐτὸ δὲ ἀποτέλεσμα καὶ διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἄγει προδήλως καὶ ὁ μὴ εὐκρινῆς τὴν προφορὰν λόγος. Ἐντεῦθεν συναγεται, ὅτι εἰς τὴν διήγησιν ἐπιβάλλεται καὶ ἡ ἀπαιτήσις, ὅπως ἢ βραδεῖα, ἀκουσῆ καὶ εὐκρινῆς.

Πρὸς πλήρωσιν τῆς ἀπαιτήσεως ταύτης ὀφείλει ὁ διδάσκαλος νὰ διηγῆται βραδέως καὶ δὴ τοσοῦτῳ βραδύτερον, ὅσῳ μικρότεροι τὴν ἡλικίαν εἶνε οἱ μαθηταί. Ἡ περὶ ἧς ὅμως πρόκειται ἀπαιτήσις δὲν πρέπει νὰ κωλύῃ τὸν διδάσκαλον νὰ διδῇ εἰς τὸν λόγον καὶ ταχύτερον ρυθμόν, ὅταν τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ ἀπαιτῇ τοῦτο. Εἶτα ὀφείλει οὗτος νὰ ὀμιλῇ διὰ φωνῆς ἀκουστῆς, οὔτε λίαν ἰσχυρᾶς οὔτε ἄγαν ταπεινῆς, χωρὶς ὅμως νὰ λησμονῇ νὰ μεθαρμόζῃ τὴν ἰσχὺν τῆς φωνῆς αὐτοῦ πρὸς τὸ ἐκάστοτε περιεχόμενον τοῦ λόγου. Τέλος πρέπει νὰ χορτῆται προφορᾷ ἐρῆθῃ καὶ καθαρᾷ, ἀπηλλαγμένην διαλεκτικῶν ἰδιοτισμῶν καὶ ἀσχημιῶν, οἷαι π. χ. εἶνε αἱ παραλείψεις τῶν τελικῶν συλλαβῶν καὶ συμφώνων τῶν λέξεων.

Ἐτέρα τέλος συνθήκη πρὸς σχηματισμὸν σαφῶν ἐσωτερικῶν ἐποπτεῶν παρὰ τοῖς μαθηταῖς εἶνε ἡ εἰς αὐτοὺς μεταδόσις τῆς ὕλης ἢς πρόκειται νὰ κτήσωνται ἐποπτείαν ὑπὸ μορφήν τοσοῦτον συγκεκριμένην, ὥστε νὰ φαίνηται αὕτη μονοουχὶ προσπίπτουσα εἰς τὴν κατ' αἰσθήσιν ἀντίληψιν αὐτῶν, οὔτω δὲ νὰ φαντάζωνται οὗτοι, ὅτι αὐτὸ τοῦτο βλέπουσι καὶ ἀκούουσι τὰ ἱστορούμενα, ὅτι κτῶνται αὐτὸ τοῦτο ἐξωτερικᾶς ἐποπτείας αὐτῶν. Ὁ λόγος τούτου εἶνε προφανῆς. Ἀπλουστάτη ψυχολογικὴ ἐμπειρία διδάσκει, ὅτι οἱ μικροὶ παῖδες κατ' ἀνάγκην διαθέτουσι τὴν συνείδησιν αὐτῶν κατὰ μέγιστον μέρος εἰς τὰ ταῖς αἰσθήσεσι προσπίπτοντα ἀντικείμενα, ὅτι δὲ διὰ τοῦτο τότε μόνον δύνανται νὰ παραστήσωσι σαφῶς καὶ τὰ μὴ τοιαῦτα, ὅταν ταῦτα προσφέρωνται εἰς αὐτοὺς ὑπὸ τὴν μορφήν, ὑπ' ἣν προσπιπτουσιν εἰς τὰς αἰσθήσεις αὐτῶν, ἢτοι ὑπὸ τὴν συγκεκριμένην. Ἡ νέα αὕτη συνθήκη ἐπιβάλλει εἰς τὴν διήγησιν τὴν ἀπαιτήσιν, ὅπως ἢ ὡς οἶόν τε ἐποπτικὴ καὶ γραφικὴ, ἢτοι τοιαύτη, ὥστε οἱ μαθηταὶ νὰ φαντάζωνται, ὅτι ὡς ἀμέσως παρόντες αὐταῖς αἰσθήσεσιν ἀντιλαμβάνωνται τῶν ἱστορουμένων. Πρὸς πραγμάτων τῆς ἀπαιτήσεως ταύτης ὀφείλει ὁ διδάσκαλος νὰ παρουσιάζῃ τὰς διαφόρους πράξεις οὐχὶ ἐν γενικοῖς καὶ ἀφηρημένοις διαγράμμασιν, ἀλλ' ἐν ζωηραῖς εἰκόσιν, ἀπηρτισμέναις ἐκ συγκεκριμένων καὶ ἀτομικῶν στοιχείων. Πρὸς τοῦτο δ' ὀφείλει πρῶτον ὁ διδάσκαλος νὰ εἰκονίξῃ ὡς οἶόν τε λεπτομερῶς τὸν χρόνον καὶ τὸν τόπον, ἐν οἷς συμβαίνει ἡ περὶ ἧς πρόκειται πρᾶξις. Ἄν ὁ

μαθητῆς δὲν παριστᾷ ἑαυτῷ μετὰ τῆς προσηκούσης ἐνεργείας τὸν χρόνον καὶ τὸν τύπον τῆς πράξεως, ἀδυνατεῖ βεβαίως νὰ μεταθέσῃ ἑαυτὸν εἰς ταύτην. Ὅφειλε εἶτα ὁ διδάσκαλος νὰ εἰκονίζῃ λεπτομερῶς τὰ τῆς πράξεως μετέχοντα πρόσωπα, διατρέβων τοσοῦτον περὶ τὸ ἐξωτερικὸν αὐτῶν, τὴν φυσιογνωμίαν, τὴν περιβολὴν κ.τ.λ. ὅσον περὶ τὸ ἐσωτερικόν, ὅπερ δύναται νὰ ἐξωτερικεύσῃ παριστάνων τὰς ιδέας, τὰ συναισθήματα, τὰς ἀποφάσεις τῶν προσώπων τούτων διὰ τῶν λόγων, τῶν κινήσεων καὶ τῶν ἔργων αὐτῶν. Δυνατὸν βεβαίως εἶνε νὰ μὴ ἔχῃ ἢ περιγραφῇ τῶν ἐξωτερικῶν χαρακτηριστικῶν τῶν προσώπων σημασίαν τινὰ διὰ τὴν πύξιν τῆς πράξεως· δὲν πρέπει ὅμως νὰ λησμονῇ ὁ διδάσκαλος, ὅτι ἡ παράστασις αὐτῶν συμβάλλεται σφόδρα παρὰ τοῖς μαθηταῖς εἰς τὴν ζωηρότεραν παράστασιν τοῦ ὅλου προσώπου. Καὶ καθ' ὅλου δ' ὁ διδάσκαλος ὀφείλει νὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψιν αὐτοῦ, ὅτι, καίτοι ὀφείλει νὰ ἐξαιρῇ ἰδίᾳ τὰ χαρακτηριστικὰ στοιχεῖα τῶν τε προσώπων καὶ τῶν πραγμάτων, ὅμως δὲν πρέπει ἐνίοτε νὰ ἀφροντίστῃ καὶ δευτερευόντων τινῶν στοιχείων, ὧν ἡ περιγραφὴ συντελεῖ εἰς τὴν ἐναργεστέραν παράστασιν τῶν πρώτων. Περαιτέρω ὀφείλει ὁ διδάσκαλος νὰ ζωγραφῇ ὡς οἷόν τε ζωηρῶς αὐτὴν τὴν πράξιν, παρουσιάζων τὰς σκηνὰς ὑφ' ἃς αὕτη ἐξελισσεται. Περιττὸν δ' εἶνε βεβαίως νὰ προστεθῇ, ὅτι, ὅπως ἐπιτυχάνηται τοῦτο, ἀπαραίτητον εἶνε νὰ μετατίθηται ἢ πράξις εἰς τὸ παρόν, ἤτοι νὰ εἰκονίζηται ὡς νῦν γιγνομένη, νὰ μετατρέπωνται τὰ τρίτα πρόσωπα εἰς δεύτερα, οἱ πλάγιοι λόγοι εἰς εὐθεῖς, αἱ περιγραφαὶ εἰς πράξεις, αἱ σκέψεις καὶ αἱ ἀντισκέψεις εἰς λόγους καὶ ἀντιλόγους, νὰ παρουσιάζωνται καθόλου τὰ πρόσωπα ὡς ὁμιλῶντα, κινούμενα, δρώντα. Καλὸν δ' εἶνε ἔτι, ὅταν ἐν τμήματι τινι τῆς διηγήσεως παρουσιάζωνται πλείους παράλληλοι πράξεις, ἀνάγκη δὲ διὰ τοῦτο εἶνε νὰ παρουσιασθῶσι πλείους παράλληλοι εἰκόνες, νὰ ἐκλέγῃ ὁ διδάσκαλος μίαν εἰκόνα, προφανῶς τὴν τῆς κυρίας πράξεως, ὡς βᾶσιν τῆς διηγήσεως αὐτοῦ, ταύτην δὲ νὰ ἐπιχειρῇ νὰ ζωγραφῇ μετὰ πλείονος διεξοδικότητος. Ἐν τῇ ὑποτυπώσει ὅμως τῆς κυρίας ταύτης εἰκόνας ὀφείλει προδήλως νὰ μὴ προχωρῇ ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε νὰ ἀδυνατῇ· εἶτα νὰ ρίπτῃ βλέμματα καὶ ἐπὶ τὰς δευτερευούσας, ὡς ἀφ' ἑτέρου δὲν πρέπει ἐν τῇ ὑποτυπώσει τῶν τελευ-

ταίων τούτων νὰ λησμονῇ τὴν κυρίαν. Δὲν πρέπει τέλος νὰ παροραθῇ, ὅτι πρὸς τὴν ἐπιποτικότητα τῆς διηγήσεως συμβάλλεται καὶ ποιά τις ζωηρότης τῶν χειρονομιῶν τοῦ διηγουμένου. Ὁ διδάσκαλος βεβαίως δὲν πρέπει νὰ εἶνε ὑποκριτής, πρέπει ὅμως ἀφ' ἑτέρου νὰ ἔχῃ τὴν δεξιότητα νὰ καθιστᾷ τὰς διὰ λέξεων ἐκφραζομένας παραστάσεις ἐτι σαφεστέρας διὰ τῶν χειρονομιῶν. Ἄν νῦν πάντα τὰ ἀνωτέρω δὲν ἐπαρκῶσιν, ὀφείλει νὰ ἔχῃ εἰς τὴν διαθέσιν αὐτοῦ διάφορα μέσα ἐπιπτείας, ἵνα δι' αὐτῶν κατορθώσῃ ὡς οἷόν τε ὑψηλότερον βαθμῶν σαφηνείας.

Ἴνα δ' ἐξεγερθῇ τὸ θυμικόν τῶν μαθητῶν ὑπὲρ τινος ὕλης, ἀπαραίτητον εἶνε βεβαίως νὰ ἔχωσιν οὗτοι πρότερον σχηματίσει σαφῆ ἐπιπτεῖαν τῆς ὕλης ταύτης. Ὁ μὴ κεκτημένος σαφῆ παράστασιν πραγμάτων τινος ἀδυνατεῖ προφανῶς νὰ συναισθανθῇ τι ἐπὶ τούτῳ. Ὁ διδάσκαλος κατὰ τοῦτο πληρῶν πάσας τὰς ἄχρι τοῦδε ὑποτυπωθείσας ἀπαιτήσεις, ἰδίᾳ δὲ τὴν τελευταίαν τούτων, πληροῖ ἅμα τὸν πρῶτον πρὸς ἐξέγερσιν τῶν συναισθημάτων τῶν μαθητῶν ἀπαραίτητον ὄρον. Εὐνόητον ὅμως εἶνε, ὅτι ἢ ὑπὸ τῶν μαθητῶν κτήσις σαφοῦς ἐπιπτείας τῆς ὕλης δὲν ἐξαρκεῖ πρὸς ἐξέγερσιν τοῦ θυμικοῦ αὐτῶν ὑπὲρ ταύτης. Ὅπως τὸ τελευταῖον τοῦτο συμβῇ, ἀναγκασίον εἶνε ἔτι νὰ μεταφέρονται οὗτοι εἰς τὰ ἔνδον τῶν δρώντων προσώπων, εἰς τὸ θυμικὸν αὐτῶν, οὕτω δὲ νὰ ἀναγκάζωνται καὶ ἄκοντες νὰ συναισθάνωνται, νὰ φρονῶσι, νὰ βούλωνται, νὰ λέγωσι, νὰ πράττωσι μετ' αὐτῶν. Ὁ δεύτερος ἄρα ὄρος πρὸς ἐξέγερσιν τοῦ θυμικοῦ τῶν μαθητῶν ὑπὲρ τῆς ιστορουμένης ὕλης εἶνε ἢ μεταθέσις αὐτῶν εἰς τὸ θυμικόν τῶν ἐν αὐτῇ παρουσιαζομένων δρώντων προσώπων. Τούτου οὕτως ἔχοντος ἐπιβάλλεται εἰς τὴν διήγησιν καὶ ἢ ἀπαιτήσεις, ὅπως μὴ παρακολουθῇ ψυχρῶς τὰ δρώντα πρόσωπα καὶ ἀδιαφορῇ διὰ τὰς κινήσεις τοῦ θυμικοῦ αὐτῶν, ἀλλ' ὅπως τὸναντιον διανοίγῃ εἰς τοὺς μαθητὰς τὸ θυμικόν, παρουσιάζῃ εἰς αὐτοὺς μετὰ θερμῆς καὶ ζωῆς τὰς ἐξεγέρσεις αὐτοῦ, μεταθέτῃ τούτους καὶ ἄκοντας εἰς αὐτό, ὅπως εἶνε, ἐν ἄλλοις λόγοις, *θερμῇ, ζωηρᾷ, δραμαικῇ*. Ἐννοεῖται νῦν, ὅτι ὁ διδάσκαλος τότε μόνον θὰ πληροῖ τὴν ἀπαιτήσιν ταύτην, ὅταν καὶ αὐτὸς δὲν μὲν ψυχρὸς καὶ ἀδιαφορὸς πρὸς τὰ ιστορούμενα πρόσωπα, ἀλλὰ παρακου-

κουθη ταῦτα μετὰ θερμῆς καὶ διαφέροντος, εἰσερχόμενος εἰς τὰ ἔνδον αὐτῶν, συναισθανόμενος, συμπασχων, συζῶν μετ' αὐτῶν Ὁ ψυχρῶς καὶ ἀδιαφόρως διηγούμενος, διδάσκαλος, καὶ ἀρίστης ἄλλως οὕσης τῆς διηγήσεως αὐτοῦ, θὰ ἀφήσῃ καὶ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ψυχροὺς καὶ ἀδιαφόρους πρὸς τὰ ἱστορούμενα. Τότε μόνον προφανῶς θὰ ἀνοίγωνται αἱ καρδίαι τούτων εἰς αὐτά, ὅταν συναισθάνωνται, ὅτι ἡ διήγησις τοῦ διδασκάλου ἐξέρχεται ἐκ τῆς καρδίας αὐτοῦ. Φανερόν δ' εἶνε, ὅτι ἡ ψυχρὰ διήγησις, ἐκτὸς τοῦ ὅτι δὲν προσεγγίζει τὸ θυμικὸν τῶν μαθητῶν πρὸς τὰ ἱστορούμενα, ἀνιᾶ ἅμα τούτους καὶ μειοὶ τὸ πρὸς τὰς διηγήσεις διαφέρων αὐτῶν, ἐν ᾧ τούναντιον ἢ θερμῇ κατορθοῖ τὰ ἐναντία ἀποτελέσματα. Εἰς τὴν θερμὴν δὲ καὶ τὴν δραματικότητα τῆς διηγήσεως συμβάλλεται προδήλως οὐκ ὀλίγον καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ διδασκάλου χρῆσις τοῦτο μὲν τοῦ προσήκοντος χρωματισμοῦ καὶ τῆς προσηκούσης ἰσχύος τῆς φωνῆς, ἔτι δὲ καὶ τοῦ προσήκοντος ῥυθμοῦ τοῦ λόγου, τοῦτο δὲ τῆς προσηκούσης μιμικῆς. Ὁ χρωματισμὸς τῆς φωνῆς δὲν πρέπει νὰ μὲνῃ πάντοτε ὁ αὐτός, π. χ. πάντοτε παθητικὸς ἢ πάντοτε ἀδιάφορος, ἀλλ' εὐπλαστός ὣν ὀφείλει νὰ μεταβάλλεται ἐκάστοτε πρὸς τὸ περιεχόμενον τοῦ λόγου, ὅπερ αἰεὶ ὀφείλει νὰ ἐκδηλῶται δι' ἐκείνου. Οὕτως δὲν πρέπει νὰ λησμονῇ ὁ διδάσκαλος νὰ ἐξαίρη διὰ καταλλήλου χρωματισμοῦ ἐκείνας τὰς λέξεις καὶ φράσεις, ἐφ' ὧν κείται ἔμφασις, νὰ παριστάνῃ δι' αὐτοῦ τὸν παρενθετικόν, τὸν ἐπικλητικόν, τὸν ἐπιφωνηματικόν, τὸν ἐρωτηματικόν, τὸν σχετλιαστικόν κ.τ.τ. χαρακτηῖρα τῶν προτάσεων, νὰ ἐκφράζῃ δι' αὐτοῦ καθόλου τὰ συναίσθηματα, ἅτινα ὁ λόγος ὀφείλει νὰ προκαλέσῃ παρὰ τοῖς μαθηταῖς. Ἴνα νῦν καὶ ἡ ἰσχύς τῆς φωνῆς ἐπικυρῇ ἐν τῷ αὐτῷ ἔργῳ τῷ χρωματισμῷ αὐτῆς, καλὸν εἶνε νὰ μεταχειρίζηται ὁ διδάσκαλος συνήθως φωνὴν μετρίου ἰσχύος, ἵνα, ἂν μὲν ὀφείλῃ νὰ ἐλαττώσῃ τὴν ἰσχύν, εἶνε ἔτι ἡ φωνὴ αὐτοῦ ἀκουστή, ἂν δὲ πρέπη νὰ ἐντείνῃ αὐτήν, δύναται νὰ ποιῇ τοῦτο, καὶ δὴ χωρὶς μῆτε αὐτὸς νὰ καταπονῆται, μῆτε τοὺς μαθητὰς νὰ ἐκκωφοῖ. Καὶ ὁ ῥυθμὸς δ' ὡσαύτως τοῦ λόγου ὀφείλει νὰ συμμορφῶται πρὸς τὸ ἐκάστοτε περιεχόμενον αὐτοῦ. Περιττὸν δ' εἶνε τέλος νὰ προστεθῇ, ὅτι ἡ θερμὴ καὶ ἡ ζωηρότης τοῦ διδασκάλου πρέπει νὰ εἶνε ἀληθεῖς, νὰ εἶνε ἐκδηλώσεις πραγματικῆς

ἐξεγέρσεως τοῦ θυμικοῦ αὐτοῦ. Πᾶσα καθ' ὑπόκρισιν ἐκδήλωσις ἀνυπαρκτῶν συναισθημάτων ἔχει κακὰ διὰ τὸν διδάσκαλον ἐπακολουθήματα, διότι οἱ μαθηταί, ὅζῳ τὸ νοητικὸν ὄμμα πρὸς τὰ τοιαῦτα ἔχοντες, ταχέως καὶ ἀσφαλῶς διακρίνουσι πραγματικὸν ἐνθουσιασμὸν ἀπὸ προσπεποιημένων συναισθημάτων.

Οὕτως ἔχουσι καὶ τὰ κατὰ τὸν δεύτερον ὄρον τῆς ἐπιτεύξεως τῆς καλῆς διηγήσεως καὶ κατὰ τὸν τρόπον τῆς πληρώσεως αὐτοῦ. Ὁ διδάσκαλος πληρῶν τοῦτόν τε καὶ τὸν πρὸ αὐτοῦ ὑποτυπωθέντα, ἦτοι προσκτώμενος βαθέως τὴν ὕλην τῆς διηγήσεως καὶ διαρρυθμίζων ταύτην τε καὶ τὸν τρόπον τῆς προσφορᾶς αὐτῆς, κατὰ τὰς τῶν μαθητῶν ἀναγκάς, ἅμα δὲ ἐξελέγχων καὶ διαπιστῶν τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐργασίας αὐτοῦ ταύτης δι' οἱκοὶ γιγνομένων δοκιμαστικῶν προδιηγήσεων, ποιεῖ τὸ ἐφ' ἑαυτῷ πᾶν σχεδόν, ὅτι παρὰ τὴν φυσικὴν δεξιότητα συμβάλλεται πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτοῦ, δύναται δὲ νὰ εἶνε βέβαιος, ὅτι, ἂν ἡ φυσικὴ δεξιότης μὴ ἐλλείπῃ παντελῶς, θὰ κατορθοῖ ἱκανῶς καλὰς διηγήσεις.

Ἠεραίνοντες νῦν τὸν λόγον δὲν θεωροῦμεν περιττὸν νὰ προσθέσωμεν, ὅτι ὁ διδάσκαλος ἐν ταῖς προσπάθειαις αὐτοῦ πρὸς ἐπίτευξιν καλῆς διηγήσεως δύναται νὰ ὠφελῆθῃ ἱκανῶς καὶ ἐκ τῆς ἐπιμελοῦς σπουδῆς συγγραφέων, παλαιῶν τε καὶ νεωτέρων, προτύπων ἐν τῇ τέχνῃ τοῦ διηγείσθαι. Ἐμβαπτίζόμενος εἰς τοιαύτας πηγὰς προτύπου διηγήσεως δύναται νὰ διδαχθῇ, πῶς οἱ συγγραφεῖς οὗτοι ὑπερνικῶσι τὰς δυσχερείας ἃς ἡ ὕλη παρεμβάλλει εἰς τὴν καλὴν διήγησιν, καὶ πῶς κατορθοῦσι νὰ πληρῶσιν ἀριστοτεχνικῶς πάσας τὰς ἀπαιτήσεις, ὅσας ἐπιβάλλουσι εἰς τὴν διήγησιν αἱ συνθήκαι, ὅς ἂν δύνανται νὰ γεννηθῶσι παρὰ τοῖς ἀναγνώσταις αὐτῶν σαφεῖς ἐποπτεῖαι καὶ ζωηρὰ συναίσθηματα. Διδακτικωτάτη ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης εἶνε ἰδίᾳ εἰς τὸν διδάσκαλον ἡ σπουδὴ τοῦ Εὐαγγελίου, τοῦ Ὁμήρου, τοῦ Ἡροδότου καὶ τοῦ Λιβίου. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἀπομνημόνευσις καὶ ἡ δοκιμαστικὴ διήγησις ἐκλεκτῶν μερῶν τοιούτων συγγραφέων οὐκ ὀλίγον συμβάλλεται πρὸς τὸν ἐθισμὸν εἰς τὸ διηγείσθαι, διὰ τοῦτο δὲ καὶ συνίσταται ἐκθύμως ὑπὸ πολλῶν νεωτέρων παιδαγωγικῶν. Τέλος δὲν πρέπει νὰ παροραθῇ, ὅτι πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν οὐκ ὀλίγον συντελεῖ

καὶ ἡ προσεκτικὴ ἀκρόασις ἀνθρώπων δεξιῶν εἰς τὸ διηγεῖσθαι, οἷοι εἶνε πολλοὶ γέροντες, ἀλλ' οὐχὶ σπανίως καὶ πολλοὶ παῖδες. Οὕτως οἱ τελευταῖοι οὗτοι καὶ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ, ὡς καὶ ἐν πολλαῖς ἄλλαις, δύνανται νὰ ἀποβῶσιν ἀριστοὶ διδασκαλοὶ τῶν διδασκάλων αὐτῶν.

Δ. Ι. ΛΑΜΨΑΣ

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΑΝΕΥ ΑΡΙΘΜΩΝ

Ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν διδάσκων ἐν τῇ ἀνωτάτῃ τάξει τοῦ δημοτικοῦ σχολείου παρετήρησα πάντοτε ὅτι παιδία λίαν ἄλλως εὐφυᾶ, παρὰ τὰ ἔνδεκα ἢ δώδεκα ἔτη των, ἦσαν ἐν ἀρχῇ μάλιστα τοῦ σχολικοῦ ἔτους, ἀνίκανα νὰ συλλογίζωνται ἐπὶ ἀριθμητικοῦ προβλήματος.

Ἐπὶ τινὰ χρόνον ἐπίστευσα ὅτι αἰτία τοῦ κακοῦ εἶναι ἡ ἀτέλεια τῆς διδακτικῆς μεθόδου μου, ἀλλ' ἀφοῦ συνεζήτησα περὶ αὐτοῦ μετὰ πολλῶν συναδέλφων ἐβεβαιώθην ὅτι καὶ αὐτοὶ ἐδοκίμαζον τὰς αὐτὰς δυσκολίας καὶ τὴν αὐτὴν ἀποτυχίαν. Ἡ βεβαίωσις αὕτη ἠδύνατο μὲν νὰ με παρηγορή, ἀλλὰ δὲν ἦτο φάρμακον τοῦ εἰρημένου κακοῦ, καὶ ἡ ἀμηχανία μου ἀνενεοῦτο κατ' ἔτος αὐξανομένη κανονικῶς.

Ἀνεζήτησα τότε τὴν αἰτίαν τοῦ κακοῦ πρὸς τὸ ἕτερον μέρος, τὸ μέρος τοῦ μαθητοῦ μου. Κατόπιν ἐν τούτοις πολλῶν παρατηρήσεων καὶ σκέψεων ἀπέρριψα καὶ ταύτην τὴν αἰτίαν.

Μετὰ ταῦτα ἔστρεψα τὴν προσοχήν μου ἀλλαχού καὶ μετ' οὗ πολὺ διέκρινα ὅτι οἱ πλείστοι τῶν μαθητῶν μου οἱ κακῶς λογικευόμενοι ἐπὶ τῶν προβλημάτων τῆς ἀριθμητικῆς δὲν εἶχον ἰδέαν σαφῆ τῶν ἐν χρήσει ὄρων τῆς ἐκφωνήσεως τῶν προβλημάτων. Ἀρχικὴ ἀξία, κέρδος, κεφάλαιον, τόκος, ἐπιφάνεια, ποσόν, κλπ., πᾶσαι αἱ ἐκφράσεις αὗται, τοσοῦτον ἀπλαῖ κατὰ τὸ φαινόμενον, παρήλαυνον πρὸ αὐτῶν μὴ λέγουσαι μὴδὲν ὀρισμένον ἐν τῷ πνεύματι αὐτῶν, συγχέουσαι μάλιστα ἐνίοτε αὐτοὺς κατὰ τρόπον λυπηρόν. Καὶ τότε συγχρῶμενοι πρὸς ἀλλήλους εἰς ἐκπληκτικούς πολλαπλασιασμούς, εἰς ἐκθαμβωτικὰς προσθέσεις, οἱ δυστυχεῖς ἀριθμοὶ τοῦ προβλήμα-

τος ἦγον εἰς ἀκατάληπτα ἀποτελέσματα, ταράσσοντα, πρὸ τῶν ὁποίων ἡ καλὴ θέλησις ἐσταματᾶ τάχιστα. Τὸ παιδίον ἔμεινε ἀποθεαρρυσμένον καὶ πολλάκις μετὰ τῶν ὀφθαλμῶν πλήρων δακρῶν.

Νομίσας ὅτι ἡ ἀτελής κατανόησις τῶν ὄρων τούτων εἶναι ἡ κυρία αἰτία τῆς ἀποτυχίας ἐσκέφθην πρὸς καταπολέμησιν ταύτης νὰ πληρώσω δι' ὀρισμῶν τοὺς μαθητὰς μου. Ἡ παιδαγωγικὴ μου ἀμάθεια ἐξεπλάγη ἐκ τῆς εὐκολίας, μεθ' ἧς ἔμεινον καὶ διετήρησαν αὐτοὺς—ἄνευ μεγάλης ὀφελείας φεῦ! Οἱ τύποι, οὐς ἡ μνήμη αὐτῶν διετήρει τοσοῦτον εὐκόλως, οὐδὲν ὄφελος ἔφερον εἰς τὸ πνεῦμα, καὶ ἡ λύσις τῶν προβλημάτων ἔμεινε ἐν τῷ statu quo, ἢ σχεδὸν ἐν αὐτῷ.

Ἔνεκα τούτου ἐπεμελήθην, ὅσον οὐδέποτε πρότερον νὰ αὐξάνω βαθμηδὸν τὰς ἀσκήσεις μου. Ἐπολλαπλασίασα τὰ προβλήματα τῆς λογιστικῆς ἀριθμητικῆς. Ἐπέμεινα ἐπὶ τῆς προφορικῆς ἀναλύσεως προηγουμένης τῶν πρὸς λύσιν διδομένων προβλημάτων. Καὶ τῇ βοήθειᾳ τῶν πολλῶν ἀσκήσεων ἐσημείωσα αἰσθητὴν ἐπιτυχίαν, ἐν ἣ ἠρκέσθην ἐπὶ ἔτη μακρά.

Ἐπειτα καλὴν τινὰ ἡμέραν ἀκούσας νὰ γίνηται λόγος περὶ προβλημάτων ἄνευ ἀριθμῶν ἐζήτησα ἀμέσως καὶ τῆς μεθόδου ταύτης τὴν συνδρομήν, πεπεισμένος ἐκ τῶν προτέρων περὶ τῶν καλῶν ἀποτελεσμάτων, τὰ ὅποια θὰ ἠδύνατο νὰ δώσῃ. Παρετήρησα μετ' ὀλίγον εὐχαρίστως ὅτι δὲν ἠπατήθην ἐν ταῖς προβλέψεσί μου. Δὲν ὑπῆρξε βεβαίως ἡ μέθοδος αὕτη, ἦν ἡ τύχη εἶχε θέσει εἰς τὴν διάθεσίν μου, ἀλάνθαστος πανάκεια, καὶ ἔχω ἀκόμη μαθητὰς δώδεκα ἐτῶν λογικευομένους κακῶς ἐπὶ τῶν ἀριθμητικῶν προβλημάτων των. Ἄλλ' ἔχω ὀλιγωτέρους, πολὺ ὀλιγωτέρους ἢ ἄλλοτε. Ἐπίσης θὰ ἦτο ὑπερβολὴ νὰ δισχυρισθῶ ὅτι πάντα τὰ εἶδη τῶν διδομένων προβλημάτων εἶναι δυνατόν ἀδιακρίτως νὰ ὑπαχθῶσιν εἰς τὸν τρόπον τοῦτον· πολλά, τοῦναντίον, θὰ ἀπέβαινον οὕτω σκοτεινὰ ὥστε οἱ εὐφρέστεροι τῶν μικρῶν τῶν λογικευομένων ἀσφαλῶς οὐδὲν θὰ ἐνόουν.

Ἡ παιδαγωγικὴ ἀξία τῶν ἄνευ ἀριθμῶν προβλημάτων δὲν εἶναι κατωτέρα τῶν μετ' ἀριθμῶν τοιούτων, καὶ εἶναι ἄξιον νὰ ἐκτελῶνται τοιαῦτα πολὺ πλείονα ἢ ὅσα ἐκτελοῦνται νῦν.

Ἄς λάθωμεν λοιπόν, ὡς παραδείγματα, προβλήματα τινὰ γενικά, οἷς θὰ ἔπωνται οἱ συλλογισμοί. Ταῦτα θὰ διευκολύνωσι τὰς ἐξηγήσεις ἡμῶν καὶ θὰ καταστήσωσι ταύτας σαφεστέρας τῷ ἀνα-

γνώστη, καὶ θὰ ἐπιτρέψωσιν αὐτῇ νὰ φαντασθῆ πάντα τὰ πλεονεκτήματα, ἄμεσα καὶ ἔμμεσα, τῆς μεθόδου ταύτης.

1ον Παράδειγμα.

Ἄρχικὴ ἀξία.—Τιμὴ τῆς μονάδος.

Οἰνοπώλης ἠγγόρασε βυτία τινὰ οἴνου παρὰ τινος κτηματίου. Ἐπλήρωσε δὲ πλὴν τῆς ἀξίας τοῦ οἴνου, τὸν φόρον τῆς καταναλώσεως καὶ τὰ ἔξοδα τῆς μεταφορᾶς. — Πῶς θὰ ὑπολογισθῆ 1) ἡ ὀλικὴ ἀξία τῶν βυτίων τοῦ οἴνου καὶ 2) ἡ ἀρχικὴ τιμὴ ἑνὸς μόνου βυτίου;

Συλλογισμοί.

1. Ὁ οἰνοπώλης θὰ εὕρῃ τὴν ἀρχικὴν ἀξίαν πάντων τῶν βυτίων προσθέτων τὰ δοθέντα ποσὰ τῆ κτηματία, τῆ εἰσπράκτορι καὶ τῆ παραγωγῆ.

2. Θὰ εὕρῃ δὲ τὴν ἀρχικὴν τιμὴν ἑνὸς μόνου βυτίου, διαιρῶν τὴν ὄλην δαπάνην διὰ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀγορασθέντων βυτίων.

2ον Παράδειγμα.

Κέρδος.

Ἐμπορὸς τις ἠγγόρασε ποίμνιον προβάτων καὶ ἐξώδευσε χρήματά τινα διὰ νὰ θρέψῃ τὸ ποίμνιον ἐπὶ τινὰς ἡμέρας. Ἐννέα πρόβατα ἀπώλοντο καὶ ὁ ἔμπορος μετεπώλησε τὰ λοιπὰ ἀνὰ ἓν καὶ πάντα τῇ αὐτῇ τιμῇ.—Πῶς θὰ λογαριάσῃ τὸ κέρδος του;

Συλλογισμοί.

Τὸ κέρδος εἶναι ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῆς ἀρχικῆς τιμῆς καὶ τῆς τιμῆς τῆς πωλήσεως τῶν προβάτων.

1. Ἀρχικὴ τιμὴ.—Ὁ ἔμπορος θὰ εὕρῃ τὴν ὀλικὴν ἀρχικὴν τιμὴν προσθέτων τὴν τιμὴν τῆς ἀγορᾶς τῶν προβάτων μετὰ τῶν ἐξόδων τῆς διατροφῆς.

2. Τιμὴ πωλήσεως.—α) Θὰ μεταπωλήσῃ μόνον τὰ ζῶντα πρόβατα, δηλαδὴ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀγορασθέντων προβάτων μετὸν τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀπολεσθέντων.

β) Τὴν ὀλικὴν τιμὴν τῆς πωλήσεως θὰ ἔχῃ πολλαπλασιάζων τὴν τιμὴν τῆς πωλήσεως ἑνὸς προβάτου ἐπὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν πωληθέντων προβάτων.

γ) Κέρδος. Ὁ ἔμπορος θὰ μάθῃ τὸ κέρδος του ἀφαιρῶν τὴν

ἀρχικὴν τιμὴν τῆς ἀγορᾶς τῶν προβάτων ἐκ τῆς ὀλικῆς τιμῆς τῆς πωλήσεως.

3ον Παράδειγμα.

Πραγματοποιούμενα οἰκονομία.

Ἐργάτης ἡμερομισθίος σχολάζει κατ' ἔτος ἀριθμὸν τινα ἡμερῶν. Ἐξοδεύει δὲ ὠρισμένον ποσὸν κατ' ἑκάστην πρὸς τροφήν καὶ κατοικίαν καὶ ὠρισμένον κατὰ μῆνα διὰ τὰ λοιπὰ ἔξοδά του. Τί ποσὸν θὰ δυνήθῃ νὰ καταθέσῃ εἰς τὸ ταμιευτήριον κατὰ τὸ τέλος τοῦ ἔτους;

Συλλογισμοί.

Θὰ δυνήθῃ νὰ καταθέσῃ εἰς τὸ ταμιευτήριον ὅ,τι θὰ ἀπομείνῃ αὐτῷ ἐκ τοῦ κέρδους του μετὰ τὰς πληρωθείσας δαπάνας.

1. Κέρδος.—α). Ὁ ἀριθμὸς τῶν πληρωθεισῶν ἡμερῶν τῇ ἐργάτῃ ἴσουςται τῷ 365 μείον τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερῶν, κατ' ἃς δὲν εἰργάσθη.

β). Τὸ ἐτήσιον κέρδος του θὰ εἶναι ἴσον πρὸς τὸ κέρδος μιᾶς ἡμέρας ἐργασίας πολλαπλασιασθὲν ἐπὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερῶν τούτων.

2. Δαπάναι.—α) Πρὸς τροφήν καὶ κατοικίαν. 365 φορές τὴν δαπάνην μιᾶς ἡμέρας.

β). Διὰ τὰ λοιπὰ ἔξοδα. Δωδεκάκις τὸ ἔξοδον τοῦ μηνός.

γ). Τὰ ὀλικὰ ἔξοδα αὐτοῦ περιλαμβάνουσι τὰ δύο ταῦτα κεφάλαια προστεθειμένα.

3. Οἰκονομία.—Διὰ νὰ μάθῃ τὰς οἰκονομίας αὐτοῦ ὁ ἐργάτης θὰ εἶναι ἀρκετὸν νὰ ἀφαιρέσῃ ἐκ τοῦ ἐτησίου κέρδους του τὸ σύνολον τῶν δαπανῶν του.

Παρατηρήσεις.—Οἱ ἀριθμοί, οὓς μετεχειρίσθημεν ἐν τῷ συλλογισμῷ τούτῳ, εἶναι ἀριθμοὶ ὠρισμένοι, ἐκ τῶν προτέρων γνωστοί, μὴ παρουσιαζόμενοι δὲ ἐν τῇ ἐκφωνήσει τοῦ προβλήματος. Θὰ ἦτο παιδικὸν νὰ θέλωμεν νὰ ἀποφύγωμεν τούτους.

4ον Παράδειγμα.

Κεφάλαιον.—Τόκοι.

Ἠγγόρασέ τις οἰκίαν ἐν κακῇ καταστάσει. Ἐξώδευσε δὲ μέγα χρηματικὸν ποσὸν πρὸς ἐπισκευὴν αὐτῆς καὶ ἔπειτα ἐμίσθωσεν ἐπ' ὠρισμένῳ ἔτει. Ἐπὶ τίνι τόκῳ ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἐτοποθέτησεν οὕτω τὸ κεφάλαιον αὐτοῦ;

Συλλογισμοί.

Ὁ τόκος εἶναι τὸ κατ' ἔτος παραγόμενον κέρδος ἐκ κεφαλαίου 100 δραχμῶν.

1. Κεφάλαιον. Διὰ νὰ μάθῃ τὸ ἐξοδευθὲν κεφάλαιον, πρέπει νὰ προσθέσῃ τὴν τιμὴν τῆς ἀγορᾶς τῆς οἰκίας μετὰ τῶν ἐξόδων τῆς ἐπισκευῆς.

2. Τόκοι.—α) Διαιρῶν τὸ κεφάλαιον τοῦτο δι' 100, θὰ ἔχῃ ἀριθμὸν κεφαλαίων ἐξ 100 δραχμῶν ἕκαστον, τὰ ὅποια παράγουσι τὴν τιμὴν τοῦ ἐνοικίου.

β) Διαιρῶν τὴν τιμὴν τοῦ ἐνοικίου διὰ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κεφαλαίων τούτων ἐξ 100 δραχμῶν ἕκαστον, θὰ μάθῃ τί ποσὸν παράγει κατ' ἔτος ἐν κεφάλαιον ἐξ 100 δραχμῶν, δηλαδὴ τὸν τόκον.

Βον Παράδειγμα.

Ἐπιφάνεια.

Ὁ πατὴρ ὑμῶν θέλει νὰ στρώσῃ δωμάτιον ὀρθογώνιον με πλινθία τετράγωνα, ὧν ἔχει δείγμα. Ζητεῖ παρ' ὑμῶν νὰ ὑπολογίσῃτε τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀναγκαίων πλινθίων. Πῶς θὰ ὑπολογίσῃτε τοῦτο;

Συλλογισμός.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν πλινθίων ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ δωματίου καὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ πλινθίου.

1. Ἐπιφάνεια τοῦ δωματίου. (Ὀρθογώνιος). Μὲ ἐν μέτρον θὰ μετρήσω τὸ μῆκός του, ἔπειτα τὸ πλάτος του. Θὰ πολλαπλασιάσω ἔπειτα τὸν ἕνα ἐπὶ τὸν ἄλλον τοὺς εὐρεθέντας ἀριθμούς.

2. Ἐπιφάνεια τοῦ πλινθίου. (τετράγωνος). Θὰ μετρήσω τὴν πλευρὰν τοῦ πλινθίου, λαμβάνων ὡς μονάδα τὸ μέτρον, καὶ θὰ πολλαπλασιάσω τὸν εὐρεθέντα ἀριθμὸν ἐφ' ἑαυτόν.

3. Ἀριθμὸς πλινθίων. Διὰ νὰ μάθωμεν τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀναγκαίων πλινθίων, θὰ εἶναι ἀρκετὸν διὰ μιᾶς διαιρέσεως νὰ ζητήσωμεν ποσάκις ἢ ἐπιφάνεια τοῦ πλινθίου περιέχεται ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ τοῦ δωματίου.

Σημείωσις.—Θὰ χρειασθῇ ν' ἀγοράσωμεν ἀριθμὸν τινα πλινθίων πλέον τοῦ εὐρεθέντος ἀριθμοῦ, ἐπειδὴ εἶναι δυνατόν ὁ τέκτων κατὰ τὴν τοποθέτησιν νὰ θραύσῃ τινὰ τῶν πλινθίων.

Βον Παράδειγμα.

Ὅγκος (ποσόν).

Ζητῶ παρ' ἀμαξηλάτου νὰ μεταφέρῃ σωρὸν λίθων ἔχόντων τὸ σχῆμα ὀρθογωνίου παραλληλεπιπέδου. Ὁ ἀμαξηλάτης μοι δεικνύει τὴν χωρητικότητά τῆς διτρόχου ἀμάξης του καὶ ἀπαιτεῖ ὠρισμένα χρήματα διὰ πᾶν ταξίδιον. Δύναμαι νὰ προβλέψω τὸ ἐξοδόν, ὅπερ θὰ κάμω; Πῶς;

Συλλογισμός.

Τὸ γενησόμενον ἐξοδόν ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ταξειδίων τοῦ ἀμαξηλάτου, ὁ δὲ ἀριθμὸς τῶν ταξειδίων ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ὄγκου τοῦ σωροῦ καὶ ἐκ τῆς γενικῆς χωρητικότητος τοῦ διτρόχου ἀμαξίου.

1. Ὅγκος τοῦ σωροῦ τῶν λίθων. Θὰ μετρήσω τὸ μῆκός του, τὸ πλάτος του, τὸ ὕψος του. Ἐπειτα θὰ εὔρω τὸν ὄγκον πολλαπλασιάζων τὸ μῆκος ἐπὶ τὸ πλάτος καὶ τὸ γινόμενον τούτων ἐπὶ τὸ ὕψος.

2. Ἀριθμὸς ταξειδίων. Θὰ χρειασθῇ νὰ κάμῃ τόσα ταξίδια ὅσας φορές ὁ ὄγκος τοῦ σωροῦ τῶν λίθων θὰ περιέχῃ τὴν χωρητικότητά τοῦ διτρόχου ἀμαξίου (διαίρεσις).

3. Δαπάνη. Ἡ γενησομένη δαπάνη θὰ εὐρεθῇ ἐὰν πολλαπλασιάσωμεν τὴν ζητουμένην τιμὴν τοῦ ἐνὸς ταξειδίου ἐπὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν ταξειδίων τούτων.

Τὰ παραδείγματα ταῦτα θὰ ἠδύναντο νὰ πολλαπλασιασθῶσι, καὶ εἶναι δυνατόν νὰ δίδωνται τοῖς μαθηταῖς πασῶν τῶν τάξεων. Τοῦτο εἶναι ζήτημα προσαρμογῆς ἐκάστῳ κατὰ τὰς δεινάμεις του.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει τὰ ἀνωτέρω εἶναι ἰκανὰ τὰ ἐκθέσωσι τὴν μέθοδον καὶ ἐπιτρέψωσιν ἡμῖν νὰ ἐξαγάγωμεν ἐκ ταύτης τὰ ὑπάρχοντα πολύτιμα πλεονεκτήματα τόσον ὑπὸ ἔποψιν ἀριθμητικῆς συγκροτήσεως ὅσον καὶ ὑπὸ ἔποψιν πνευματικῆς καλλιέργειας γενικῆς.

1. Τὰ ἀνευ ἀριθμῶν προβλήματα ἐκάστοτε διδόμενα εἶναι μάλιστα ἐξαιρετὸν μέσον ἐλέγχου. Ἐπιτρέπουσι τῷ διδασκάλῳ νὰ ἐξελέγῃ ἐὰν οἱ μεμελετημένοι ὀρισμοὶ ἐνοήθησαν ἐπαρκῶς, ἐὰν οἱ μεμαθημένοι κανόνες διετηρήθησαν. Οὐδὲν κατὰ τύχην ἢ πάνυ ὀλίγον ἐν ταῖς ἀσκήσεσι ταύταις τὸ πᾶν συλλογισμός. Οὐχὶ τυχαία ἐκτέλεσις, ἥτις δίδει τὴν ἀπόκρισιν ἐνῷ δὲν ἔχει ἐννοηθῇ τὸ πρόβλημα. Οἱ μαθηταὶ μεθ' ὧν πρέπει νὰ ἐπιμείνῃ ἐπὶ τινῶν δεδιδαγμένων

ἀμέσως ἀποκαλύπτονται, καὶ ἀποβαίνει αὐτῇ σχετικῶς εὐκολον νὰ ἐξισώνη πάντας τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ κατὰ τὰς γνώσεις καὶ τὴν ἰκανότητά.

Εἶναι ἐπίσης λίαν πρακτικὰ ὅπως ᾤθησι πρὸς ἐργασίαν τοὺς ἀκνηροὺς, οἱ ὅποιοι δὲν δύνανται ἐκ τινων ἀσυλλογίστων πράξεων ἢ μάλιστα ἀλόγων νὰ φέρωσιν ἐνστασιν καὶ νὰ μαρτυρῶσι περὶ τῆς καλῆς θελήσεώς των. Πρέπει νὰ σημειώσωμεν τῇ ὄντι ὅτι οἱ μαθηταὶ δὲν λέγουσιν οὐδὲ γράφουσι τόσας ἀνοησίας, ὅσας λέγουσι καὶ γράφουσι τῇ βοήθειᾳ τῶν ἀριθμῶν.

Εἶναι πρὸς τοῦτοις εὐκολον νὰ ἴδωμεν ὅτι οἱ μαθηταὶ ἐξοικειούμενοι εἰς τὰ προβλήματα ταῦτα διατάσσουσι κάλλιον τὰς λύσεις αὐτῶν καὶ ἐκτελοῦσιν αὐτὰς μετὰ πλείονος ἀσφαλείας καὶ ταχύτητος. Τοῦτο εἶναι ἀναγκαῖα συνέπεια τῆς σκέψεως καὶ τοῦ συλλογισμοῦ ἀπαιτουμένων ὑπὸ τοῦ εἶδους τούτου τῶν ἀσκήσεων. Ἀνωφελεὲς νὰ ἐπιμείνωμεν ἐν τούτῳ.

2. Τὰ ἄνευ ἀριθμῶν προβλήματα εἶναι πλὴν τούτου ἐξαιρετον μέσον καλλιιεργείας τοῦ συλλογισμοῦ. Ἡ περιεσκεμμένη καὶ μεθοδικὴ παρατήρησις τῶν δεδομένων τοῦ προβλήματος ἢ ἐπιβαλλομένη τῇ μαθητῇ, ἢ ἀνάγκη ἐν ἣ ἔθεται ὅπως ἐξετάσῃ τὰς γενομένας δηλώσεις διὰ νὰ θεμελιώσῃ τὰς σχέσεις, αἱ ὁποῖαι θὰ ὀδηγήσωσιν αὐτὸν εἰς τὴν λύσιν τοῦ τεθειμένου ζητήματος, εἶναι προσπάθειαι μεγάλης ἀξίας, καὶ αἱ προσπάθειαι αὗται δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ μείνωσιν ἄγοναι ὡς πρὸς τὴν γενικὴν μὀρφωσιν. Ἐπίσης δύναται τις νὰ παρατηρήσῃ ἐν ταῖς ἐκθέσεσι τῶν παίδων τῶν προσελκυμένων ὑπὸ τῶν ἀσκήσεων τούτων ἀφθόνους ἰδέας ὀφειλομένας εἰς μίαν παρατήρησιν μᾶλλον διεισδυτικὴν, καλυτέραν διάταξιν ἐν τῇ ἀναπτύξει τῶν ἰδεῶν τούτων καὶ ἔτι πλέον λογικὰ συμπεράσματα. Ἡ προσωπικὴ σκέψις ἢ τοσοῦτον δύσκολος γεννᾶται παρ' αὐτοῖς συχνότερον. Αὐτὴ ἀκόμη ἢ φράσις κερδίζει ἐν σαφηνείᾳ.

Τοιαῦτα εἶναι τὰ ἀποτελέσματα ἀναμφισβητήτως ζηλευτά, τὰ ὁποῖα θὰ δυναθῶσι νὰ ἐξαγάγωσιν ἐκ τῆς παιδαγωγικῆς ταύτης μεθόδου, ὀλίγον ἔτι νέας, οἱ διδάσκαλοι, οἱ ἐχθροὶ τῆς ρουτίνας, οἱ ὅποιοι θὰ υἰοθετήσωσιν αὐτήν, θὰ μεταχειρισθῶσιν αὐτήν μετ' ἐμπιστοσύνης, οἱ διδάσκαλοι οἱ ἀποφασισμένοι νὰ κάμωσιν αὐτήν νὰ παραγάγῃ πάντα ταῦτα τὰ ἀποτελέσματα.

Μετὰφρασις.

I. ΒΑΧΑΒΙΟΛΟΣ

ΟΙ ΠΡΟΓΟΝΟΙ ΗΜΩΝ ΕΓΕΝΟΝΤΟ ΕΠΙΦΑΝΕΣΤΕΡΟΙ ΕΝ ΤΟΙΣ ΠΟΛΕΜΟΙΣ ἢ ΕΝ ΤΟΙΣ ΓΡΑΜΜΑΣΙΝ;¹

Οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι ἐν τε τοῖς πολέμοις καὶ ἐν τοῖς γράμμασιν εἶπερ τις καὶ ἄλλος λαὸς διεκρίθησαν καὶ τὰ περιφανῆ αὐτῶν ἔργα πολεμικὰ τε καὶ διανοητικὰ πρόκεινται τοῖς λαοῖς (ὡς) ἐξοχα ὑποδείγματα φιλοπατρίας ἀκραιφνοῦς καὶ διανοητικῆς ἀναπτύξεως οὐ τῆς τυχοῦσης. Πολλὰ δ' εἰς τοῦτο συνεβάλοντο αἷτια, ὧν σπουδαιότερα τὸ τε κλίμα καὶ ἡ τοῦ ἐδάφους φύσις, ἣτις καὶ ἐν τῇ ξηρᾷ καὶ ἐν τῇ θαλάσσῃ (ἰταμοῦς) τῆς πατρίδος προασιπστάς παρεσκεύαζεν. Ἐν τισὶ δὲ πόλεσιν, ὡς ἐν Σπάρτῃ, τὸ πολίτευμα μέγιστα εἰς τὴν βελτίστην στρατιωτικὴν ὀργάνωσιν συνετέλεσε καὶ τοὺς πολίτας τὸ καλῶς ἀποθανεῖν τοῦ αἰσχροῦς ζῆν μᾶλλον νὰ αἰρῶνται ἐποίησε. Διὸ καὶ ὁ Πλούταρχος περὶ τῆς Σπαρτιατῶν ἀγωγῆς καὶ παιδεύσεως λέγει «γράμματα μὲν οὖν τῆς χρείας ἕνεκα ἐμάνθανον, ἢ δ' ἄλλη πᾶσα παιδεία πρὸς τὸ ἄρχεσθαι καλῶς ἐγένετο καὶ καρτερεῖν πονοῦντα καὶ νικᾶν μαχόμενον». Ἐν Ἀθήναις ἢ παιδεῖα ἔβαινε παραλλήλως τῇ τοῦ σώματος ἀσκήσει, οὕτω δὲ βλέπομεν καὶ αὐτὸν τὸν Αἰσχύλον, τὸν ὑψιπόρου καὶ αἰθεροδάμοτος φαντασίας ποιητῆν, τὸν ἐπιδρῶντα ἐπὶ τῶν θεατῶν διὰ τοῦ θαυμαστοῦ καὶ τοῦ ἀσυνήθους, ἐλαύνοντα τὴν κόπην ἐν Σαλαμῖνι μετὰ τῆς αὐτῆς (ἰταμότητος), μεθ' ἧς ἔπαλλε τὸ δόρυ ἐν Μαραθῶνι. Ἐν τοῖς Μηδικοῖς

¹ Μετὰ δικαίας ὑπερφηφείας δημοσιεύει ὁ Σύνδεσμος τῶν Ἑλλήνων δημοδιδασκάλων τὴν ἐν τῷ Σεβαστουπολείῳ διαγωνισμῷ βραβευθεῖσαν διὰ Α' βραβείου τὴν δε τὴν πραγμασίαν τοῦ ἐκ τῶν μελῶν αὐτοῦ κ. Γ. Ἀνδρουλιδάκη, ἐν καὶ συγγαίρει ἐγκαρδίως.

ἰδίᾳ πολέμοις οἱ ἀρχαῖοι ἡμῶν πρόγονοι περιφανέστατα ἐτεκμηρίωσαν τὰς στρατιωτικὰς αὐτῶν ἀρετὰς, δι' ὧν περικλεεῖς ἤσαντο νίκας ἐν τε Μαραθῶνι καὶ Σαλαμῖνι, ἐν τε Πλαταιαῖς καὶ Θερμοπύλαις καὶ ἀλλαχοῦ, εἰς Ἄρεως ἔργον μειγνύμενοι πολύστονον καὶ εἰς φυγὴν αἰσχρὰν καὶ ἐπονεῖδιστον τὰς πολλὰς τῶν πολεμίων μυριάδας τρέποντες. Τίς δὲν θρυμιάζει τὴν καρτερίαν τὴν ἀξιάγαστον καὶ τὸ ἥρωϊκὸν μένος τοῦ Λεωνίδου καὶ τῶν περὶ αὐτόν, καὶ τίς δὲν αἶρεται εἰς θείαν καὶ ὑψηλὴν περὶ πατρίδος ἔννοιαν, ἀναλογιζόμενος τὸν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἱερὸν αὐτῶν ἔρωτα καὶ τὴν ἐν τοῖς νόμοις ἀδιάσειστον ἐμμονήν, τὴν ἐξόχως διατυπωμένην ἐν τῇ τῶν πεσόντων ἐπιγράμματι «ὦ ξεῖν ἀγγέλλειν Λακεδαιμονίοις, ὅτι τῆδε κείμεθα τοῖς κείνων ῥήμασι πειθόμενοι»; Ὁ τε χῶρος καὶ χρόνος δὲν ἐξαρκούσιν, ὅπως καὶ ἀμυδρὰν εἰκόνα παράσχω τῶν μεγάλων ἐν πολέμοις προγονικῶν ἔργων, ἅτινα μέγα κῦδος αὐτοῖς προσεπόρισαν. Ἀλλὰ καὶ οἱ νεώτεροι οὐδόλως ἐν τούτοις ὑστερήσαντες, ἀλλ' ἐν πολλοῖς μάλιστα ἐκείνους ὑπερβάντες, ἐκτίσαντο κλέος ἄφθιτον, δι' ἣν πρὸς κοσμοκρατορίαν ὅλην διεξήγαγον γιγαντομαχίαν. Θαύματα ἀληθῶς δύναται τις νὰ θεωρήσῃ τὰς πλείστας τῶν μαχῶν τῶν ἡμιθέων ἐκείνων, ὧν ἐν ταῖς καρδίαις ἀνήφαιστον ἔκαie τὸ τῆς ἀγνῆς φιλοπατρίας πῦρ. Διὸ ἐν ὅσῳ ὁ κόσμος τιμᾷ καὶ γεραίρει, ὡς προσήκει, τοὺς ἥρωας, οἵτινες διὰ τοῦ τιμίου αὐτῶν αἵματος κατήρδυσαν τὸ τῆς ἐλευθερίας ἀγλαόκαρπον δένδρον καὶ ὧν τὰ ὅστα ἐλευκάνθησαν ἀνὰ τὰ ὄρη καὶ τὰς πεδιάδας, ὁ Κολοκοτρώνης καὶ ὁ Κανάρης, ὁ Μιαούλης καὶ ὁ Διακός καὶ ἡ λοιπὴ χορεία τῶν ἐλευθερωτῶν τῆς πατρίδος, ἦν καὶ μητρὸς καὶ πατρὸς ἡγοῦντο τιμιωτέραν καὶ σεμινοτέραν, θέλουσιν εἶναι τὰ ἐρίτιμα ἡμῶν λατρεύματα.—Ἐν τοῖς γράμμασι τοσαύτας καὶ τηλικαύτας ἀρετὰς ἀνέπτυσαν οἱ ἀρχαῖοι ἡμῶν πρόγονοι καὶ οὕτως ἐπιφανεῖς ἐγένοντο, ὥστε δικαίως θεωροῦνται δημιουργοὶ τοῦ πολιτισμοῦ. Οὗτοι διεμόρφωσαν γλῶσσαν εὐπλαστον καὶ ἡδεῖαν, ὡς εἶναι ἡ τῆς ἀηδόνος φωνή, μουσικὴν οὐρανίους ἠχήσασαν φθόγγους καὶ φιλοσοφίαν ἡγεμονικὴν περιβαλλομένην πορφύραν. Τὰ ὁμηρικὰ ἔπη, καίπερ πρὸ τριῶν χιλιετηρίδων ποιηθέντα, ὅμως, ὡς τὰ ἔργα τοῦ Φειδίου καὶ Πραξιτέλους, φαίνονται ἔτι πρόσφατα καὶ νεουργὰ καὶ ἐπ' αὐτῶν ἐπανθεῖ χάρις, διάνοιαν ἀειθαλῆ ἐπιδεικνύουσα καὶ ψυχὴν ἀγήρω ὑπερφαίνουσα. Ἐν γένει τὰ διανοητικῆς φύσεως ἑλληνικὰ καλλιτε-

χνήματα ἐν τε τῇ πεζῇ καὶ τῇ ἐμμέτρῳ λόγῳ εἶνε τοιαῦτα, ὥστε αἰεποτε θέλουσι θεωρεῖσθαι ὡς τὰ μόνα πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς διανοίας καὶ τῆς καρδίας ἐξευγένισιν μέσα. Ἐν τοῖς ἔργοις τοῖς μετὰ γλυκείας καὶ γλαφυρὰς ἀρμονίας καὶ ἀνυπερβλήτου λεκτικῆς τέχνης συντεθεῖσι, δύναται τις νὰ ἀποκομίσῃ ὅ,τι καλὸν καὶ λυσιτελὲς νὰ ἐπιδείξῃ ἔχει ὁ ἀνθρώπος. Διὰ βραχέων πολλάκις στίχων μέγισται καὶ σπουδαιόταται ἀλήθειαι ἐκδιδάσκονται. Καὶ π. χ. εἰς πόσῃ ἀπεραντολογίαν δὲν εἰσερχόμεθα ἡμεῖς καὶ πόσον πολῦτιμον δὲν κατατρίβομεν ἀσκόπως χρόνον, προκειμένου περὶ ἀνορθώσεως τῶν κοινῶν καὶ πόσας δὲν ἐκφέρομεν γνώμας οὐχὶ σπανίως ἀλλήλας ἀναιρούσας; ἐν ἣ ὁ Ἰσοκράτης, ὅσον οἶόν τε διὰ βραχέων κάλλιστα καὶ ἄριστα τὸ ζήτημα τοῦτο λύει ἐν τῇ Ἀρειοπαγικῇ λέγων «δεῖ δὲ τοὺς εὐπολιτευομένους οὐ τὰς στοὰς ἐμπιμπλάναι γραμμῶν, ἀλλ' ἐν ταῖς ψυχαῖς ἔχειν τὸ δίκαιον· οὐ γὰρ τοῖς ψηφίσμασιν, ἀλλὰ τοῖς ἡθεσι καλῶς οἰκείσθαι τὰς πόλεις· καὶ τοὺς μὲν κακῶς τεθραμμένους καὶ τοὺς ἀκριβῶς τῶν νόμων ἀναγεγραμμένους τολμήσειν παραβαίνειν, τοὺς δ' ἀσφαλῶς πεπαιδευμένους καὶ τοῖς κακῶς κειμένους ἐθελήσειν ἐμμένειν». Καὶ μόνῃ ἢ τῶν ὀλίγων τούτων λόγων τοῦ φιλοσόφου ῥήτορος ἐφαρμογὴ δύναται νὰ παρασκευάσῃ πόλιν ἀξίαν, ἵνα τὰ σκήπτρα τοῦ πολιτισμοῦ κατέχη.

Ὁ τὸν ἐσωτερικὸν κόσμον μετὰ τῶν ποικίλων κινήσεων τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν θαυμασίως ἀποκαλύψας ἐξοχος τῆς ἀρχαιότητος τραγικός, ἐν τῇ Ἀντιγόῃ, τῇ περιφανεστάτῳ τούτῳ τῆς διανοίας μνημείῳ, σοφώτατα ἀποτρέπων ἀπὸ τῆς μεγαλορρημοσύνης καὶ τὴν εὐσέβειαν συνιστὰς, τάδε μεγαλοπρεπῶς φθέγγεται· «πολλῶ τὸ φρονεῖν εὐδαιμονίας πρῶτον ὑπάρχει· χρὴ δὲ τὰ γ' ἐς θεοὺς μηδὲν ἀσεπεῖν· μεγάλοι δὲ λόγοι μεγάλας πληγὰς τῶν ὑπεραύχων ἀποτίσαντες, γῆρα τὸ φρονεῖν ἐδίδαξαν».—Ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ τοιαῦτα ἀνεφάνησαν διάνοιαι καὶ οὕτω δεξιῶς τῶν ζητημάτων αὐτῆς ἐπελάβοντο καὶ ταῦτα ἐπέλυσαν, ὡς ὁ Ἀριστοτέλης, ὥστε οἱ μέχρι νῦν περὶ τὴν φιλοσοφίαν ἀσχολούμενοι οὐδὲν ἢ ἐλάχιστον, κατὰ γε τὰς θεμελιώδεις αὐτῆς ἀρχὰς, προσέθησαν. Ὁ δ' ἀνδρῶν ἀπάντων σοφώτατος Σωκράτης οὕτως ἐχώρησεν ἐν τῇ ἡθικῇ, ὥστε ἔλεγεν ὅτι προετίμα νὰ ἀδικηθῇ ἢ νὰ ἀδικήσῃ. Κατὰ τί διαφέρει ἡ φιλοσοφικὴ αὕτη γνώμη τῆς ἡθικῆς τοῦ εὐαγγελίου; Οὕτω λοιπὸν ἐδεῖξαμεν ὅτι οὐ

μόνον ἐν τοῖς πολέμοις, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς γράμμασιν οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι ἐπιφανεῖς ἐγένοντο. Ἐὰν δὲ παραβάλωμεν τὰ ἔργα αὐτῶν ταῦτα, θέλωμεν ἐν ἀμφοτέροις εὖρεϊ ζηλωτὴν ἐπίδοσιν, ἀλλ' ἐν τοῖς γράμμασιν ἔτι μείζονα, κατ' ἐμὴν γε γνώμην.

Τῆ φιλοπονίᾳ καὶ ἀγαστῇ φιλοπατρίᾳ ἐκείνων καὶ ἡμεῖς ἀκολουθοῦντες ἄς πράξωμεν πᾶν τὸ ἐφ' ἡμῖν, ὅπως ἔν τε τοῖς γράμμασι καὶ ταῖς σωματικαῖς ἀσκήσεσιν ἡμᾶς αὐτοὺς προαγάγωμεν καὶ τοῦτο μὲν ἀνταξίους ἐκείνων ἀπογόνους δεῖξωμεν, τοῦτο δὲ τὴν φιλότιμον πατρίδα, τὴν μάλιστα νῦν κλονουμένην καὶ δειναῖς μάστιξι μαστιζομένην, ὠφελήσωμεν. Διότι κατὰ τὸν φιλόσοφον Ξενοφάνην «οὔτοι ἀπ' ἀρχῆς θεοὶ θνητοῖς πάντα ὑπέδειξαν, ἀλλὰ χρόνῳ ζητοῦντες ἐφευρίσκουσιν ἄμεινον» καὶ κατὰ τὸν τερπνὸν Ῥωμαίων ποιητὴν Κράτουλλον «amat victoria euram».

ΣΗΜ. Ἐνεκεν ἐλλείψεως χρόνου δὲν ἡτιολογήθη ἀποχρόντως διατὶ ἐγένοντο ἐπιφανέστεροι ἐν τοῖς γράμμασιν οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι τοῦτο ὁμῶς δὲν εἶναι οὐσιώδης ἔλλειψις, διότι ὁ ἀγὼν κυρίως εἶναι γλωσσικός.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 14 Μαρτίου 1910

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ν. ΑΝΔΡΟΥΔΙΔΑΚΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΝΑΛΥΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΩΡΟΛΟΓΙΩΝ ΗΝΩΜΕΝΟΥ ΠΛΗΡΟΥΣ ΔΗΜΟΤ. ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Β'. Μαθηματικά.

(Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 14 τοῦ α' τεύχους 1910).

Εἰς ὅποιανδήποτε γωνίαν τοῦ σύμπαντος, ἐὰν στρέψῃ τις τοὺς ὀφθαλμούς, θὰ παρατηρήσῃ ἀριθμούς καὶ σχήματα. Ἡ σύνδεσις τοῦ πλήθους τῶν παραστάσεων, αἵτινες ἀποθησαυρίζονται ἐν τῇ συνειδήσει, ὡς ἀπαραίτητον γνώρισμα αὐτῶν ἔχουσι τὴν μορφήν καὶ τὸν ἀριθμὸν. Ἐνεκα τούτου ὁ ἄνθρωπος ὀρμητικῶς καταγίνεται εἰς τὸ ἀριθμεῖν, ὥστε καὶ ὁ ἐντελὴς ἀπαίδευτος, ὁ ἀναγράφητος, ὁ μὴ ἔχων οὐδεμίαν γραμματικὴν γνῶσιν ἀναγκαίως θὰ γνωρίζῃ ἀπλουστάτην

ἀριθμησιν. Τοῦτο κατιδόντες ἀπὸ τῶν παλαιωτάτων χρόνων οἱ ἀναλαβόντες τὴν διδασκαλίαν τῶν νεωτέρων ὡς πρῶτον μάθημα εἰθεώρησαν τὴν ἀριθμητικὴν. Οὐδὲ ὑπῆρξέ ποτε σχολεῖον ἀνευ μαθηματικῶν, διότι ὁ νοῦς, ἡ μεγίστη αὕτη δύναμις, διὰ τῆς ὁποίας ὁ ἄνθρωπος γίνεται κυρίαρχος τοῦ κόσμου, καλλιεργεῖται διὰ τῶν μαθηματικῶν πρὸς παραγωγὴν κρίσεων καὶ συλλογισμῶν. Τὸ ὕλικόν τὸ ἀποθησαυριζόμενον ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ ἀνθρώπου θὰ ἦτο σωρὸς ἀδρανῆς καὶ ἄχρηστος, ἂν ἔλειπεν ἡ λογικὴ σύνδεσις καὶ ἐπεξεργασία τοῦ ὕλικου τούτου. Τοὺς κανόνας δὲ τούτους τοῦ λογικεῦσθαι διδάσκει ἀνεπαισθήτως καὶ τοὺς μικροὺς μαθητὰς τοῦ λαϊκοῦ σχολείου ἡ ἀριθμητικὴ, ἡ λίαν εὐφυῶς ὑπὸ τῶν νεωτέρων παιδαγωγῶν ὀνομασθεῖσα λογικὴ τοῦ δημοτικοῦ σχολείου. Ἡ εἰδολογικὴ αὕτη μὲν ὁρμῶσις τῶν παιδῶν διὰ τῆς ἀριθμητικῆς, ἔχει μεγίστην ἀξίαν, διότι ἐξασκεῖ αὐτοὺς εἰς τὰς βιωτικὰς σχέσεις νὰ ἐρευνῶσι καὶ ἀνευρίσκωσι τὴν ἀλήθειαν, νὰ μὴ δέχονται τὰ ὑπὸ τῶν ἄλλων λεγόμενα ὡς αὐθεντίαν, ἀνυψώνει τὸ φρόνημα αὐτῶν καὶ προπαρασκευάζει τὴν ἀτομικὴν καὶ πολιτικὴν ἐλευθερίαν. Ἄλλ' ἐκτὸς τούτων ἡ μεγίστη ἀνάπτυξις τῶν κοινωνικῶν σχέσεων τῶν ἀνθρώπων, ἡ ἐκδηλουμένη διὰ τοῦ παγκοσμίου ἐμπορίου, ἔχει ἀνάγκη ἀπαραίτητον τοῦ λογαριασμοῦ. Ἐνεκα τῶν δύο τούτων σκοπῶν τῶν μαθηματικῶν τοῦ εἰδολογικοῦ καὶ πραγματικοῦ τὰ μαθηματικὰ κατέχουσι πρωτεύουσαν θέσιν καὶ τὰ προγράμματα τῶν σχολείων. Ὁ δὲ λαὸς κατανοῶν τὴν μεγίστην τῆς ἀριθμητικῆς χρησιμότητα κρίνει περὶ τῆς εὐδοκίμου ἐργασίας τοῦ σχολείου ἀποβλέπων εἰς τὴν ἰκανότητά τῶν μαθητῶν εἰς τὸ λογαριάζειν.

7. Ἀριθμητικὴ Α' τάξεως.

Μέθοδος διδακτικὴ καὶ ὕλη διδακτέα.

Σκοπὸς τῆς διδασκαλίας τῆς ἀριθμητικῆς εἰς τὴν α' τάξιν εἶναι νὰ γνωρίσωσιν οἱ μαθηταὶ τοὺς ἐννέα πρώτους ἀριθμούς, τὰς σχέσεις αὐτῶν καὶ ἐκ τῆς συνθέσεως αὐτῶν νὰ λάβωσιν ἔννοιαν τῆς δεκάδος. Ἐπὶ τῶν ἐννέα δὲ πρώτων ἀριθμῶν θὰ ἀσκηθῶσιν εἰς πάσας τὰς ἀριθμητικὰς πράξεις διὰ προβλημάτων ἀπλουστάτων. Διὰ τῶν προβλημάτων τούτων ἐπὶ συγκεκριμένων ἀριθμῶν θὰ κατανοήσωσι τὴν

αύξησιν καὶ ἐλάττωσιν τῶν ποσῶν. Πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τούτου ὁ διδάσκαλος μεταχειρίζεται ἄλλοτε μέθοδον συνθετικὴν καὶ ἄλλοτε ἀναλυτικὴν. Ἄλλ' ἢ τε σύνθεσις καὶ ἢ ἀνάλυσις τῶν ἀριθμῶν διεξάγεται ἐποπτικῶς δι' ἀριθμητηρίου ἢ ἐν ἐλλείψει τούτου διὰ ξυλαρίων ἢ λιθαρίων ἢ καὶ διὰ τῶν δακτύλων τῶν χειρῶν. Καὶ ἐν μὲν τοῖς πρώτοις μαθήμασι θὰ ἀσκηθῶσιν οἱ μικροὶ μαθηταὶ εἰς τὴν κτῆσιν σαφοῦς ἐννοίας τοῦ ἐνὸς καὶ τῶν πολλῶν, ἐν δὲ τοῖς ἐπομένοις διὰ προσθέσεως θὰ λάθωσι γινώσιν τῶν ἐννέα πρώτων ἀριθμῶν. Μετὰ δὲ τούτο ἀσχοῦνται εἰς τὴν γραφὴν τῶν ἀριθμῶν κατὰ τὴν ἐξῆς σειράν. 1-2-4-3-7-3-6-8-9. Πρὸς τούτο εἰς ἕκαστον μάθημα γράφουσιν ἕνα ἀριθμὸν, πλησίον δὲ αὐτοῦ τόσους σταυροὺς ἢ σημεῖα, ὅσα χρειάζονται πρὸς παράστασιν τοῦ ἀριθμοῦ τούτου.

8. Ὑψηλῆς ἀριθμητικῆς Α' τάξεως.

1) Ἐννοία τοῦ ἐνὸς καὶ τῶν πολλῶν ἐποπτικῶς. 2) Αἰσθητοποίησις τῶν ἀριθμῶν 1 ἕως 9 εἰς ὀκτὼ μαθήματα. 3) Ἀριθμησις διὰ προσθέσεως μέχρι τοῦ 5. 4) Ἀριθμησις κατιούσα ἀπὸ 5 μέχρι 1. 5) Ἀριθμησις ἀνιούσα ἀπὸ τοῦ 5 μέχρι τοῦ 9. 6) Ἀριθμησις κατιούσα ἀπὸ τοῦ 9 μέχρι 5. 7) Ἀριθμησις ἀπὸ τοῦ 1 μέχρι τοῦ 9. 8) Ἀριθμησις ὀπισθοχωρητικὴ ἀπὸ τοῦ 9 μέχρι 1. 9) Πρόσθεσις κατὰ δυάδας. 10) Ἀφαίρεσις κατὰ δυάδας. 11) Πρόσθεσις ἀνὰ 3 μέχρι τοῦ 9. 12) Ἀφαίρεσις τοῦ ἀριθμοῦ 3 ἀπὸ τὰ 9 μέχρι τοῦ 0. 13) Πρόσθεσις καὶ ἀφαίρεσις τοῦ ἀριθμοῦ 4. 14) Πολλαπλασιασμοὶ τοῦ 2×2 τοῦ 2×3 καὶ τοῦ 2×4 . 15) Χωρισμοὶ τοῦ ἀριθμοῦ 9 κατὰ μονάδας. 16) Χωρισμοὶ τοῦ ἀριθμοῦ 4 ἢ 6 καὶ 8 κατὰ δυάδας. 17) Χωρισμοὶ τοῦ ἀριθμοῦ 6 καὶ 9 ἀνὰ 3. 18) Ἐννοία τῆς δεκάδος. 19) Ἀριθμησις προχωρητικὴ ἢ ὀπισθοχωρητικὴ ἀπὸ τοῦ 1—10 καὶ ἀπὸ τοῦ 10—1 κατὰ μονάδας, δυάδας κλπ.

9. Ἀριθμητικῆς Β' καὶ Γ' τάξεως.

Μέθοδος διδακτικὴ καὶ ὕλη.

Ἐνεκα τῆς ἐλλείψεως ἐπαρκoῦς χρόνου οἱ μαθηταὶ τῆς Β' καὶ Γ' τάξεως ἐν τῇ ἡνωμένῃ Δημοτικῇ σχολείῳ διδάσκονται ἀπὸ κοινοῦ

τὸ μάθημα τῆς ἀριθμητικῆς. Οἱ μαθηταὶ τῶν τάξεων τούτων θὰ ἀσκηθῶσιν εἰς τὴν κατανόησιν τῆς ἐννοίας τῆς ἑκατοντάδος, εἰς τὴν σύνδεσιν τῆς ἑκατοντάδος μετὰ τῶν δεκάδων καὶ μονάδων καὶ θὰ κατανοήσωσι τὸν σκοπὸν ἐκάστης ἀριθμητικῆς πράξεως. Πρὸς τούτο θὰ διδαχθῶσι τοὺς ὁρισμοὺς τῶν τεσσάρων πράξεων τῶν ἀκεραίων ἀριθμῶν, τὴν ὀνομασίαν τῶν ἐν αὐτοῖς ποσῶν, καὶ τὰ σημεῖα, τῶν ὁποίων γίνεται χρῆσις εἰς ἐκάστην πράξιν. Πρὸς τούτοις θὰ μάθωσι τὸν τρόπον τῆς ἐκτελέσεως ἐκάστης πράξεως καὶ θὰ καταστῶσιν ἱκανοὶ νὰ λύσωσι προβλήματα ἐκ τῶν ἐν χρήσει εἰς τὸν καθ' ἡμέραν βίον ἐντὸς τῆς περιοχῆς τῶν ἀριθμῶν 10—999. Σπουδαῖον ἐπὶ τοῦ προκειμένου εἶνε νὰ ἀντιληφθῶσι καλῶς οἱ μαθηταὶ ὅτι πάντες οἱ λογαριασμοὶ σκοποῦσι τὴν αὐξησιν ἢ ἐλάττωσιν τῶν ποσῶν, καὶ ὅτι ἢ μὲν πρόσθεσις καὶ ὁ πολλαπλασιασμοὶ συντελοῦσιν εἰς τὴν αὐξησιν τῶν ποσῶν, ἢ δὲ ἀφαίρεσις καὶ διαίρεσις εἰς τὴν ἐλάττωσιν. Βαίνει δὲ ἡ διδασκαλία τῆς ἀριθμητικῆς ἐν τῇ τμηματι τούτῳ ὡς ἐξῆς : κατὰ πρῶτον οἱ μαθηταὶ διὰ συνδέσεως τῶν δεκάδων θὰ κατανοήσωσι τὴν πρώτην ἑκατοντάδα καὶ ἐκ ταύτης τὰς λοιπὰς. Μετὰ δὲ τούτο διὰ τῆς συγκρίσεως τῶν μονάδων πρὸς τὰς δεκάδας καὶ τῶν δεκάδων πρὸς τὰς ἑκατοντάδας θὰ ἐννοήσωσι τὴν σύνδεσιν τῶν ἑκατοντάδων, δεκάδων καὶ μονάδων μέχρι τοῦ 999. Μετὰ τὴν κατανόησιν τῶν δεκάδων καὶ ἑκατοντάδων δι' αἰσθητοποίησεως θὰ ἀσκηθῶσιν εἰς τὴν γραφὴν καὶ ἀπαγγελίαν τῶν ἀριθμῶν 10—999. Ἀλλὰ κατὰ τὴν γραφὴν καὶ ἀπαγγελίαν πρέπει νὰ δοθῇ μεγίστη προσοχή, ἵνα οἱ μαθηταὶ ἀντιληφθῶσι καλῶς ὅτι ἡ διάφορος θέσις τῶν ἀριθμῶν δίδει εἰς αὐτοὺς διαφορετικὴν ἀξίαν.

Μέθοδος ἐν χρήσει κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν ἀριθμητικῶν κανόνων εἶνε ἡ συνθετικὴ, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἀριθμητικῶν πράξεων προφορικῶς ἢ ἐγγράφως ἐν μὲν τῇ ἀφαιρέσει καὶ διαιρέσει μεταχειρίζομεθα μέθοδον ἀναλυτικὴν, ἐν δὲ τῇ προσθέσει καὶ τῇ πολλαπλασιασμῷ συνθετικὴν.

Καὶ ἐν ταῖς τάξεσι ταύταις ἡ ἐποπτεία εἶνε βάσις τῆς κατανοήσεως τῶν δεκάδων καὶ ἑκατοντάδων. Ἐνεκα λοιπὸν τούτου πλὴν τοῦ ἀριθμητηρίου μεταχειρίζομεθα τὰ νομίσματα, δεκάλεπτα, εἰκοσάλεπτα, τὰς μεταλλικὰς ἢ χαρτίνους δραχμὰς, δίδραχμα κλπ.

10. "Υλη ἀριθμητικῆς Β' καὶ Γ' τάξεως.

1) Ἀρίθμησις ἀπὸ τοῦ 10 μέχρι τοῦ 20. 2) Ἀρίθμησις ἀπὸ τοῦ 20 μέχρι τοῦ 100. 3) Σύνθεσις δεκάδων πρὸς σχηματισμὸν τῆς α' ἑκατοντάδος. 4) Πρόσθεσις κατὰ πεντάδας μέχρι τοῦ 100 προφορικῶς καὶ ἐγγράφως. 5) Ἀφαίρεσις τοῦ 10 ἀπὸ 100 μέχρι τοῦ 0. Ἀφαίρεσις τοῦ ἀριθμοῦ 5 ἀπὸ τοῦ 100 μέχρι τοῦ 0 προφορικῶς καὶ ἐγγράφως. 6) Ἐννοια τῆς ἑκατοντάδος καὶ σύγκρισις αὐτῆς πρὸς τὴν δεκάδα. 7) Ὁ Πυθαγόρειος πίναξ. 8) Πρόσθεσις διψηφίων ἀριθμῶν κατὰ τὸν συνήθη τρόπον. Ὅρισμὸς προσθέσεως. Ὀνομασία τῶν ἐν τῇ προσθέσει ποσῶν. Σημεῖον προσθέσεως. 9) Ἀφαίρεσις διψηφίων ἀριθμῶν. Ὅρισμὸς ἀφαιρέσεως. Ὀνομασία τῶν ἐν τῇ ἀφαιρέσει ποσῶν. Σημεῖον. 10) Αἱ διάφοροι μορφαὶ τῆς ἀφαιρέσεως. 11) Βάσανος τῆς ἀφαιρέσεως. 12) Πρόσθεσις προφορικῶς ἑκατοντάδων μετὰ δεκάδων. 13) Πρόσθεσις προφορικῶς ἑκατοντάδων μέχρι τοῦ 990. 14) Πρόσθεσις προφορικῶς ἑκατοντάδων μετὰ δεκάδων καὶ μονάδων. 15) Γραφή καὶ ἀπαγγελία τῶν ἀριθμῶν μέχρι τοῦ 999. 16) Ἡ διάφορος θέσις τῶν ἀριθμῶν δίδει εἰς αὐτοὺς διάφορον ἀξίαν. 17) Πρόσθεσις τριψηφίων ἀριθμῶν μετὰ διψηφίων καὶ μονοψηφίων κατὰ τὸν συνήθη τρόπον διὰ προβλημάτων ἐπὶ συγκεκριμένων ἀριθμῶν. 18) Ἀφαίρεσις διψηφίου ἀριθμοῦ ἀπὸ τριψηφίου. 19) Πολλαπλασιασμὸς προφορικῶς διψηφίου ἐπὶ μονοψηφίου ἀριθμοῦ. 20) Πολλαπλασιασμὸς. Ὅρισμὸς, σημεῖον, ὀνομασία τῶν ἐν τῷ πολλαπλασιασμῷ ποσῶν. 21) Πολλαπλασιασμὸς τριψηφίου ἐπὶ μονοψηφίου, προκύπτωντος γινομένου μικροτέρου τοῦ 1000. 22) Διαίρεσις. Ὅρισμὸς, ὀνομασία τῶν ἐν τῇ διαιρέσει ποσῶν, σημεῖον. 23) Σύγκρισις διαιρέσεως πρὸς τὴν ἀφαίρεσιν. 24) Διαίρεσις διψηφίου ἀριθμοῦ διὰ μονοψηφίου. 25) Διαίρεσις τριψηφίου διὰ μονοψηφίου. 26) Τελεία καὶ ἀτελής διαίρεσις. 27) Προβλήματα, ἐπὶ συγκεκριμένων ἀριθμῶν λύουσι κατ' οἶκον οἱ μαθηταὶ καὶ ἐν τῷ σχολείῳ.

(ἀκολουθεῖ)

H. ΛΙΒΑΔΑΣ

ΘΕΣΜΟΛΟΓΙΟΝ

ΝΟΜΟΣ ΧΝΒ'

περὶ συντάξεων τῶν πολιτικῶν ὑπαλλήλων ὡς ἐτροποποιήθη διὰ τοῦ „ΓΡΓ“ τῆς 13 Ἰουλίου 1905.

(Συνέχεια σελ. 62 τοῦ Β' τεύχους)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

Ἄρθρον 22. Πᾶσα αἴτησις συντάξεως παραδίδεται πρὸς τὸν Ὑπουργὸν τοῦ κλάδου, εἰς ὃν ὑπάγεται ὁ ὑπάλληλος, παρ' αὐτοῦ δὲ παραπέμπεται εἰς τὸ ἐπὶ τῶν συντάξεων συμβούλιον.

Ἄρθρον 23. Ἐντὸς δύο μηνῶν ἀπὸ τῆς παραλαβῆς τῆς αἰτήσεως, ὁ ὕπουργός, ἀφοῦ λάβῃ ὑπ' ὄψιν τὴν γνώμην τοῦ ἐπὶ τῶν συντάξεων συμβουλίου, προσδιορίζει τὴν σύνταξιν καὶ κοινοποιεῖ τὰς βάσεις αὐτῆς πρὸς τὸν αἰτοῦντα, τούτου δὲ μὴ γενομένου ἢ ἐὰν ὁ αἰτῶν νομίσῃ ὅτι αἱ βάσεις δὲν εἶναι ὀρθαί, δύναται νὰ προσφύγῃ εἰς τὰ δικαστήρια.

Ἄρθρον 24. Ἡ κατὰ τὸ προηγούμενον ἄρθρον προσφυγή εἰς τὰ δικαστήρια γίνεται διὰ συνοπτικῆς ἀγωγῆς, ἀπευθυνομένης κατὰ τοῦ Δημοσίου.

Ἄρθρον 25. Περὶ ἀπονομῆς πάσης συντάξεως ἐκδίδεται Βασιλικὸν Διάταγμα προσυπογραφόμενον παρὰ τοῦ ἀρμοδίου ὑπουργοῦ καὶ τοῦ ἐπὶ τῶν οικονομικῶν, καὶ δημοσιευόμενον διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως.

Ἄρθρον 26. Ἡ σύνταξις ἄρχεται, διὰ μὲν τὰ ἐκτὸς ὑπηρεσίας πρόσωπα, ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς αἰτήσεως, τηρουμένης τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρου 30, διὰ δὲ τοὺς ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ διατελοῦντας ἀπὸ τῆς

ἡμέρας καθ' ἣν γείνη δεκτὴ ἢ ἀπὸ τῆς ἀποχωρήσεως αἰτησίς των, ἢ, τούτου μὴ γενομένου, ἀφ' οὗ παρέλθωσι τρεῖς μῆνες ἀπὸ τῆς αἰτήσεως.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 3 Αὐγούστου 1861 κλπ.

Εἰσπραχθέντα ὑπὸ Συνδέσμου κατὰ τὸ ἔτος 1909.

(Συνέχεια σελ. 64 Β' τεύχους)

Ξανθῆ Σερέτη δι' αὔξησιν 1907 Δραχ. 9,10, Χαρ. Σκλέπα δι' αὔξησιν 1907 δρ. 9,10, Κ. Σιγάλας δι' αὔξησιν δρ. 27,30, Ν. Βάγιας ἔναντι ὀφειλῆς του δρ. 15δ, Ἐλ. Ἰωάννου καθ' οὐστ. αὔξ. Δορίου δρ. 27,30, Π. Παρασκευόπουλος καθ. αὔξ. 1907 δρ. 9,10, Ἀθ. Χρυσοχοῦδης ἔναντι ὀφειλῆς του δρ. 60, Ἐλ. Γιολδάση καθ. αὔξ. δρ. 18,20, Σπ. Χαρίτος καθ. αὔξ. δρ. 54,60, Λ. Ἰωάννου καθ. αὔξ. δρ. 9,10, Σ. Δεσύπρης καθ. αὔξ. δρ. 9,10, Χ. Κατσελίδου καθ. αὔξ. 1907 δρ. 18,20, Μαρ. Μπογράκου καθ. αὔξ. Δδρ. 1907 δρ. 9,10, Γ. Καλαρᾶς καθ. αὔξ. 1907-δρ. 27,30, Γ. Εὐρυγένης ἔναντι ὀφειλῆς του δρ. 110, Δ. Δέπος καθ. αὔξ. δρ. 18,20, Χ. Φωτόπουλος ἔναντι ὀφειλῆς του δρ. 14, Χ. Ζωγράφος πρὸς ἐξόφλ. ὀφειλῆς του δρ. 16,65, Ἀνδρ. Νικητόπουλος ἔναντι ὀφειλῆς του δρ. 7δ, Ἀναστ. Δαυὶδ ἔναντι ὀφειλῆς του δρ. 20, Γ. Μιχαηλίδης καθ. αὔξ. δρ. 18,20, Π. Δημολίκας πρὸς ἐξόφλ. χρέους του δρ. 2δ, Δ. Δέπος διὰ καθ. αὔξ. 1907 δρ. 18,20, Γ. Κατσούλης ἔναντι χρέους του δρ. 50, Γ. Κογιώνης καθ. αὔξ. δρ. 18,20, Τράπεζα Μιτυλήνης διὰ δημοσ. ἀγγελίας περιόδ. δρ. 30, Γ. Κολάρος διὰ δημ. ἀγγελίας περιόδ. δρ. 15, Γ. Σιδέρης διὰ δημ. ἀγγελίας περιόδ. δρ. 30, Γ. Καλαρᾶς διὰ δημ. ἀγγελίας περιόδ. δρ. 20, Γ. Κούρτης διὰ δημ. ἀγγελίας περιόδ. δρ. 5, Θ. Ἀποστολόπουλος διὰ δημ. ἀγγελίας περιόδ. δρ. 50, Γ. Ἰωαννίδης δι' ὀφειλ. τόκον λεπ. 70, Εὐδ. Ἀβραμέας διὰ καθ. αὔξ. δρ. 27,30, Περ. Στυλιανόπουλος ἔναντι ὀφειλῆς του δρ. 3δ, Ἀ. Γεωργιάδης δι' αὔξ. 9,10, Ἀ. Σαρρῆς διὰ καταθ. ἀλληλέγγυον δρ. 20, Τρ. Ξυρὸς ἐκ περισσεύματος εἰσφορῶν δρ. 37.

(ἔπεται συνέχεια)

Διόρθώσεις ἡμεροτημένων.

Εἰς δημοσίευσιν ἀπολογισμοῦ σελ. 63 Β' τεύχους.

Ἐξ εἰσπράξεων περιοδικοῦ ἀντὶ 239,10 γράφε 239,90,

Μετρητὰ εἰς χεῖρας ταμίου ἀντὶ 257,25 » 457,25.

Π. Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

Ἡ ΠΑΙΔΕΥΣΙΣ ΤΩΝ ΚΑΘ' ἩΜΑΣ ΕΛΛΗΝΩΝ

Κατὰ μετάφρασιν ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ

ΥΠΟ Γ. Γρ.

(συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 66 τοῦ Δ' τόμου τεύχ. Γ')

Ἵπὲρ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς Λαγκαστριανῆς μεθόδου εἰς τὴν Ἑλλάδα οὐδεὶς λόγος συνηγόρει. Τὸ σύστημα τοῦτο ἦτο κατάλληλον διὰ πτωχὰς κοινότητας πολυανθρώπους, ἔνθα εἶναι πλῆθος μαθητῶν καὶ ἐλλείπουσι τὰ χρήματα νὰ διορισθῶσι ἀναλόγως πολυάριθμοι διδάσκαλοι. Καὶ εὐρίσκεται τις ὑπὸ τοιαύτας περιστάσεις εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν ἀμοιβαίαν τῶν μαθητῶν βοήθειαν. Ἄλλὰ τοῦτο δὲν συνέβαιεν ἐν ἔτει 1834, ὅτε μετὰ μακρὸν ἐξολοθρευτικὸν πόλεμον οὐδαμοῦ ἐν Ἑλλάδι εὐρίσκοντο πολυάνθρωποι πόλεις ἢ κωμοπόλεις, οἷαι ὑπάρχουσιν ἐν Ἰνδίαῖς ἢ ἐν Ἀγγλίᾳ, ὥστε νὰ ἀναγκασθῇ τις διὰ τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν του νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν ἀλληλοδιδασκτικὴν μέθοδον. Καὶ φαίνεται ὅτι τοιοῦτο σύστημα δὲν εἶχον ὑπ' ὄψιν καὶ οἱ Γερμανοί, οἱ συντάξαντες τὸν ἐκπαιδευτικὸν νόμον τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως, ὅταν καθώριζον ἐν αὐτῷ ἑπτῇ μαθητείαν. Καὶ ὅμως ὁ Κοκκίνης παρὰ πάντα λόγον καὶ νόμον εἰσήγαγε τὴν ἀλληλοδιδασκτικὴν μέθοδον, ἣτις εἶναι τὸ θεμελιώδες πρῶτον σφάλμα εἰς τὸν ὀργανισμόν τῆς παρ' ἡμῖν ἐκπαιδεύσεως. Τὸ δὲ δεύτερον σφάλμα, οὐχὶ τοῦ πρώτου ὀλιγώτερον σπουδαῖον, εἶναι ἡ ἐπιπολαιότης, ἣτις ἐπεκράτησεν εἰς τὸν διορισμὸν δημοδιδασκάλων παντάπασιν ἀπαιδευγόντων ὡς καὶ κατὰ τὴν ἐν τῷ Διδασκαλείῳ μόρφωσιν τῶν δημοδιδασκάλων, ἔνθα

τὰ παιδαγωγικά μαθήματα ἢ ἐδιδάσκοντο ἀτελέστατα ἢ καὶ δὲν ἐδιδάσκοντο καθόλου.

Τὰ άτοπα τῆς ἀλληλοδιδασκτικῆς μεθόδου ὡς καὶ αἱ παρεκτροπαὶ ἐν τῇ διοικήσει, αἵτινες ἀνεφάνησαν ἀπὸ τῆς καταλύσεως μάλιστα τοῦ Διδασκαλείου, πολλάκις παρ' ἡμῖν κατεκρίθησαν. Καὶ πολιτικοὶ ἄνδρες καὶ λόγιοι ἐπιφανεῖς κατέκριναν τὴν ἀθλιότητα τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ συνεβούλευσαν τὰ δέοντα γενέσθαι πρὸς θεραπείαν τοῦ κακοῦ. Ἡ τιμὴ τῆς πρωτοβουλίας εἰς τὴν διόρθωσιν τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως ἀνήκει εἰς τὸν ἐν Ἀθήναις σύλλογον πρὸς διάδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων, ὅστις κατὰ τὸ ἔτος 1871 ἀπέστειλεν εἰς Γερμανίαν τρεῖς νέους πρὸς σπουδὴν τῆς παιδαγωγικῆς, κατόπιν δὲ καὶ ἄλλους, ἵνα ἐπανελθόντες χρησιμεύσωσι πρὸς ἴδρυσιν Διδασκαλείου, οὗ ἡ ἴδρυσις ἐγένετο εἰς πάντας ἐπαισητή. Τὸ παράδειγμα τοῦ Συλλόγου τούτου ἐμιμήθη καὶ ὁ ἐν Ἑλλάδι διδασκαλικὸς Σύλλογος, ὅστις ἔχων τότε πρόεδρον τὸν ὑπέρμαχον παντὸς ἐθνικοῦ ιδεώδους καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου κ. Γεώργιον Μιστριώτην κατώρθωσε παρὰ τῷ πολλοῦ λόγου ἀξίῳ Ὑπουργῷ Γεωργίῳ Μίλησι νὰ σταλῶσιν ἐν ἔτει 1875 εἰς Γερμανίαν δαπάνη τῆς Ἑλληνικῆς πολιτείας τρεῖς ὑπότροφοι πρὸς σπουδὴν τῆς παιδαγωγικῆς καὶ θεωρητικῆς καὶ πρακτικῆς. Μάλιστα δὲ ὁ διδασκαλικὸς οὗτος σύλλογος, προτρέχων τοῦ χρόνου ἀπέκτησε ἐν μέγα οἰκόπεδον κατὰ τὸ ἀνατολικὸν τῆς πόλεως μέρος ἐκ 10,000 τετραγωνικῶν μέτρων, ἵνα κτισθῆ τὸ μέλλον Διδασκαλεῖον, ὅπερ σήμερον ἀνηγέρθη μεγαλοπρεπὲς δαπάνη τοῦ μεγαλοδωροτάτου πλουσίου Ἑλληνοσὺν Ὀδησοῦ Γρηγορίου Μαρασλή.

Κατὰ τὸ ἔτος 1874 ἰδρύθη ἐν Ἀθήναις ὑπὸ τοῦ Συλλόγου τοῦ πρὸς διάδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων ἡ πρώτη ἀστικὴ σχολὴ μὲ 6 ἐνιαυσίους τάξεις ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ κ. Σπυρίδωνος Μωραΐτου, ὅστις εἶχεν ἐν Γερμανίᾳ τὰ παιδαγωγικά σπουδάσει. Δὲν παρήλαθε δὲ ἔτος πλῆρες, ὅτε ἰδρύθη ἐν Θεσσαλονίκῃ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ συλλόγου τὸ Παιδαγωγεῖον ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ κ. Π. Π. Οἰκονόμου, ὅστις τέσσαρα ἔλα ἔτη ἔμεινε ἐν Γερμανίᾳ, σπουδάζων ὡς ἐσωτερικὸς μαθητὴς μετὰ σπανίας ἐπιμελείας καὶ φιλοτιμίας καὶ ἐν Διδασκαλείοις καὶ ἐν Πανεπιστημίοις καὶ θεωρητικῶς καὶ πρακτικῶς τὰ παιδαγωγικά. Ἡ ἐπιτυχία τῶν σχολείων τούτων ὑπῆρξε

τοιαύτη, ὥστε ἡ ἴδρυσις Διδασκαλείων πρὸς πολλαπλασιασμὸν ταιαύτης φύσεως σχολείων ἐθεωρήθη πλέον ἢ ἀπαραίτητος καὶ πρῶτον καθήκον πάσης Κυβερνήσεως.

Τὸ πρῶτον Διδασκαλεῖον, κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῶν Γερμανῶν μὲ τρεῖς τάξεις ἐνιαυσίους, ἰδρύθη ἐν ἔτει 1876 ἐν Θεσσαλονίκῃ ὑπὸ τοῦ Συλλόγου τοῦ πρὸς διάδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων. Τὸ Διδασκαλεῖον τοῦτο, ὅπερ καὶ μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τοῦ πρώτου Διευθυντοῦ ἐν ἔτει 1882, δὲν ἠδυνήθη νὰ φανῆ ἄξιον τῶν περιστάσεων, τοῦναντίον μάλιστα δι' ἑλλειψιν παιδαγωγικῶν δυνάμεων ὁμημέραι κατέπιπτε βαθύτερον, ἐξακολουθεῖ καὶ σήμερον νὰ ὑπάρχη ὡς ὑποδιδασκαλεῖον μὲ διετὴ κύκλον μαθημάτων, προπαρασκευάζον δημοδιδασκάλους μικρῶν κοινοτήτων.

Ὅπως ἄλλοιᾳ ὑπῆρξεν ἡ τύχη τοῦ ἐν ἔτει 1878 ἰδρυθέντος Διδασκαλείου τῶν Ἀθηνῶν, ἐξ οὗ πολλαὶ προσδοκίαι ἠγέρθησαν καὶ αἵτινες πᾶσαι ἀναντιλέκτως ἐξεπληρώθησαν. Κατὰ τὸ ἔτος 1877 ἦλθεν ὑπουργὸς τῆς Ἐκπαιδεύσεως ἐπιφανὴς πολιτικὸς τῆς Ἑλλάδος ὁ ἀοίδιμος Θεόδωρος Δηλιγιάννης, ὃν διέκρινεν ἀεὶποτε ἰδιαιτέρα στοργὴ πρὸς τὰ σχολεῖα καὶ τοὺς διδασκάλους. Ἡ πρώτη δὲ αὐτοῦ φροντίς ὑπῆρξε νὰ εὕρῃ τὸν κατάλληλον διὰ τὴν μεταρρύθμισιν τῆς ἐκπαιδεύσεως ἄνδρα καὶ ὁ διορισμὸς τοῦ μακαρίτου Δ. Πετρίδου ὡς γενικοῦ ἐπιθεωρητοῦ τῆς ἐκπαιδεύσεως, ἐδικαίωσε πληρέστατα καὶ τὰς προσδοκίας τοῦ ὑπουργοῦ καὶ τοῦ κλάδου τῆς ἐκπαιδεύσεως, ὅστις μακαρίζει ἀμφοτέρων τὰ ὀνόματα καὶ νῦν καὶ αἰεὶ. Ὁ Πετρίδης ἦτο διάνοια ἔξοχος καὶ δὲν ἐβράδυνε νὰ μυηθῆ εἰς τὸ νέον σύστημα τῆς ἐκπαιδεύσεως, ὥστε νὰ ἀποβῆ αὐτοῦ ὁ δαδούχος καὶ ὁ ἱεροφάντης. Εἶχε δὲ καὶ ἐν προσόν, τὸ ὅποιον δὲν εἶχον οἱ διάδοχοί του, νὰ ζητῆ πανταχοῦ τὴν ἱκανότητα καὶ νὰ ὑποστηρίξῃ αὐτήν. Ἡ ἀθλιότης τῶν δημοτικῶν σχολείων εἶχε κινήσει τὴν ἀγανάκτησιν αὐτοῦ, ὅτε ἐγνώρισεν ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὰ σχολεῖα ταῦτα σταλεῖς ὡς ἐπιθεωρητῆς αὐτῶν. Τὰ δημοτικὰ σχολεῖα ἔπρεπε νὰ διορθωθῶσι. Τοῦτο ἦτο τὸ σύνθημα Ὑπουργοῦ καὶ Τμηματάρχου.

Ἡ δὲ διόρθωσις ἠδύνατο νὰ γίνῃ διὰ νέων δημοδιδασκάλων μορφωθέντων ἐν νέοις Διδασκαλείοις. Καὶ εὐθὺς προέβησαν εἰς τὴν ἴδρυσιν ἐν τῷ παρόντι τοῦ Διδασκαλείου Ἀθηνῶν, ἵνα δυνηθῶσι νὰ συγκεντρώσωσι τοὺς εἰδικωτέρους πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἄνδρας.

Οὐδέποτε οὔτε πρότερον οὔτε ὕστερον συνεκεντρώθησαν ἐν ἐνὶ καὶ τῇ αὐτῇ Διδασκαλείῳ τόσαι εἰδικότητες. Ἀφέντες κατὰ μέρος τὰς μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἰσχυρούσας μεθόδους εἰς τὸν διορισμὸν δὲν ὤκνησαν οἱ ἀείμνηστοὶ ἄνδρες νὰ καταφύγῃσι καὶ ἐκτὸς τῶν συνόρων τοῦ Ἑλληνικοῦ βασιλείου ζητοῦντες τοὺς εἰδικούς ἀνδρας δι' ἕκαστον μάθημα καὶ οὕτως ἀπετελέσθη τὸ προσωπικὸν τοῦ Διδασκαλείου μὲ ἀνδρας, ὧν τὰ ὀνόματα σήμερον εἶνε γνωστὰ εἰς τὸν ἐπιστημονικὸν κόσμον καὶ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Εὐρώπης. Καὶ ἡ ἐπιτυχία ἢ περιφανὴς τοῦ πρώτου Διδασκαλείου τῆς Ἑλλάδος ὀφείλεται κατὰ πρότιστον λόγον εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ προσωπικοῦ.

Τὸ Διδασκαλεῖον ἔχει τρεῖς τάξεις καὶ τριετὴ κύκλον μαθημάτων. Ἐκάστη τάξις δὲν δύναται νὰ ἔχῃ μαθητὰς πλεοναυτῶν 40. Ἡ ἐγγραφή καὶ κατάταξις νέων μαθητῶν γίνεται ἀπαξ τοῦ ἔτους κατὰ Σεπτέμβριον ἀπὸ 1 μέχρι 15 αὐτοῦ. Διὰ νὰ γίνῃ δὲ τις δεκτὸς πρέπει νὰ ἄγῃ ἡλικίαν οὔτε μικροτέραν τῶν 16 ἐτῶν οὔτε μεγαλειτέραν τῶν 25, καὶ νὰ εἶνε ὑγιὴς καὶ ἀρτιμελής, νὰ ἔχῃ δὲ καὶ ἐνδεικτικὸν προβιδοσμοῦ τοῦλάχιστον ἐκ τῆς πρώτης γυμνασιακῆς τάξεως εἰς τὴν δευτέραν. Ἡ παροδοχὴ ὅμως ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν ἐξετάσεων τῶν εἰσιτηρίων εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, εἰς τὴν ἀριθμητικὴν, εἰς τὴν ἱστορίαν καὶ εἰς τὴν γεωγραφίαν. Δύναται δὲ ὁ ἐξεταζόμενος νὰ καταταχθῇ καὶ εἰς τὴν δευτέραν ἀμέσως τάξιν τοῦ Διδασκαλείου, ἐὰν προέρχεται ἐκ τῆς δευτέρας γυμνασιακῆς τάξεως καὶ δείξῃ τέλειον καταρτισμὸν εἰς τὰ ἐξεταζόμενα μαθήματα. Τοῦτο ὅμως συνέβαινε κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς λειτουργίας τοῦ Διδασκαλείου, κατόπιν ὅμως γίνεται σπανιώτατα.

Τὸ προσωπικὸν τοῦ Διδασκαλείου σύγκειται ἐκ τοῦ διευθυντοῦ, ἐκ 4 τακτικῶν καθηγητῶν Πανεπιστημιακῶν ἐχόντων πτυχίον, ὧν, ὁ εἰς ἀπαιτεῖται νὰ ἔχῃ εἰδικὰς σπουδὰς τῆς παιδαγωγικῆς ἐν Εὐρώπῃ, καὶ ἐκ πολλῶν ἄλλων εἰδικῶν καθηγητῶν καὶ διδασκάλων εἰς οὓς εἶνε ἀνατεθειμένα εἰδικὰ μαθήματα, μάλιστα δὲ τὰ τεχνικά μαθήματα. Καὶ ὁ μὲν Διευθυντὴς ἔχει βαθμὸν καὶ μισθὸν τμηματάρχου πρώτης τάξεως καὶ λαμβάνει μισθὸν ἐνιαύσιον δραχ. 4,800, πρέπει νὰ εἶναι διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας καὶ νὰ ἐσπούδασεν εἰδικῶς παιδαγωγικὴν· οἱ δὲ ἄλλοι καθηγηταὶ λαμβάνουσι μισθὸν 3000 δρ. κατ' ἔτος, ὅστις ὅμως μετὰ τὴν πρώτην πενταετίαν αὐξάνεται κατὰ

600 δραχμάς τὸ ἔτος. Ὁ δὲ μισθὸς τῶν ἄλλων ἐκτάκτων καθηγητῶν καὶ διδασκάλων ὀρίζεται κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν ὥρων τῆς διδασκαλίας τῶν, δὲν ἐπιτρέπεται ὅμως νὰ εἶναι ἀνώτερος τῶν 200 δραχμῶν κατὰ μῆνα.

Μαθήματα τοῦ Διδασκαλείου εἶναι ἱερά, ἀρχαία Ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ νεωτέρα, παιδαγωγικὴ μετὰ ψυχολογίας καὶ λογικῆς καὶ ἠθικῆς, φυσικαὶ ἐπιστῆμαι (ζωολογία, φυσιολογία, ὄρυκτολογία, ὑγιεινὴ, ἀστρονομία, φυσικὴ, χημεία), ἀριθμητικὴ, γεωμετρία, ἱστορία, γεωγραφία, μουσικὴ (ᾠδικὴ, τετράχορδον, ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ), καλλιγραφία, ἰχνογραφία, γυμναστικὴ, κηπουρικὴ, γεωπονία, ὀπωροκομία. Τὰ μαθήματα πάντα εἶναι ὑποχρεωτικά. Τὴν κατανομήν τῶν μαθημάτων εἰς τὰς διαφόρους τάξεις καὶ τὴν ἔκτασιν ἐκάστου τούτων ὀρίζει τὸ Ὑπουργεῖον.

Ὁ διευθυντὴς ὑποχρεοῦται νὰ διδάσκη 18 ὥρας καθ' ἑβδομάδα. Ἐὰν δὲ εἶναι εἰς αὐτὸν ἀνκτεθειμέναι καὶ αἱ ἀσκήσεις αἱ παιδαγωγικαὶ καὶ τῶν μαθητῶν, τότε διδάσκει 12 ὥρας τὴν ἑβδομάδα. Οἱ δὲ ἄλλοι καθηγηταὶ διδάσκουσι ἅπαντες 21 ὥρας καθ' ἑβδομάδα. Τὸ δὲ σχολικὸν ἔτος ἀρχεται τῇ 3 ἴβριου καὶ λήγει τῇ 1 Ἰουλίου.

Μετὰ τοῦ Διδασκαλείου εἶναι συνδεδεμένον καὶ τὸ δημοτικὸν σχολεῖον πρὸς πρακτικὴν ἀσκήσιν τῶν μελλοδιδασκάλων ὡς καὶ πρὸς ἐφαρμογὴν τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος τοῦ Διδασκαλείου. Ἐνταῦθα ἔχουσιν οἱ διδάσκαλοι τὴν εὐκαιρίαν ν' ἀκούωσιν ὑποδειγματικὰς διδασκαλίας, νὰ ἀσκῶνται δὲ καὶ αὐτοὶ εἰς τὸ μεθοδικῶς διδάσκειν καὶ παιδεύειν. Τὸ πρότυπον τοῦτο σχολεῖον ἔχει 6 τάξεις, εἰς ἐκάστην τῶν ὁποίων δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἐγγράφωσιν περισσότεροι τῶν 30 μαθητῶν. Ἡ διευθύνσις τοῦ σχολείου ἀνατίθεται ἢ εἰς τὸν διευθυντὴν αὐτοῦ ἢ εἰς τὸν καθηγητὴν τὸν εἰδικῶς σπουδάσαντα τὰ παιδαγωγικὰ ἐν Εὐρώπῃ. Ἡ δὲ διδασκαλία διεξάγεται ὑπὸ τακτικῶν διδασκάλων καὶ ὑπὸ τῶν διδασκαλιστῶν τῆς ἀνωτάτης τάξεως τοῦ Διδασκαλείου ὑπὸ τὴν ἄμεσον ὁδηγίαν τῶν τακτικῶν διδασκάλων ὡς καὶ τοῦ καθηγητοῦ τῆς Παιδαγωγικῆς.

Κατὰ τὸ τέλος τῶν σπουδῶν, κατὰ μῆνα Ἰούνιον, γίνονται καὶ αἱ πτυχιακαὶ ἐξετάσεις τῶν διδασκαλιστῶν ὑπὸ τῶν καθηγητῶν τοῦ Διδασκαλείου καὶ δύο καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου, οἵτινες διορίζονται ἐπὶ τούτῳ ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου μὲ δικαίωμα ψήφου. Εἶναι δὲ

ή εξέτασις διττή, θεωρητική (γραπτή και προφορική) και πρακτική. Τὰ δὲ ἀποτελέσματα τῆς εξέτασεως ὀρίζονται ἐν κοινῇ συνεδρίᾳ τῆς ἐξεταστικῆς ἐπιτροπείας εἰς τρεῖς βαθμοὺς. Ὅσοι δὲ ἐκ τῶν διδασκαλιστῶν δὲν ἔτυχον τοῦ ἀνωτάτου βαθμοῦ, ἀλλὰ τῶν δύο κατωτέρων, δύνανται μετὰ τριῶν ἐτῶν δημοσίαν εὐδόκιμον ὑπηρεσίαν νὰ προσέλθωσιν εἰς ἐξετάσεις ἐπὶ προδιθασμῷ καὶ νὰ λάθωσι κατὰ τὴν ἱκανότητα τὸν ἀνώτερον βαθμὸν, ἕπερ συνεπάγεται καὶ τὴν αὐξήσιν τοῦ μισθοῦ των. Διορίζονται δὲ οἱ διδάσκαλοι εὐθὺς μετὰ τὴν ἀπολυτήριον ἐξέτασιν τοῦ διδασκαλείου ὡς τακτικοὶ διδάσκαλοι, οὐχὶ ὑπὸ δοκιμασίαν, ὡς ἐγένετο εἰς τοὺς μαθητὰς τοῦ παλαιοῦ Διδασκαλείου πρὸ τοῦ 1863. Ἡ διαφορὰ τῶν διδασκάλων ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ βαθμοῦ καὶ ἐκ τοῦ μισθοῦ, ὅστις κανονίζεται κατὰ τὸν βαθμὸν. Οἱ τριτοβάθμιοι δημοδιδάσκαλοι λαμβάνουσι ἐτήσιον μισθὸν δραχμᾶς 960, οἱ δευτεροβάθμιοι 1200 δραχμᾶς καὶ οἱ πρωτοβάθμιοι δραχμᾶς 1680. Ἐκτὸς δὲ τοῦ μισθοῦ ἐδίδοτο εἰς τοὺς διδασκάλους καὶ κατοικία δωρεάν ἢ ἀποζημίωσις εἰς χρήματα διάφορος κατὰ τὰς τοπικὰς ἀνάγκας, πρὸς δὲ τούτοις καὶ δίδακτρα, ἃ εἰσέπραττεν ὁ ἴδιος ὁ διδάσκαλος παρὰ τῶν μαθητῶν εἰς τὸ τέλος ἐκάστου μηνὸς κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ σχολικοῦ νόμου τοῦ 1834, ἀφ' οὗ ἐν τῷ νέῳ περὶ τούτου οὐδὲν ἀνεγράφετο. Μάλιστα διὰ τοὺς διευθυντὰς τῶν σχολείων Ἀθηνῶν, Πειραιῶς, Πατρῶν, Σύρου καὶ Κερκύρας καὶ τοῦ προτύπου σχολείου τοῦ Διδασκαλείου ἠὲξάνετο ὁ μισθὸς των ἀπὸ 1680 δραχμᾶς εἰς 2160 δραχμᾶς κατ' ἔτος.

Οὕτως ἐκανονίζετο ἡ μισθοδοσία τῶν διδασκάλων διὰ τοῦ περὶ διδασκαλείου Ἀθηνῶν νόμου. Κατόπιν ὅμως τὰ πράγματα μετεβλήθησαν ἐπὶ τὰ χεῖρω. Ἡ μισθοδοσία τῶν δημοδιδασκάλων ὠρίσθη τῶν μὲν πρωτοβαθμίων εἰς 150 δραχμᾶς κατὰ μῆνα, τῶν δὲ δευτεροβαθμίων εἰς 120 καὶ τῶν τριτοβαθμίων εἰς 100, κατηργήθη ὅμως καὶ ἡ ἀνέξοδος κατοικία καὶ τὰ δίδακτρα. Ἐδόθη ἐπέναντι τῶν ἀποκοπῶν τούτων μηνιαία αὐξήσις τοῦ μισθοῦ δεκάδραχμος ἀνὰ πᾶσαν πενταετίαν, ἀλλ' ἡ ὀλικὴ αὕτη αὐξήσις δὲν δύναται νὰ ὑπερβῇ τὰς 30 δραχμᾶς.

Αἱ ἐργασίαι τοῦ ἐν Ἀθῆναις Διδασκαλείου ὑπῆρξαν κατὰ πάσας τὰς ὄψεις ἄρισταί. Ἐνταῦθα δὲ ἐξαίρομεν τὰς παιδαγωγικὰς ἀσκήσεις καὶ τὰς παιδαγωγικὰς συνεδρίας. Αἱ παιδαγωγικαὶ ἀσκήσεις

ἄρχονται ἤδη ἀπὸ τῆς δευτέρας τάξεως τοῦ Διδασκαλείου καὶ γίνονται τρεῖς τῆς ἑβδομάδος, ὥστε κατὰ τὸ τέλος τοῦ σχολικοῦ ἔτους οἱ μαθηταὶ τῆς δευτέρας τάξεως λαμβάνουσιν μίαν ἰδέαν τῆς μεθόδου τῆς διδασκαλίας πάντων τῶν μαθημάτων καὶ συγχρόνως καὶ ἀσκούνται εἰς τὴν χρῆσιν τῆς ὀρθῆς μεθόδου, ὥστε νὰ δύνανται μαθηταὶ τῆς τρίτης τάξεως τοῦ Διδασκαλείου γενόμενοι νὰ διδάσκωσι πως αὐτοτελῶς σειρὰν μαθημάτων, πάντοτε ὅμως ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τῶν τακτικῶν διδασκάλων καὶ τοῦ καθηγητοῦ τῆς παιδαγωγικῆς ἐν τῷ Διδασκαλείῳ. Κατὰ τὸ Β. Διάταγμα τοῦ ἔτους 1878 ἀρθρ. 37 γίνονται καθ' ἑβδομάδα δύο συνεδρίαὶ τῶν μαθητῶν τῆς Β' καὶ Γ' τάξεως τοῦ Διδασκαλείου ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ καθηγητοῦ τῆς παιδαγωγικῆς, ὅστις εἶναι καὶ διευθυντὴς τοῦ προτύπου σχολείου τῶν ἀσκήσεων. Καὶ ἐν μὲν τῇ πρώτῃ συνεδρίᾳ, ἣτις γίνεται κατὰ πᾶσαν δευτέραν διορθώνονται αἱ γραπταὶ προπαρασκευαὶ τῶν μελλόντων νὰ διδάξωσι κατὰ τὴν ἑβδομάδα ταύτην ἐν τῷ δημοτικῷ σχολείῳ, κατὰ δὲ τὴν δευτέραν συνεδρίαν, ἣτις γίνεται κατὰ πᾶν σάββατον, γίνεται συζήτησις ἐπὶ τῶν σφαλμάτων τῶν ἀσκουμένων μαθητῶν, τὰ ὅποια παρατηρήθησαν καθ' ὅλην τὴν ἑβδομάδα ἐν τῷ σχολείῳ. Ἀλλὰ καὶ ὁ σχολικὸς βίος τῶν Διδασκάλων μὲ τὸ φιλανθρωπικὸν πολίτευμα, ἕπερ ἐπικρατεῖ ἐν αὐτῷ, μὲ τὴν ἀκάματον ζήτησιν τῆς ἀληθείας, μὲ τὴν φαιδρότητα αὐτοῦ, ἣτις μάλιστα ἐξεδηλοῦτο ζωηρότητα κατὰ τὰς καθιερωμένας σχολικὰς ἐορτὰς διὰ λόγων, δι' ἀπαγγελιῶν, διὰ γυμναστικῶν παιγνιδίων, δι' ἑλληνικῶν χορῶν, διὰ μουσικῶν συναυλιῶν, ταῦτα πάντα συνετέλεσαν νὰ κατασταθῇ τὸ Διδασκαλεῖον τὸ λατρευτὸν σχολεῖον καὶ τῶν μεγάλων καὶ τῶν μικρῶν.

Οὐχὶ ὀλιγώτερον συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀγαθὴν τοῦ Διδασκαλείου ὑπόληψιν καὶ ἡ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς εἰσαγωγή εἰς τὸ πρότυπον σχολεῖον ἀναγνωστικῶν βιβλίων τοῦ κλασσικοῦ συστήματος. Ὁ ἀοίδιμος διδάσκαλός μου, οὗ διατηρῶ καὶ θὰ διατηρῶ ἀείποτε εὐσεβῆ ἀνάμνησιν, ὁ διάσημος παιδαγωγικὸς τῶν νεωτέρων χρόνων T. Ziller εἶπέ μοι, ὅταν ἀπεχαιρέτων αὐτὸν ἐπανερχόμενος εἰς τὴν πατρίδα. Σὲ ζηλεύω, Κύριε Οἰκονόμε, διότι θὰ ἐργασθῆς ἐν Ἑλλάδι. Ἡ ὁδὸς εἰς σὲ εἶνε ὀμαλὴ διὰ νὰ ἐργασθῆς κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ἐπιστημονικῆς παιδαγωγικῆς. Οἱ πρόγονοί σου ἐργάσθησαν νὰ σοῦ παρασκευάσουν τὸ ὄλικόν διὰ τὴν μόρφωσιν τοῦ λαοῦ τοῦ Ἑλληνι-

κού, ἔχεις ὅλους τοὺς κλασσικοὺς συγγραφεῖς πρὸς τοῦτο καὶ μάλιστα τον Ὅμηρον. Ἡ γνώμη τοῦ Ziller ὑπῆρξεν ἀείποτε καὶ γνώμη ἐμή. Οἱ μαθηταὶ τοῦ σχολείου δὲν πρέπει νὰ ἀναγινώσκουν τίποτε ἀνοῦσιον, χυδαῖον, ἀπίθανον, ἀσυνάρτητον, ἀλλὰ μόνον κλασσικὰ βιβλία, τὰ ὅποια οὐδεὶς χρόνος παλαιώνει, τὰ ὅποια τὴν πρὸς τὰ ἰδεώδη τῶν νέων τάσιν δεσμεύουσι καὶ ὑποτρέφουσι καὶ αὐξάνουσι καὶ ἀείποτε πρὸς ἑαυτὰ καλοῦσι. Τοιαῦτα βιβλία 1. εἶναι τὰ Ἑλληνικὰ παραμῦθια καὶ οἱ μῦθοι τῶν ἡρώων τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, 2. ὁ Ῥοδινῶν, 3. τὰ Διηγῆματα κατὰ τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσεια τοῦ Ὀμήρου, 4. Τὰ Διηγῆματα καθ' Ἡρόδοτον, 5. ὁ μέγας Ἀλέξανδρος, 6. ὁ Ἑλληνισμὸς κατὰ τὴν πορείαν τῶν αἰώνων. Ἐκ παραλλήλου πρὸς τὰ βιβλία ταῦτα ἔμελλον νὰ παρασκευασθῶσι ὡς ἀναγνωστικὰ βιβλία ἐκ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν καὶ ἐκ τῆς ἀγίας Γραφῆς, ὥστε σύμπας ὁ πολιτισμὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ ἱστορίᾳ καὶ τῇ φύσει νὰ γνωσθῆ εἰς τὸν λαόν, ἵνα ἐκτιμῆσθ καὶ χρησιμοποιηθῆ τὰ ἀγαθὰ τοῦ πολιτισμοῦ. Δυστυχῶς ὅμως εἰς τὸ σύστημα τοῦτο, ὅπερ ἐπηγγέλλετο ὅχι μόνον τὴν ἀνύψωσιν τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀνύψωσιν τῶν ἄλλων κλάδων τῆς ἐκπαιδεύσεως, τὴν ἀνύψωσιν δὲ καὶ τοῦ ὅλου ἔθνους, ἀντετάχθησαν προσκόμματα παντοῖα ἐκεῖθεν, ὅθεν προσεδόκα τις ἐπικουρίαν καὶ οὕτω ἔμεινεν ὀλόκληρον σύστημα ἰδεῶν κατὰ μέγα μέρος ἀπραγματοποίητον. Ἐν τούτοις πολλὰ μέρη τοῦ συστήματος εἶδον τὸ φῶς. Οὕτως ἐξεδόθησαν βιβλία νέα χάριν τῆς ἱστορίας, τῆς ἱερᾶς ἱστορίας, τῆς ἀριθμητικῆς, τῆς γεωμετρίας, τῆς γεωγραφίας. Καὶ περιοδικὰ ὅχι ὀλίγα ἀνεφάνησαν, διαφωτίζοντα τὰς νέας μεθόδους τῆς διδασκαλίας ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ψυχολογίας καὶ διδάσκοντα τὸ νέον ἀνθρωπιστικὸν πνεῦμα τοῦ Πεσταλότζη καὶ τῆς ἐπιστημονικῆς παιδαγωγικῆς τοῦ Ἐρβάρτου.

Τοιαύτη δὲ ἦτο τοῦ ἐν Ἀθήναις Διδασκαλείου ἡ ἐπιτυχία, ὥστε ἡ φήμη αὐτοῦ διεσπάρη εἰς τὰ πέρατα τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους καὶ πλήθος λογίων καὶ ἐκ τῆς ἐλευθέρου Ἑλλάδος καὶ ἐκ τῆς ἀλυτρώτου προσήρχοντο αὐθόρμητοι ὡς ἀπεσταλμένοι ὑπὸ τῶν κοινοτήτων νὰ ἴδωσι μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς των καὶ νὰ ἀκούσωσι μὲ τὰ ὠτά των τὸ νέον σύστημα τῆς ἐκπαιδεύσεως. Καὶ πάντες ἀπήρχοντο γοητευμένοι ἐκ τῆς προόδου τῶν μαθητῶν καὶ ἐκ τοῦ φιλανθρώπου πνεύματος τοῦ

σχολείου. Ὅτε δὲ ἔλαβον τὰ πτυχία των ἐκ τοῦ νέου Διδασκαλείου οἱ πρῶτοι μαθηταὶ μετὰ διαιτῆ ἐν αὐτῷ σπουδῆν, πάντες ἔγειναν ἀνάρπαστοι ὑπὸ τῶν κοινοτήτων τῆς Ἑλλάδος. Τοσαύτη δὲ ὑπῆρχε ζήτησις τῶν νέων διδασκάλων, ὥστε ἡ Κυβέρνησις εὐρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἰδρῦσῃ καὶ τρία ἀκόμη διδασκαλεῖα ἐν ἐν Τριπόλει, ἐν ἐν Κερκύρα καὶ ἐν ἐν Λαρίσῃ. Οἱ Ἑλληνες δὲν ἤθελον πλέον νὰ ἀκούωσι περὶ ἀλληλοδιδασκατικῆς μεθόδου. Καὶ αὐτοὶ οἱ διδάσκαλοι τῆς ἀλληλοδιδασκατικῆς μεθόδου ἠσχύοντο πλέον νὰ εἶναι τοιοῦτοι καὶ ἐφιλοτιμοῦντο νὰ μεθαρμόσωσιν, ὅσον ἠδύναντο, τὴν διδασκαλίαν των κατὰ τὸ νέον σύστημα. Εἰς τὰ Διδασκαλεῖα ἐνεγράφοντο καὶ διὰ τὴν ἀγαθὴν ὑπόληψιν τῆς κοινωνίας πρὸς τοὺς νέους διδασκάλους καὶ διὰ τὸν μισθὸν τὸν σχετικῶς καλὸν νέοι ἀπὸ τὰς ἀνωτέρας τάξεις τὰς γυμνασιακάς, ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιον αὐτὸ φοιτηταὶ δευτεροετείς καὶ τριτοετείς. Καὶ τοῦτο συνετέλεσεν ὅχι ὀλίγον νὰ ἐμφανισθῶσιν οἱ πρῶτοι διδάσκαλοι τῶν Διδασκαλείων ὡς ἰκανώτατοι διδάσκαλοι καὶ νὰ ἐπισπάσωσι τὴν δικαίαν ἐκτίμησιν τῆς κοινωνίας, ὅπου δῆποτε καὶ ἂν ὑπερέτησαν. Δὲν παρήλθε δὲ πενταετία ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ ἐν Ἀθήναις Διδασκαλείου καὶ τὸ σύστημα τὸ ἀλληλοδιδασκτικὸν ἐξηφανίσθη, ὡς ἐξαφανίζεται τὸ σκότος εἰς τὴν πρώτην ἐμφάνισιν τοῦ φωτός.

(Ἀκολουθεῖ)

Η ΜΟΡΦΩΣΙΣ ΔΙΑ ΤΟΥ ΩΡΑΙΟΥ

Η ΠΟΙΗΣΙΣ

Ἐν τῇ μορφώσει τοῦ παιδίου ἡ ἐπίδρασις τοῦ ὠραίου εἶναι ἀναγκαία. Διὰ μιᾶς συνεχείας συγκινήσεων βαθμηδὸν αὐξανομένων δυνάμεθα νὰ ἀναπτύξωμεν τὸ αἰσθητικὸν ἔνστικτον τὸ ἐνυπάρχον καὶ παρὰ τοῖς μᾶλλον ἀπλοῖκοις τῶν ἀνθρώπων, δυνάμεθα νὰ καταστήσωμεν συνειδητὰς τὰς ἐντυπώσεις, αἵτινες ἦσαν μὴ συνειδηταί. Ὅσπου μνηθεῖς θὰ ἔχη ἐπιθυμίαν νὰ ἀναπαράγῃ τὰς ἐντυπώσεις ταύτας.

Θὰ ἀρέσκη αὐτῶ νὰ προκαλῆ αὐτὰς καὶ νὰ εὐρύνη ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὸν ἀγρὸν τῶν αἰσθημάτων του. Οὕτω δὲ ἕξ ἐνὸς ὄντος ἀμαυροῦ θὰ παραχθῆ ἐν πλάσμα κεκαθαυμένον ὀλίγον, ἀπεσπασμένον ἐν μέρει ἐκ τῶν ὑλικῶν ἐνασχολήσεων, τῶν ταπεινῶν ἡδονῶν. Τοιοῦτος εἶναι ὁ ἐπιδιωκτέος σκοπός. Δὲν πρόκειται νὰ δημιουργήσωμεν καλλιτέχνας, ἀλλὰ δὲν φαίνεται ἡμῖν παράτολμον νὰ ἐπιχειρήσωμεν, νὰ παρασκευάσωμεν μίαν γενεάν, εἰς ἣν νὰ ἔχη ἀποκαλυφθῆ ἡ ὠραιότης τῶν πραγμάτων.

Ἡ ἐπίδρασις τοῦ ὠραίου δύναται νὰ ἔχη ἀντίκτυπον καὶ ἐπὶ τῆς ἠθικῆς. Τὸ κακὸν συμπίπτει πολλάκις μετὰ τοῦ αἰσχροῦ, καὶ ἡ προσπέλασις καὶ παραβολὴ αὕτη θὰ καταστήσῃ τοῦτο μισητὸν παρ' οἷς ἀνθρώποις τὸ ὠραῖον θὰ ἔχη ἀποβῆ συνήθεια, ἀνάγκη.

Ἡ αἰσθητικὴ ἐπίδρασις δύναται νὰ προέλθῃ ἐκ διαφορῶν τεχνῶν. Ἄς ἐξετάσωμεν, παραδείγματος χάριν, πῶς ἡ ποίησις θὰ συντελέσῃ νὰ μορφώσῃ τὴν ψυχὴν τοῦ παιδίου. Καὶ λέγοντες ποίησιν ἐνταῦθα, ἐννοοῦμεν οὐχὶ τὸν μεγαλορρήμονα λυρισμὸν τοῦ Λαμαρτίνου καὶ τῶν ὁμοίων. Ὁ ἐγκέφαλος τοῦ παιδίου εἶνε φυσικὰ κεκλεισμένος πρὸς πᾶσαν ἀφαίρεσιν, πρὸς πᾶσαν ἰδέαν φιλοσοφικὴν. Λέγοντες ποίησιν ἐνταῦθα ἐννοοῦμεν τὸ πεζὸν ἢ τὸ ἔμμετρον φιλολογικὸν τεμάχιον, ὅπερ περιγράφει τὴν φύσιν, ὅπερ σχολιάζει, ὅπερ ἀποκαλύπτει αὐτὴν, ὅπερ ἐκφράζει τὸ θέλημα αὐτῆς δι' ἁρμοικῶν λέξεων. Ἡ ποίησις αὕτη προσέρχεται τόσον ἐκ τῆς παρατηρήσεως ὅσον καὶ ἐκ τῆς φαντασίας. Εἶνε μία ζωντανὴ περιγραφή τῶν ὄντων καὶ τῶν πραγμάτων, τὰ ὅποια εἶνε ἡμῖν οἰκεῖα καὶ τὰ ὅποια εἰς τὸ ἕξῃς θὰ βλέπωμεν καλύτερον διότι ὁ ποιητὴς θὰ ἔχη μεταδώσει ἡμῖν ὀλίγον ἐκ τῆς δυνάμεώς του τῆς ἀναπαραστατικῆς.

Εἰς τὴν μόρφωσιν ταύτην τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τῆς φαντασίας περιορίζεται ἡ ἀποστολὴ τῶν στίχων ἐν τῷ δημοτικῷ σχολείῳ.

Ἡ ἀφρημένη ποίησις δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἐννοηθῆ ὑπὸ τοῦ ἐμβρυώδους.

Τί λοιπὸν γίνεται τὸ παιδίον ἐκ τινος τμήματος στίχων; Εἶνε εὐαίσθητον εἰς τὸν ὄρθμον. Ἐὰν ἔχη λεπτότητα τινα ἀκοῆς τέρεται ὑπὸ τῆς ἐπανόδου τῶν ὁμοιοκαταληξιῶν, ἀλλὰ τὸ ὑπόλοιπον τοῦ τεχνικοῦ μέρους τοῦ στίχου διαφεύγει αὐτό. Ἐχει ἀνάγκη ἵνα τῷ ἀποκαλύψωμεν ὅτι ἀποτελεῖ δι' ἡμᾶς τὸ θέλημα τὸ ἰδιάζον τῆ

ποιήσῃ, τὴν πρόκλησιν αἰσθημάτων ὑφ' ἡμῶν αὐτῶν δοκιμαζομένων. Πᾶσα ποίησις εἶναι οὐσιωδῶς ὑποκειμενικὴ. Ἐξεγείρει ἐν ὑμῖν κόσμον ἀναμνήσεων, βυθίζει ἡμᾶς εἰς κατάστασιν ἑμβασμοῦ, ὅπου αἱ ἀναμνήσεις αὐταὶ περῶσι, διασταυροῦνται, ἀναμιγνύονται ὡς στολίσκος πλοιαρίων ἐντὸς ὁμίχλης. Ἀλλὰ παρὰ τῷ παιδίῳ ἡ ἐξέγερσις αὕτη τῶν λανθανουσῶν συγκινήσεων, ἃς προκαλεῖ μία λέξις, ὡς στίχος, ἔχει ἀνάγκη βοήθειας.

Ὁ μῦθος, δι' οὗ τὸ παιδίον μυεῖται εἰς τὸ ἐστιχουργημένον ἕφος, ἐνδιαφέρει καὶ γρητεύει αὐτό. Ἄλλ' αἱ μικραὶ αὐταὶ κωμῳδαί, οἱ διάλογοι οὗτοι τῶν ζώων, ὅσον καὶ ἂν εἶναι τεχνικοὶ καὶ πνευματώδεις, σχεδὸν δὲν συντρέχουσιν εἰς τὴν αἰσθητικὴν μόρφωσιν. Ἡ ἀρετὴ αὐτῶν συνίσταται εἰς τὸ νὰ σχολιάζωμεν δεξιῶς κεφάλαιά τινα τῆς συνήθους ἠθικῆς.

Ἄφ' ἧς ἡμέρας οἱ ποιηταί, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Bousseau, ἤρξαντο νὰ παρατηρῶσι τὴν φύσιν ἀντὶ νὰ περιγράψωσιν αὐτὴν ἐν τῇ σιωπῇ τοῦ σπουδαστηρίου των, ἐγεννήθη μία ποίησις, ἡ ἑποία ἐγένετο αἰτία νὰ περάσῃ εἰς τὸ βιβλίον τὸ θέλημα τῶν φυτῶν, τῶν δένδρων, τῶν ὀρέων, τῶν ὑδάτων, τῶν κόλπων, μετὰ τῶν χρωμάτων, τῶν σχημάτων, τῶν φωνῶν των. Αἱ ἐργασίαι τῶν ἀγρῶν καὶ αἱ αἰτέχναι ἐνέπνευσαν θαυμασίως σελίδας, ὅπου βλέπει τις τὴν ζωὴν τῶν ἐργατῶν τῶν ἀγρῶν καὶ τῶν πόλεων.

Τὰ ποιήματα ταῦτα εἶναι πολύτιμα ἐργαλεῖα διὰ τὴν αἰσθητικὴν μόρφωσιν τοῦ παιδίου, ἀλλὰ πρέπει νὰ μεταχειριζώμεθα αὐτὰ ἐν ὧραις καὶ ἐν στιγμαῖς καλῶς προσδιορισμέναις.

Ἐνίοτε ἀναγινώσκετε τοῖς μαθηταῖς ποίημα περιγραφικὸν καὶ κινδυνεύετε νὰ προκαλῆτε χασμήματα ἐκφραστικά. Μάτην ὁ ποιητὴς θὰ ἔχη καταβάλει ἐκεῖ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν τέχνην, πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ἔμπνευσιν. Τὸ παιδίον, ὅπερ πρὸ ὀλίγου ἐτελείωσεν ἐν ἀριθμητικὸν πρόβλημα ἢ μίαν ἱστορικὴν διήγησιν οὐδόλως εἶναι παρασκευασμένον νὰ γευθῆ, νὰ αἰσθανθῆ μίαν περιγραφὴν ἐκ τῆς φύσεως, ὅσον καὶ ἂν εἶναι ὠραία. Ὑποθέσατε ὅτι κατὰ Ἰούνιον, ὅτε τὰ θερίσματα ὠριμα χρυσώνουσι τοὺς ἀγρούς, ὁ διδάσκαλος ἀνέπτυξε μεθ' ὑπομονῆς τὸ μάθημα περὶ τοῦ σίτου. Ἐδειξε πῶς ἐκ τοῦ ταπεινοῦ κόκκου ἐπήγαγε τὸ λεπτὸν στέλεχος, πῶς ἐσχηματίσθη ὁ στάχυς, τὸν ὁποῖον θὰ θερίσῃ ὁ θεριστής. Ὡμίλησε περὶ τοῦ ἄρτου, μοναδικῆς τροφῆς

τῶν πτωχῶν. Τὸ μάθημα ἀρξάμενον ἐπὶ τοῦ τόνου τοῦ ψυχροῦ, τοῦ ἀκριβοῦς τῆς ἐπιστήμης, ἐπλατύνθη βαθμηδὸν καὶ ἐπερατώθη διὰ διδαγμάτων φιλανθρωπίας, ἅπερ ἀφῆκαν τὸ παιδίον σκεπτικόν, ὀλίγον τεταραγμένον πρὸ τοῦ προβλήματος τῆς ζωῆς. Τὸ ὄρολόγιον ἐσήμανε καὶ ὁ μαθητὴς ἐχύθη πρὸς τὸ οἰκογενειακὸν γεῦμα, ἀκολουθῶν τὴν ἀτραπὸν, διὰ μέσου τῶν σιτοφόρων ἀγρῶν, τῶν ὁποίων οἱ χονδροὶ στᾶχυες ἐφαίνοντο ὅτι ἔκυπτον πρὸς αὐτὸν διὰ τὴν ἐπαναλάβωσι τὸ μάθημά του.

Ὡρας τινὰς βραδύτερον ἐπανευρίσκειται μετὰ τῶν συμμαθητῶν του καθήμενος ἐν τῷ συνήθει θρανίῳ του, καὶ νέον θέμα σπουδῆς κάμνει ἀντιπερισπασμὸν εἰς τὴν πρωϊνὴν διδασκαλίαν.

Ἄλλ' αἴφνης ὁ διδάσκαλος διατάσσει νὰ κλείσωσι τὰ βιβλία. Ἀπαιτεῖ παρὰ πάντων σιωπὴν. Ὡς ἀνταμοιβὴν τῆς φιλομαθείας μιᾶς ἡμέρας ἔρχεται νὰ παράσχη ἀναψυχὴν εἰς τοὺς νεαροὺς μαθητάς του διὰ τῆς ἀναγνώσεως ἑνὸς ποιήματος καὶ ἑνὸς διηγήματος. Λάμπις ἠδονῆς ἐμψυχώνει πάντα τὰ πρόσωπα. Ἡ προσδοκία τοῦ νέου πάντοτε φαιδρύνει τὴν παιδικὴν ἡλικίαν.

Πάντες ἀκούουσιν.

Ἡ ποίησις φάλλει τὸν ἐπαινον τοῦ σίτου τοῦ τρέφοντος τοὺς ἀνθρώπους, τῆς καλῆς γῆς, ἣν πρέπει νὰ ἀγαπῶμεν διὰ τὰ ἀγαθὰ, ὅσα χορηγεῖ ἡμῖν. Τὸ διήγημα εἶναι μία συγκινητικὴ ἱστορία ἑνὸς δυστυχοῦς, ὅστις εἰς τὸ ῥεῦμα τῆς ἐπιμόχθου ζωῆς του οὐδέποτε ἔπαυσε νὰ πεινᾷ, πάντοτε ἐπεθύμησε νὰ δύναται νὰ τρώγῃ ἄνευ ὄρων τὸν ἐπιούσιον ἐκείνον ἄρτον, ὃν οἱ πλούσιοι περιφρονοῦσι.

Τὸ μάθημα περατοῦται μὲ τὴν ἐντύπωσιν τοῦ ἀλγεινοῦ ἀνεκδότου, οὗ τὸ θέμα ἔδωκεν ἐν ἀπλοῦν τεμάχιον ἄρτου.

Οὐδέποτε τὸ παιδίον θὰ λησμονήσῃ τὸ μάθημα τοῦτο περὶ τοῦ σίτου. Θὰ μένη ἠνωμένον ἐν τῇ μνήμῃ του μὲ τὴν γλυκεῖαν συγκίνησιν τὴν προξενηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ ποιήματος, μὲ τὴν τραγικὴν συγκίνησιν τὴν προξενηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ δράματος.

Ἡ ποίησις ἐχρησίμεισε νὰ ἐντυπώσῃ ἐν τῇ μνήμῃ τὴν ἐπιστήμην. Δύναται νὰ γίνεται τοῦτο πολλάκις.

Οὐδὲν θὰ ἦτο εὐκολώτερον τῷ διδασκάλῳ ἢ νὰ καταρτίσῃ συλλογὴν συγχρόνων ποιημάτων δυναμένων νὰ ἐξηγῶσι μαθήματα πραγματογνωσίας. Θὰ ἐξέλεγε αὐτὰ μεταξὺ τῶν ἔργων τῶν εὐσυνειδήτων

παρατηρητῶν τῆς ἀγροτικῆς ζωῆς καὶ θὰ ἀπέφευγεν νὰ μνημονεύσῃ τοὺς στιχοῦργους τῶν μικρῶν λυρικῶν ἄσμάτων, ὧν οἱ ἀνούσιοι στίχοι δὲν θὰ εἶχον ἄλλην τινὰ δύναμιν ἢ νὰ ἐμποδίσωσι τὴν ἀνσπυξιν τῆς κλίσεως.

Θὰ εὔρη τις παρὰ πολλοῖς ποιηταῖς σχέδια ἀπλοῦ ὕφους, τῆς δυνάμεως τῶν μαθητῶν, παρατηρήσεις ἀκριβεῖς, ὀρθὰς τῆς ἀγροτικῆς ζωῆς. Αἱ ἀγροτικαὶ περιγραφαί, οἱ μικροὶ οὗτοι πίνακες οἱ ἀφιερωμένοι εἰς τοὺς ἀγρούς, εἰς τὰ δάση, εἰς τοὺς γεωργούς, εἰς τὰ ζῶα τῆς ἀγροικίας, ὀφείλουσι νὰ πλουτίσωσι τὸν νοῦν τοῦ παιδίου.

Ὅπως προσηλώσωμεν τὴν προσοχὴν ἐπὶ τινος γωνίας τῆς γῆς, ἐπὶ τῶν καλλονῶν τῆς φύσεως, τὸ καλύτερον μέσον εἶναι νὰ ἀποτυπώσωμεν αὐτὰ εἴτε ἐν ζωγραφίᾳ, εἴτε ἐν φωτογραφίᾳ, εἴτε ἐν ποιητικῇ περιγραφῇ, ἐμμέτρῳ ἢ πεζῇ. Διὰ τῆς μεθόδου ταύτης ἡ κοινὴ ὄχθη, ἡ ἄχαρις τῶν πραγμάτων ὄψις ἐξαφανίζεται. Ἡ φαντασία ἡμῶν περιβάλλει τὸ ἀντικείμενον διὰ νέας ἐπιφανείας. Ἡ δεῖνα ἀνθοδέσμη δένδρων, τὴν ὁποίαν ἐν τῇ φύσει δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ θεωρῶμεν χωρὶς νὰ συλλογιζώμεθα τὸ ὄνομα τοῦ ἰδιοκτήτου αὐτῆς καὶ τὸ συμβάν, ὅπερ ἐγένετο ἡμῖν ὑπὸ τὴν σκιάν της, ἐπαναφέρεται εἰς τὸ μέγα σύνολον καὶ ἡ θεὰ αὐτῆς δὲν γίνεται ἀφορμὴ στενοχώρων ἰδεῶν. Δὲν ἐξεγείρει πλέον ἐν ἡμῖν ἀναμνήσεις γεγονότων, ἰδέας περιορισμένας. Ὅταν βλέπωμεν αὐτὴν ἀναπολοῦμεν τὰ σχήματα τῶν δένδρων, τὰ ὁποῖα παρατηρήσαμεν ἀλλαχοῦ, τὸν ψιθυρισμὸν τῶν φύλλων, ὃν τὸ οὖς ἡμῶν ἤκουσεν.

Ἄς μὴ μᾶς λέγωσι δὲ ὅτι εἶνε ἀδύνατον νὰ μεταδώσωμεν εἰς ἕν παιδίον τοῦ λαοῦ συγκινήσεις τοσοῦτον ὑψηλάς. Τοιαῦτα αἰσθήματα ὑψηλότερα ὑπάρχουσιν ἐν λανθανούσῃ καταστάσει καὶ παρὰ τῷ ἀπλοῦ κοτᾶτῳ τῶν χωρικῶν.

Ἐν ἐκάστῳ τόπῳ ὑπάρχουσιν ἄνθρωποι ἀπλοῖ προσκεκολλημένοι ἰσχυρῶς εἰς τὸ γενέθλιον χωρίον, εἰς τὸ τοπεῖον, ὅπερ εἶδον οἱ ὀφθαλμοί του κατὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν. Ὁ ἠθικὸς οὗτος δεσμὸς εἶναι τοσοῦτον μᾶλλον ἰσχυρὸς ὅσον ἡ πατρις ἔχει ὄντως ὠραῖα μέρη. Εἶναι γνωστὸν ὅτι ὁ Ἑλβετός, ὁ Σκῶτος, ὁ Βρετανός, ἐὰν ἤθελον εὐρεθῆ μακρὰν τοῦ γενεθλίου ἐδάφους, ὑλόκεινται εἰς τὴν ἀλλόκοτον ἐκείνην ἀδιαθεσίαν, γνωστὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα *nostalgia*, πάθος ἠθικὸν προχωροῦν εἰς ὀρισμένας περιστάσεις μέχρι τοῦ νὰ προξενήσῃ βαρείας ἀλ-

λοιώσεις τῆς φυσικῆς υγείας. Δὲν ἔχομεν τάχα τὸ δικαίωμα νὰ σκεπτόμεθα ὅτι ἡ νοσταλγία εἶναι πόθος μιᾶς ὠραιότητος τοῦ τόπου μας ἀφαρπασθείσης ἕνεκα τῆς ἀπουσίας ἡμῶν;

Ἄφ' οὗ αἱ εὐχάριστοι ἐντυπώσεις, ἃς παρέχει τὸ γραφικὸν τῶν πραγμάτων, ἐνυπάρχουσιν εἰς κατάστασιν ἀσυνείδητον, θὰ εἶναι ἀρκετὸν εἰς τὸν παιδαγωγὸν νὰ καταστήσῃ αὐτὰς συνειδητὰς διὰ νὰ προκαλέσῃ ἕξ αὐτῶν εὐχαρίστησιν. Μία σιγὴ ὑποβολὴ εὐὰ φέρῃ τοῦτο τὸ ἀποτέλεσμα.

Λέγετε εἰς τὸ παιδίον· «Βλέπε πόσον ὁ δὺὼν ἥλιος εἶναι ὠραῖος ἐν ἐκείνῳ τῷ σωρῷ τῶν νεφῶν», ἢ «παρατήρει ἐκ πόσων ποικίλλων χρωμάτων ἀπαρτίζεται τὸ πτέρωμα τούτου τοῦ ἐντόμου». Παρέχετε πολλάκις στάδιον συγκρίσεων μεταξὺ τῶν σχημάτων, τῶν χρωμάτων τῶν ἀντικειμένων, μεταξὺ τῶν ἤχων τῆς φύσεως. Ἀνεπαισθήτως ἡ κλίσις θὰ καθαρθῇ, τὸ παιδίον θὰ εὖρη παρομοιώσεις ἀνεκδότους, θὰ σημειώσῃ νέας ὕψεις τῶν πραγμάτων. Τὸ παρατηρεῖν, τὸ ἀκούειν θὰ εἶνε αὐτῷ τέρψις, θὰ ἀποβῇ παιγνίδιον, καὶ οὐδὲν ὠφελιμώτερον τούτου διὰ τὸ πνεῦμα.

Ὁ ποιητὴς ἐμπνέεται ἐκ τῶν καλλονῶν τῆς φύσεως. Ἡ αἰσθηματικότης του παθαίνεται διότι ἔχει πολὺ προηγμένην τὴν μόρφωσιν, περὶ ἧς ὁμιλοῦμεν. Συναρμόζει τὰς ἐντυπώσεις του, συνθέτει ἐκ τούτων ἐν καλλιτεχνικὸν ὄλον. Ἀναγινώσκοντες τὸ ἔργον του αἰσθανόμεθα τοὺς αὐτοὺς παλμούς, βλέπομεν διὰ τῶν ὀφθαλμῶν του, ἀκούομεν διὰ τῶν ὠτων του. Ἐὰν ἐζήσαμεν ἤδη προσθέτομεν τὰς ἀναμνήσεις μας εἰς τὰς ἐντυπώσεις τοῦ ποιητοῦ καὶ ἡ τέρψις ἡμῶν αὐξάνει ἐντεῦθεν οὐσιωδῶς. Τὸ παιδίον ἐνδιαφέρεται ὀλίγον διὰ τὴν ἐννοίαν τῶν λέξεων. Ἄλλ' ἢ ζωγραφικὴ—ἀφοῦ πρόκειται ἐνταῦθα πρὸ πάντων περὶ ποιήσεως περιγραφικῆς—ἐνδιαφέρει αὐτὸ πολὺ δι' αὐτὴν ταύτην τὴν ζωγραφικὴν, καὶ ἐκάστη λεπτομέρεια προστιθεμένη εἰς τὴν ἐντύπωσιν, ἣν εἶχε περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου, θὰ πλήξῃ τὴν προσοχὴν του, θὰ ἐγχαράξῃ ἐν τῇ μνήμῃ του. Δὲν ὑπάρχει πραγματικότης μὴ αἰχμαλωτίζουσα αὐτό, καὶ ἡ προσοχὴ του προσηλοῦται κατὰ προτίμησιν ἐπὶ τῶν πραγματικότητων, τῆς ἀφαιρέσεως οὔσης αὐτῷ δυσαρέστου. Διασκεδάζει μὲ ἐν ζῶον κατοικίδιον ἰχθυογραφημένον ἢ ἔξωγραφημένον, ὅχι διότι τὸ ἀπεικονιζόμενον προσφέρει εἰς

τὸν νοῦν του ἐν θέλητρον νέον, ἀλλὰ διότι ἡ ἀναπαράστασις τοῦ πραγματικοῦ ἀρέσκει αὐτῷ.

Ἄς σχηματίζωμεν λοιπὸν τὴν κλίσιν τοῦ μαθητοῦ πρὸς τὸ ὠραῖον διὰ τῆς ποιήσεως. Ἄς ψάλλωσι πολλάκις στίχους τὰ χεῖλη τῶν μαθητῶν καὶ τῶν μαθητριῶν. Ἄς ἀποβαίη αὐτοῖς ἡ παρατήρησις ἐκείνου, ὅπερ ἦτο αὐτοῖς ἀδιάφορον, πηγὴ τέρψεως. Θὰ ἔχωμεν οὕτω τὸν δρόμον ἀνοικτὸν εἰς μίαν διδασκαλίαν καλλιτεχνικὴν, ἣτις θὰ σημειώσῃ διὰ τὰς μελλούσας γενεὰς τὴν αὐγὴν μιᾶς ἐποχῆς χαρᾶς.

(Μετάφρασις)

Γ. Βαχτσόγλου.

ΕΚ ΤΗΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ

DR. M. JAHN

κατὰ μετάφρασιν

ΕΠΑΜΕΙΝΩΝΔΑ Γ. ΠΑΠΠΑΜΙΧΑΗΛ Δημοδιδασκάλου

(Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 20 τοῦ Α' τεύχους)

Τὰ φαντασίας πλάσματα.

Ἡ ψυχὴ βαθμηδὸν ἐλευθεροῦται τοῦ στοιχειώδους ἀναμνησθεσθαι καὶ καθίσταται ἱκανὴ τὰς ἐν τῇ συνειδήσει ἐπαναφερομένας μεμονωμένας ἀναμνηστικὰς εἰκόνας μετ' ἀλλήλων νὰ συνδέῃ, ταύτας ἐλευθέρως νὰ μεταπλάσῃ καὶ ἐκ τῶν παλαιῶν εἰκόνων νέα πλάσματα νὰ συνθέτῃ ἢ ποιῇ. Οἱ συνειρμοὶ πλέον δὲν ταυτίζονται μὲ τὰς πρότερον ἀντιλήψεις. Τὸ περιεχόμενον καὶ ὁ συνδυασμὸς μεταβάλλονται καὶ ἐκβλαστάνουσιν αἰεὶ νέα πλάσματα ἐκ τῶν δεδομένων στοιχείων. Οἱ τοιοῦτοι μετασηματισμοὶ ἢ νεοσηματισμοὶ τῶν πρότερον ἢ καὶ τῶν νῦν αἰσθημάτων καὶ ἀντιλήψεων ὀνομάζονται φαντασίας πλάσματα. Ὁ ἀριθμὸς τούτων εἶνε ἐκτάκτως μέγας καὶ ἔχουσι μεγίστην σημασίαν διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πνευματικοῦ βίου.

Ἐκ τῶν ἀναμνηστικῶν εἰκόνων διακρίνονται αἱ τῆς φαντασίας ἐκ τοῦ ὅτι ἐκεῖναι τὴν σειρὰν τῶν πραγματικῶν ἀντιλήψεων παρακολου-

θοῦσι βῆμα πρὸς βῆμα καὶ ἐκ τοῦ ἔτι κυρίως τὸ περιεχόμενον τῆς ἀναμνήσεως ταυτίζεται μὲ τὸ τῆς ἀντιλήψεως. Ἡ φαντασία τούταντιον παράγει νέας τάξεις καὶ συμπλέγματα καὶ μεταβάλλει τὸ περιεχόμενον καὶ τοὺς συνδυασμοὺς τῶν παραστάσεων. Φυσικῶ τῷ λόγῳ ἡ φαντασία προϋποθέτει τὰς ἀναμνηστικὰς εἰκόνας· αὐταὶ εἶναι τὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα ἡ φαντασία ἀρύεται ἐκ τοῦ θησαυροῦ τῆς μνήμης. Ἡ ἐνέργεια ὅθεν τῆς φαντασίας ἄνευ μεγάλης προμηθείας ἀναμνηστικῶν εἰκόνων οὐδόλως εἶναι δυνατή.

Ἡ φαντασία χαρακτηρίζεται καὶ ὡς δύναμις. Ἄλλ' ὅπως προκειμένου περὶ τῶν τοιούτων δυνάμεων δὲν δύναται τις νὰ χαρακτηρίσῃ τὴν φαντασίαν δυνάμιν ὡς ἀπομεμονωμένην δυνάμιν τῆς ψυχῆς, ἀλλ' εἶναι τὸ σύνολον τῶν εἰς τὰς παραστάσεις κειμένων δυνάμεων, αἵτινες κατὰ ταῦτα διάφοροι εἶναι κατὰ τὴν διαφορὰν τῶν παραστάσεων. Ἐκάστη παράστασις ἔχει τὴν ἑαυτῆς φαντασίας δυνάμιν καὶ ὁ παραστατικός κύκλος ἐν ᾧ παράστασις τῆς κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν τῆς εἰσέρχεται εἶναι συνήθως ἕτερός τις ἢ ὁ ἐντὸς τοῦ ὁποίου παρήχθη, δύναται τούτου ἕνεκα εὐκόλως νέας συνδέσεις νὰ συνάψῃ. Δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ κατανοηθῇ ἡ τῆς φαντασίας ἐνέργεια ἐκ μόνης τῆς περιοχῆς καὶ τοῦ συνόλου αὐτῆς, ἔτι δὲ τοῦτο ἐνταῦθα δὲν λαμβάνεται ὑπ' ὄψει. Σπουδαιότερον εἶναι τὰς ἰδιαιτέρας αὐτῆς λειτουργίας ἀκριβέστερον νὰ γνωρίσωμεν.

Διττῶς κυρίως ἐνεργεῖ ἡ φαντασία· ἀφ' ἐνὸς συναρμολογεῖ τὰ ἐν τῇ συνειδήσει ὑπάρχοντα στοιχεῖα εἰς χώρον, πλάσματα ἀφ' ἑτέρου δὲ μετατοπίζει τὰς ἀναμνήσεις ὅτε μὲν εἰς τὸν λίαν ἀφ' ἡμᾶς ἀφιστάμενον χρόνον, ὅτε δὲ εἰς τὸ πρόφατον παρελθόν· πολλάκις δὲ δημιουργεῖ εἰκόνας τοῦ μέλλοντος, ἐν αἷς προσδοκώμενα συμβεβηκότα οἰοῦνται ἐκ τῶν προτέρων ἐπιβιοῦσι. Κατὰ ταῦτα διακρίνομεν τὴν χώρου φαντασίαν καὶ τὴν χρόνου φαντασίαν.

α'.) Ἡ χώρου φαντασία εἶναι διαφοροτρόπως ἐνεργός. 1. Ὑποθεθείσθω, ὅτι ἐπιθυμοῦμεν νὰ ἀναμνησθῶμεν πρότερον ὀφθέντα ἵππον, ἄνθρωπον ἢ τοποθεσίαν· τότε καθίστανται συνειδηταὶ αἱ πρότερον μεμονωμέναι ἀντιλήψεις, οὕτως αἱ ἀναμνήσεις τῆς κεφαλῆς, μετὰ τῶν ὀφθαλμῶν, ὠτῶν, τριχῶν, τοῦ κορμοῦ, τῶν ποδῶν, εἶτα τοῦ χρώματος καὶ τῆς μορφῆς τῶν μερῶν, ἢ ἐν τῇ ἑτέρᾳ περιπτώσει αἱ ἀναμνήσεις μεμονωμένων δένδρων, τῶν λειμώνων, τῶν ἀγρῶν κ.τ.λ. Ἄλλ'

αἱ πολλαὶ μεμονωμέναι ἀναμνήσεις οὕτω εἶναι ἡ συνολικὴ εἰκὼν τοῦ ἵππου, τοῦ ἀνθρώπου ἢ τῆς τοποθεσίας. Ἦδη παρὰ πάσων προσδοκίαν ἐμφανίζεται ἡ χώρου φαντασία· ἀναπαριστᾷ ἐν τῷ παρόντι τὸ πρότερον ἀντιληπτὸν γενόμενον μεθ' ὄλων αὐτοῦ τῶν χαρακτηριστικῶν τοῦ χώρου εἰς τινὰ ζωηρὰν πλήρη εἰκόνα. Οὕτως ἰδίᾳ ἀντιλαμβάνεται τὴν ἐνέργειαν τῆς δυνάμεως τῆς φαντασίας ὁ Kant. Αὕτη ἐνεργεῖ ὡς ὁ Kant ἀποφαίνεται ἐν τῇ «κριτικῇ τοῦ καθαρῶν λόγου» καὶ τὴν σύνθεσιν τῶν ποικιλιῶν τῆς αἰσθητικῆς ἐποπτείας διὰ τὴν ἐνότητα τῆς εἰκόνης.

2. Πολλοὶ ἄνθρωποι καὶ ἰδίᾳ παιδία οὐδέποτε εἶδον θάλασσαν ἢ ὕδρος ἢ ἔρημον καὶ ἐν τούτοις λέγουσιν ὅτι εἶναι εἰς θέσιν νὰ παραστήσωσι πάντα ταῦτα ζωηρῶς. Παρὰ τοῦ μαθητοῦ ἀπαιτοῦμεν νὰ μεταφερθῇ εἰς τὴν Γερμανίαν κατὰ τοὺς χρόνους Καρόλου τοῦ μεγάλου ἢ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ τριακονταετοῦς πολέμου ἢ νὰ ἀπαρστήσῃ νῦν ἐπὶ τῇ βάσει περιγραφῆς ἱστορικόν τι πρόσωπον, τὸν Σωκράτη π. χ. ἢ Κάρολον τὸν μέγαν, ἢ κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν ποιήματος ἐνίοτε εἶναι ἀναγκαῖον, νὰ πορισθῇ εἰκόνα τῶν μνημονευομένων τόπων, ἢ τῶν ἐμφανιζομένων προσώπων ἢ τῶν συμβεβηκότων. Ἐν πάσαις ταῖς περιπτώσεσι τοῦ εἶδους τούτου ἐνεργεῖ πάλιν ἡ φαντασία. Τὸ παιδίον παρακινεῖται μικρὰν ἔκτασιν χλόης νὰ ἐπεκτείνῃ νοερῶς εἰς ἀχανῆ πεδιάδα, ἵνα ἐπιτύχῃ τὴν παράστασιν στέπης, ἢ παραγγέλλεται ν' ἀποστρέψῃ τὸν νοῦν ἐκ τῶν μεγάλων πόλεων τῆς Γερμανίας, νὰ φαντασθῇ δὲ τὸ ἔδαφος λίαν δασῶδες καὶ τὰ ὄρη ἔχοντα ἀκροπόλεις, ἵνα λάβῃ εἰκόνα τῆς Γερμανίας κατὰ τοὺς χρόνους τῶν ἡφασηδῶν. Φυσικὰ αἱ φαντασίας εἰκόνας τόσον ζωηρότεραι καὶ ἀκριβέστεραι ἐμφανίζονται, ὅσον περισσότερον αἱ εἰς ταύτας ἀνήκουσαι λεπτομέρειαι ἀνακαλοῦνται εἰς τὴν μνήμην. Ἡ χώρου φαντασία μετατοπίζει ἡμᾶς ἐπὶ τῇ βάσει περιγραφεισῶν καὶ ἔξεικονισθεισῶν παραστάσεων εἰς ἀπομακρυσμένας ἐκτάσεις χώρου ἢ δημιουργεῖ φανταστικὰς ἐκτάσεις καὶ γεγονότα

3 Ἡ συνολικὴ εἰκὼν οἰκίας δύναται νοερῶς νὰ ἀναλυθῇ εἰς τὰ θεμέλια, τὴν στέγην, τὸ ὑπόγειον, τὰ δωμάτια καὶ τὸν ἑδαφικὸν χώρον. Ἐπίσης εἶνε δυνατόν καὶ ἡ ἐν τῇ ἀναμνήσει ὑπάρχουσα εἰκὼν φυτοῦ, ζώου, γεωμετρικοῦ σχήματος, εἰς τὰ μέρη αὐτῆς νὰ ἀναλυθῇ, χωρὶς νὰ εἶναι ἀνάγκη ἢ πλήρης εἰκὼν νὰ φανισθῇ. Ὁ ἰχνογράφος

καὶ ὁ ζωγράφος εἶναι εἰς θέσιν αὐτοτελεῖς χώρου μορφάς, σχήματα, ποικίλματα εἰς μεγαλύτερα σύνολα νὰ συναρμολογῇ καὶ προσέτι μετασηματισμοὺς τῶν μεμονωμένων ἰχνογραφημάτων νὰ ἐκτελῇ. Ἐν πάσαις ταῖς περιπτώσεσι τοῦ εἴδους τούτου ἡ φαντασία πάλιν ἐνεργεῖα. Ἡ ἐνέργεια αὐτῆς συνίσταται εἰς τὸ νὰναλύῃ ἀφ' ἐνὸς τὰ χώρου πλάσματα εἰς τὰ μέρη αὐτῶν καὶ ἀφ' ἐτέρου μερικὰς παραστάσεις νὰ συναρμολογῇ εἰς μεγαλύτερόν τι χώρου σύνολον.

4. Ἡ φαντασία ἐνεργεῖ ὅταν παραλληλίζονται δύο δένδρα πρὸς εὐρεσιν τῆς διαφορᾶς τοῦ μεγέθους αὐτῶν. Ἐπίσης ἐνεργεῖ ὅταν πρόκηται νὰ ἐκτιμηθῇ ἀντικείμενόν τι κατὰ τι μέτρον (γαλλ. μέτρον, πούς, κυβικὸν μέτρον). Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει δέον ἡ φαντασία νὰ κατέχη τὴν εἰκόνα θεμελιώδους τινος μέτρου καὶ ταύτην νὰ προσάπτῃ εἰς τὴν τοῦ ἐκτιμωμένου ἀντικειμένου. Τρίτη τις περίπτωσις ἀνήκει ὡσαύτως ἐνταῦθα. Παρακινεῖται τις τὰς γραμμὰς ἰχνογραφήματος νὰ φαντασθῇ μεμεγεθυμένης ἢ τοῦτο ὡς στερεὸν νὰ παραστήσῃ, ἵνα ἐπιτύχῃ ὀρθὴν εἰκόνα τοῦ πράγματος, ὅπερ σημαίνεται μόνον διὰ γραμμῶν ἐπὶ ἐπιπέδου ἐπιφανείας. Ἡ φαντασία ὅθεν ἐνεργεῖ κατὰ τὴν ἐκτίμησιν δεδομένων ἐν χώρῳ μηκῶν, ἐπιφανειῶν καὶ σωματῶν ὡς οὐδὲν ἦττον μεταβάλλει γραμμὰς καὶ ἐπὶ ἐπιπέδου ἐπιφανείας ἰχνογραφήματα εἰς σωματικὰς παραστάσεις.

5. Ἐν τέλει δὲ δύναται νὰ ἐμφανισθῇ ἡ περίπτωσις, καθ' ἣν δύο ἢ περισσότεραι χώρου εἰκόνας, αἵτινες νὰνήκωσιν ὡς μερικαὶ παραστάσεις εἰς ὅλως διάφορον σύνολον, ἐκ τούτων πρόκειται νὰποσπασθῶσι καὶ εἰς νέον τι σύνολον νὰ συνδεθῶσιν. Οὕτω παρορμαῖται ὁ μαθητῆς νὰ φαντάζηται Κένταυρον τοῦτ' ἔστιν ἵππον μετ' ἀνθρωπίνης κεφαλῆς ἢ τὸν Πήγασσον τ. ἔ. ἵππον μετὰ πτερυγῶν κ.τ.λ. Ἐνταῦθα λοιπὸν ἡ φαντασία ἐκ γνωστῶν χώρου παραστάσεων ποιεῖ ὅλως νέα πλάσματα μὴ ἔχοντα πραγματικὴν ὑπόστασιν. Τίς ἤδη ἐν παρομοίῳ τρόπῳ κατὰ τὴν ἐσπέραν ἐν ταῖς τοῦ οὐρανοῦ νεφέλαις δὲν παρετήρησε τοποθεσίαν ὄρους, εἰς μεμονωμένα νέφη κεφαλὴν τινα ἢ μορφήν ζώου; Εἰς τὰς σκοτεινὰς κηλίδας τῆς σελήνης ἢ τοιούτου εἴδους φαντασία βλέπει ἀνθρώπινον πρόσωπον καὶ τὸν ἥλιον ἐφαντάζοντο οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ὡς πυρώδη ἄμαξαν ἐξευγμένην εἰς φρυάττοντας ἵππους. Ἡ ὅλη σειρά τῶν μύθων καὶ παραμυθίων, ἢ εὐρεῖα περιοχῆ τῶν θρησκευτικῶν παραστάσεων πάντων σχεδὸν

τῶν λαῶν ἰδίᾳ τῶν παλαιῶν εἰδωλολατρῶν εἶναι προῖδον τῆς ἐργασίας ταύτης τῆς φαντασίας.

γ'.) Ἡ χρόνου φαντασία. Ὡς ἡ χώρου φαντασία προσκολλᾶται εἰς τὰς χώρου παραστάσεις, οὕτως ἡ χρόνου φαντασία θεμελιούται ἐπὶ τῶν χρόνου παραστάσεων. Αἱ ὑπηρεσίαι δὲ αὐτῆς ὡσαύτως εἶναι ποικίλαι.

1. Τὸ πρῶτον ἔργον συνίσταται εἰς τὸ ὅτι ὁ ἄνθρωπος μετατίθεται τῇ βοηθείᾳ ταύτης τῆς φαντασίας ἐκ τοῦ παρόντος εἰς τὸ παρελθὸν καὶ εἰς τὸ μέλλον. Τὰ καθημερινὰ ἐπιζῶντα γεγονότα τοῦ παιδίου ἀνακαινίζονται ἐν μέρει ὡς ἀναμνήσεις μετὰ τῆς προσθήκης τῆς χρόνου παραστάσεως, ἐν μέρει δὲ μεταβάλλονται εἰς προσδοκίας ἐλπίδας ἢ φόβους, τῶν ὁποίων τὸ περιεχόμενον εἰς τὸ μέλλον μετατοπίζεται. Ἡ φαντασία ἐνταῦθα ὑπὸ ταύτην τὴν ὄψιν συμμετέχει, διότι ἀγωνίζεται διηνεκῶς εἰς τὴν μέτρησιν καὶ ταξινομήσιν τῶν παραστάσεων ἐντὸς τῆς σειρᾶς τῶν ἀλλοιώσεων.

2. Τὸ εἰρημένον καθίσταται ἔτι σαφέστερον, ὅταν ἐν τῷ παρόντι παριστῶμεν τὸ ἐν αὐτῷ συνημμένον εὐρὸν τῆς φαντασίας ἔργον, ὅπερ συνίσταται εἰς τὸ νὰ παριστῶμεν τὴν διαφορὰν τοῦ παρελθόντος, τὸ ἐν γεγονὸς ὡς πρότερον καὶ τὸ ἔτερον, ὡς κατόπιν λαβὸν χώραν. Δυνάμεθα ἐπίσης νὰ παριστῶμεν ἐν τῷ παρόντι κατάστασιν, ἢ ὁποῖα ἐλπίζομεν ἢ φοβούμεθα ὅτι θὰ ἐμφανισθῇ εἰς τὸ ἀμέσως προσεχὲς ἢ εἰς τὸ ἀπώτερον μέλλον. Ἡ φαντασία προσδιορίζει καὶ περιλαμβάνει τὴν χρόνου ἀπόστασιν, περὶ ἧς ἔσται ὁ λόγος. Ὑπόκειται δὲ ὡς γνωστὸν εἰς πολλὰς πλάνας, ἐν αἷς τὸ πλῆθος τῶν ἐπιζησάντων γεγονότων καὶ ἡ ζωηρότης τοῦ παρασταθέντος τὴν ἐκτίμησιν ἐπηρεάζει. Ὅσον περισσότερον ποικίλον εἶναι τὸ ἐπιβιῶσαν γεγονὸς τόσον μὲν ταχύτερον φαίνεται διαρρέων ὁ τῆς διαρκείας τοῦ χρόνος, τοσοῦτον δὲ μακρότερος φαίνεται εἰς τὴν ἀνάμνησιν ἡμῶν. Ἀντιστρόφως δὲ ὅσον μονότονον εἶναι τὸ ἐπιβιῶσαν γεγονός, τόσον βραδύτερον παρέρχεται δι' ἡμᾶς ὁ χρόνος τῆς διαρκείας του, ἀλλὰ καὶ τόσον βραδύτερος ἐμφανίζεται εἰς τὴν ἀνάμνησιν ἡμῶν. Ἔτος τι τῆς νεανικῆς ἡλικίας παρουσιάζεται συνήθως εἰς τὴν ἀνάμνησιν ἡμῶν μεγαλυτέρας διαρκείας ἢ ἔτος τι τῆς ἡρεμαίας ἀνδρικῆς ἡλικίας. Ἐνὸς τετάρτου διαρκείας προῖδον τεταραγμένον ὄνειρον φαίνεται μεγαλυτέρας διαρκείας μονοτόνου νεκτερινοῦ ὄνειρου καὶ νύξ διελ-

θοῦσα ἐν κραιπάλῃ ὀπίου νομίζεται διαρκείας δέκα ἢ ἑκατὸν ἐτῶν. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ζωηρότητα τοῦ παρασταθέντος ἢ φαντασία προθυμείται ὠχρὰς ἀναμνήσεις εἰς ἀπώτερον χρόνον ἢ ἀποθέτη καὶ ζωηρὰς ἀναμνήσεις πλησιέστερον νὰ προωθῆ. Διότι ὁ Ἰακώβ τοσοῦτον ἠγάπα τὴν Ῥαχὴλ παρήρχοννο οὐ αὐτὸν τὰ ἔτη ὡς ἡμέραι. Σπουδαῖόν τι συμβεβηκὸς ἐν τῷ βίῳ ἡμῶν ἐνεργεῖ πολλάκις ὥστε ἐκεῖνο ὅπερ τούτου τοῦ συμβεβηκότες ἀμέσως προηγήθη νὰ φαίνεται ὡς συμβὰν εἰς λίαν ἀπώτερον τούτου χρόνον.

3. Οὐσιῶδες ὡσαύτως εἶναι τὸ ἔργον τῆς φαντασίας τοῦ χρόνου ὅσον ἀφορᾷ τὴν διαφορὰν τοῦ χρονικοῦ μήκους τῆς ἡμέρας, τῆς ὥρας, τοῦ λεπτοῦ καὶ ὅσον ἀφορᾷ τὴν γενικὴν διάρκειαν τῶν μετ' ἀλλήλων συγκρινομένων συμβεβηκότες. Ὡς τὴν χώρου φαντασίαν μεταχειρίζομεθα εἰς τὸ παριστάνειν διάφορα γραμμικὰ μήκη, ἢ διάφορα μεγέθη, τοῦτ' αὐτὸ ἢ χρόνον φαντασία δύναται νὰ ἐπιτελέσῃ διὰ τὰ χρονικὰ μεγέθη. Πολλαπλῶς βοηθούμεθα ἐνταῦθα ὑπὸ τῆς τοῦ χώρου φαντασίας. Τὸν χρόνον παριστῶμεν ὡς γραμμὴν ἐκτεινομένην. Ὡς τὰ ἐρευνηήματα τοῦ Vierordt καὶ τῶν ἄλλων προσδιώρισαν, μόνον λίαν μικρὸν διάστημα χρόνου δυνάμεθα νὰ παριστῶμεν ἐν ἡμῶν ἀμέσως. Ὑποτιμῶμεν τὸ χρονικὸν μήκος καὶ πλανώμεθα ἤδη κατὰ τὴν ἀντίληψιν πλειόνων δευτερολέπτων. Μόνον κατόπιν πολλῆς ἀσκήσεως ἐπιτυγχάνεται δυσκόλως νὰ προσδιορίζωμεν ἂν ἀπὸ τῆς παρελεύσεως συμβεβηκότες τινὸς διέρρουσε μία ὥρα ἢ περισσότερον. Τούτου ἕνεκα ἢ ἀνάγκη τοῦ προσδιορίζειν τὸν χρόνον κατ' ἀντικειμενικὸν τι μέτρον ἐπεβλήθη ἤδη ἔνωρίς. Τὰ μεγάλα κανονικῶς ἐπαναλαμβανόμενα φυσικὰ φαινόμενα ἰδιαζόντως αἱ κινήσεις τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης παρέσχον πρὸς τοῦτο ἐχρηστον πρότυπον. Ἀλλὰ μόνον διὰ τοῦ ἐκκρεμοῦς καὶ τοῦ χρονοσκοπίου κατέστη δυνατὴ ἢ ἀκριβῆς καταμέτρησις τοῦ χρόνου. Κινούμεθα ἐν τῷ χρόνῳ ἔχοντες πάντες τὸ ὁρολόγιον ἀνὰ χεῖρας, ἀλλ' ὡς ἤδη διὰ τῶν παραδειγμάτων ἐσαφηνίσθη, μένει διὰ τὴν χρόνου φαντασίαν μεγάλη εὐρυχωρία. Διερχόμεθα ἐν τάχει τὸν χρόνον πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ ἔμπρὸς ἐν ᾧ λαμβάνομεν πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν ἱστορίαν ἡμῶν ἢ τῶν λαῶν ἢ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς γῆς ἢ τοῦ σύμπαντος. Ἐνταῦθα βεβαίως δυνάμεθα νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι ἡ φαντασία καταπονεῖται καὶ ἐν τινι σημείῳ σταματᾷ, ἐκ τοῦ ὁποίου δυσκόλως ἀπαλλάσσεται.

δ.) *Ἡ ἀνάπτυξις τῆς ἐνεργείας τῆς φαντασίας καὶ ἡ πειαιτέρω ταξινόμησις αὐτῆς.* Τὴν ἐνέργειαν τῆς φαντασίας παρουσιάσαμεν ἐπιβαλλομένην μετὰ τὸ ἔκτον ἔτος τῆς νεανικῆς ἡλικίας. Ὑπολείπεται ἔτι βραχὺ τι βλέμμα νὰ ρίψωμεν εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς ἐνεργείας τῆς φαντασίας ἐν τῷ παιδίῳ. Φυσικῶς τῷ λόγῳ δὲν εἶνε εὐκόλον νὰ προσδιορισθῆ ἀπὸ ποίας ἐποχῆς καὶ κατὰ τίνα τρόπον ἐπιβιοῦσιν ἐν τῷ παιδίῳ φαντασίας εἰκόνες. Ἡ μετάστασις ἐκ τοῦ ἀντιλαμβανέσθαι εἰς τὸ ἀναμνησέσθαι εἶναι πάντως ὅλως τι βαθμιαῖον καὶ ἀνεπαίσθητον. Πλὴν τούτου συνδέεται στενῶς ἢ ἀνάπτυξις τῆς φαντασίας μετὰ τοῦ ὀμιλεῖν καὶ παίξειν· ἀλλ' ὅμως οὐπω χρήζουσιν αἱ ἀπλούσταται παιδιᾶς κινήσεις τοῦ νηπίου ἐκ τῆς φαντασίας νὰ προκαλῶνται· δέον ὅθεν καὶ ἐνταῦθα χωρισμὸς τις νὰ τελεῖται.

Μόλις παρὰ παιδίῳ δὴ καὶ δέκα μηνῶν δυνατόν τις νὰ παρατηρήσῃ, ὅτι κατὰ τίνα τρόπον παίξουσι μετὰ χάρτου, ξύλου ἢ πλαγόνος· τότε εἶναι δυνατόν νὰ ἐξαχθῶσι πλέον ὄρισμένα συμπεράσματα περὶ τῆς ἐνεργείας τῆς φαντασίας. Χαρακτηριστικὴν τινὰ περίπτωσιν ἀναφέρει ὁ Preyer. Τὸ παιδίον αὐτοῦ κατὰ τὸν εἰκοστὸν μῆνα παρετήρησε προσεκτικῶς εἰς τὸν κήπον μικρὸν τινα φοινίκουρον καὶ ἐμμίμηθη εἶτα τὸν πιπισμόν αὐτοῦ πέντε ἢ ἕξ φορὰς. Μετὰ πέντε ἡμέρας ἐπανέλαβε τὸν πιπισμόν. Ἀνεπλάσθη αὐθις τὸ πίπισμα τοῦ πτηνοῦ καὶ μετὰ μεσημβρίον ἔλαβε χονδροειδῆ ξυλίνην ἀγελάδα ἰσομεγέθη τοῦ φοινικίουρου καὶ ἤρχισε νὰ κινήσῃ αὐτὴν διὰ τῆς χειρὸς ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἐπὶ τῆς τραπέζης καὶ ἐπὶ τῶν ποδῶν, ἐπίπιζε δὲ συγχρόνως ὁμοίως ὡς ἐπὶ τῆς θέας τοῦ πτηνοῦ εἶχε πράξει. Ἐνταῦθα ὅθεν συνέβαινε μεταφορὰ καὶ μετασχηματισμὸς τῶν ὑπαρχουσῶν ἀναμνήσεων. Τὸ ζῷον ὄφειλε νὰ παριστᾷ τὸ ἐν τῷ κήπῳ παρατηρηθὲν πτηνόν, ἢ δὲ φωνὴ τοῦ ἰδίου τὸ πίπισμα τοῦ πτηνοῦ. Πολλαπλῶς ἄγονται τὰ παιδιά ἐκ τῆς φαντασίας αὐτῶν καὶ ἐκ τῶν συναισθημάτων τῆς ἡδονῆς ἢ τῆς λύπης. Κοκκῶδη λευκὰ ἢ φαιὰ ὅμοια μὲ ἐλάσματα ἢ μὲ πλάκας ἀντικείμενα νομίζονται ὡς ζάχαρις ἢ σοκολάτα. Εἰς τὰ τοῦ περιβάλλοντος πράγματα καὶ δὴ ὄχι μόνον εἰς τὰς πλαγγόνας ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς τραπέζας καὶ τὰ καθίσματα ἀπονέμει τὸ παιδίον διὰ τῆς ἐνεργείας τῆς φαντασίας κινήσιν καὶ ζῶην καὶ οὕτω λαμβάνει τὴν ἀρχὴν τῆς ἢ ἐμφύχωσης τοῦ ἑξωτερικοῦ κόσμου.

Αἱ ἀνωτέρω ἀπαριθμηθεῖσαι ὁκτὼ ἐνεργεῖαι τῆς φαντασίας ἐν

καιρῷ τῆς σχολικῆς ἡλικίας φθάνουσιν εἰς τὴν ἰσχὺν αὐτῶν μόνον βραδέως. Αἱ ἀξιώσεις τὰς ὁποίας ἔχομεν πολλάκις ἐκ τῆς ἐνεργείας τῆς φαντασίας τοῦ μαθητοῦ εἶναι ὑπερβολικαὶ καὶ αἱ ἀποτυχίαι τῆς διδασκαλίας ἐντεῦθεν ἔχουσι τὴν αἰτίαν αὐτῶν. Κατὰ τὴν νεανικὴν πάλιν ἡλικίαν πολλάκις κατ' ἀλλόκοτον τρόπον ἡ φαντασία ὑπὸ τῶν σκοτεινῶν ἐξεγέρσεων τῆς γενετησίου ὁρμῆς ἐπηρεάζεται· ἀλλὰ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον οὐχὶ σπανίως καὶ πολύτιμοι σφαιραὶ τῆς ἐνεργείας τῆς φαντασίας καταπνίγονται καὶ βίαιαι μεταλλαγαὶ τοῦ ὄλου παραστατικοῦ βίου προξενοῦνται.

Ἡ πλουσία ἐνέργεια τῆς φαντασίας παρέχει ἀφορμὴν πρὸς εὐρύτερας διαίρεσεις. Ἐπειδὴ κυρίως χαρακτηρίζει τὴν φαντασίαν ἡ δημιουργία νέων εἰκόνων, τὸ δὲ νέον συνόλου τινὸς συντελεῖται δι' ἀφαιρέσεως παλαιῶν, διὰ τῆς προσθήκης νέων ἢ διὰ συνδυασμοῦ ἐξ ἀμφοτέρων, διακρίνεται ἡ ἀφαιρετικὴ, προσθετικὴ ἢ ἐπιδιοριστικὴ καὶ ἡ συνδυαστικὴ φαντασία. Ἐτέρα τις διαίρεσις, ὑπὸ παιδαγωγικὴν ἔποψιν ἴσως χρήσιμος, εἶναι ἐκείνη καθ' ἣν διακρίνομεν *ἐποπτικὴν* καὶ *συνδυαστικὴν* φαντασίαν. Κατὰ τὴν πρώτην περίπτωσιν ἡ ἀτομικὴ φαντασία ἔχει τὴν ιδιότητα νὰ παρέχῃ εἰς τὰς παραστάσεις, τὰς ὁποίας εἰς τὴν συνείδησιν προσάγει, ζωηρὰν ἐνάργειαν, κατὰ τὴν ἐτέραν ἔργον αὐτῆς εἶναι πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον νὰ ἐκτελῇ παντοειδεῖς νέους σχηματισμούς.

Ἡ διάρθρωσις τῆς φαντασίας λαμβάνει ὑπ' ὄψιν παθητικὴν καὶ ἐνεργητικὴν ἐνέργειαν τῆς βουλήσεως· λίαν ἐμφίβολον εἶναι ἂν ἡ διαίρεσις αὕτη εἶναι γενικῶς παραδεκτὴ, ἐὰν ἡ ἐμὴ βούλησις εἶναι εἰς θέσιν νὰ θέσῃ εἰς ἐνέργειαν τὴν φαντασίαν καθ' ὄρισμένον τρόπον. Βέβαιον λόγον ἔχει ὁ χαρακτηρισμὸς τῆς φαντασίας ὡς ἐνεργητικῆς, διότι θεμελιούται ἐπὶ τῶν μείζονα ἐφιεμένων δυνάμεων τῶν ἐνυπαρχουσῶν ἐντὸς τῶν παραστάσεων. Ἐπίσης ἀόριστος καὶ οὐδὲν σημαίνουσα εἶναι ἡ διαίρεσις τῆς φαντασίας εἰς ἀναπαραγωγικὴν καὶ παραγωγικὴν, εἰς συνάπτουσαν καὶ ἔμφυτον τῇ ψυχῇ. Ὁ Sully ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἀναπαραγωγικὴν ἐξαίρει τὸ ὅτι τὸ γεγονός τῆς ἀναπαραγωγῆς ἐν ἑαυτῇ περικλείει τὰ ἀπεικάσματα τῶν ἀντικειμένων καὶ τὰς μεταβολὰς αὐτῶν εἰς παραστάσεις. Ἄλλ' ὅταν αἱ ἐν ἐγορηγόρσει προκαλούμεναι εἰκόνες κατὰ τὴν μορφὴν καὶ τὸν προσδιοριστικὸν αὐτῶν τρόπον ὑπόκηνται εἰς μεταβολὰς, τροποποιῶνται καὶ ἐκ

νέου τακτοποιῶνται, ἐμφανίζεται τότε ἡ φαντασία ὡς παραγωγικὴ. Τὸ οὐσιῶδες τῆς συναπτουσης δέον νὰ ἔγκηται ἐν τῷ δε, ὅτι πρὸ τῆς παραγωγῆς τῆς φανταστικῆς παραστάσεως, τὰ μέρη τῆς παραστάσεως ἄτινα πρὸς ἄλληλα συγχωνεύονται ὑπῆρξαν ἤδη ἐν τῇ συνείδησει. Κατὰ δὲ τὴν ἔμφυτον τῇ ψυχῇ φαντασίαν σχηματίζονται νέοι σχηματισμοὶ τοῦ μνημονικῷ τῷ τρόπῳ ἐν ἡμῖν ὑπνώττοντος ἀσυνειδήτως. Ἄλλ' ἐκ τῶν διαιρέσεων τούτων οὐδὲν ὄφελος προκύπτει, διότι οὐδόλως φανεροῦται ποῦ τὸ ἐν εἶδος τελειώνει καὶ ποῦ τὸ ἄλλο ἀρχίζει.

Σὺν τῇ αὐξανομένῃ ἡλικίᾳ καὶ τῇ χρησιμοποίησει τοῦ πλούτου τῶν παραστάσεων αὐξάνεται συνήθως ἡ ἐλευθερία, ἡ δύναμις καὶ τὸ αὐτεξούσιον τῆς φαντασίας ἐν τῷ ἀνθρώπῳ. Αὕτη ὅθεν φαίνεται ὄχι μόνον ὡς ἔργον τῆς φαντασίας (καλλιτεχνικὴ φαντασία), εἶναι συνδεδεμένη οὐχὶ σπανίως μεθ' ὀρισμένων σωματικῶν λειτουργιῶν οὕτως ὥστε αἰφνίδια ἢ βαθμιαία ἀλλοιώσεις τούτων νὰ συνεπιφέρωσι καὶ τὴν ἀλλοίωσιν τῆς ἐνεργείας τῆς φαντασίας.

(Ἐπεται συνέχεια)

ΑΙ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

Κατὰ τὸν Kehr.

(Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 57 τοῦ Βου τεύχους).

Στ.

Ὁ σκοπὸς οὗτος ἐννοεῖται, ὅτι μόλις τότε ἐπιτυγχάνεται, ὅταν ὡς βάσις τῶν ἐκθετικῶν γυμνασμάτων τίθεται ἡ βαθμιαία γενετικὴ πορεία, ὅταν δηλ. ἡ μέθοδος εἶνε γενετικὴ. Ἐν γένει δυνατὰί τις κατὰ τὴν διδακτικὴν πορείαν τῶν ἐγγράφων ἐκθέσεων 4 στάδια νὰ διακρίνῃ.

α.) Δίδει τις εἰς τὸν μαθητὴν τὴν ὕλην καὶ τὴν μορφὴν. Ἡ πιστὴ ἀντιγραφὴ λέξεων τινῶν τοῦ ἀναγνωσθέντος τεμαχίου εἶνε αἱ πρώτη βάσις τοῦ εἶδους τούτου, διὰ τοῦ ὁποίου λαμβάνει τις ἀσκήσεις ὕψους, αἱ ὁποῖαι κατὰ τοιοῦτον τρόπον ὀφείλουσι νὰ χωρῶσιν, ὥστε νὰ ἀποκτᾷ τὸ θάρρος ὁ μαθητῆς, ἵνα καταγράψῃ τεμάχιον

λαμπρόν, τὸ ὁποῖον ἀνεγνώσαμεν καὶ ἀντιληπτὸν ἐγένετο αὐτὸ διὰ τῆς ἀκοῆς, π. χ. καταγραφὴ μιᾶς διηγῆσεως κλπ.

β.) Ἡ δευτέρα βαθμὶς τῶν ἐκθετικῶν γυμνασμάτων συνίσταται ἐκ τούτου, ὅτι εἰς τὸν μαθητὴν δίδεται μόνον τὸ περιεχόμενον καὶ ἀφίνεται οὗτος ἐλεύθερος νὰ ἐξεύρη ἢ καὶ νὰ μεταβάλλῃ τὴν μορφήν. Εἶνε ἡ μεταβολὴ αὕτη τῆς μορφῆς, γραμματικοῦ εἶδους, τότε πρόκειται περὶ μετατροπῆς μιᾶς διηγῆσεως εἰς ἄλλην, μεταβαλλομένων τῶν ἀριθμῶν, τῶν προσώπων, τῶν χρόνων ἢ καὶ ἐν γένει τῶν ἐκφράσεων. Συνίσταται ἐξ ἐνατίας ἢ μεταβολῆς εἰς τὸ λεκτικὸν ὕφος, τότε πρόκειται περὶ μετατροπῆς ποιητικῆς ἐκθέσεως εἰς πεζὸν λόγον, ἢ περὶ μετατροπῆς ἐνὸς διαλόγου εἰς ἀπλὴν διήγησιν, ἢ μιᾶς περιγραφῆς εἰς μορφήν ἐπιστολῆς κλπ. Αἱ μεταβολαὶ ἐνὸς δοθέντος περιεχομένου, αἵτινες εἰς τὴν βαθμίδα τῶν ἐκθέσεων τοῦ β'. εἶδους συμβαίνουσι, συνίστανται πολλάκις εἰς συγκεντρώσεις ἢ καὶ εἰς διαπλατύνσεις τοῦ περιεχομένου. Ἡ ἄσκησις εἰς τὸ τελευταῖον τοῦτο εἶδος εἶνε ὀλιγώτερον καρποφόρος ἢ ἡ εἰς τὸ πρῶτον, ἐν ᾧ τις προσέχει μὲ δξύ βλέμμα νὰ διαχωρίσῃ τὸ οὐσιώδες, τοῦ ἐπουσιώδους, τὴν κυρίαν ὑπόθεσιν ἀπὸ τῆς δευτερευούσης. Ἡ συγκέντρωσις εἶνε διὰ τὸν μετέπειτα βίον μία ἐκτάκτως ὠφέλιμος τοῦ νοῦ καὶ τοῦ ὕφους ἄσκησις.

γ.) Ἡ τρίτη βαθμὶς τῶν γυμνασμάτων τοῦ λεκτικοῦ ὕφους ἀφορᾷ εἰς ἐκεῖνας τὰς ἐργασίας ἐν αἷς πρόκειται περὶ ἐφαρμογῆς νέου περιεχομένου εἰς γνωστὴν μορφήν. Ἐνταῦθα ἀνήκουσιν αἱ λεγόμεναι ἀπομιμήσεις. Δύναται τις τοιαύτας ἀπομιμήσεις οὕτω νὰ ἀρχίσῃ, ἀπαιτῶν ἀπὸ τοῦ μαθητᾶς τοῦ τὴν περιγραφὴν ἐνὸς μαυροπίνακος, μιᾶς ἀγελάδος, μιᾶς κερασέας κλπ. Ἐκαστον ὅπωςδήποτε καλὸν ἀναγνωστικὸν βιβλίον παρέχει καὶ πλουσίαν ἀφορμὴν πρὸς κατασκευὴν ἀπλῶν διηγῆσεων, περιγραφῶν, ἐκθέσεων κλπ. Ἐν εἶδος ἀνωτέρων ἐκθέσεων εἶνε ἐκεῖναι καθ' ἃς τοῖς μαθηταῖς δίδονται τὰ γενικὰ στοιχεῖα τὰ ὁποῖα εἶνε ἡ βᾶσις τῆς περιγραφῆς πάντων τῶν ἀντικειμένων μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς τάξεως. Οὕτω ἀρμόζει πρὸς περιγραφὴν ἐκάστου φυτοῦ ἢ διάταξις. 1) Πῶς ὀνομάζεται τὸ φυτόν; 2) Πού καλλιεργεῖται; 3) Πότε ἀνθεῖ; 4) Περιγραφὴ τῶν μερῶν αὐτοῦ καὶ δὴ κατὰ τὴν ἀκόλουθον σειρὰν: ρίζαι—κορμὸς—ἄνθη. 5) Ὁφείλει ἢ βλάπτει τὸ φυτόν; Πρὸς περιγραφὴν δὲ ἐργαλείων, ἐπίπλων,

ἐνδυμάτων, ὄπλων κλπ. ἀρμόζει ἢ διάλεξις: 1) Τί εἶνε τοῦτο τὸ πράγμα; 2) εἰς τί χρησιμεύει; 3) Τίς ἔκαμε τοῦτο; 4) Ἀπὸ τί κατασκευάσθη τοῦτο; 5) Ποῖα μέρη ἔχει; 6) Πόσα εἶδη τοῦ πράγματος τοῦτου ὑπάρχουσι; 7) Τί ἄλλο εἶνε ἀκόμη ἀξιοπεριεργον νὰ εἰπωμεν; Ἐὰν τοιαῦται γενικαὶ ταξινομήσεις παρὰ τοῦ διδασκάλου τῇ βοηθείᾳ τῶν μαθητῶν τίθενται καὶ ἀσφαλῶς ἐντυποῦνται, καὶ ἐὰν ὁ μαθητὴς λαμβάνῃ εἰς ἐκάστην ἐξ αὐτῶν ἐν πρότυπον ἐκτενὲς καὶ κατὰ τὸ πρότυπον τοῦτο κατασκευάζῃ κατόπιν τὸ ἀντίτυπον, θὰ ἴδῃ τις οὕτω, ὅτι τοῦτου τοῦ εἶδους αἱ ἐκθέσεις παρέχουσιν ἐξαιρετικὴν εὐκαιρίαν πρὸς ἄσκησιν τοῦ λεκτικοῦ ὕφους.

δ.) Ἡ τελευταία βαθμὶς τῆς ἀσκήσεως τοῦ λεκτικοῦ ὕφους συνίσταται εἰς τοῦτο, ὅτι ὁ μαθητὴς τῇ βοηθείᾳ τοῦ διδασκάλου ἐξευρίσκει τὸ περιεχόμενον καὶ τὴν μορφήν τῆς ἐκθέσεως. Περὶ τοῦ εἶδους τοῦτου τῶν ἐκθέσεων ἀνεφέραμεν προηγουμένως, ὅτι πρὸς σχετικὰς παραγωγικότητας ὄχι μόνον τὸ ἀναγνωστικὸν βιβλίον παρέχει πλουσίας εὐκαιρίας, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐν γένει σχολικὴ διδασκαλία, ἰδίᾳ δὲ ἡ πραγματογνωσία. Προκύπτουσι ἐν γένει ἐκ τῶν μαθημάτων εἰς ἐπαρκὴ ἀριθμὸν καὶ εἰς κατάλληλον εἶδος συγκρίσεις, περιγραφαὶ κλπ.

Z.

Κατὰ ταῦτα τρεῖς κανόνες εἶνε ἰδιαζούσης σπουδαιότητος διὰ τὸν νέον διδάσκαλον.

α.) Οὐδὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἐπεξεργάζεται, ὑπερκεῖται ἐκτὸς τῆς πείρας καὶ τῶν ὁρίων τοῦ ἐπαγγέλματος τῶν μαθητῶν. «Θέλεις πάντοτε περαιτέρω νὰ περιπλανᾷσαι; Ἴδὲ τὸ καλὸν κεῖται πολὺ πλῆσιον».

β.) Τὰ εὐκολώτατα θέματά εἰσι τὰ ἄριστα. Ἐν ἀπλοῦν θέμα καλῶς καὶ ἀπλῶς ἀναλυθέν, ἔχει μεγαλυτέραν ἀξίαν ἀπὸ μίαν ἐκτεταμένην ἐργασίαν πλήρη περιπλόκων πραγμάτων καὶ ὑψιπετοῦς λεκτικοῦ ὕφους.

γ.) Διὰ τὰς ἀπλᾶς σκέψεις τοῦ παιδὸς δὲν ἀρμόζει τὸ πλατὺ πτυχῶδες φόρεμα τεχνικῆς συναρμογῆς προτάσεων καὶ περιόδων. Ὅτι ὁ παῖς καταγράφει πρέπει νὰ εἶνε ἀπλοῦν, ἕμαλόν, βραχύ, ἀλλ' ἀκριβὲς καὶ διορθωμένον. Διὰ νὰ καταστῇ δ' ἡ ἀπλότης αὕτη δυνατή, ὀφείλουσι πάντοτε τὰ γυμνάσματα τοῦ ὕφους νὰ βαίνωσι πα-

ραλλήλως με τὰ γυμνάσματα τῆς γραμματικῆς, οὕτως ὥστε εἰς τὰς κατωτέρας τάξεις πρέπει νὰ ἐτοιμάζωνται μόνον ἐκθέσεις με ἀπλᾶς προτάσεις, εἰς τὰς μεσαίας τάξεις τοιαῦται με πεπλατυσμένας ἀπλᾶς προτάσεις, εἰς τὰς ἀνωτέρας με συνθέτους τοιαύτας. Ἡ πρότασις αὕτη δὲν πρέπει αὐστηρῶς νὰ ἐφαρμόζηται, εἶνε ὅμως ἀξία προσοχῆς, ἐν πάσῃ δὲ περιπτώσει δὲν σκοπεῖ τὸ Δημοτ. Σχολ. νὰ ἀσκήσῃ τοὺς μαθητὰς εἰς τὴν δημιουργίαν περιπλόκων καὶ ἀρμονικῶν προτάσεων καὶ τεχνικῶν περιόδων. Τὸ Δημοτ. Σχολ. ὀφείλει καθόλου νὰ τείνῃ πρὸς ἕνα ὠρισμένον σκοπόν, ὅστις νὰ χαρακτηρίζῃ τὴν ἀτομικότητα τοῦ μαθητοῦ. Τὸ ρητὸν τοῦ Βίβου «Τὸ ὕφος τοῦ λόγου εἶνε ὁ ἀνθρώπος» γίνεται ἀλήθεια εἰς τὸν κατόπιν βίον τοῦ παιδός, ὅταν ἀναπτυχθῇ ἡ γλωσσικὴ του μόρφωσις, ὅταν ἀποκτήσῃ οὗτος πλοῦτον ἰδεῶν, πείραν τοῦ βίου, καὶ βᾶθος τοῦ συναισθήματος. Ἡ ἰκανότης τῆς διατυπώσεως μιᾶς ιδέας εἰς ἕν ὕφος χαρακτηρίζον τὴν ἀτομικότητα ἐνὸς ἐκάστου, δὲν εἶνε ἀποτέλεσμα ἐνὸς βραχείου σχολικοῦ βίου, ἀλλ' εἶνε καρπὸς τῆς ὅλης ἀναπτύξεως τοῦ ἀνθρώπου, ἐν ᾧ ὀφείλουσι νὰ συνεπιδρῶσι ἰδιοφυῖα, οἶκος, σχολεῖον, ἀνατροφή, διδασκαλία κλπ.

Ἐν τέλει ἐννοεῖται ἀφ' αὐτοῦ, ὅτι δὲν εἶνε δυνατὸν αὐστηρῶς νὰ καθορισθῇ ἡ σειρά τῆς ἐξελέξεως τῆς ὕλης ἐν τῇ σχολικῇ πράξει, ὅπως εἶνε δυνατὸν τοῦτο ἐν τῇ θεωρίᾳ. Τοῦτο βεβαίως κεῖται εἰς τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, καὶ τότε μόνον εἰσέρχεται εἰς ὑψολοτέρας πνευματικὰς ἐνεργείας, ὅταν ἔλαβε προηγουμένην κατωτέραν καὶ πλήρη ἀνάπτυξιν, ὅταν τὸ μέλλον ἔχῃ τὸ σπέρμα του ἐν τῷ παρόντι, ὅταν κάθε βῆμα πρὸς τὰ ἐμπρὸς καθορίζῃ, ὑποβοηθῇ καὶ τελειοποιῇ τὸ προηγουμένον.

(Ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ) ΤΕΛΟΣ

Πάτραι

Π. ΤΣΑΚΙΡΗΣ

ΘΕΣΜΟΛΟΓΙΟΝ

ΔΙΑΤΑΓΜΑ

Περὶ ἐκτελέσεως τοῦ ἀπὸ 3 Αὐγούστου 1861 ΧΝΒ'. Νόμου

περὶ συντάξεων τῶν πολιτικῶν ὑπαλλήλων

ΟΘΩΝ κτλ.

Λαβόντες ὑπ' ὄψιν τὸ ἄρθρον 21 ἐδάφιον β' τοῦ περὶ συντάξεως τῶν πολιτικῶν ὑπαλλήλων ΧΝΒ' Νόμου ἐπὶ τῇ προτάσει τοῦ Ἡμετέρου ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν ὑπουργοῦ, ἀπεφασίσαμεν καὶ διατάσσομεν :

Ἄριθ. 1. Ὁ αἰτῶν πολιτικὴν σύνταξιν ὀφείλει συγχρόνως μετὰ τῆς ἀναφορᾶς αὐτοῦ νὰ προσαγάγῃ καὶ τὰ ἐξῆς διδακτικὰ ἔγγραφα.

α) Πιστοποιητικὸν γεννήσεως ἐξηγμένον ἐκ τοῦ ἀρμοδίου ληξιαρχικοῦ βιβλίου, ἢ βιβλίου τοιοῦτου μηκέτι ὑπάρχοντος, ὑπογεγραμμένον ὑπὸ δύο ἀξιοπίστων μαρτύρων καὶ ἐπικυρωμένον ὑπὸ τῆς ἀρμοδίας δημοτικῆς ἀρχῆς, ἐπιβεβαιούσης συγχρόνως τὴν τοῦ ληξιαρχικοῦ βιβλίου ἔλλειψιν.

β) Πρωτότυπα ἢ ἐπίσημα ἀντίγραφα τῶν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν διορισμῶν καὶ τῶν ἐκ ταύτης ἀπολύσεων ἐν ἔλλειψι τῶν ἐν τοῖς ἀρχείοις σχεδίων εἶνε δεκταὶ περιλήψεις τῶν σωζομένων βιβλίων, καταστάσεων κλπ.

γ) Διὰ τὴν ἀπὸ 25 Μαρτίου 1821 μέχρι τέλους τοῦ 1829 ἔτους οἰανδήποτε δημοσίαν ὑπηρεσίαν, ἐν ἔλλειψι τῶν ὡς ἀνωτέρω ἐπισήμων ἀποδείξεων, ἐνόρκους καταθέσεις τῶν τότε προϊσταμένων ἢ ἀρχηγῶν, ἢ ἐν ἔλλειψι τοιούτων, δύο τοῦλάχιστον ἄλλων ὁμολογουμένως κατὰ τὸν ἀγῶνα διαπρεψάντων ἀνδρῶν. Αἱ καταθέσεις αὗται δίδονται ἐνώπιον τοῦ εἰρηνοδικείου τῆς κατοικίας τοῦ μάρτυρος.

δ) Διὰ τοὺς ὑπαγομένους εἰς τὸ ε' ἐδάφιον τοῦ ἄρθρου 1 καὶ εἰς τὸ 2 τοῦ εἰρημένου ΧΝΒ' Νόμου πιστοποιητικὸν δύο ἀνεγνωρισμέ-

νων ιατρῶν, ἐξ ὧν ὁ εἰς πρέπει νὰ ἦναι ὁ ἐπιληφθεὶς τῆς θεραπείας τοῦ νοσήματος, δηλοῦν τὴν φύσιν καὶ τὰς περιστάσεις τῆς νόσου, ὡς καὶ τὸν χρόνον τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς διαρκείας αὐτῆς. Τὸ πιστοποιητικὸν τοῦτο ἐπαναλαμβάνεται κατὰ τριμηνίαν, ὑποβαλλόμενον εἰς τὸ ἀρμόδιον ὑπουργεῖον, καὶ παραπεμπόμενον παρ' αὐτοῦ εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ ταμείου τῶν συντάξεων ἐπιτροπὴν.

ε') Διὰ τοὺς ὑπαγομένους εἰς τὸ β' ἐδάφιον τοῦ 1 ἀρθρου πιστοποιητικὸν τῆς ἀρμοδίας προϊσταμένης ἀρχῆς διαβεβαιοῦν τὴν προκύψασαν ἐκ τῆς ὑπηρεσίας σωματικὴν βλάβην ἢ νόσον, καὶ τὰς περιστάσεις αὐτῶν.

ς') Διὰ τὰς χήρας καὶ τὰ ὄρφανὰ τῶν ἀποκτησάντων τὸ πρὸς σύνταξιν δικαίωμα ἢ τῶν ἤδη συνταξιούχων, ἐκτὸς τῶν ἀποδεικτικῶν τὰ ὅποια ὡς ἀνωτέρω ἦτον ὑπόχρεως νὰ παρουσιάσῃ ὁ σύζυγος ἢ ὁ πατήρ, ἀντίγραφον τοῦ διπλώματος τῆς συντάξεως αὐτοῦ, πιστοποιητικὸν τοῦ γάμου καὶ τῆς ἀποβιώσεως τοῦ ἰδίου, καὶ προσέτι πιστοποιητικὸν τοῦ ἀριθμοῦ, ἡλικίας, γένους ἀποκαταστάσεως καὶ ὀνόματος τῶν τέκνων κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἐδαφίου α' τοῦ παρόντος ἀρθρου.

ζ') Διὰ τὰ ὄρφανὰ, ἐν περιπτώσει ἀποβιώσεως ἢ δευτέρου γάμου τῆς μητρὸς πιστοποιητικὸν τοῦ θανάτου ἢ τοῦ δευτέρου γάμου αὐτῆς κατὰ τὰς ἀνωτέρω διατάξεις.

η') Διὰ τὰ ὑπαγόμενα εἰς τὸ 14 ἀρθρον τοῦ ΧΝΘ' Νόμου ἐνήλικα ὄρφανὰ, πιστοποιητικὸν ἰατρῶν κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἀνωτέρω δ' ἐδαφίου.

Ἄρθρ. 2. Ἡ αἴτησις συντάξεως πρέπει συγχρόνως νὰ συνοδεύηται ὑπὸ καταστάσεως συντεταγμένης κατὰ τοὺς ἐπισυνημμένους τύπους, πίναξ Α' καὶ πίναξ Β'.

Εἰς τὸν Ἡμέτερον Ὑπουργὸν κ.λ.π.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 24 Αὐγούστου 1861.

Ἐν ὀνόματι τοῦ Βασιλέως

Ἡ Βασίλισσα
Ἀμαλία

Περὶ δοκιμασίας τῶν θελόντων νὰ διορισθῶσι ἐπιθεωρηταὶ δημοτικῶν σχολείων.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α'

ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὸ ἀρθρον 38 τοῦ ΒΤΜΘ' νόμου, ὡς συμπληρώθη τοῦτο διὰ τοῦ ΒΨΛΑ' νόμου.

Προτάσει τοῦ Ἡμετέρου ἐπὶ τῶν Ἑλλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργοῦ, διατάσσομεν τάδε·

Ἄρθρ. 1. Ὅσοι τῶν ἐχόντων τὰ ἐν τῷ ΒΨΛΑ' νόμῳ μνημονεύόμενα προσόντα θ-λουσι νὰ διορισθῶσιν ἐπιθεωρηταὶ δημοτικῶν σχολείων, ὑφίστανται δοκιμασίαν ἐνώπιον ἐπιτροπείας ἀποτελουμένης ἐκ τοῦ τμηματάρχου τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως, ὡς προέδρου, ἐκ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ διδασκαλείου τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως, ἐκ τοῦ Μαρασλείου διδασκαλείου, ἐξ ἐνὸς καθηγητοῦ τοῦ αὐτοῦ ἐκπαιδευτηρίου, ὀριζομένου ἐκάστοτε ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, ἐκ τοῦ ἐν τῷ Μαρασλείῳ διδασκαλείῳ ἢ τοῦ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ διδάσκοντος τὴν ὑγιεινὴν καὶ ἐκ τοῦ ἐπιθεωρητοῦ τῶν δημοτικῶν σχολείων Ἀττικῆς.

Τὸν πρόεδρον κωλυόμενον ἀναπληροῖ ὁ διευθυντὴς τοῦ διδασκαλείου τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως.

Ἄρθρ. 2. Ὁ χρόνος καὶ ὁ τόπος τῆς δοκιμασίας ταύτης ὀρίζονται ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν διὰ προκηρύξεως δημοσιευομένης ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῆς Κυβερνήσεως.

Ἄρθρ. 3. Ἐκαστος τῶν ὑποψηφίων ὑποβάλλει δύο τοῦλάχιστον ἡμέρας πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς δοκιμασίας εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐκκλησιαστικῶν μετὰ τῆς αἰτήσεώς του α') ἐπίσημα πιστοποιητικὰ μαρτυροῦντα ὅτι ἔχει τὴν νόμιμον ἡλικίαν καὶ τὰ λοιπὰ νόμιμα προσόντα, β') δήλωσιν τῶν τόπων, ἐν οἷς ὑπηρέτησε καὶ τῶν λόγων, δι' οὓς μετετέθη ἢ ἀπελύθη τῆς ὑπηρεσίας ἢ δι' ἑλαφροτέρας ποινῆς ἐτιμωρήθη, καὶ γ') ἀντίτυπα συγγραφῶν, ἂν ἔχη συγγράψῃ ἢ μεταφράσῃ τοιαύτας.

Ἄρθρ. 4. Ἡ δοκιμασία εἶνε θεωρητικὴ καὶ πρακτικὴ.

Ἄρθρ. 5. Πρακτικῶς διδάσκονται οἱ ὑποψήφιοι : α') διδάσκοντες δύο ἕκαστος μαθήματα, ὧν τὸ ἕτερον λαμβάνεται ἐκ τοῦ κλάδου τῶν φυσιογνωστικῶν, β') ἐλέγχοντες ἐνώπιον τῆς ἐπιτροπείας γενομένην διδασκαλίαν ἄλλου ὑποψηφίου, οὗ ἠκροάσαντο διδάσκοντος, γ') ἀνακοινοῦντες πρὸς τὴν ἐπιτροπεῖαν προφορικῶς καὶ ἐγγράφως τὰς περὶ τοῦ σχολείου, ὃ κατ' ἐντολὴν τῆς ἐπιτροπείας ἀπεσκέψαντο, παρατηρήσεις αὐτῶν, ἀναφερομένας εἰς τὴν θέσιν τοῦ διδασκῆρίου, τὴν φωτισμὸν καὶ τὸν ἀκρισμὸν τῶν αἰθουσῶν, τὴν κρατοῦσαν ἐν τῷ σχολείῳ καθ' ὅλου καθαριότητα, τὴν ποιότητα τῶν σχολικῶν ἐπιπλῶν καὶ ὀργάνων, τὸ ἦθος τῶν μαθητῶν καὶ τὴν διδασκτικὴν ἱκανότητα τῶν διδασκάλων, δ') ἐπισκεπτόμενοι 3 ἢ 4 οἰκοδομήματα καὶ ἀναπτύσσοντες ἐγγράφως τοὺς λόγους, δι' οὓς νομίζουσιν ὅτι πρέπει ἐν τούτων κατὰ προτίμησιν τῶν ἄλλων νὰ μισθωθῇ ὡς δικαστήριον.

Ἄρθρ. 6. Θεωρητικῶς ἐξετάζονται οἱ ὑποψήφιοι α') γράφοντες ἀναλυτικώτατα ἕκαστος πῶς νομίζει ὅτι δύναται προσφορώτερον ὑφ' οὗς ὄρους ζῶμεν ἐν Ἑλλάδι σήμερον νὰ κανονισθῇ ζήτημα ἐκ τῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν ἢ τὴν ἀγωγὴν, β') ἀναπτύσσοντες γραπτῶς ζήτημα ἐκ τῆς σχολικῆς ὑγιεινῆς εἰλημμένον, γ') ἀναπτύσσοντες ἐγγράφως θέμα εἰλημμένον ἐκ τῆς κανονιζούσης τὰ τῆς δημοτικῆς ἐκπαίδευσως νομοθεσίας καὶ προτείνοντες ἕκαστος τὴν κατ' αὐτὸν κρατίστην τροποποίησιν τῶν σχετικῶν πρὸς τὸ ἀναπτυχθὲν θέμα διατάξεων.

Ἄρθρ. 7. Τὰ πρὸς ἀνάπτυξιν διδόμενα θέματα ὀρίζονται διὰ κληρώσεως ἐκ 10 ἢ 12 ζητημάτων ἐξ ἐκάστης τῶν τριῶν κατηγοριῶν, τὰ ὅποια ἐκλέγει ἡ ἐπιτροπεῖα εὐθὺς πρὸ τῆς ἐνάρξεως ἐκάστης δοκιμασίας.

Διὰ κληρώσεως ὡσαύτως ὀρίζονται καὶ τὰ ἐν τῷ δημοτικῷ σχολείῳ ὑφ' ἐκάστου τῶν ὑποψηφίων διδασκῆσόμενα μαθήματα, ἀνακοινοῦνται δὲ ταῦτα τοῖς διδασκῶσι δύο ὥρας πρὸ τῆς διδασκαλίας ἵνα παρασκευασθῶσιν εἰς ταύτην ἐνώπιον τῆς ἐπιτροπείας.

Ἄρθρ. 8. Ἡ ἐπιτροπεῖα δύναται, ἂν κρίνη τοῦτο ἀναγκαῖον, νὰ καλέσῃ τινὰς ἢ πάντας τοὺς ὑποψηφίους νὰ ἀναπτύξωσι προφορικῶς τὰς ἐγγράφως διατυπωθείσας γνώμας περὶ τῶν ἐν τῷ βῶ ἄρθρῳ τοῦ παρόντος διατάγματος μνημονευομένων ζητημάτων.

Ἄρθρ. 9. Ἡ ἐπιτροπεῖα ἀποφαίνεται κατὰ πλειονοψηφίαν τίνας τῶν ὑποστάντων τὴν δοκιμασίαν ταύτην κρίνει ἱκανοὺς νὰ καταλάβωσι τὰς θέσεις ἐπιθεωρητῶν δημοτικῶν σχολείων.

Ἄρθρ. 10. Ὁ πρόεδρος τῆς ἐπιτροπείας μετὰ τὸ πέρας τῆς δοκιμασίας ὑποβάλλει εἰς τὸ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως Ἰπουργεῖον τὰ κατὰ τὴν δοκιμασίαν συνταχθέντα πρακτικά, πίνακα τῶν εὐδοκιμησάντων ὡς καὶ τῶν ἀποτυχόντων ὑποψηφίων καὶ τὰ γραπτὰ δοκίμια αὐτῶν.

Ἄρθρ. 11. Πρὸς πλήρωσιν κενῆς θέσεως ἐπιθεωρητοῦ δημοτικῶν σχολείων διορίζεται, προτάσει τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως Ἰπουργοῦ ἐκ τῶν εὐδοκιμησάντων κατὰ τὴν συμφώνως τῷ παρόντι διατάγματι γενομένην δοκιμασίαν ἢ ἐκ τῶν ἐχόντων τὰ ἐν ἄρθρῳ 38 τοῦ ΒΤΜΘ' νόμου μνημονευόμενα προσόντα. Ἀλλὰ καὶ εἰς νέαν δοκιμασίαν δύναται τὸ Ἰπουργεῖον τῶν Ἐκκλησιαστικῶν νὰ καλῇ τοὺς θέλοντας νὰ καταλάβωσι θέσιν ἐπιθεωρητοῦ δημοτικῶν σχολείων κενωθείσαν καὶ τοὺς εὐδοκιμήσαντας ἐν τῇ νεωτέρᾳ νὰ προτιμήσῃ τῶν ἄλλων.

Ἄρθρ. 12. Καταργεῖται τὸ ἀπὸ 1ης Αὐγούστου 1900 «περὶ δοκιμασίας τῶν ἐφιεμένων νὰ διορισθῶσι νομαρχιακοὶ ἐπιθεωρηταὶ τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως» Ἡμέτερον διάταγμα.

Εἰς τὸν αὐτὸν Ἡμέτερον Ἰπουργὸν ἀνατίθεται ἡ δημοσίευσις καὶ ἡ ἐκτέλεσις τοῦ διατάγματος τούτου.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 27 Αὐγούστου 1910.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ

Ὁ Ἰπουργὸς

ΑΝΔΡ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΓΝΩΣΤΟΠΟΙΗΣΙΣ

Παρακαλοῦνται ὅσοι ἐκ τῶν μελῶν ἢ συνδρομητῶν τοῦ περιοδικοῦ καθυστεροῦσι τὰς συνδρομὰς των νὰ ἀποστείλωσι ταύτας πρὸς τὸν κ. Κ. Σβάρναν ταμίαν τοῦ Συνδέσμου. ὁδὸς Μαραθῶνος ἀρ. 50.

Ἐπίσης παρακαλοῦνται οἱ μετὰ τῆς Τραπεζῆς Μιτυλήνης συναλλασσόμενοι νὰ ἀνανεώσωσι τὰ διαπιστευτήριά των πρὸ τοῦ μηνὸς Δεκεμβρίου ἐ. ἔ. Τὰ νέα διαπιστευτήρια θέλουσι διανεμηθῆ ὑπὸ τοῦ ταμίου κ. Κ. Σβάρνα.

(Ἐκ τοῦ γραφείου τοῦ Συνδέσμου).

“ΑΣΠΙΣ,”

Περιοδικὸν παιδαγωγικὸν δεκαπενθήμερον

Ἔργον τοῦ Παγκρητίου Δημοδιδασκαλικοῦ Συλλόγου.

ὑπὸ τῶν ἐν Κρήτῃ συναδέλφων ἐκδίδεται τὸ ἀνωτέρω περιοδικόν, τὸ ὁποῖον διὰ τὴν ὑπέροχον παιδαγωγικὴν καὶ ποικίλην ὕλην προώριται λίαν ταχέως νὰ καταλάβῃ θέσιν μεταξὺ τῶν πρώτων τοιούτων περιοδικῶν δι' ἃ καὶ ὁ Ἡμέτερος Σύνδεσμος συνιστᾷ θερμῶς αὐτὸ εἰς τὰ μέλη αὐτοῦ καὶ εἰς τοὺς συνδρομητὰς τοῦ παρόντος περιοδικοῦ, ὡς περιοδικὸν ὠφελιμώτατον εἰς τοὺς κ.κ. δημοδιδασκάλους.

Ἔτησίᾳ συνδρομὴ δραχ. χρ. 6.

Διεύθυνσις : Βα Δημοτικ. σχολείων Χανίων Κρήτης.

Π. Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

Ἡ ΠΑΙΔΕΥΣΙΣ ΤΩΝ ΚΑΘ' ἩΜΑΣ ΕΛΛΗΝΩΝ

Κατὰ μετάφρασιν ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ

ΥΠΟ Γ. Γρ.

(συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 105 τοῦ Δ' τόμου τεύχ. Δ')

Τὴν ταχίστην δ' ἀποπομπὴν τῆς ἀλληλοδιδασκτικῆς μεθόδου ἀπειργάσατο καὶ αὐτὸ τὸ ὑπουργεῖον τῆς Ἐκπαιδεύσεως, ὅπερ διοργάνωσεν εὐθὺς κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος τῆς λειτουργίας τοῦ ἐν Ἀθήναις Διδασκαλείου ἔτι ἐν ἔτει 1879 μαθήματα παιδαγωγικῆς διὰ τοὺς παλαιούς διδασκάλους ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας, καθ' ἃς οὗτοι ἐδιδάσκοντο τὴν χρῆσιν νέων μεθόδων διδασκαλίας καὶ ἀγωγῆς. Οἱ διδάσκαλοι, γέροντες καὶ νέοι, προσήλθον προθύμως εἰς τὰ μαθήματα ταῦτα, ἵνα μὴ φανῶσι ὀπισθοδρομικοί, ἀλλὰ ζηλωταὶ τῆς προόδου. Ἄλλὰ τί ἠδύναντο νὰ ἐννοήσουν ἐκ τοῦ νέου συστήματος τοῦ ἐπιστημονικοῦ καὶ ψυχολογικοῦ ἀνθρώπου μικρᾶς παιδείσεως, ἐγγηράσαντες δὲ εἰς τὴν χρῆσιν συστήματος ἐκπαιδευτικοῦ, ὅπερ τοῖς ἀφῆρσε καὶ τὸν ὀλίγον νοῦν, ὃν εἶχον; Βεβαίως διὰ τὸν μηχανισμόν τῆς ἀλληλοδιδασκτικῆς μεθόδου, ἥτις οὔτε ψυχολογίαν, οὔτε πρακτικὴν φιλοσοφίαν, οὔδὲ ἀνωτέραν τινὰ παιδείου ἀπῆτει, ἦσαν διδάσκαλοι κατάλληλοι. Μηχανικὰ συστήματα κινοῦνται διὰ μηχανῶν. Ἄλλὰ πῶς ἦτο δυνατόν οἱ δυστυχεῖς οὗτοι ἄνθρωποι νὰ εἰσδύσωσιν εἰς τὸν λαβύρινθον τῆς ἐπιστήμης ἀνευ προπαιδείας ἐπιστημονικῆς ἐπαρκοῦς, ἀνευ μάλιστα ψυχολογίας; Καὶ οὕτω συνέβη, ὅπερ προσεδόκα τις, οἱ παλαιοὶ διδάσκαλοι διὰ τῆς 40ήμερου διδασκαλίας ὄχι μόνον νὰ μὴ ἐννοήσουν τίποτε ἐξ ὅσων ἐδιδάχθησαν, ἀλλὰ νὰ καταφρονήσουν καὶ τὴν μέθόδον τῆς ἀλληλοδιδασκτικῆς, ἣν ἐφήρμοζον μέχρι τοῦδε.

Και οὕτως ἐφηρομόσθη εἰς αὐτοὺς ἡ παροιμία: Ἐπῆγαν γὰρ μαλλὶ καὶ ἦλθαν κουρεμένοι.

Ἄλλὰ τὸ κακὸν δὲν ἦτο τοῦτο μόνον. Οἱ παλαιοὶ οὗτοι ἀλληλοδιδασκατικοὶ διδάσκαλοι μὲ τὰ ὀλίγα μαθήματα, τὰ ὅποια ἤκουσαν καὶ τὰ ὅποια δὲν ἐνόησαν, ἐνόμισαν ἑαυτοὺς πλέον ἀνακαινισθέντας. Καὶ διὰ τὸ νὰ κατορθώσουν τὸν σκοπὸν, τὸν ὅποιον ἐπεδίωκον, ἐνεφανίσθησαν εἴτε κατὰ συνήθειαν εἴτε καθ' ὑπόκρισιν ὡς ἐνθουσιώδεις ὁπαδοὶ τοῦ νέου συστήματος, τὸ ὅποιον ἠγνόουν, καὶ τοῦ ὁποίου παρέλαβον ἑξωτερικὰ σημεῖα ὅπως δευτερεύοντά τοῦ συστήματος καὶ εἰσῆγαγον εἰς τὰ σχολεῖα τῶν. Τοῦτο ἐκίνησε τῶν νέων παιδαγωγικῶν ἀνδρῶν τὴν συμπάθειαν, ἣτις δὲν ἐβράδυνε διὰ τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν τῆς χώρας νὰ φθάσῃ μέχρι τῆς Βουλῆς, ἣτις ἐπήφισε νὰ παραχωρηθῶσι καὶ εἰς τοὺς ἀνακαινισθέντας παλαιούς διδασκάλους τὰ προνόμια τῶν νέων διδασκάλων καὶ κατὰ τὸν μισθὸν καὶ κατὰ τὴν διεύθυνσιν τῶν σχολείων. Δὲν ἀρνοῦμαι ὅτι ἔπρεπε νὰ βελτιωθῇ πως ἡ οἰκονομικὴ θέσις καὶ τῶν παλαιῶν δημοδιδασκάλων μάλιστα δὲ τῶν τριτοβαθμίων, οἵτινες ἐλάμβανον 60 δραχμὰς τὸν μῆνα. Ἄλλ' ἡ Κυβέρνησις, ἀφομοιώσασα τοὺς παλαιούς δημοδιδασκάλους πρὸς τοὺς νέους καθ' ὅλην τὴν γραμμὴν καὶ κατὰ τὸν μισθὸν καὶ κατὰ τὰ δικαιώματα, ἔπραξε περισσότερο τῶν ὅσων ἐδικαιοῦτο νὰ πράξῃ.

Ἡ ἰσοπέδωσις αὕτη παλαιῶν καὶ νέων δημοδιδασκάλων, χωρὶς νὰ ληφθῇ καθόλου ὑπ' ὄψιν ἡ κολοσσιαία διαφορὰ τῶν νέων καὶ κατὰ τὴν γενικὴν μόρφωσιν καὶ κατὰ τὴν εἰδικὴν τὴν παιδαγωγικὴν, ἔσχε βλαβερωτάτην ὁπὴν εἰς τὴν δημοτικὴν ἡμῶν ἐκπαίδευσιν καὶ ἀνέκοψε τὴν πρόοδον αὐτῆς. Οἱ νέοι δημοδιδασκαλοὶ οὕτω ἐθεώρησαν τὴν ἀφομοίωσιν ὡς σοβαρὰν πρὸς αὐτοὺς καὶ τὴν πολιτείαν παρασπονδήσασαν, οἱ δὲ παλαιοὶ, ἐξησκημένοι εἰς τὰ μέσα τῆς ἀποτελεσματικῆς ἐνεργείας αὐτῶν πλησίον τῆς λεγομένης πολιτικῆς, ἀνεθάρρησαν ἐκ τῶν νέων προνομίων καὶ ἐγιναν ἐξ ἀρχομένων οἱ ἀρχοντες πλέον τῆς κινήσεως τῆς δημοτικῆς ἐκταιδεύσεως. Καὶ οὕτω βλέπομεν εἰς τὸ σχολεῖον εἰσελαύνοντα τὸν παλαιὸν μηχανισμόν καὶ κυριαρχοῦντα. Παλαιοὶ δημοδιδασκαλοὶ πανταχοῦ εἶχον τὴν διεύθυνσιν τῶν σχολείων, οἱ νέοι ἐτέλουν ὑπὸ τὰς διαταγὰς αὐτῶν. Τοῦτο ἦτο διὰ τοὺς ἐνθουσιώδεις καὶ φιλοπονωτάτους νέους διδασκάλους μας ἀπροσδόκητος ψυχρολουσία. (Ἀκολουθεῖ)

Η ΑΝΑΓΝΩΣΙΣ ΚΑΙ Η ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΤΙΚΗ ΦΑΝΤΑΣΙΑ

Πολλὰ παιδιὰ δὲν ὠφελοῦνται ἐκ τῶν ἀναγνώσεων, τὰς ὁποίας ἀκούουσιν ἢ τὰς κάμνουσιν αὐτὰ ταῦτα, διότι ἡ φαντασία τῶν δὲν εἶναι ἐνεργητικὴ. Τινὰ ἔχουσι τὸ δῶρον νὰ φαντάζωνται ἀμέσως τὰ πράγματα, τὰ ὄντα, τὰς πράξεις, περὶ ὧν πραγματεύονται αἱ ἀναγινωσκόμεναι σελίδες. Συντάσσουσι ταῦτα ταχέως ἐν τῷ πνεύματι αὐτῶν, ἀντικειμενοποιοῦσιν αὐτὰ, νομίζουσι ὅτι βλέπουσιν αὐτὰ. Αὐτοὶ εἶνε οἱ μαθηταί, οἱ ὅποιοι θὰ αἰσθανθῶσι βαθύτατα τὰ συναισθήματα τῶν ἥρώων ἐνός δράματος ἢ μιᾶς διηγήσεως, διότι ὑπάρχει στενὴ σχέσις μεταξὺ τῆς ἰσχύος τῆς συναισθήσεως καὶ τῆς σφοδρότητος τῆς φαντασίας. Ἀντιθέτως, πόσοι μαθηταὶ ἀκούουσι τὰς σαφεστάτας καὶ ζωηροτάτας περιγραφὰς χωρὶς νὰ φαντάζωνται αὐτάς, καὶ μένουσιν ἀπαθείς κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν μᾶλλον συγκινητικῶν σκηνῶν! Αἱ εἰκόνες ἐμφανίζονται ἐν τῷ πνεύματι αὐτῶν ἄνευ ἀκριβείας καὶ ἄνευ χρώματος. Ἐξ ἄλλου εἶνε ἀνίκανοι νὰ ἐξέλθωσι ἐξ ἑαυτῶν, νὰ ἐξέλθωσιν ἐκ τῆς προσωπικότητος αὐτῶν ἀκαριαίως, προσκαίρως, ὅπως κοινωνήσωσιν εὐγενῶν συγκινήσεων, αἱ ὁποῖαι θὰ κατέλειπον ἐν ταῖς καρδίαις τῶν ἐπιδράσεις σωτηρίους.

Δὲν φαίνεται ἡμῖν ἀδύνατος ἡ θεραπεία αὐτῶν ἀπὸ τῆς ἀπαθείας ταύτης, διὰ καταλλήλου ἐνεργείας θὰ ἦτο δυνατόν ἀναμφιβόλως νὰ ὀδηγηθῶσι νὰ βλέπωσι καὶ νὰ αἰσθάνωνται τὰ ἀναγινωσκόμενα. Καὶ πρῶτον πρέπει νὰ συστηθῇ αὐτοῖς νὰ καταβάλωσι προσπάθειαν πρὸς τοῦτο, διότι ἴσως δὲν ὑποπτεύονται αὐτό· ἔπειτα νὰ παρασχεθῇ αὐτοῖς συνδρομὴ παρὰ τῶν διδασκάλων διὰ πάντων τῶν δυνατῶν μέσων.

Ἄν ἡ γενομένη διδασκαλία ὑπῆρξε συγκεκριμένη, ἂν ἔδειξαν τοῖς

μαθηταῖς καὶ ὤθησεν αὐτοὺς νὰ παρατηρῶσιν ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὰ πλεῖστα τῶν περικυκλούντων αὐτοὺς πραγμάτων καὶ ὄντων, ἂν πρὸς τούτοις τῇ βοηθείᾳ τῶν πινάκων καὶ εἰκόνων ἠδυνήθησαν νὰ καταστήσωσιν αὐτοῖς γνώριμα τὰ ζῶα καὶ τὰ φυτὰ τῶν ξένων τόπων καὶ τὰς διαφόρους τῆς φύσεως ἀπόψεις, οἱ μαθηταὶ ἔχουσιν ἤδη ἐν τῷ πνεύματι αὐτῶν σχεδὸν πάντα τὰ ἀναγκαῖα ὕλικά διὰ νὰ φαντάζωνται καὶ νὰ βλέπωσι μετ' ἀκριβείας τὰς περιγραφὰς ἢ τὰς διὰ λέξεων εἰκόνας, ἃς συναντῶσιν ἐν ταῖς ἀναγνώσεσιν αὐτῶν. Ἄλλὰ τὰ ὕλικά ταῦτα ὅσον ὀλίγον καὶ ἂν εἶναι παλαιὰ ἐξηλείφθησαν ἤδη κατὰ τὸ ἦμισυ, συνεχύθησαν μετ' ἄλλων. Διὰ τοῦτο ὁ διδάσκαλος θὰ ἐπραττε καλῶς ἂν κατὰ τὴν πορείαν τῆς ἀναγνώσεως ἢ πρὶν ἀρχίσῃ αὐτὴν προεκάλεῖ τοὺς μαθητὰς νὰ ἀνακαλῶσι τὰς ἀναμνήσεις των, ἂν ἐβοήθει αὐτοὺς νὰ ἀνακαλῶσι σχήματα καὶ χρώματα ἀποβάντα ἀσαφῆ, καὶ ἂν ἐν ἀνάγκῃ ἐπανέφερε πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν τὰς ἀναγκαῖας εἰκόνας καὶ πίνακας. Καὶ διὰ νὰ φέρω ἐν παραδειγμα ἀπλούστατον, προκειμένου νὰ γίνῃ ἡ ἀνάγνωσις τοῦ μύθου «δρῦς καὶ κάλαμος», εἶναι βέβαιον ὅτι τὸ παιδίον θὰ ἀναγνώσῃ καὶ θὰ μάθῃ μετὰ περισσοτέρας ἠδονῆς τὰ περὶ τῆς δρυὸς καὶ τοῦ καλάμου ἑάν, ὡς ἀκούει τὸν τίτλον, ἐπαναβλέπῃ μετὰ καθαρότητος δρῦν καὶ κάλαμον ἢ τουλάχιστον τὴν εἰκόνα τοῦ δένδρου καὶ τοῦ φυτοῦ. Ἐπίσης, ἂν κατὰ τὴν πορείαν τῆς ἀναγνώσεως, ὅταν ὁ μαθητὴς θὰ ἔχῃ τελειώσῃ τὸν στίχον τοῦτον : «εἰς τροχίλος δι' ὑμᾶς εἶναι βαρὺ φορτίον», βλέπῃ τὸ ταπεινὸν πτηνὸν νὰ ἐπιπίπτῃ ἐπὶ τοῦ καλάμου καὶ νὰ ποιῇ αὐτὸ νὰ κλίνῃ τὴν κεφαλὴν. Θὰ ἐπρεπεν ἐπίσης νὰ περιμένῃ τὴν μανίαν τῆς θυέλλης, καὶ μετὰ τὴν λῆξιν τῆς ἀναγνώσεως, νὰ παρατρῆ μίαν στιγμὴν τὴν μεγάλην δρῦν ἐξηπλωμένην ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Εἶναι βέβαιον ὅτι οἱ πλείστοι μαθηταὶ δὲν θὰ κάμωσι φυσικὰ τὴν προσπάθειαν ταύτην, ἥτις ἐν τούτοις θὰ ἐπρομήθευεν αὐτοῖς πραγματικὴν ἠδονὴν καὶ ἄνευ τῆς ὁποίας δὲν ὑπάρχουσιν ἀναγνώσεις ἀληθῶς ὠφέλιμοι. Διὰ τοῦτο ὁ διδάσκαλος ὀφείλει νὰ παρορμήσῃ αὐτοὺς εἰς τοῦτο καὶ νὰ δώσῃ τὴν πρώτην ὠθησιν εἰς τὴν ἀναπαραστατικὴν αὐτῶν φαντασίαν.

Ἄναμφιβόλως ὁ διδάσκαλος θὰ ἐπιτύχῃ τοῦτο πρὸ πάντων τῇ βοηθείᾳ τῶν εἰκόνων, περὶ ὧν ἐλέγομεν ἄνωτέρω, καὶ τῶν σχολίων, δι' ὧν θὰ συνοδεύσῃ τὴν ἀνάγνωσιν. Ἄλλὰ θὰ ἠδύνατο πλὴν τούτου νὰ διευκολύνῃ τὴν ἀναπαράστασιν τῶν πραγμάτων καὶ τῶν ὄντων διὰ τινων κινήσεων τοῦ σώματος, καὶ ἰδίᾳ τῶν χειρῶν, αἱ ὁποῖαι θὰ ἐσχεδιογράφουν τὰς γραμμὰς τῆς περιφερείας τῶν πραγμάτων, ἢ θὰ ἠκολούθουν τὰς κινήσεις τῆς πράξεως, ἄλλοτε βραδείας, ἄλλοτε ταχείας. Τέλος ὁ διδάσκαλος διαθέτει καὶ ἄλλο μέσον ὅπως διασειῇ τὴν ὀκνηρίαν τῆς φαντασίας τῶν παιδιῶν, τοῦτο εἶναι ἡ καλὴ ἀνάγνωσις. Ἐὰν ἀναγινώσκῃ καλῶς, θὰ ἐπιτύχῃ νὰ ζωγραφίσῃ διὰ τῆς φωνῆς καὶ οἱ μαθηταὶ ἄνευ μεγάλης προσπάθειας θὰ βλέπωσι νὰ ἐμφανίζονται πρὸ αὐτῶν τὰ πράγματα, τὰ ὄντα καὶ αἱ πράξεις, ὡς ἐν τῷ ἀναγινωσκομένῳ τεμαχίῳ περιγράφονται.

Πρὶν δὲ τελειώσωμεν, προτείνομεν καὶ μικρὸν τινα τρόπον ἐνεργείας, εἰς ὃν ἔδωκαν ἡμῖν νύξιν αἱ πρῶται γραμμαὶ τοῦ εἰς τὴν Ἄνατολὴν ταξειδίου τοῦ Λαμαρτίνου. Οὗτος γράφει. «Ἡ μήτηρ μου εἶχε λάβῃ παρὰ τῆς μητρὸς αὐτῆς ἐν τῇ κλίνῃ τοῦ θανάτου μίαν ὠραίαν Βίβλον, ὅπου μ' ἐμάθθανε νὰ ἀναγινώσκω, ὅταν ἤμην μικρὸν παιδίον. Ἡ βιβλος αὕτη περιείχεν εἰκόνας ἱερῶν ὑποθέσεων εἰς πάσας τὰς σελίδας αὐτῆς. Ἡ εἰκὼν τῆς Σάρρας, τοῦ Γωβίου καὶ τοῦ ἀγγέλου του, τοῦ Ἰωσήφ, τοῦ Σαμουὴλ κλπ. ὑπῆρχεν ἐκεῖ, ἐπίσης ἦσαν ἐζωγραφισμέναι καὶ πᾶσαι ἐν γένει αἱ ὠραῖαι πατριαρχικαὶ σκηναί, ὅπου ἡ σοβαρά, πομπιώδης καὶ πρωτότυπος φύσις τῆς Ἀνατολῆς εἶναι μεμιγμένη εἰς πάσας τὰς πράξεις τῆς τόσον ἀπλῆς ὅσον καὶ θαυμασίας ἐκείνης ζωῆς τῶν πρώτων ἀνθρώπων.

Ὅταν εἶχον διηγηθῆ πολὺ καλὰ τὸ μάθημά μου καὶ ἀναγνώσει σχεδὸν ἄνευ σφάλματος τὴν ἡμίσειαν σελίδα τῆς ἀγίας Ἱστορίας, ἡ μήτηρ μου ἀπεκάλυπτε τὴν εἰκόνα, καὶ κρατοῦσα τὸ βιβλίον ἀνοικτὸν ἐπὶ τῶν γονάτων της μοὶ ἐπέβαλλε νὰ παρατηρῶ τὴν εἰκόνα ἐξηγοῦσα αὐτὴν πρὸς ἀνταμοιβὴν μου». Δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ πράττωμεν κάτι παρόμοιον; Νὰ ἐπιβάλλωμεν τῷ μαθητῇ νὰ ἀναγινώσκῃ ἐν τῷ εἰκονογραφημένῳ βιβλίῳ, ἐν ᾧ ἡ εἰκὼν θὰ εἶναι ἀποκε-

κρυμμένη, με τὴν σύστασιν νὰ προσπαθῆ πολὺ ὅπως βλέπη τί ἀναγινώσκει, ὅταν δὲ ἔχῃ τελειώσει τὴν ἀνάγνωσιν, νὰ καλῶμεν αὐτὸν συγκρίνη τὴν παράστασιν τῶν πραγμάτων μετὰ τῆς εἰκόνας; Μία τοιαύτη ἀντιπαράθεσις θὰ εἶχε τὸ ἐνδιαφέρον τῆς, θὰ ἔδιδεν εἰς τὸ παιδίον τὴν ἐξιν νὰ κάμνη ἐκκλησιν εἰς τὰς πηγὰς τῆς φαντασίας του.

Ἡ πείρα τῶν διδασκάλων θὰ δώσῃ νύξιν ἀναμφιβόλως εἰς εὗρεσιν μεθόδων πρακτικωτέρων ἢ δραστικωτέρων τῆς πρὸ μικροῦ μνημονευθείσης. Ἡμεῖς ἐπιθυμοῦμεν ἵνα οἱ διδάσκαλοι πεισθῶσι, ὅτι τὰ πλεῖστα τῶν παιδιῶν ἔχουσι τὴν φαντασίαν νοθρὰν καὶ ὅτι ἡ πνευματικὴ ἀνάπτυξις αὐτῶν ἐμποδίζεται ἕνεκα τούτου. Ὅταν κατορθωθῆ νὰ ἀφυπνισθῆ παρὰ τῶ μαθητῆ ἡ δύναμις αὐτῆ τὰ ἀντικείμενα θὰ ἐμφανίζωνται αὐτῶ, ἐν ᾧ θὰ ἀκολουθῆ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τὰς ἐντύπου γραμμὰς, μετὰ πολλῆς λαμπρότητος, καὶ τὰ ὄντα θὰ ὀρθῶνται ζωντανὰ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του. Βεβαίως καταδικάζονται εἴδη τινὰ τῆς φαντασίας, ἀλλ' εἶναι ἀναντίλεκτον ὅτι ἡ ἀναπαραστατικὴ φαντασία, ἣν φιλόσοφοι τινες ὀνομάζουσι δύναμιν ἀντιληπτικὴν, εἶναι μία μεγάλη βοήθεια εἰς τὸν μαθητὴν κατὰ πάσας τὰς βαθμίδας τῆς ἐκπαιδεύσεως αὐτοῦ.

(Μετάφρασις).

I. Βαχαβιόλος

ΕΚ ΤΗΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ

DR. M. JAHN

κατὰ μετὰφρασιν

ΕΠΑΜΕΙΝΩΝΔΑ Γ. ΠΑΠΑΜΙΧΑΗΛ Δημοδιδασκάλου

(Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 119 τοῦ Λ' τεύχους).

Ἡ παιδαγωγικὴ σπουδαιότης τῆς χώρου καὶ χρόνου φαντασίας.

Αἱ τελευταῖον μνημονευθεῖσαι διαιρέσεις τῆς φαντασίας διὰ τὴν παιδαγωγικὴν δὲν ἔχουσι καμμίαν ἰδιαιτέραν σημασίαν· τὸ αὐτὸ ἰσχύει περὶ σειρᾶς ἄλλων διαιρέσεων, αἱ ὁποῖαι παρουσιάζονται εἰς

τὴν ψυχολογίαν. Ἐξαιρομένον τοῦτο ἐνταῦθα, ἵνα μὴ ὁ παιδαγωγὸς φέρηται εἰς τὴν ψευδῆ σκέψιν, ὅτι παρ' αὐτοῦ κατὰ τὴν σπουδὴν τῆς ψυχολογίας εἰς τοιαῦτα ζητήματα ἐξαρτᾶται ἡ διάρθρωσις καὶ συστηματοποιήσις τοῦ οὐσιωδεστέρου. Ταῦτα ἐπὶ τέλους δὲν παρακάμπτονται, διότι ἀνήκουσιν εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν παρασκευὴν. Ἡ ἀξία τῆς ψυχολογίας διὰ τὸν παιδαγωγὸν ἔγκειται κυρίως εἰς τὸ νὰ μάθῃ, ποίου εἶδους παραστάσεις, σκέψεις, συναισθήματα, τάσεις ἐν τῶ παιδίῳ ὑπάρχουσι καὶ κινοῦνται, ποίας ἐπενεργείας προκαλεῖ ἡ μεμονωμένη ἐρώτησις ἢ τὸ μεμονωμένον μέτρον τοῦ διδασκάλου ἢ τοῦ παιδαγωγοῦ ἐν τῶ ψυχικῶ βίῳ τοῦ τροφίμου, καὶ ποίαν ἔννομον διεξαγωγὴν ἢ ἐπίδρασις πιθανὸν ἐπιδέχεται. Ἡ διάρθρωσις τῶν ψυχικῶν ἐνεργειῶν λαμβάνει εὐρείαν σημασίαν, ὅταν αἱ λεπτομέρειαι τῶν ἐνεργειῶν ὀρισμένως ταξινομῶνται καὶ ἀκριβῶς περιγράφωνται. Ὑπ' αὐτὴν τὴν ἔποψιν κατὰ βάθος δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι ἐπαρκῆς ἡ παιδαγωγικὴ ψυχολογία.

Εἰς τὴν προηγουμένην παράγραφον ἐπραγματεύθημεν διὰ μακρῶν περὶ τῆς χώρου καὶ χρόνου φαντασίας καὶ τῶν ἐνεργειῶν αὐτῶν διότι, αὐτῆ εἶναι ἡ κυριώτερα διαιρέσις ἢ καὶ μείζονα παιδαγωγικὴν σπουδαιότητα ἔχουσα

1. Ἡ ἐποπτικὴ διδασκαλία χαρακτηρίζεται ὡς πρώτη βαθμὶς πάσης διδασκαλίας καὶ δικαίως. Διότι ἡ ἀνάπτυξις τοῦ πνεύματος εὐρίσκει τὴν πρώτην αὐτῆς ἐπίδοσιν ἐν τῶ ἀντιλαμβάνεσθαι καὶ ἐποπτεῖν. Διὰ τοῦτο παρουσιάζονται εἰς τὸ παιδίον κατὰ τὴν πρώτην διδασκαλίαν ζῶα, φυτὰ, ἐργαλεῖα, γνωστὰ ἀσχολία ἀνθρώπων καὶ τὰ παρόμοια. Τὸ παιδίον πρέπει νὰ μανθάνῃ περὶ τοῦ ἵππου, ἢ τοῦ ἰχθύος ἢ τοῦ πῖλου, τὰ χρώματα, τὰ μέρη, τὴν μορφήν καὶ αἱ ἰδιότητες αὐταὶ ἐν στενῇ ἀλληλουχίᾳ πρὸς ἀλλήλας δέον νὰ περγάζωνται ἐσωτερικὴν χώρου εἰκόνα τοῦ ἐποπτευθέντος. Ἴνα τοῦτο κατορθώσῃ, εἶναι ἀνάγκη ἢ φαντασία νὰ εἶναι ἐνεργὸς· αὐτῆ σινάπτει τὰ πολλὰ χωριστὰ συστατικὰ μέρη καὶ τὰ γνωρίσματα τῶν πραγμάτων εἰς συνολικὴν εἰκόνα καὶ ἂν αὐτὰ ταῦτα τὰ ἀντικείμενα δὲν εἶναι παρόντα. Δύναται τις ἄρα εἰπεῖν, ὅτι ἐναργεῖς ἀντιλήψεις τότε κυρίως εἶναι δυναταί, ὁπόταν ἡ φαντασία γίνεται κυρία τῶν ἀντικειμένων τ. ἔ.

ὅποταν οἱ ἀληθεῖς διὰ τῶν αἰσθητηρίων ἐρεθισμοὶ συμπληρῶνται οὕτως ὥστε τὰς μεταβαλλομένας καταστάσεις τῶν ἀντικειμένων νὰ διατηρῶμεν, ταύτας πρὸς τὰς ἡμετέρας νὰ σχετίζωμεν, καὶ οὕτω νὰ μανθάνωμεν καὶ ἐννοῶμεν αὐτάς. Ἐπειδὴ φυσικῶ τῷ λόγῳ ἢ ἐνέργεια τῆς φαντασίας κατ' ἀρχὰς εἶναι ἀνάσκητος, ἐπιτρέπεται τότε κατὰ τὴν διδασκαλίαν νὰ προσάγῳνται μόνον ἀπλᾶ καὶ οὐχὶ πολύπλοκα ἀντικείμενα καὶ γεγονότα. Ὡσαύτως εἶναι ἀνάγκη νὰ χορηγῆται εἰς τὸ παιδίον πάντοτε ἀρκετὸς χρόνος, ἵνα δύναται νὰ παρατηρῆ τὰ πράγματα ἐν ἡσυχίᾳ. Τοῦτο σημαίνει τὸ ἀξίωμα, ὅτι διὰ τῆς ἐποπτικῆς διδασκαλίας καὶ ἡ φαντασία δέον νὰ καλλιεργῆται. Διότι κατ' ἀρχὰς ὄχι μόνον ἡ ἐποπτικὴ διδασκαλία δὲν ἀσχολεῖται μὲ τὴν φαντασίαν καὶ διὰ τὴν φαντασίαν ἀλλὰ καὶ ἀντιτίθεται πρὸς αὐτήν. Ἡ ἐποπτεία δέον νὰ ἀνταποκρίνηται κατὰ τὸ ὕψος εἰς τὸ διὰ τῶν αἰσθησέων παρεχόμενον ἀντιληπτὸν γενόμενον ἐν χώρῳ καὶ χρόνῳ. Ἡ φαντασία τοῦναντίον πλάττει καὶ διαμορφοῖ καὶ ὅταν εἶναι προσκεκολλημένη εἰς τὴν ἀντίληψιν ἐλευθέρως διατρέχον ὅθεν τὸν κίνδυνον ἀείποτε δι' αὐτῆς νὰ ὑποπέσωμεν εἰς πλάνας καὶ κενὰς δοξασίας.

2. Αἱ εἰκόνες τῶν ἐξωτερικῶν πραγμάτων δέον νὰ καταστῶσι μόνιμος ἰδιοκτησία τῆς ψυχῆς· δέον δὲ καὶ κατὰ τὴν ἀνάμνησιν ἢ εἰκῶν ἐν τῇ τελειότητι αὐτῆς αὔθις νὰ ἐμφανίζηται. Ἡ πείρα ὅμως διδάσκει, ὅτι τοῦτο εὐθὺς ἀμέσως δὲν συμβαίνει. Ἐὰν ἡ φαντασία ἐκ νέου δὲν ἀναζωπυρωθῆ ἐκ τῆς ὀλικῆς εἰκόνος κατὰ τὴν ἀνάμνησιν σχεδὸν πάντοτε μόνον συντρίμματά τινα καθίστανται συνειδητά. Ὁ διδάσκαλος ὅθεν ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ ὀφθέντος παραγγέλλει τὴν ἀναπαραγωγὴν τῆς εἰκόνος τοῦ ἀντικειμένου ἐξ ὅλων τῶν μερῶν αὐτοῦ καὶ τῶν ἰδιοτήτων αὐτοῦ. Κατὰ τὰς ἀσκήσεις αὐτάς παρέρχεται μείζων χρόνος παρὰ ὅσος ἐχρειάσθη ὅταν τὸ ἀντικείμενον ἦτο παρόν. Αἱ ἀσκήσεις αὗται σχηματίζουσιν οἰοεὶ τὴν δευτέραν βαθμίδα τῆς ἐποπτικῆς διδασκαλίας. Τὸ ῥηθὲν ἀφορᾷ τὴν διδασκαλίαν τῆς φυσικῆς ἱστορίας, τῆς φυσικῆς, τῆς γεωμετρίας καὶ τῶν ὁμοίων μαθημάτων ὅταν πρόκηται νὰ θέσωμεν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν μαθητῶν πραγματικὰ ἀντικείμενα τῆς φύσεως ἢ τῆς τέχνης.

3. Ὡς γνωστὸν δὲν εἶναι δυνατόν πάντοτε νὰ δεικνύωμεν τὰ περὶ

ὧν ὁ λόγος ἀντικείμενα. Ἐν τῇ πατριδογνωσίᾳ, γεωγραφίᾳ, φυσικῇ, ἀπευθύνεται κατ' ἀρχὰς ὁ διδάσκαλος εἰς τὴν πείραν τοῦ παιδίου. Ἐντεῦθεν λοιπὸν εἶναι ἀνάγκη ὁ μαθητῆς νὰ εἶναι εἰς θέσιν, ὡς ἐν τῇ πατριδογνωσίᾳ, τὰ πρότερον ἐποπτευθέντα πράγματα νὰ παριστᾷ κατὰ τὴν ἀνάμνησιν ὡς συνολικὴν.

(Ἔπεται συνέχεια)

ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Ὁ φόβος παρὰ τοῖς παισὶ.

Τὸ Σχολεῖον εἶναι ἔξοχον καὶ ἀναπεπταμένον πεδῖον ψυχολογικῶν παρατηρήσεων, καὶ οἱ Διδάσκαλοι, οἵτινες ἤθελον ἀσχοληθῆ σπουδαίως μὲ τὴν ἐπιστήμην ταύτην θὰ ἠδύναντο νὰ δρέψωσι πολυαριθμούς δάφνας.

Ταυτοχρόνως αἱ ψυχολογικαὶ μελέται ἐπιτρέπουσι νὰ γνωρίσωμεν κάλλιον τοὺς μαθητὰς ἐσωτερικῶς καὶ συνεπῶς νὰ διευθύνωμεν, ὡς προσήκει, τὴν ἀγωγὴν των καὶ τὴν ἐκπαίδευσίν των συμφῶνως πρὸς τὸν χαρακτῆρά των καὶ τὴν ἰκανότητά των.

Καὶ πρωτίστως ἰδοὺ ἐν φαινόμενον συχνότατον παρὰ τοῖς παισὶ : Ὁ Φόβος, ὅστις ἀποτελεῖ ἐλάττωμα, ὅπερ ἀνάγκη νὰ καταπολεμηθῆ· ἀλλ' εἶναι προδηλον, ὅτι διὰ νὰ φθάσωμεν εἰς ἐν ἀποτέλεσμα πρέπει νὰ γνωρίσωμεν καλῶς τὸ πρᾶγμα αὐτὸ καθ' ἑαυτό.

Πρὸς τοῦτο ἐξεπόνησεν ἀρίστην ἐργασίαν ὁ κ. A. Binet Διευθυντῆς τοῦ ἐργαστηρίου τῆς φυσιολογικῆς ψυχολογίας τῆς Σαρβωννης, ἣν ἐπεμψε πρὸς τοὺς Δημοδιδασκάλους, ἐξ ὧν περὶ τοὺς 110 εὐπρεστήθησαν νὰ ἀποκριθῶσιν εἰς τὰς ἐρωτήματα τοῦ κ. Binet. Ἐνταῦθα θὰ προσπαθῆσωμεν ἐν γενικαῖς γραμμαῖς νὰ δώσωμεν μίαν ἰδέαν σαφῆ τοῦ σπουδαιοτάτου τούτου ψυχολογικοῦ φαινομένου.

Α'. Φύσις τοῦ φόβου.

Δὲν πρέπει νὰ συγχέωμεν τὸν δεδικαιολογημένον καὶ εὐλογον φόβον πρὸς τὸν φόβον. Ὁ εὐλογος φόβος ἐκδηλοῦται ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ ἢ ἐπὶ τῇ ιδέᾳ κινδύνου πραγματικοῦ, δυνατοῦ ἢ μόνον πιθανοῦ καὶ μᾶς ἐπιτρέπει νὰ ἐνεργῶμεν μετὰ συνέσεως. Δὲν εἶναι ὁμοῦς τοιοῦτος καὶ ὁ φόβος, ὅστις εἶναι ἐν αἴσθημα ἄδικαιολόγητον καὶ παράλογον ἐπὶ τῇ ιδέᾳ κινδύνου ὅπως φαντασιώδους, τοῦ σκότους π. χ. τῶν φαντασμάτων, ἢ ἐπὶ τῇ ιδέᾳ κινδύνου πραγματικοῦ ἀλλ' ἀπολύτως ἀπιθανοῦ. Τὸ αἴσθημα τοῦ φόβου εἶναι μίᾳ στενόχωρος ἀδημονία δυσανάλογος πρὸς τὸν κίνδυνον.

Ὁ εὐλογος φόβος ἄλλως τε διεγείρει τὴν προσχὴν καὶ αὐξάνει τὰς φυσικὰς δυνάμεις.

Ἐν δὲ ὁ ἀδικαιολόγητος φόβος ταπεινοῖ τὸ ἄτομον, ἀφαιρεῖ ἀπ' αὐτοῦ ἐπὶ τινα χρόνον τὴν δύναμιν τοῦ ὀμιλεῖν καὶ πράττειν, ἐπιφέρει ταραχὴν ἐν τε τῷ πνεύματι καὶ τῇ μνήμῃ καὶ τὸ στερεῖ ἐν μίᾳ λέξει ὅλων τῶν μέσων τῆς ὑπερασπίσεως.

Μεταξὺ τῶν ἀντικειμένων τοῦ φόβου παρὰ τοῖς παισὶ δέον νὰ θέσωμεν ἐν τῇ πρώτῃ γραμμῇ τὸν φόβον τῆς νυκτὸς ἢ τὸν φόβον τοῦ σκότους ὅπερ ταύτόν. Γενικῶς ὁ φόβος τῶν παιδῶν ἀπευθύνεται εἰς πράγματα κακῶς νοούμενα, μυστηριώδη, καὶ ἀόριστα, καὶ ἐν γένει εἰς τὸ ἄγνωστον.

Τὸ σκότος ἐμποδίζον τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀπὸ τὸν ἀκριβῆ ἔλεγχον τῶν πραγμάτων, διανοίγει τὸ πεδῖον τῆς φαντασίας εἰς τοὺς παῖδας, οἵτινες δύνανται τότε νὰ φαντάζωνται ἐν πλῆθος πραγμάτων τρομερῶν. Ἐν τῇ αὐτῇ κατηγορίᾳ, εἰς ἣν καὶ ὁ φόβος τῆς νυκτὸς, πρέπει νὰ θέσωμεν πλῆθος ἄλλων φόβων, οἵτινες δὲν εἶναι ἴσοι ὅσον οἱ φόβοι τοῦ ἀγνώστου καὶ τοῦ μυστηριώδους, π. χ. τὸν φόβον τῶν προσωπίδων, τῆς μοιαξιάς, τῶν φαντασμάτων, ἀράπηδων, λύκων κ.λ.π.

Δευτέρα κατηγορία φόβων εἶναι οἱ παραγόμενοι ἐκ τῶν βιαιῶν κρότων, ὡς ἐκ τῆς ἐκπυροκροτήσεως τῶν ὀπλων, πυροτεχνημάτων, κρότος κεραυνοῦ, ἐκπωματίσματος φιάλης λεμονάδας ἢ γκαζόζας κ.λ.π.

Οἱ φόβοι οὗτοι τυγχάνουσι συχνοὶ παρὰ τοῖς κορασίοις, ἀλλὰ καὶ τὰ μικρὰ παιδιὰ δὲν εἶναι ἀπηλλαγμένα τούτων.

Εἰς τὴν τρίτην κατηγορίαν δυνάμεθα νὰ κατατάξωμεν τοὺς φόβους τοὺς προερχομένους ἐκ μικρῶν ζῶων, γαλῶν, καμπῶν, ἀραχνῶν, κοχλιῶν, κ.λ.π.

Εἰς τὴν τετάρτην κατηγορίαν περιλαμβάνεται ὁ ὑπερβολικὸς φόβος κινδύνου ἀπλῶς δυνατοῦ, ὡς ὁ φόβος τῆς συναντήσεως ἐν τῇ ὁδῷ ἐνὸς μεθύσου ἢ ἐπαίτου, ἢ ἀτόμου ἀμφιβόλου διαγωγῆς κ.λ.π. ἢ ὁ φόβος ὅτι τὴν ἐσπέραν π.χ. κλέπται εἶναι κεκρυμμένοι ὑπὸ τὴν κλίνην.

Τέλος πρέπει νὰ διαλαθῶμεν τοὺς φόβους, οἵτινες εἶναι ἀποτέλεσμα μιᾶς ἀναμνήσεως δυσασεστοῦ γεγονότος, παιδίον καθίσταται π.χ. δειλὸν συνεπειᾶ ἐντομῆς τινος. Ἔτερον ὅπερ κατὰ λάθος ἔχει καταπλακωθῆ ὑπὸ ποδηλάτου τρέμει διερχόμενον διὰ πολυσυχνάστου ὁδοῦ. Ἔτερον ὅπερ κατὰ λάθος ἐβράχη ἐν τινι ῥυακίῳ, φοβεῖται τὸ ὕδωρ καὶ προφυλάσσεται νὰ μὴ διέλθῃ ποτὲ πλησίον ῥυακος. κ.λ.π.

Β' Γνωρίσματα τοῦ φόβου

Τὰ γνωρίσματα τοῦ φόβου δύνανται νὰ συνοψισθῶσιν εἰς τρεῖς κατηγορίας.

1ον) Εἰς μέσα ὑπερασπίσεως. Ἡ ἀκράτητος φυγὴ (φευγάλα), ἡ φυγὴ πρὸς πρόσωπον ἰκανὸν νὰ ὑπερασπίσῃ τὸ τέκνον, αἱ χειρονομίαι καὶ αἱ προφυλάξεις αἱ ληθηῆσαι διὰ νὰ ἀποφύγῃσιν ἐν κτύπημα ἢ μίαν ἀπειλήν.

2ον) Εἰς ἐκδηλωτικὰ τοῦ φόβου σημεῖα. Αἱ κραυγαί, αἱ ταραχαὶ τοῦ σώματος (τρεμουλά) εἶναι δύο συχνότατα ἐνδεικνύμενα σημεῖα τοῦ φόβου. Ἔρχονται κατόπιν ἡ ὠχρότης τῆς μορφῆς, ἡ ἀλλοίωσις τῶν χαρακτηριστικῶν, ἀνοιγμα τῶν ὀφθαλμῶν, ἡ συνοχὴ τῆς ἀναπνοῆς, τὸ καρδιοκτύπι, καὶ τὰ δάκρυα

καὶ 3ον) Εἰς φαινόμενα τῆς παραλυσίας, αἵτινα εἶναι ἐκ τούτου συχνότατα. Τὸ παιδίον μένει ἀκίνητον, προσηλωμένον ἐν τῷ ἐδάφει μὴ δυνάμενον οὔτε νὰ κινήται οὔτε νὰ ἐμιλῇ.

Παρετήρησαν, ὅτι συνήθως οἱ παῖδες οἱ μᾶλλον δειλότεροι εἶναι

ἐκείνοι ὧν ὑγεία εἶναι ἐπισφαλῆς καὶ ὧν ἡ μυωνικὴ δύναμις εἶναι κατωτέρα κατὰ μέσον ὄρον· ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἀποτελεῖ καὶ κανόνα ἀπόλυτον.

Ἐπὶ τὴν ἔποψιν δὲ τῶν πνευματικῶν χαρακτήρων τῶν δειλῶν παιδίων δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν :

1ον) Ὅτι δὲν ὑπάρχει οὐδεμία σχέσις μεταξὺ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ φόβου καὶ τῆς πνευματικῆς ἀναπτύξεως καὶ

2ον) Ὅτι τὰ παιδιά τὰ ζωηρὰν φαντασίαν ἔχοντα προδιατίθενται εὐκόλως εἰς τὸν φόβον.

Γ' Μετάδοσις φόβου.

Ὁ φόβος εἶναι αἰσθηματικὴν μεταδοτικὸν ὡς ὁ γέλως καὶ μάλιστα, ὅταν ὁ διδάσκαλος ἢ ἡ διδάσκαλος δίδωσι τὸ παράδειγμα.

Δύο εἶδη μετάδοσεως τοῦ φόβου συμβαίνουσιν ἐπὶ τῶν παιδίων.

α') Αἰφνιδίως. Συμβαίνει δὲ ἡ μετάδοσις αὕτη τοῦ φόβου ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ κινδύνου διὰ χειρονομιῶν, φυσιογνωμικῶν ἐκδηλώσεων, αἰφνιδία καὶ δι' ἀπ' εὐθείας μιμήσεως παράγουσα τρόπον τινὰ ἐπιδημίαν φόβου καὶ

β') Βραδέως. Ἡ μετάδοσις αὕτη γίνεται βραδεῖα καὶ λανθάνουσα διὰ τῶν ὁμιλιῶν ὅλων τῶν ἡμερῶν καὶ τῶν παραδειγμάτων.

Αἱ ἱστορικαὶ διηγήσεις τρομερῶν ἢ ἀπλῶς δραματικῶν διατηροῦσι τὸν φόβον καὶ προδιαθέτουσιν εἰς τοῦτο. Ἴδου ἓν παράδειγμα διηγηθὲν ὑπὸ τινος δημοδιδασκάλου. «Μία μικρὰ κόρη 5 ἐτῶν, ἣν οὐδὲν ἐτρόμαξεν ἕως τότε, κατέστη δειλὴ σονεπεῖα διηγήσεως γενομένης ἐν τῷ Νηπιαγωγείῳ, διηγήσεως ἐν τῇ ὁποίᾳ ὁ λόγος ἦτο περὶ τεράτων καὶ συγκεκριμένως περὶ ἀνθρώπων μὲ κεφαλὴν ἵππου. Ἐχρειάσθησαν μερικὰ ἔτη διὰ τὴν ἀπαλλαγὴν τῆς ιδέας τῶν τεράτων τούτων, ἅτινα τόσῳ τὴν ἐστενοχώρου τὴν ἡμέραν, ὅσῳ τὴν ἐτάραττον καὶ τὴν νύκτα. Ἴδου ἀκόμη ἕτερον παράδειγμα. Ἐξηκρίθωσα φόβον εἰς τὴν μικρὰν μου κόρην ἡλικίας 7 ἐτῶν συνεπεῖα μιᾶς διηγήσεως περὶ συναντήσεως βρυκολάκων. Τὴν ἀκόλουθον νύκτα τῆς ὁμιλίας ταύτης μίαν ὥραν μετὰ τὴν κατάκλισιν μὲ ἐκάλεσε· εἶχε τρομώδεις σπασμούς, οἱ

ὄφθαλμοὶ τῆς ἦσαν ἄγριοι καὶ δὲν ἤθελε νὰ τὴν ἐγκαταλείψω φοβουμένη τοὺς βρυκόλακας, οἵτινες ἤρχοντο νὰ τὴν ζητήσωσι. Ἀπεκοιμήθη ἐκ νέου ἀλλὰ πλειστάκις τὴν νύκτα ἐξέβαλλεν ὀξυτάτας κραυγὰς ἐξ αἰτίας τοῦ ὅτι ἐβλεπε τοὺς βρυκόλακας, οἵτινες ἤρχοντο νὰ τὴν λάβωσι. Τὰς ἐπομένας ἡμέρας δὲν ἐφώναζε πλέον τὴν νύκτα ἀλλ' ἤρνεϊτο νὰ πηγαίνη μόνη εἰς γειτονικὸν τι μέρος, ὅταν ἦτο νύξ.

Ὅσον διὰ τὰς κακὰς πραγματείας εἶναι πρόδηλον ὅτι ὑποθάλλουσι καὶ προάγουσι τὸν φόβον.

Δ'. Μέσα Θεραπείας

Τώρα πρέπει νὰ ὁμιλήσωμεν καὶ περὶ τοῦ τρόπου τῆς θεραπείας τοῦ φόβου, ζητήματος, ὅπερ ἐνδιαφέρει ὄχι μόνον τὸν ἰατρὸν ἀλλὰ καὶ τὸν Δημοδιδάσκαλον καὶ τοὺς γονεῖς.

Ἴδου οἱ κυριώτεροι τρόποι διὰ νὰ φθάσωμεν ἂν μὴ εἰς καθολικὴν θεραπείαν τοῦλάχιστον εἰς σπουδαῖον μετριασμόν.

1ον) Νὰ μὴ μεταχειριζώμεθα τὰς σωματικὰς τιμωρίας, τὰς ἀπειλὰς καὶ τοὺς ἐμπαιγμούς. Ἐκεῖνο, ὅπερ ὀφείλομεν νὰ ἐξορίσωμεν κατὰ τρόπον ἀκαμπτον, εἶναι ἡ βία ἐναντίον τῶν δειλῶν παιδίων, ἢ βία ὑπὸ ὅλας τὰς μορφάς, ἠθικὴν καὶ φυσικὴν. Ἐὰν π.χ. ἐν παιδίῳ ἀρνῆται νὰ καθίσῃ εἰς σκοτεινὸν μέρος, νὰ μεταβῇ εἰς τὸ ὑπόγειον ἢ νὰ κάμῃ ἐν θέλημα εἰς τὸν κήπον μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, δὲν πρέπει μὲ κανένα τρόπον νὰ βιάσωμεν αὐτὸ δι' ἀπειλῶν καὶ ἀκόμη ὀλιγώτερον νὰ τὸ κτυπήσωμεν διὰ τὴν ἀπειθειάν του. Αἱ κτηνώδεις αὐταὶ τιμωρίαι μεταχειρίζονται ὑπὸ τῆς πλειονότητος τῶν γονέων, οἵτινες ἔχουσι πολλάκις τάσιν νὰ κτυπῶσι τὰ παιδιά, ὅταν τοῖς ἀντίστανται, ἢ νὰ τὰ βιάζωσι νὰ ἐκτελῶσι τὴν πρᾶξιν, ἣν ἀρνοῦται νὰ πράξωσι. Διὰ νὰ ἀποδείξωμεν, ὅτι αἱ σωματικαὶ τιμωρίαι δὲν εἶναι φάρμακον λυσιτελὲς ἐναντίον τοῦ φόβου θὰ ἀρκεσθῶ νὰ ἐνθυμηθῶ ὅτι οἱ κακομεταχειριζόμενοι παῖδες ὑπὸ τῶν γονέων τῶν ζῶσιν ἐντὸς ἐνὸς συνεχοῦς φόβου καὶ ἐκεῖνοι, οἵτινες ἔχουσι τὴν συνήθειαν νὰ κτυπῶνται ὑπὸ τῶν διδασκάλων σηκώνουσι τὰς χεῖρας πρὸ τῆς κεφαλῆς καὶ προ-

φυλάσσονται, όταν πλησιάσωσιν ὀλίγον ἀποτόμως πρὸς αὐτοὺς οἱ διδάσκαλοι.

Πρέπει καλῶς νὰ προσέχωμεν ἐπίσης νὰ μὴ ὑποδεχώμεθα τοὺς φόβους διὰ τοῦ γέλωτος καὶ τῶν ἐμπαιγμῶν. Ὁ φόβος εἶναι ὄντως αἰσθημα ταπεινωτικόν, ὅπερ ἀναπτύσσεται μάλιστα παρὰ τοῖς ἀδυνατοῖς καὶ καχεκτικοῖς παισὶ καὶ ὅπερ ὑπεμφαίνει μίαν κατάστασιν ὑπερδιεγέρσεως τῆς φαντασίας, εἴτε κατάστασιν ἀδυναμίας τῆς θελήσεως καὶ πολλᾶκι καὶ τὰ δύο ἐν ταύτῃ πράγματι. Ὁ δειλὸς εἶναι παιδίον στερούμενον ἐνεργείας ἠθικῆς. Οἱ ἀστεῖσμοι ὅθεν δὲν ἐνδεῖκνυνται προφανῶς ἐκ τῆς φύσεως νὰ ἐπιφέρωσι μετριασμὸν τοῦ χαρακτῆρος του.

2ον) Νὰ περιωρίζωμεν τὰς περιστάσεις, αἵτινες παράγουσι παρὰ τοῖς παισὶ τὸ αἰσθημα τοῦ φόβου.

3ον) Νὰ μὴ διεγείρωμεν τὴν φαντασίαν.

4ον) Νὰ ἐμβάλλωμεν εἰς τοὺς παῖδας πεποίθησιν, καὶ

5ον) Νὰ ὀδηγῶμεν τοὺς παῖδας βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον εἰς ἔργα θάρρους. Καθόσον τοῦτο κατὰ τὸν M. A. Rinet, εἶναι τὸ κεφαλαῖωδες μέσον τῆς θεραπείας.

Ὁ σκοπός, ὃν προτιθέμεθα εἶναι νὰ ἐξοικειώσωμεν βαθμιαίως τὸ παιδίον μὲ τὸ ἀντικείμενον, οὗτινος ἔχει τὸν φόβον. Κατὰ τὴν στιγμήν τῆς κρίσεως (κρίσιμον στιγμήν), ὅταν δηλ. ὁ τρόμος εἶναι εἰς τὸ ἔπακρον (κατακόρυφον) δὲν εἶναι καιρὸς νὰ παρέμβωμεν. Πρέπει νὰ προσέχωμεν νὰ ἔχῃ ἐπέλθῃ ἡ ἡρεμία καὶ νὰ ἐνεργῶμεν πάντοτε μετ' ἐξαιρετικῆς γλυκύτητος. Πῶς δυνάμεθα τῶρα νὰ καταφέρωμεν τὸν παῖδα νὰ ἐκτελέσῃ πράξιν οἰανδήποτε, ἧς ἔχει τὸν φόβον; Κατὰ πρῶτον ἀπευθυνόμενοι εἰς τὴν καλὴν του γνώμην τὸν εἰσάγωμεν εἰς τὴν ὑπόθεσιν καὶ τὸν ἀναγκάζομεν νὰ ὑπολογίσῃ τὰ πράγματα.

Ἐὰν πρόκειται περὶ πραγματικοῦ κινδύνου εἶνε ἕυκολον νὰ ἐξηγήσωμεν εἰς τὸν παῖδα ὅτι ὁ φόβος τοῦ παραλύει τὰς δυνάμεις, τὸν φέρει εἰς κατάστασιν ἀδυναμίας καὶ τὸν ἐμποδίζει κατ' ἀκολουθίαν νὰ παλαίσῃ πρὸς τὸν κίνδυνον.

Διὰ τοὺς φαντασιώδεις κινδύνους τοῦ δίδομεν ἐξήγησιν μετὰ ἡρε-

μίας καὶ βεβαιότητος καὶ προσπαθοῦμεν νὰ τὸν πείσωμεν περὶ τῆς πλάνης του καμνοντες αὐτὸν νὰ ἐγγίσῃ διὰ τοῦ δακτύλου τὴν αἰτίαν τῆς ἀπάτης. Ἀλλὰ πολὺ συχνὰ δὲν ἀρκεῖ ν' ἀπευθυνθῶμεν εἰς τὸν ὀρθὸν λόγον, ἀλλὰ παρίσταται ἀνάγκη νὰ θιζώμεν ὅλα τὰ ἰσχυρὰ αἰσθηματα, ἅτινα ὑπάρχουσιν ἐν αὐτῷ π. χ. τὴν φιλαυτίαν, τὴν ἄμιλλαν παρέχοντες ὡς παράδειγμα συμμαθητῆς του.

Ὁ παιδαγωγὸς ὀφείλει νὰ δεικνύῃ ἀπόλυτον ἡρεμίαν καὶ ψυχικὴν γαλήνην ὅχι μόνον διὰ τῶν λόγων του, ἀλλὰ πρὸ πάντων διὰ τῆς ἡσυχου καὶ φυσικῆς θέσεώς του, ὀφείλει νὰ διδάσκῃ διὰ τοῦ παραδείγματος. Ὅ,τι πράττεται ἐντυπώνεται καλλίτερον εἰς τὸν παῖδα παρ' ὅ,τι λέγεται.

Ὁ παιδαγωγὸς ὀφείλει νὰ διευθύνῃ τὸ παιδίον σχεδὸν ὡς πράττουσιν ἐν τῷ ἔθισμῳ νέου πώλου, ὃν δι' ἀπάτης ἄγουσι πρὸς τὰ ἀντικείμενο, ἅτινα τὸν τρομάζουσι. Ἐν παιδίον φοβεῖται τὰς προσωπιδας λ. χ. Δείξατε αὐτὴν πρὸς αὐτὸν καὶ κάμετέ τον νὰ τὴν ἐγγίσῃ καὶ τέλος θέσατέ την ἐπὶ τοῦ προσώπου του καὶ εἶπετε αὐτῷ νὰ κατοπτρισθῇ.

Ἐὰν εὐρίσκωνται μικρὰ ζῷα ἀβλαβῆ, λειμαζ, ἀρουραῖος, κάμπη, σαύρα κ.λπ., συλλάβετε τα ἐνώπιον αὐτοῦ, θέσατέ τα ὀλίγην στιγμήν εἰς τὰς χεῖρας του ἐξηγοῦντες ἐν τινὶ μαθήματι πραγματογνωσίας τὴν φύσιν καὶ τὰ ἦθη τῶν ζῶων· ἔπειτα φέρετέ το οὐχὶ ἀποτόμως νὰ παρατηρῇ ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὰ ζῷα ταῦτα· εἰς ἄλλην εὐκαιρίαν νὰ τὸ κάμητε νὰ ἐγγίσῃ τὸ ἀντικείμενον καὶ θὰ τὸ κατορθώσῃ νὰ τὸ ἐγγίσῃ ἀφ' ἑαυτοῦ του διὰ τοῦ παραδείγματος τοῦ Διδασκάλου, τῶν συμμαθητῶν καὶ τῶν γονέων του.

Θὰ καταπολεμήσῃτε τὸν τόσῳ διαδεδομένον φόβον τοῦ σκότους διὰ πρακτικῆς πείρας. Δὲν πρέπει ποσῶς νὰ δικαιολογῶμεν ἐκεῖνο, ὅπερ φοβεῖται ἀπὸ τὸ σκότος, ἀλλὰ νὰ τὸν ὀδηγῶμεν τὸ πρῶτον εἰς διαμέρισμα ἔνθα ἐπικρατεῖ ἡμίφως κρατοῦντες τὸν παῖδα διὰ τῆς χειρὸς καὶ νὰ τὸν κάμωμεν νὰ παρατηρήσῃ ὅτι ἕνεκα τῆς ἐλαττώσεως τοῦ φωτὸς ὅλα τὰ ἀντικείμενα μένουσιν εἰς τὴν θέσιν των καὶ ὅτι δὲν ὑπάρχει οὐδεμία οὐσιώδης ἀλλαγὴ.

Ἐπειτα μετὰ τινὰ χρόνον κρατοῦντες πάντοτε ἀπὸ τῆς χειρὸς τὸν παῖδα τὸν φέρομεν ἔν τινι δωματίῳ πλέον σκοτεινῷ τοῦ πρώτου, ἔν τινι φέρ' εἰπεῖν διαδρόμῳ ἢ ὑπογείῳ. Θὰ ἐξέλθωμεν εἰς τὴν ἐξοχὴν μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, ὅπου θὰ μείνωμεν πολὺ ἐν αὐτῇ κατὰ τρόπον, ὥστε νὰ εὐχαριστηθῇ ὁ παῖς κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ περιπάτου διὰ τὴν πτώσιν τοῦ ἡλίου. Θὰ ἐπιζητήσωμεν ν' ἀφαιρηθῆται τὸ παιδίον καὶ θὰ τῷ ὁμιλῶμεν περὶ ἄλλων πραγμάτων, ὥστε νὰ μὴ σκέπτεται καθόλου τὸν φόβον. Ὅταν δὲ ἴδωμεν θεραπευόμενον τὸν φόβον καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον σπέρματά τινὰ τῆς ἕξεως ἀναπτυσσόμενα, τότε τὸν στέλλομεν νὰ ἐκτελῇ διάφορα θελήματα εἴτε εἰς τὸ ὑπόγειον, εἴτε εἰς τὸν διαδρόμον, εἴτε εἰς τὴν ἀποθήκην, εἴτε εἰς τὸν κήπον συνοδεύοντες αὐτὸν κατὰ τὸ ἥμισυ τοῦ δρόμου· τὸ ὑπόλοιπον τοῦ δρόμου θὰ τὸ κάμῃ ὁ παῖς μόνος του, ἀλλὰ ἡμεῖς θὰ ὁμιλῶμεν γεγυῖα τῆ φωνῆ διὰ νὰ δεικνύωμεν, ὅτι εἴμεθα ἐκεῖ καὶ ὅτι τὸν προσέχομεν.

Τέλος διὰ τὰς ἐκπυρσοκροτήσεις τῶν ὀπλῶν πάντοτε ἡ ἴδια μέθοδος ἰσχύει. Κάμνομεν, ὥστε ν' ἀκούσῃ τὸν κρότον ὁ παῖς πολλὰς φορὰς ἀπὸ μακρᾶς ἀποστάσεως· εἶτα πλησιάζομεν ὀλίγα βήματα καὶ οὕτω καθ' ἕξῃς μέχρι ἐντελοῦς ἐξοικειώσεως.

Μόνη ἡ ἐπανόληψις τοῦ κρότου μετριάξει τὸ ἐξ αὐτοῦ ἀποτέλεσμα.

Βραχνεία-Πατρίων.

Βασίλ. Γ. Παπαγεωργίου

ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ ΤΟΥ ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΟΥ ΤΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΑΧΑΪΑΣ*

Περὶ διδασκαλίας τῶν φρονηματιστικῶν μαθημάτων.

Πρὸς τοὺς λειτουργοὺς τῆς Δημοτικῆς Ἐκπαιδεύσεως
τῆς περιφερείας Ἀχαΐας.

Ἐπιθυμοῦντες, ἵνα πάντες οἱ διδάσκαλοι τῆς καθ' ἡμᾶς ἐκπαιδευτικῆς περιφερείας ἔχωσιν ὑπ' ὄψει ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν τύπον τῆς διδασκαλίας τῶν φρονηματιστικῶν μαθημάτων παρέχομεν αὐτοῖς τὰς κατωτέρω συντόμους ἐδηγίας.

Κατὰ τὴν διδασκαλίαν δηλ. ἐνάστου διηγήματος ὁ διδάσκαλος πρέπει πρῶτον νὰ προκαλῇ τοὺς μαθητὰς του νὰ λέγωσι πρὸς αὐτὸν ὅ,τι ἐκ τῆς προτέρας διδασκαλίας γνωρίζουσι περὶ αὐτοῦ. Ἀλλὰ διὰ νὰ γίνῃ τοῦτο, ὀφείλει ὁ διδάσκαλος νὰ δηλοῖ πρότερον εἰς τοὺς μαθητὰς σαφῶς καὶ ὠρισμένως ποία εἶνε ἡ νέα μεθοδικὴ ἐνόησις, τὴν ὁποίαν θὰ διδαχθῶσι, λέγων π. χ. ὡδε ἀσήμερον θὰ μαθῶμεν πῶς οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Ἰωσήφ ἐπώλησαν αὐτόν», ἢ ἀσήμερον θὰ μαθῶμεν πῶς ὁ Ὀδυσσεὺς Ἀνδρούτσος ἐξεδίκησε τὸν θάνατον τοῦ Διακού εἰς τὸ χάνι τῆς Γραβιάς».—Ἀφοῦ τοῦτο λεχθῆ ὑπὸ τοῦ διδασκάλου προκαλεῖ οὗτος τοὺς μαθητὰς του νὰ εἴπωσιν ὅ,τι ἐνθυμῶνται περὶ τούτου. Ἐν ἀνάγκῃ δὲ προκαλεῖ οὗτος τοὺς μαθητὰς διὰ καταλλήλων ἐρωτήσεων νὰ εἴπωσιν ὅ,τι σχετικὸν πρὸς τὸ διήγημα αὐτὸς ἤθελε

* Τὴν παρούσαν ἐγκύκλιον τοῦ κ. Βούλγαρι, ἐπιθεωρητοῦ τῶν Δημοτ. Σχολείων Ἀχαΐας, μετ' εὐχαριστήσεως δημοσιεύομεν ἐνταῦθα ὡς συντελοῦσαν μεγάλως εἰς τὸν σκοπὸν τοῦ παρόντος περιοδικοῦ.

κρίνη ἀπολύτως ἀναγκαῖον πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον. Ἐν ἐναντία περιπτώσει αὐτὸς ὁ διδάσκαλος λέγει ταῦτα εἰς τοὺς μαθητάς.

Ἄρ' οὐ ταῦτα γίνωσι, διηγείται ὁ διδάσκαλος τὸ ἱστορημα ἡσυχως, σεμνῶς, μετ' ἐκφράσεως καὶ ὀρθοῦ τονισμοῦ καὶ ἐν γλώσῃ ἀπλῇ.

Ὁλόκληρον τὸ ἱστορημα διὰ μιᾶς δὲν πρέπει νὰ διηγῆται ὁ διδάσκαλος, ἀλλὰ κατὰ τμήματα μεγαλύτερα ἢ μικρότερα, ἀνάλογα πρὸς τὴν μεγαλύτεραν ἢ μικροτέραν διανοητικὴν ἀνάπτυξιν τῶν μαθητῶν. Μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ διδασκάλου διήγησιν τμήματός τινος ἀρχεται ἢ ὑπὸ μαθητοῦ τινος ἀναδιήγησις αὐτοῦ. Κατὰ ταύτην ὁ μαθητὴς ἀφίνεται ἐλεύθερος νὰ διηγηθῆ καὶ αὐτὸς ἐν ἡσυχίᾳ ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἤκουσε, μόνον ἔνθα οὗτος προσκόπτει ἐπέρχεται βοηθὸς ὁ διδάσκαλος διὰ καταλλήλων ἐρωτήσεων, ὥστε νὰ δυναθῆ ὁ μαθητὴς νὰ συνεχίσῃ τὴν διήγησιν του. Ἄν καὶ οὕτως ὁ ἐξεταζόμενος μαθητὴς δὲν κατορθώσῃ νὰ συνεχίσῃ τὴν διήγησιν του ἀποτείνεται ὁ διδάσκαλος εἰς ἄλλον ἢ καὶ ἄλλους μαθητάς. Ἄλλη περίπτωσις καθ' ἣν ἐπιτρέπεται νὰ ἐπεμβαίῃ ὁ διδάσκαλος εἰς τὴν διήγησιν τοῦ μαθητοῦ διακόπτων ταύτην, εἶνε ὅταν ὁ διηγούμενος μαθητὴς λέγῃ ἐσφαλμένα, ἢ εἶνε φανερόν ὅτι οὐχὶ σαφῶς ἐνόησε τὰ λεχθέντα ὑπὸ τοῦ διδασκάλου. Ἄλλ' ἢ διόρθωσις τῶν ἐσφαλμένων καὶ ἢ διασαφήσις τῶν ἀσαφῶν δὲν γίνεται εὐθὺς ὑπὸ τοῦ διδάσκοντος, ἀλλὰ τῇ ὀδηγίᾳ αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ διηγουμένου ἢ ὑπὸ τῶν ἄλλων μαθητῶν μόνον δ' ὅταν μηδεὶς ἐκ τῶν μαθητῶν κατορθώσῃ τοῦτο, διορθώνει καὶ διασαφεῖ αὐτὸ ὁ διδάσκαλος. Μετὰ τὴν πρώτην ταύτην ἀναδιήγησιν τοῦ τμήματος καὶ τὴν διόρθωσιν καὶ διασαφήσιν τῶν ἐχόντων ἀνάγκην διορθώσεως καὶ διασαφήσεως, ἀναδιηγούνται τὸ αὐτὸ καὶ οἱ ἄλλοι μαθηταὶ μέχρι σταθερᾶς ὀπωσδήποτε ἐντυπώσεως αὐτοῦ. Μετὰ τοῦτο καλοῦνται οἱ μαθηταὶ νὰ περιλάβωσι τὸ κύριον περιεχόμενον τοῦ τμήματος εἰς μίαν πρότασιν, ἢτοι ἄλλως νὰ θέσωσι τὴν ἐπιγραφὴν εἰς αὐτό ἢ αὐτὴ ἐργασία γίνεται καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τμημάτων.

Τοῦτου γενομένου ἡ διδασκαλία προχωρεῖ καὶ εἰς τὰ ἄλλα τμήματα ἐκάστης μεθοδικῆς ἐνότητος, ἕκαστον τῶν ὁποίων διηγείται ὁ

διδάσκαλος καὶ οἱ μαθηταὶ ἀναδιηγούνται κατὰ τῶν ἀνωτέρω συντόμως διαγραφέντα νόμον. Ὅταν κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον περατωθῇ ἡ διδασκαλία ὅλων τῶν τμημάτων ἐκάστης μεθοδικῆς ἐνότητος, ἀναδιηγούνται οἱ μαθηταὶ αὐτὸ ὅλον ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ἐν συνεχείᾳ.

Καὶ τοῦτου γενομένου δὲν ἐτελείωσεν ἀκόμη ἡ ὅλη διδακτικὴ ἐπεξεργασία τῆς μεθοδικῆς ἐνότητος, ἀλλ' ἀκολουθεῖ ἡ ἐμβάθυνσις, ἢτοι ἡ βαθυτέρα ἐξέτασις αὐτοῦ, ἢτις γίνεται δι' ἐρωτήσεων τοῦ διδασκάλου καὶ ἀποκρίσεων τῶν μαθητῶν. Κατὰ τὴν διαλογικὴν ταύτην συζήτησιν περὶ τοῦ ἀπομνημονευθέντος διηγήματος ἐξετάζεται ἰδιαιτέρως ἡ ψυχολογικὴ θέσις τῶν δρώντων προσώπων καὶ ἡ ἠθικὴ ἀξία τῶν πράξεων αὐτῶν.

Θὰ γίνεται δὲ ἡ ἐτεξεργασία αὕτη ὡς ἐξῆς. Κατὰ πρῶτον θὰ καλοῦνται οἱ μαθηταὶ νὰ καθορίζωσι τὴν διαγωγὴν τοῦ περὶ οὗ πρόκειται προσώπου· δεύτερον θὰ προκαλοῦνται οὗτοι νὰ εὐρίσκωσι τὰ ἐλαττήρια τῆς διαγωγῆς ταύτης, καθόσον ταῦτα συνιστῶσι τὴν διαγωγὴν ταύτην, νὰ λέγωσιν ἂν ἀρέσκῃ ἢ ἀπαρέσκῃ εἰς αὐτούς, λαμβάνοντες πρὸ παντός ὑπ' ὄψει τὰ ἐλαττήρια.

Τέλος ἡ βαθυτέρα αὕτη ἐπεξεργασία δὲν πρέπει νὰ γίνεται πάντοτε, ἀλλὰ μόνον ὅταν οἱ μαθηταὶ αἰσθάνωνται ἐσωτερικὴν ἀνάγκην νὰ ἀποφανθῶσι περὶ τῆς διαγωγῆς τῶν προσώπων τοῦ διηγήματος.

G. BOYAGARIS

ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟΝ ΤΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΔΗΜΟΔΙΔΑΣΚΑΛΩΝ (Ὡς ἐτροποποιήθη τῇ 24 Ὀκτωβρίου 1910)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

Σκοπὸς καὶ μέσα

Ἄρθρον 1ον. Συνιστάται σωματεῖον ἔδραν ἔχον τὰς Ἀθήνας, ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Σύνδεσμος τῶν Ἑλλήνων Δημοδιδασκάλων».

Ἄρθρον 2ον. Σκοπός τοῦ Συνδέσμου τούτου εἶναι ἡ βελτίωσις τοῦ Ἑλληνόσ δημοδιδασκάλου ὑπό τε ἠθικὴν καὶ ὕλικὴν ἔποψιν, ἡ ἀνύψωσις τῆς Δημοτικῆς Ἐκπαιδεύσεως, τῶν ὁποίων ἡ ἐπίτευξις ἐπιδιώκεται συμφώνως πρὸς τὸ ἐπόμενον ἄρθρον, καὶ ἡ ἠθικὴ καὶ ὕλικὴ ἀλληλεβοήθεια τῶν μελῶν αὐτοῦ. Πρὸς τοῦτο δὲ ἐπιτρέπεται εἰς τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τοῦ Συνδέσμου νὰ συνάψῃ σύμβασιν μετὰ τινος ἀνεγνωρισμένου πιστωτικοῦ ἰδρύματος πρὸς παροχὴν προσωπικῆς εἰς τὰ μέλη πιστώσεως ἢ καὶ πρὸς σχηματισμὸν μετοχικοῦ Ταμείου τῶν μελῶν, τοῦ ὁποίου ὁ ὄργανισμὸς συνταχθεὶς ὑπὸ τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου ἤθελεν ἐγκριθῆ ἑφ' ἅπαξ ὑπὸ τῶν μελῶν τοῦ Συνδέσμου ἐν ἐκτάκτῳ συνεδριάσει συνερχομένων.

Ἄρθρον 3ον. Ὁ σκοπὸς αὗτος ἐπιδιώκεται : α) Διὰ συζητήσεων, αἵτινες ἀφορῶσιν εἰς τὴν μεθοδολογίαν καὶ τὴν παιδαγωγικὴν ἐν γένει καὶ τὴν κατάστασιν τοῦ δημοδιδασκάλου καὶ τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου. β') Δι' ὑπομνημάτων ἀπευθυνομένων ὅπου δεῖ. γ') Δι' ἀναγνωσμάτων καὶ διαλέξεων γινομένων ἐν ἐκτάκτοις ἐπὶ τούτῳ συνεδρίασις. δ') Δι' ἐκδόσεως παιδαγωγικῶν συγγραμμάτων καὶ κοινωφελῶν βιβλίων. ε') Δι' ἐκδόσεως περιοδικοῦ συγγραμματος. ζ') Διὰ καταρτισμοῦ βιβλιοθήκης καὶ ἀναγνωστηρίου. η') Διὰ γενικῶν καὶ μερικῶν κατὰ τόπους συνελεύσεων τῶν δημοδιδασκάλων, καὶ θ') Διὰ συστάσεως ταμιευτηρίου ἢ Τραπεζῆς Διδασκαλικῆς πρὸς ἀμοιβαίαν ὑποστήριξιν τῶν μελῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

Περὶ μελῶν

Ἄρθρον 4ον. Ὁ Συνδεσμός συγκροτεῖται ἐκ τακτικῶν καὶ ἐπιτίμων μελῶν.

Ἄρθρον 5ον. Τακτικὰ μέλη γίνονται Ἑλληνες δημοδιδασκαλοὶ ἀμφοτέρων τῶν φύλων.

Ἄρθρον 6ον. Ὡς τακτικὰ μέλη γίνονται δεκτοὶ οἱ ἀπανταχοῦ

Ἑλληνες δημοδιδασκαλοὶ ἀμφοτέρων τῶν φύλων, τῇ προφορικῇ ἢ ἐγγράφῳ αἰτήσει πρὸς τὸ Προεδρεῖον καὶ τῇ ἀμέσῳ καταβολῇ τῆς συνδρομῆς τῆς ἐξαμηνίας οἱ ἐν τῇ Ἀττικῇ ὑπηρετοῦντες, καὶ ἐτησίας οἱ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις καὶ τῷ ἐξωτερικῷ.

Ἄρθρον 7ον. Ἐπιτίμα μέλη γίνονται οἱ διακρινόμενοι ἐπὶ ἐξόχῳ παιδείᾳ ἢ ἐπὶ ὑπερόχῳ πολιτικῇ ἢ κοινωνικῇ θέσει, οἱ περὶ τὰ παιδαγωγικὰ ἀσχολούμενοι καὶ οἱ διατελέσαντες ἢ διατελοῦντες ἐπιθεωρηταὶ τῶν δημοτικῶν σχολείων, τῇ ἐγγράφῳ προτάσει δέκα μελῶν καὶ τῇ ἐγκρίσει τοῦ ἡμίσεως πλέον ἑνὸς τῶν παρευρισκομένων ἐν τῇ συνεδρίᾳ, διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

Πόροι τοῦ Συνδέσμου

Ἄρθρον 8ον. Οἱ πόροι τοῦ Συνδέσμου ἀποτελοῦνται : α') Ἐκ τῆς ἐτησίας εἰσφορᾶς τῶν τακτικῶν μελῶν ὀριζομένης εἰς δραχμὰς τέσσαρας (4) μὲν διὰ τοὺς ἐν Ἀττικῇ ὑπηρετοῦντας δημοδιδασκάλους, εἰς δύο (2) δὲ διὰ τοὺς ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ὑπηρετοῦντας ἡμίανου δημοσίας θέσεως καὶ δύο καὶ ἡμίσειαν (2,50) διὰ τοὺς ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ὑπηρετοῦντας. β') Ἐκ τῶν συνδρομῶν τοῦ Περιοδικοῦ καὶ ἐκ πωλήσεως τόμων αὐτοῦ. γ') Ἐξ οἰωνδήποτε ἄλλων συνδρομῶν, δωρεῶν ἢ προσόδων.

Ἄρθρον 9ον. Πᾶν μέλος καθυστεροῦν τὴν συνδρομὴν του πλέον τοῦ ἔτους διαγράφεται αὐτοδικαίως, καταβάλλον δέ, τοῦλάχιστον πλήρη ἐτησίαν συνδρομὴν, θεωρεῖται ὡς μὴ διαγραφέν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'

Περὶ Διοικητικοῦ Συμβουλίου

Ἄρθρον 10ον. Ἡ διοίκησις τοῦ Συνδέσμου ἀνατίθεται εἰς ἑνεα-

μελῆς Διοικητικὸν Συμβούλιον, ἐκλεγόμενον, κατὰ Δεκέμβριον ἐκάστου ἔτους, διὰ μυστικῆς καὶ διὰ ψηφοδελτίων ψηφοφορίας ἐκ τῶν τακτικῶν μελῶν κατὰ τὸ ἐπόμενον ἄρθρον 11. α') Ὑπὸ τῶν τακτικῶν μελῶν Ἀθηνῶν—Πειραιῶς—Περιχώρων. β') Ὑπὸ τῶν μελῶν τῶν Ἐπαρχιακῶν Συλλόγων τῶν ἀποτελούντων ἕνωσιν μετὰ τοῦ Συνδέσμου, ἀλλὰ διὰ τοῦ Προεδρείου τοῦ Συλλόγου των. γ') Ὑπὸ τῶν ἀπ' εὐθείας ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τακτικῶν μελῶν τοῦ Συνδέσμου.

Μέχρι τέλους Νοεμβρίου ἐκάστου ἔτους ὁ ταμίας τοῦ Συνδέσμου καταρτίζει κατάλογον πάντων τῶν τακτικῶν μελῶν, ὃν ὑποβάλλει εἰς τὸ Προεδρεῖον πρὸς κύρωσιν. Ὁ κατάλογος οὗτος δεόν νὰ ᾖ τοιχοκολλημένος ἐν τῇ διὰ τὰς ἀρχαιεσιᾶς αἰθούσῃ κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν ἀρχαιεσιῶν.

Ἐκάστη διοικητικὴ περίοδος εἶναι μονοετής, ἀρχομένη ἀπὸ τῆς 1ης Ἰανουαρίου ἐκάστου ἔτους καὶ λήγουσα τὴν 31ην Δεκεμβρίου ἰδίου ἔτους.

Ἄρθρον 11ον. Ὁ πρόεδρος τοῦ Συνδέσμου διὰ προσκλήσεώς του δημοσιευομένης εἰς δύο ἡμερίδας ἐντὸς τοῦ Α' δεκαημέρου τοῦ μηνὸς Δεκεμβρίου προσδιορίζει τὴν ἡμέραν τῶν ἀρχαιεσιῶν ἐντὸς τοῦ τελευταίου δεκαημέρου τοῦ Δεκεμβρίου, προσκαλεῖ δὲ τὰ μέλη νὰ λάβωσι μέρος εἰς αὐτάς.

Ἐκ τοῦ ὑποβληθέντος κατὰ τ' ἀνωτέρω (ἄρθρ. 10) ὑπὸ τοῦ ταμίου πρὸς τὸν πρόεδρον κατὰλόγου τῶν τακτικῶν μελῶν καταρτίζεται πίναξ κατ' ἀλφαβητικὴν σειρὰν, περιλαμβάνων τὰ ἐν Ἀθήναις καὶ Πειραιεὶ μονίμως διαμένοντα μέλη. Ἐκ τοῦ πίνακος τούτου ἐκλέγονται δέκα πέντε (15) μέλη τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου, ἐξ ὧν τὰ ἑννέα (9) πρῶτα (κατὰ σειρὰν ἐπιτυχίας) εἰσὶ τακτικὰ τὰ δὲ λοιπὰ ἕξ (6) ἀναπληρωματικά. Μετὰ τὸ πέρας τῆς ψηφοφορίας καὶ διαλογῆς, γίνεται ἡ ἀνακήρυξις τοῦ, κατὰ τ' ἀνωτέρω, Δ. Συμβουλίου, γνωστοποιουμένου τοῦ ἀποτελέσματος καταλλήλως.

Ἐν ἰσοψηφίᾳ μελῶν τινῶν ἐνεργεῖται κλήρωσις.

Τὰ τῶν ἀρχαιεσιῶν διεξάγει τριμελὲς ἐφορευτικὴ ἐπιτροπεία, ἧς πρόεδρος μὲν εἶνε ὁ τοῦ Συνδέσμου, μέλη δὲ δύο ἐκ τῶν τακτικῶν

μελῶν, πλὴν τῶν τοῦ Δ. Συμβουλίου, ὀριζόμενα ὑπὸ τῆς Συνελεύσεως πρὸ τῆς ἐναρξέως τῆς ψηφοφορίας.

Τὰ καθέκαστα καὶ ὁ τρόπος τῆς ψηφοφορίας, ἡ ἐξασφάλισις τῆς συμμετοχῆς τῶν ἐχόντων τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν καὶ ἐκλέγεσθαι καὶ ἡ μυστικότης τῆς ψηφοφορίας ἐν τε τῷ κέντρῳ καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, ὡς καὶ πᾶσα σχετικὴ λεπτομέρεια τῶν ἀρχαιεσιῶν ρυθμίζονται διὰ κανονισμοῦ καὶ ὁδηγιῶν ἐκδοθησομένων, δέκα ἡμέρας τοῦλάχιστον πρὸ τῆς ψηφοφορίας, ὑπὸ τοῦ Δ. Συμβουλίου, γνωστοποιουμένων τούτων καταλλήλως καὶ ἐγκαίρως εἰς τὰ μέλη.

Τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον προσκαλεῖται ἐντὸς τοῦ Α' δεκαημέρου τοῦ Ἰανουαρίου ὑπὸ τοῦ λαβόντος τὰς πλείονας ψήφους, κατὰ τὰς ἀρχαιεσιᾶς, μέλουσιν αὐτοῦ καὶ ἐκλέγει ἐκ τῶν ἑννέα μελῶν αὐτοῦ διὰ μυστικῆς καὶ ἀπολύτου πλειοψηφίας τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν μελῶν, καὶ ταύτης μὴ ἐπιτευχθείσης, διὰ φανερᾶς ψηφοφορίας, πλειοψηφίας δὲ καὶ σχετικῆς, τὸν πρόεδρον τοῦ Συνδέσμου διὰ τὴν ἐτήσιαν περίοδον.

Ἀκολουθῶς καὶ κεχωρισμένως δι' ἕκαστον, ἐκλέγει ἐκ τῶν ὑπολοίπων μελῶν τὸν ἀντιπρόεδρον, τὸν γενικὸν γραμματεῖα καὶ τὸν ἑκτακτον τοιοῦτον.

Τέλος κατὰ τ' ἀνωτέρω ἐκλέγει τὸν ταμίαν ἢ ἀποφαίνεται ὑπὲρ τῆς παραμονῆς τοῦ ὑπάρχοντος, ὃν δύναται νὰ ἀντικαταστήσῃ δι' ἑτέρας ἀποφάσεώς του. Ὁ ταμίας δεόν νὰ εἶνε ἐκ τῶν τακτικῶν μελῶν τοῦ Συνδέσμου, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἐκ τῶν τοῦ Δ. Συμβουλίου.

Ἐκλιπόντος ἢ παραιτηθέντος τοῦ προέδρου, ἀντιπροέδρου, γραμματέων, ἐκλέγεται ἕτερος, κατὰ τ' ἀνωτέρω, διὰ τὸν ὑπόλοιπον τῆς περιόδου χρόνον, συμπληρωμένου ἐκάστοτε τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ συμβουλίου ἐκ τῶν ἀναπληρωματικῶν μελῶν.

Πᾶσα παραιτήσις μέλους τινὸς τοῦ Δ. Συμβουλίου ἐγγράφως γινομένη, ὑποβάλλεται εἰς τὸν πρόεδρον ἢ τὴν Συνέλευσιν καὶ θεωρεῖται ὀριστικῆ, μὴ χρῆζουσα ἀποδοχῆς παρὰ τῆς Συνελεύσεως.

Ἄρθρον 12ον. Ἐν ταῖς ἀρχαιεσιᾶσι τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν ἔχουσιν οἱ δημοδιδάσκαλοι ἀμροτέρων τῶν φύλων οἱ ἐγγεγραμ-

μένοι ὡς τακτικά μέλη πρὸ μηνὸς τοῦλάχιστον, κατὰ τὸν ὑποβληθέντα τῷ προεδρεῖω κατάλογον τῶν τακτικῶν μελῶν. Τὸ δὲ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγεσθαι ἔχουσι μόνον οἱ ἐν Ἀθήναις καὶ Πειραιεῖ μονιμῶς διαμένοντες δημοδιδάσκαλοι, ὑπηρετοῦντες ἢ μὴ, καὶ ὄντες τακτικά μέλη τοῦ Συνδέσμου πρὸ μηνὸς τοῦλάχιστον, περιλαμβανόμενοι δὲ εἰς τὴν κεκυρωμένον τῶν μελῶν πίνακα. Τὰ ἀνωτέρω δικαίωματα τοῦ ἐκλέγειν καὶ ἐκλέγεσθαι ἔχουσιν, ὅπταν ἐξεπλήρωσαν τὰς πρὸς τὸν Σύνδεσμον ὑποχρεώσεις των ὡς μέλη.

Ἄρθρον 13ον. Ὁ Πρόεδρος ἐκπροσωπεῖ τὸν Σύνδεσμον καθ' ὅλας αὐτοῦ τὰς σχέσεις καὶ ἐνώπιον πάσης ἀρχῆς. Συγκαλεῖ αὐτὸν εἰς συνεδρία, κηρύσσει τὴν ἐναρξιν τούτων καὶ λήξιν, διευθύνει τὰς συζητήσεις, δίδωσι τὸν λόγον εἰς τοὺς αἰτοῦντας, ἀφαιρεῖ δ' αὐτὸν ἀπὸ τῶν παρεκτρεπομένων, τίθησι τὰ ζητήματα εἰς ψηφοφορίαν ὀρίζων τὴν ἀπωτέρω πρότασιν, ὑπογράφει πάντα τὰ ἔγγραφα, τὰ πρακτικά τῶν συνεδριῶν, μονογραφεῖ τὰ βιβλία Ταμείου, Συνεδριῶν καὶ λοιπὰ τακτικά τοιαῦτα. Πρωβαίνει μὲν αὐτοβούλως εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν τυπικῶν αὐτοῦ καθηκόντων, μετὰ γνωμοδότησιν ἕως τοῦ Συμβουλίου εἰς τὴν τῶν οὐσιαστικῶν καὶ φροντίζει περὶ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ Καταστατικοῦ. Δύναται ἐκάστοτε, καὶ ὑποχρεοῦται κατὰ τὸ τέλος ἐκάστης τριμηνίας, νὰ ἐξελέγῃ τὸ ταμεῖον καὶ τὴν βιβλιοθήκην ἀγγέλλων τὸ ἀποτέλεσμα εἰς τὸν Σύνδεσμον. Κατὰ τὰς συζητήσεις, ἐὰν θέλῃ νὰ ἀγορεύσῃ, παραχωρεῖ τὴν ἔδραν εἰς τὸν Ἀντιπρόεδρον καὶ τούτου ἀπόντος εἰς ἓν τῶν παρόντων τακτικῶν μελῶν καὶ ἀναλαμβάνει αὐτὴν εὐθὺς ὡς παύσῃ ἀγορεύων. Κατὰ μῆνα Νοέμβριον ἐκάστου ἔτους δίδωσι λόγον τῶν κατὰ τὴν προεδρείαν αὐτοῦ πεπραγμένων.

Ἄρθρον 14ον. Ὁ Ἀντιπρόεδρος ἀναπληροῖ τὸν Πρόεδρον ἀπόντα ἢ κωλύμενον· προεδρεύει δὲ τῶν ἐν Ἀττικῇ ὑπηρετούντων μελῶν, ὡσάκις πρόκειται νὰ συζητηθῇ ζήτημα τοπικοῦ ἐνδιαφέροντος. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει προσλαμβάνει ὡς γραμματέα τὸν ἑκτακτον τοιοῦτον, ὅστις τηρεῖ ἴδια πρακτικά καὶ ἀλληλογραφίαν. Καλεῖ δὲ τοὺς ἐν Ἀττικῇ διδασκάλους, εἰς συνεδρίαν, ὅταν, κατὰ τὴν κρίσιν

του, παραστῇ ἀνάγκη, ἢ ὅταν δέκα τοῦλάχιστον μέλη ζητήσωσι τοῦτο παρ' αὐτοῦ ἐγγράφως.

Ἄρθρον 15ον. Ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς φυλάττει τὰ ἀρχεῖα καὶ τὴν σφραγίδα τοῦ Συνδέσμου, διεξάγει καὶ τηρεῖ τὴν ἀλληλογραφίαν αὐτοῦ, ἐγγράφει ἐν τοῖς μητρώοις τὰ τακτικά καὶ τὰ ἐπίτιμα μέλη, συντάσσει προχειρῶς τὰ πρακτικά τῶν Συνεδριῶν τοῦ Συνδέσμου καὶ τῶν τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου, σφραγίζει καὶ συνυπογράφει μετὰ τοῦ Προέδρου πάντα τὰ ἔγγραφα, κρατεῖ δὲ πρωτόκολλον, ἐν ᾧ κατ' αὐξοντα ἀριθμὸν καταγράφει τὰ εἰσερχόμενα καὶ ἐξερχόμενα ἔγγραφα.

Ἄρθρον 16ον. Τὸ Δ. Συμβούλιον δύναται νὰ ἐκλέξῃ καὶ δύο εἰδικούς γραμματεῖς ἐκ τῶν τακτικῶν μελῶν, οἵτινες συνεργάζονται μετὰ τοῦ Γ. Γραμματέως καὶ ὑπὸ τὰς ὁδηγίας του, καὶ οἷς ἀνατίθεται ἡ σύνταξις ἢ ἀντιγραφή τῶν πρακτικῶν τῶν συνεδριῶν ἢ τοῦ Δ. Συμβουλίου. Τὸν Γεν. Γραμματέα ἀπόντα ἢ κωλύμενον ἀναπληροῖ προσωρινῶς ἓν τῶν μελῶν τοῦ Δ. Συμβουλίου παρ' οὗ ὀρίζεται.

Ἄρθρον 17ον. Ὁ ταμίας ἐνεργεῖ τὴν εἰσπραξιν παντὸς ἐσοδοῦ τοῦ Συνδέσμου ἐκδίδων τὰς ἀναγκαίας ἀποδείξεις, κρατεῖ δὲ βιβλίον ἐσοδῶν καὶ ἐξόδων καὶ βιβλίον διπλοτύπων ἀποδείξεων. Πρὸς τούτοις ἐνεργεῖ πᾶσαν πληρωμὴν ἐπὶ τῇ βάσει ἐνταλμάτων ὑπογεγραμμένων ὑπὸ τοῦ προέδρου καὶ τοῦ γεν. γραμματέως. Εἶναι δὲ προσωπικῶς ὑπεύθυνος διὰ πληρωμὴν παρατύπως γενομένην ἢ μὴ ἀναγεγραμμένην ἐν τῷ ἔτησίῳ προϋπολογισμῷ τῷ συντασσομένῳ ἐντὸς τοῦ μηνὸς Ἰανουαρίου ἐκάστου ἔτους ὑπὸ τοῦ Διοικ. Συμβουλίου καὶ ἐγκρινομένῳ ὑπὸ τῶν τακτικῶν τοῦ Συνδέσμου μελῶν, ἐν τακτικῇ ἢ ἐκτάκτῳ συνεδριάσει προσκαλουμένων.

Ὁ ταμίας συντάσσει καὶ ὑποβάλλει κατὰ τὸ τέλος τοῦ μηνὸς Δεκεμβρίου ἐκάστου ἔτους εἰς τὸ Διοικητ. Συμβούλιον ἰσολογισμόν τῆς διαχειρίσεώς του.

Κατὰ τινὰ τῶν συνεδριῶν τοῦ Νοεμβρίου ἐκλέγεται, ἐκ τακτικῶν μελῶν, τριμελὴς ἐξελεγκτικὴ ἐπιτροπὴ, ἣτις πρωβαίνουσα εἰς γενικὴν ἐξέλεξιν τοῦ ταμείου, ὑποβάλλει εἰς τὸ προεδρεῖον, μέχρι τῆς 10 Δεκεμβρίου, ἔκθεσιν τῆς καταστάσεως ἐν γένει αὐτοῦ, ἣν κοινοποιεῖ

ὁ πρόεδρος εἰς τὰ μέλη τοῦ Συνδέσμου κατὰ τὴν ἐπομένην τακτικὴν συνεδρίαν, δημοσιεύει δὲ ταύτην καὶ εἰς τὸ περιοδικόν.

Πρὸς ἀποζημίωσιν τοῦ ταμίου καὶ δι' ἔξοδα εἰσπραξέως χορηγούνται αὐτῷ ποσοστὰ 5—10 ο)ο ἐκ τοῦ ποσοῦ τῶν παρ' αὐτοῦ εἰσπραχθέντων, ἀναγραφόμενα ἐν τῷ προϋπολογισμῷ.

Ἄρθρον 18ον. Ἐὰν εἰς χεῖρας τοῦ Ταμίου εὐρίσκηται χρηματικὸν ποσὸν ἢ ἀξία ὑπερβαίνουσαι τὰς (100) δραχμάς, κατατίθενται εἰς φερέγγυον πιστωτικὸν ἴδρυμα, ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου ὀριζόμενον.

Ἄρθρον 19ον. Τὸ Διοικ. Συμβούλιον συνερχόμενον ἅπαξ τοῦλάχιστον τοῦ μηνὸς τῇ προσκλήσει τοῦ Προέδρου συσκέπτεται περὶ πάντων τῶν ἀφορώντων εἰς τὸν Σύνδεσμον.

Ἐὰν μέλος τι τοῦ Συμβουλίου προσκληθὲν ἀπουσιάσῃ ἀδικαιολογητῶς ἐπὶ τρεῖς συνεχεῖς συνεδρίας αὐτοῦ, θεωρεῖται ὡς παραιτηθὲν.

Ἄρθρον 20όν. Τὸ Διοικ. Συμβούλιον ἐκτελεῖ τὰ ἐν ταῖς συνεδρίαις ὑπὸ τοῦ Συνδέσμου ἀποφασισθέντα καὶ προσυπογράφει τὰ πρὸς τὰς δημοσίας ἀρχὰς ὑπομνήματα ὡς καὶ πάντα τὰ διὰ τοῦ τύπου δημοσιεύματα. Ἀρνούμενων δὲ τῶν ἀποτελούντων τὴν ἀπαρτίαν μελῶν δύναται μόνος ὁ Πρόεδρος μετὰ τοῦ Γεν. Γραμματέως, ἂν θέλῃ, νὰ ὑπογράψῃ ταῦτα, ἄλλως καλεῖ τὰ μέλη τοῦ Συνδέσμου εἰς ἑκτακτον συνεδρίαν, ἅτινα ἀποφασίζουσι περὶ τοῦ πρακτέου.

Ἄρθρον 21ον. Ἴνα καταρτισθῇ συνεδρία τοῦ Συμβουλίου δέον νὰ ὦσι παρόντα πέντε τοῦλάχιστον τῶν μελῶν αὐτοῦ, καλουμένων πάντων ἐπὶ ἀποδείξει. Ματαιωθείσης τῆς συνεδρίας δι' ἔλλειψιν ἀπαρτίας, συγκαλεῖται τοῦτο ἐκ νέου ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν ἀπὸ τῆς πρώτης προσκλήσεως, ὅποτε θεωρεῖται ἐν ἀπαρτίᾳ, ὡς πρὸς τὸ ὀρισθὲν διὰ τὴν ματαιωθείσαν συνεδρίαν θέμα, καὶ ἂν τρία μέλη αὐτοῦ προσέλθωσιν.

Ἐξαντλουμένου τοῦ πίνακος τῶν ἀναπληρωματικῶν μελῶν τοῦ Δ. Συμβουλίου, διὰ παραιτήσεως ἢ ἀποχῆς ἐκ τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ, δύνανται καὶ τρία μόνον μέλη αὐτοῦ, ἂν ἀπομείνωσι, νὰ ἐνεργῶσιν ἐγκύρως μέχρι τῆς λήξεως τῆς περιόδου.

Ἄρθρον 22ον. Ὁ Σύνδεσμος δύναται νὰ συνεργασθῇ 1) Μετὰ

παντὸς Διδασκαλικοῦ Συλλόγου ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι ὑφισταμένου καὶ ἀποδεχομένου τὰς ὑπὸ τοῦ δε τοῦ Καταστατικοῦ ὀριζόμενας κοινὰς διατάξεις, ὑποχρεουμένου ὅμως εἰς ἀνάλογον εἰσφορὰν πρὸς τὸν Σύνδεσμον, ὀριζομένην ὑπὸ τοῦ Διοικ. Συμβουλίου. 2) Μετὰ τῶν ἐν τῇ ἀλυτρώτῃ Ἑλλάδι Συλλόγων, ὅπου εἰσὶν ἰδρυμένοι τοιοῦτοι. 3) Μετὰ παντὸς ἄλλου Σωματείου ἀναγνωρίζοντος τὴν ἀνάγκην τῆς Λαϊκῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ ἐπιζητοῦντος τὴν βελτίωσιν ταύτης. 4) Μετὰ τῶν ὁπουδήποτε καὶ ἀπ' εὐθείας μελῶν αὐτοῦ, τῶν καταβαλόντων τὴν εἰσφορὰν των.

Τὰ τῆς συνεργασίας μετὰ τῶν ἀνωτέρω, τὰ τῆς συμμετοχῆς αὐτῶν εἰς τὰς ἀρχαιρεσίας καὶ ἀποφάσεις τοῦ Συνδέσμου, τὰ τῆς εἰσφορᾶς καὶ ἀρωγῆς τούτων, τὰ τῆς μετ' αὐτῶν ἐπικοινωνίας καὶ ἐν γένει αἱ σχέσεις μετ' αὐτῶν, ἐρισθήσονται διὰ κανονισμοῦ συνταχθησομένου ὑπὸ τοῦ Δ. Συμβουλίου καὶ γνωστοποιουμένου καταλλήλως ὅπου δεῖ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'

Περὶ συνεδριῶν

Ἄρθρον 23ον. Αἱ συνεδρίαὶ τοῦ Συνδέσμου γίνονται δημοσίαι, εἶναι δὲ τακτικαὶ καὶ ἑκτακτοί.

Ἄρθρον 24ον. Αἱ ἑκτακτοὶ συγκροτοῦνται καθ' ἡμέραν ὀριζομένην ὑπὸ τοῦ Προεδρείου, αἱ δὲ τακτικαὶ τὴν τελευταίαν Κυριακὴν ἐκάστου μηνὸς, καθ' ἣν αὐτοδικαίως τὰ μέλη συνέρχονται. Ἐν περιπτώσει δὲ ἀπουσίας τοῦ Προέδρου ἢ Ἀντιπροέδρου, τὴν ἔδραν καταλαμβάνει τὸ πρεσβύτερον τῶν παρόντων μελῶν τοῦ Συνδέσμου.

Ἐν ταῖς ἐκτάκτοις συνεδρίαις ἀναγιγνώσκονται καὶ διατριβαὶ τῶν μελῶν. Τῶν δὲ τακτικῶν τὸ ἀντικείμενον εἶναι αἱ ἐργασίαι τοῦ Συνδέσμου.

Ἄρθρον 25ον. Διὰ πάσας τὰς ἐκτάκτους συνεδρίας προαπαιτεῖται ἐγγράφος πρὸς τὰ μέλη γνωστοποιήσις ἢ δημοσιεύσις διὰ δύο

τῶν μειζόνα κυκλοφορίαν ἔχουσῶν ἡμερησίων, τὴν προτεραίαν τῆς συνεδρίας, ὀριζομένου ἐν ταῖς προσκλήσεσι τοῦ πρὸς συζήτησιν θέματος.

Ἄρθρον 26ον. Ἴνα συγκροτηθῆ συνεδρία τοῦ Συνδέσμου, πρέπει νὰ παρευρίσκωνται δέκα καὶ πέντε (15) τοῦλάχιστον τακτικά μέλη, βεβαιουμένου τούτου διὰ τῆς ὑπογραφῆς τῶν ἐμφανιζομένων ἐν ἰδίῳ βιβλίῳ τῶν παρόντων μελῶν κατὰ τὰς συνεδρίας.

Ματαιωθείσης τῆς συνεδρίας δι' ἔλλειψιν ἀπαρτίας, συνέρχονται ἐκ νέου τὰ μέλη τὴν 5ην μ. μ. ὥραν τῆς ἐπομένης ἡμέρας, ἄνευ ἄλλης τινὸς προσκλήσεως, καὶ ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ, πρὸς συζήτησιν τοῦ αὐτοῦ θέματος. Μὴ ἐπιτευχθείσης δὲ καὶ πάλιν ἀπαρτίας ἀποφασίζει τὸ Δ. Συμβούλιον περὶ τοῦ προσδιορισθέντος θέματος.

Διὰ κανονισμοῦ ἐκδιδομένου ὑπὸ τοῦ Δ. Συμβουλίου ἐν ἀρχῇ τῆς περιόδου, ὀρίζονται ὁ τρόπος καὶ ὁ τόπος τῶν συζητήσεων κατὰ τὰς τακτικὰς καὶ ἐκτάκτους συνεδρίας τοῦ Συνδέσμου, ὅστις κανονισμὸς γνωστοποιεῖται πρὸς τὰ μέλη.

Ἄρθρον 27ον. Ἐν ταῖς τακτικαῖς συνεδρίασι ἀναγινώσκονται τὰ πρακτικά, περίληψις τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ μηνός, γίνονται προτάσεις περὶ ἐκλογῆς μελῶν κατὰ τὰ ἄρθρα βον καὶ γον, ἀνακοινώσεις περὶ παντὸς ζητήματος ἀφορῶντος εἰς τὸν σκοπὸν τοῦ Συνδέσμου.

Ἄρθρον 28ον. Πᾶσα ἀπόφασις τοῦ Συνδέσμου ἔχει κῦρος ἀμέσως ἀπὸ τῆς ἐπιψηφίσεως αὐτῆς ὑπογραφομένη παρὰ τοῦ Προέδρου καὶ τοῦ Γ. Γραμματέως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'

Περὶ βιβλιοθήκης

Ἄρθρον 29ον. Ὁ Σύνδεσμος τηρεῖ βιβλιοθήκην καὶ ἀναγνωστήριον.

Ἄρθρον 30ον. Ἐν τῷ προϋπολογισμῷ ὀρίζεται ποσὸν τι πρὸς

ἀγορὰν βιβλίων καὶ περιοδικῶν, ὧν ἡ ἐκλογὴ ἀνατίθεται εἰς τὸ Δ. Συμβούλιον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'

Περὶ σχολῶν

Ἄρθρον 31ον. Ὁ Σύνδεσμος, ἔταν ἐπιτρέψωσιν αὐτῷ τὰ μέσα, συνιστᾷ σχολὰς πρὸς πρακτικὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἐκ τῶν συζητήσεων ἀπορροούντων θεωρητικῶν καὶ πρακτικῶν παιδαγωγικῶν πορισμάτων.

Ἄρθρον 32ον. Τὰ κατὰ τὰς σχολὰς ταύτας θέλουσιν ὀρισθῆ λεπτομερῶς, ὅταν ἐπιστῇ ἡ ὥρα τῆς συστάσεως αὐτῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'

Περὶ περιοδικοῦ

Ἄρθρον 33ον. Ὁ Σύνδεσμος ἐκδίδει περιοδικὸν παιδαγωγικόν, τοῦ ἢ ἐκδοσις δύναται νὰ ἀνατεθῆ εἰς ἐπιτροπεῖαν ἢ παιδαγωγόν. Τὴν ἐποπτεῖαν ὅμως τῆς ἐκδόσεως ἔχει πάντως τὸ Δ. Συμβούλιον.

Τὰ τῆς ἐκδόσεως τοῦ περιοδικοῦ ρυθμίζονται δι' εἰδικοῦ κανονισμοῦ, συνταχθῆσομένου ὑπὸ τοῦ Δ. Συμβουλίου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'

Γενικαὶ διατάξεις

Ἄρθρον 34ον. Ὁ Σύνδεσμος ἔχει σφραγίδα, ἣτις φέρει ὡς σύμβολον τὴν προτομὴν τοῦ Σωκράτους, περὶ δὲ τὰς λέξεις «Σύνδεσμος τῶν Ἑλλήνων Δημοδιδασκάλων».

Δ. Ἄρθρον 35ον. Ἡ ἐπέτειος τῆς συστάσεως τοῦ Συνδέσμου ἑορτάζεται ἐκάστοτε, καθ' ἣν ἡμέραν ἤθελεν ὀρίσει τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον.

Ἄρθρον 36ον. Ὁ Σύνδεσμος ἀναγράφει δωρητὰς αὐτοῦ τοὺς προσφέροντας δωρεὰν χρηματικὴν τοῦλάχιστον δραχμῶν ἑκατὸν (100), εὐεργέτας δὲ τοὺς προσφέροντας ἄνω τῶν πεντακοσίων (500) δραχμῶν, μεγάλους δὲ εὐεργέτας τοὺς ἐκ δύο χιλιάδων (2,000) καὶ ἄνω. Ἐτι δὲ ἀνακηρύσσει εὐεργέτας ἢ μεγάλους εὐεργέτας, εὗς ἕνεκα μεγάλων ὑπηρεσιῶν πρὸς τὴν Δημοτικὴν Ἐκπαίδευσιν ἤθελε κρίνει ἀξίους τοῦ τίτλου τούτου.

Ἄρθρον 37ον. Ἀναθεώρησις ὠρισμένων διατάξεων τοῦ παρόντος Καταστατικοῦ ἐπιτρέπεται μόνον δι' αἰτήσεως ὑποβαλλομένης πρὸς τὸ Δ. Συμβούλιον, ὑπογεγραμμένης ὑπὸ τεσσαράκοντα (40) τοῦλάχιστον μελῶν, ἐντὸς τοῦ πρώτου δεκαημέρου τοῦ μηνὸς Νοεμβρίου.

Ὁ Πρόεδρος ὀφείλει νὰ ὑποβάλῃ τὴν αἴτησιν ταύτην κατὰ μίαν τῶν συνεδριῶν τοῦ Νοεμβρίου, μετὰ πρόσκλησιν εἰδικῆν δημοσιευομένην πρὸς τοῦτο πρὸ ὀκτὼ (8) ἡμερῶν εἰς δύο ἡμερίδας. Ἡ ἐπ' αὐτῆς συζήτησις δέον νὰ ῆ περαιωμένη ἐντὸς τοῦ Νοεμβρίου.

Ἄλλ' αἱ τροποποιήσεις δὲν πρέπει νὰ ἀναιρῶσι τὸν σκοπὸν τοῦ Συνδέσμου καὶ τὴν μετὰ τῶν ἐπαρχιακῶν Συλλόγων ἑνώσιν.

Πᾶσα ἐν τῷ καταστατικῷ ἀσάφεια ἐρμηνεύεται ὑπὸ τῆς συνελεύσεως ἐν τακτικῇ συνεδρίᾳ, καθ' ἣν δέον νὰ ὦσι παρόντα εἴκοσι (20) τοῦλάχιστον μέλη.

Οἱ κανονισμοὶ περὶ ὧν προνοοῦσι τὰ ἄρθρα 11ον, 22ον καὶ 33ον ἐκδίδονται ἐφ' ἅπαξ καὶ δέον νὰ ἐγκριθῶσιν ὑπὸ τῆς συνελεύσεως, ὅπως ἰσχύουσι.

Καταργοῦνται πᾶσαι αἱ τροποποιήσεις αἱ ψηφισθεῖσαι τῇ 16 Ὀκτωβρίου 1908 ἐπὶ τῶν ἄρθρων 10, 11, 12, 13, 16, 20, 21, 22, 26 καὶ 37 τοῦ Καταστατικοῦ.

Προσωρινὴ διάταξις. Οἱ καταβαλόντες ἐκ τῶν ἐκτὸς τῆς Ἀττικῆς καὶ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ὑπηρετούντων δημοδιδασκάλων μέχρι σή-

μερον τὴν συνδρομὴν τοῦ περιοδικοῦ διὰ τὸ τρέχον ἔτος 1910 ἀπολαμβάνουσι τῶν ἐν τοῖς ἄρθροις 6 καὶ 8 ἀναφερομένων δικαιωμάτων.

Τὸ παρὸν Καταστατικὸν ψηφισθέν, ὡς ἀνωτέρω ἐτροποποιήθη, τῇ 24 Ὀκτωβρίου 1910, ἐπεκυρώθη αὐθημερόν, ἰσχύει δὲ ἀμέσως καθ' ὅλας αὐτοῦ τὰς διατάξεις.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 24 Ὀκτωβρίου 1910.

Ὁ Πρόεδρος
Δ. Νικολαΐδης

Τὸ Δ. Συμβούλιον
Τρ. Ευρὸς Ἀντιπρόεδρος
Ἡλ. Γοντζῆς Γεν. Γραμματεὺς
Ἴω. Τζίβας Σύμβουλοι
Π. Λιβαδάς »
Σ. Κυριακίδης »
Κ. Δεδόπουλος »

ΓΝΩΣΤΟΠΟΙΗΣΙΣ

Παρακαλοῦνται οἱ κ. κ. Συνδρομηταὶ εἰ μὴ πληρώσαντες εἰσέτι τὴν συνδρομὴν των τοῦ λήγοντος ἔτους 1910 νὰ ἀποστείλωσι ταύτην εἰς τὸν ταμίαν τοῦ Συνδέσμου κ. Κ. Σβάρναν, ὁδὸς Μαραθῶνος 50.

(Ἐκ τοῦ γραφείου τοῦ Συνδέσμου).

ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΡΙΟΝ

Τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τοῦ Συνδέσμου τῶν Ἑλλήνων Δημοδιδασκάλων ἐπὶ τῇ συμπληρώσει τοῦ Δ' τόμου τοῦ περιοδικοῦ τούτου ἐκφράζει τὰς ἀπείρους αὐτοῦ εὐχαριστίας πρὸς ἅπαντας τοὺς τιμήσαντας αὐτὸ διὰ τῶν πολυτίμων δημοσιευμάτων των καὶ παρακαλεῖ αὐτοὺς νὰ ἐξακολουθήσωσι καὶ εἰς τὸ μέλλον νὰ παρέχωσι τὴν εὐγενῆ αὐτῶν συνεργασίαν πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ὑπὸ τοῦ Περιοδικοῦ τούτου ἐπιδιωκομένου σκοποῦ.

„ Α Σ Π Ι Σ “

Περιοδικὸν παιδαγωγικὸν δεκαπενθήμερον

Ἔργον τοῦ Παγκρητίου Δημοδιδασκαλικοῦ Συλλόγου.

Ἰπὸ τῶν ἐν Κρήτῃ συναδέλφων ἐκδίδεται τὸ ἀνωτέρω περιοδικόν, τὸ ὅποιον διὰ τὴν ὑπέροχον παιδαγωγικὴν καὶ ποικίλην ὕλην προώριστα λίαν ταχέως νὰ καταλάβῃ θέσιν μεταξὺ τῶν πρώτων τοιούτων περιοδικῶν δι' ὃ καὶ ὁ Ἡμέτερος Σύνδεσμος συνιστᾷ θερμῶς αὐτὸ εἰς τὰ μέλη αὐτοῦ καὶ εἰς τοὺς συνδρομητὰς τοῦ παρόντος περιοδικοῦ, ὡς περιοδικὸν ὠφελιμώτατον εἰς τοὺς κ. κ. δημοδιδασκάλους.

Ἔτησίαν συνδρομὴ φρ. χρ. 6.

Διεύθυνσις : Α'. Δημ. σχολεῖον Κανίων (Πλατεῖα Τοπανᾶ).

“Ο ΕΡΑΝΙΣΤΗΣ,”

Συνιστῶμεν θερμῶς τοῖς κ. διδασκάλοις τὸ ἐν Σμύρνη καὶ ὑπὸ τῆς Διευθύνσεως τοῦ Ἑλληνογερμανικοῦ Λυκείου τοῦ κ. Κ. Γιαννίκη ἐκδιδόμενον ἀξιόλογον περιοδικὸν «Ὁ Ἐρανιστής» διὰ τὴν πολυτίμον ποικίλην καὶ χρησιμωτάτην ὕλην του.

ΕΙΔΟΠΟΙΗΣΙΣ

Ἐξεδόθησαν καὶ πωλοῦνται παρ' ἅπασιν τοῖς βιβλιοπωλείοις Ἀθηνῶν καὶ παρὰ τῶν γραφείων τοῦ Συνδέσμου ὁ Α', Β' καὶ ὁ Γ' τόμος τοῦ περιοδικοῦ τοῦ Συνδέσμου «τὸ Δημοτ. σχολεῖον» ἀντὶ δραχμῶν 2 ἕκαστος.

Περιεχόμενα Α' τόμου. 1) Ὁ διδακτικὸς διάλογος ὑπὸ Δ. Λάμψα διευθυντοῦ τοῦ ἐν Ἀθήναις διδασκαλείου. 2) Τὸ χαινον τραῦμα ὑπὸ Ἀρ. Κουρτίδου. 3) Τελειοποιήσις τῆς μορφώσεως τοῦ Δημοδιδασκάλου ὑπὸ Ν. Ἐξαρχοπούλου ἐπιθεωρητοῦ τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως. 4) Ὑποδειγματικαὶ διδασκαλίαι ὑπὸ Δ. Λάμψα. 5) Σουηδικὴ Γυμναστικὴ ὑπὸ Σπ. Ἀρβανίτου διευθυντοῦ τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ Γυμναστηρίου κ. ἄ.

Περιεχόμενα Β' τόμου. 1) Ἡ πορεία τῆς διδασκαλίας ἢ τὰ εἰδολογικὰ στάδια αὐτῆς ὑπὸ Δ. Λάμψα. 2) Ἡ ἐπιστημονικὴ ἀποστολὴ τοῦ δημοδιδασκάλου ὑπὸ Β. Ι. Σταματέλλου ἐπιθεωρητοῦ τῆς Δημοτ. Ἐκπαιδεύσεως. 3) Συλλογισμοὶ ἐπὶ προβλήματων ὑπὸ Ι. Βαχαβιόλου ἐπιθεωρητοῦ τῆς Δημοτ. Ἐκπαιδεύσεως. 4) Πίναξ Σουηδικῆς Γυμναστικῆς ὑπὸ Σ. Ἀρβανίτου. 5) Ἀγόρευσις Θ. Φαρμακοπούλου ἐν τῇ Βουλῇ κατὰ τὴν συζήτησιν τῆς περὶ διαβαθμίσεως τῶν σχολείων ἐγκυκλίου. 6) Ζητήματα τῆς Δημοτ. Ἐκπαιδεύσεως ὑπὸ Ι. Βαχαβιόλου. 7) Τὸ πλῆρες μονοτάξιον Δημοτ. σχολεῖον ὑπὸ Ι. Τσότρα δημοδιδασκάλου. 8) Ὁ Δημοδιδάσκαλος καὶ ἡ κοινωνιολογία ὑπὸ Β. Σταματέλλου κ. ἄ.

Περιεχόμενα Γ' τόμου. 1) Ἡ πορεία τῆς διδασκαλίας ἢ τὰ εἰδολογικὰ στάδια αὐτῆς ὑπὸ Δ. Λάμψα. 2) Ἡ ἐκπαίδευσις τῶν καθ' ἡμᾶς Ἑλλήνων Π. Π. Οἰκονόμου, κατὰ μεταφράσιν ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ ὑπὸ Γ. Γρ. 3) Τὸ πρόγραμμα τοῦ ἡνωμένου σχολείου ὑπὸ Π. Λιβαδά. 4) α'. Ὁ μισθὸς τῶν δημοδιδασκάλων ἐν Πρωσίᾳ, Βαυαρίᾳ καὶ Αὐστρίᾳ β'. Ὁ ψιττακισμὸς γ'. Τὸ πρόγραμμα μεταφράσεις ὑπὸ Ι. Βαχαβιόλου. 5) Ἡ ἐξέλιξις τῆς Δημ. Ἐκπαιδεύσεως ἐν Ἑλλάδι ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ Ἑλλ. Κράτους μέχρι σήμερον ὑπὸ Ἡλ. Γοντζέ. 6) Τὰ ἀναλυτικὰ προγράμματα ὑπὸ Χ. Οἰκονόμου. 7) Ἡ ἐν Κρήτῃ Δημ. Ἐκπαίδευσις κατὰ τὸ σχ. ἔτος 1908—1909 κ. ἄ.

Ἡ ἑτησία συνδρομὴ τοῦ περιοδικοῦ ὠρίσθη :

διὰ τὰ μὴ μέλη τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ Κρήτης εἰς Δρ. 2.—
» » » » » ἐξωτερικοῦ » » 2.50
Εἰς τὰ μέλη τοῦ Συνδέσμου ἀποστέλλεται δωρεάν.

Εὐρίσκονται καὶ πωλοῦνται ἀντίτυπα τοῦ Α'. Β'.
καὶ Γ'. τόμου τοῦ περιοδικοῦ παρ' ἅπασι τοῖς βιβλιο-
πωλείοις Ἀθηνῶν καὶ παρὰ τῷ γραφείῳ τοῦ Συνδέ-
σμου ἀντὶ δραχ. 2 ἕκαστος τόμος.